

OPERVM GALENI

TOMVS SEPTIMVS QVI EXTRA ORDINEM CLASSIVM SVNT LIBROS COMPLECTENS: QVORVM COGNITIO POST adeptam reliquorum exercitationem arti colophonem & ueluti manum superaddit extremam.

BASILEAE M▸ D▸ XLII▸

TARTU ÜLIKOOL · UNIVERSITAS TARTUENSIS · 1632

LIBRI EXTRA ORDINEM
CLASSIVM.

GAleni in Aphorismos Hippocratis libri septem, olim à Nicolao Leoniceno translati, nuper autem ex plurium antiquorum codicum collatione à Iul. Martiano Rota diligentissime recogniti. Columna 5
Aduersus Lycum, Quòd nihil in eo aphorismo Hippocrates peccarit, cuius initiũ est, Qui crescunt plurimum habent caloris innati, liber. Iulio Alexandrino Tridentino interprete. 231
Contra ea quæ à Iuliano in Hippocratis aphorismos dicta sunt, liber, eodem Iulio Alexandrino interprete. 249
Linguarum Hippocratis expositio, Mario Nizolio Brixellensi interprete. 265.

CL. GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS LIBRI SEPTEM

QVOS A NICOLAO LEONICENO TRANSLATOS
Iul. Martianus Rota nuper è complurib⁹ græcis
codicibus illustrauit.

LIBER PRIMVS.

5

ITA BREVIS, ars longa, occasio præceps: experimẽtum periculosum, iudicium difficile. Nec solũ seipsum præ- B
V stare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.

6

Hanc orationem, siue unus sit aphorismus, siue plures, esse procœmium totius operis, pro confesso habetur apud omnes ferè eius expositores. Quid uero sibi Hippocrates uolens, tali utendum procœmio cẽsuerit, non parũ sententiæ ambigunt. Forte uero idipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius diligẽter cõsiderauerimus. Quòd quidem igitur uitam dixerit, breuem artis comparatione, omnibus libri expositoribus est manifestũ. Artem uero ipsam hac ratione arbitror lõgam existimare, quoniam omnium ferè operationum particularium occasionem habeat momẽtaneam, & ob id difficulter cõprehensibilẽ, ut nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus. At cum duo sint instrumẽta ad artes inueniendas necessaria, experimẽtum, & ex ratione iudicium, illud quidẽ periculosum est, hoc autem haud quaquam facile existit, immo si quid aliud maximam habet difficultatẽ. Est igitur occasio præceps, quia materia circa quã uersatur ars, continuè fluit. Corpus siquidem nostrum ualde mutationibus obnoxium est, neq; à causis externis tantum, sed ab internis etiam faciliter alteratur. Experimentum uero periculosum est, propter materiæ dignitatem, non propter trãsmutationis facilitatem: hæc enim D in momentanea occasione continetur. Iudiciũ uero si quis (ut ego assero) pro ratione accipiat, liquet ipsam esse difficillimam, cum ad hoc usq; qui ambigua permanserit. Si uero (ut nonnulli qui se ab experientia Empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum quæ ex experientia eueniunt, dijudicationem: sic quoq; non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed autorẽ libri esse Dogmaticum in tota ostẽdetur cõmentatione. Prima itaq; procœmij particula ad hũc usq; locum terminatur. Secundam autem scribit, non pronuncianti similis, sed cõsulenti: Nec solũ seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, et exteriora. Quorum uerborum uis talis existit, si debes exquirere, & examinare ueritatem eorum quę in hoc libro scribuntur, non modo teipsum medicum oportet omnia quæ conuenit, agere, sed & ægrum, & ministros: atq; insuper exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc unum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua quæ sequuntur, artem esse longam demonstrant. Post hanc secunda pars, quoddam ueluti consilium, siue pactum affert illis qui librum lecturi sunt, ac dijudicaturi. Sed quidnã sibi uult statim in libri principio hoc scribens, breuem esse uitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipsum indagare, ab initio proposueramus. Sunt itaq; nõnulli qui uolunt id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam. Nonnulli contrà, dehortandi causa. Quidam ad hunc finem, ut experiretur atque discerneret eos qui gnauiter, & eos qui secus, artem essent exercitaturi. Alij uolũt ipsum causam attulisse ob quam oportuit scribere C cõmentationes. Alij adijciunt, aphoristicas. Quidam hoc sermone putant ipsum causas assignasse, propter quas hæc ars sit cõiecturalis. Alij ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut à postremis primum incipiam, mihi omnino uidentur nihil consonum dicere. Quam enim præ se ferret sapiẽtiam, aut quid Hippocratis sententia dignum, statim circa initia operis docere uel q̃ ars quædam coniecturalis sit medicina, uel quòd eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobis ipsis, siue ex magnitudine artis? Sed & uerba illa: Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientẽ, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora, contrarium omnino demonstrant. Hæc enim omnia illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia quæ in libro continentur, esse uera, quàm qui fateatur ob plurimas causas non sortiri finem. Neque enim dixisset, Oportet autem: sed post illa uerba, Vita breuis, ars longa, occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile: hæc alia subiũxisset, Et medicus ipse etiam delinquit, et ægri, & eorum ministri. Sed neq; illi qui aiũt uoluisse ipsum auertere lectores à studio medicinæ, cum dicat uitã esse breuem, artem uero longam: uidentur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, simul scribere cõmentationes, quæ posteritati utile quidpiam tradant, simul ab initio statim nõ solum à legẽdo ea quæ scripseris, dehortari; sed etiam ab arte uniuersa, cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui uero aiũt uoluisse ipsum homines ad artem im-

tem impensiori studio capessendam excitare(neq; enim aliter potest tota tempore breui,cum sit longa,perdisci) ij etsi aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur uel uiri sententia dignũ, uel ijs quæ hoc in libro scribunt, congruens satis procœmium ostendere:sicuti neq; quicunq; arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatũ, tentandi gratia illos qui ad artem accedunt. Verum enim est,quod etiã à Platone dicitur, hac maxime uia periculum fieri illorũ animi, qui quãuis artem sunt percepturi, si magnã atq; difficilẽ esse eius perceptionem ostendamus. Atqui hoc neq; per librũ aliquem, sed per mutuos sermones agitur, neque mihi congruens uidetur præsenti commentationi: siquidem procœmium oportet ijs quę sunt in libro scribenda, cohærere. Nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos legendos esse aphorismos, atque ideo Hippocratem in procœmio commentationis cõmunem fecisse uniuersæ arti sermonem: uolentem per hunc ostendere, non posse unumquemq; suo arbitrio artem discere medicinalem, longa cum sit, sed illos tantũ quibus suppetat tempus ad discendum, & natura sint ad hoc aptiores. Quòd si probabile prorsus appareat, hanc totius artis communem esse præfationem: neque illi sunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratẽ causam assignasse, ob quam commentationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro qui de Officio medici inscribitur, omnium lectionum commune procœmium, quemadmodum in eiusdem libri expositione fuit à nobis ostensum. Illorum itaq; sententia, qui uel doctrinæ modi, uel certe commẽtationum utilitatis causam uolunt in procœmio assignari, mihi præferenda uidetur. Nam & forma doctrinæ aphoristica, quę omnes rei proprietates breuissimis uerbis circumscribit, est illis utilissima, qui uolunt breui tempore longam artem docere;et conscribere commẽtationes ob id, quod uita sit breuis,si ad artis magnitudinem conferatur, summam habet præ omnibus alijs rationem. Nemo enim nostrum satis esse potest ad artem simul & cõstituendam & absoluendam:sed satis superq; uideri debet,si quæ multorum annorum spatio priores inuenerint, posteri accipientes, atq; his addẽtes aliquid,illam aliquando compleant atque perficiãt. Vel enim propter istorum alterum, uel propter utrunq;,mihi uideꝛ tali esse usus procœmio, ac si ita scripsisset: Quoniam artis magnitudo uitã excedit hominis, adeo ut ab homine quantumuis diligenti ac laborioso non possit & inchoari,& ad finem usque perduci: propterea operæpreciũ est, quæ quisq; cognouit, ea mandare literis, & tradere posteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturã omnem diligẽter, breuiter,& dilucide interpretentẽ. Quòd uero ars longa sit, uerba hæc quæ subsequuntur, ostendunt: Occasio præceps, experimentum uero periculosum, iudicium difficile. Quasi ita dixerit: Vita breuis, ars longa : quoniam & occasio præceps , & experimentum periculosum, & iudicium difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agendorum in ipsa est admodũ præceps, hoc est, angustissima, & fere momentanea. Præterea cum sint duo instrumenta per quę reme dia inueniuntur, ratio & experientia:hæc quidem est periculosa,ratio uero difficilis,hoc est, non facilis cognitu. Vera autem esse quæ dicuntur,non est difficile paucis ostendere. Occasio enim præceps est,propter materiæ fluxum : dico autem corpus, quod cõtinue fluit,& momento tẽporis transmutatur. Experimẽtum autem periculosum est & ipsum,materiæ ratione.Neq; enim lateres, lutum,ligna,lapides,tegulæ, coria, artis medicinalis, ut aliarum, materia sunt,in quibus experiri & exercitari multis modis impune licet illi, qui se circa materiam exerceat,& artis theoremata meditetur : id quod in lignis carpẽtarij, in corijs coriarij faciunt. Ligna siquidem & coriũ male tractantem corrumpere, nullum periculum est:at in corpore humano illa experiri quæ non sunt experientia comprobata, non est citra periculum, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur.Iam uero & iudicium, (est autem ratio ipsa iudicium, quoniam per eam quæ sunt facienda, iudicantur) difficile est,nec inuentu facile, de uero autẽ iudicio loquor,atq; hoc sectarum multitudo in arte medicinali ostendunt.Neque enim si ueritas esset inuentu facilis, tot ac tanti uiri qui illam perquisierunt, unquã in tam repugnantes sententias deuenissent. Empiricis uero non uidetur ratio dici iudiciũ, sed quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum dijudicatio. Nam,ut uerum fateamur,& hæc difficilis est,nec exploratu facilis:quando multis remedijs ægrotanti adhibitis,aliquod unum illorum in causa fuisse dijudicat,ut æger uel melius se habeat, uel deterius : quem si forte contigerit, primo dormisse, deinde unctum fuisse, postea emplastrũ adhibuisse, deinde clysterem, uel spontaneam uentris deiectionẽ habuisse, deinde tales cibos assumpsisse,& post hæc omnia sensisse iuuamentum uel detrimentum : non facile dictu est, quidnam eorum quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit,aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus iudicium est difficile. Sed iam sermonem totum uno capite colligamus. Ars quidem est longa,si eam unius hominis uita metiamur. Expedit autem relinquere posteris commentationes,præsertim compendiosas, atque aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus,& ad primam disciplinam, & ad illa quæ quis didicit retinenda,quæque oblitus postea fuerit in memoriam reuocanda, utilissimus est. Consonant autem his & uerba sequẽtia. Nam tanquam procœmium fecerit & ipsi commentario, & his quæ in eo scribenda fuerunt, conuenienter subintulit. Nec solum oportet præstare seipsum opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Si quis (inquit) aliquando dijudicaturus est, quæ in hoc libro scribuntur, quantũ habeant ueritatis:nõ solum seipsum præstare debet opportuna facientem,& nihil quod ægro possit conducere,prætermittentem ; sed & ipse æger parere medico debet, & in

& in nullo propriæ indulgere uoluptati : ministri A rit,sanguinem euacuari oportet,itidem et serosam
etiam idonei assideãt, oportet, & exteriora omnia adsint apparata.Nam propter illa plerũq; uel præcognitionẽ, uel curationem, uel utraq; interrumpi contingit.Exteriora autẽ sunt habitationes idoneæ,uel turbarum plenæ, uel turba uacantes,præterea quæ nunciantur & aguntur, quæq; iram, aut tristitiam, aut aliquem alium affectũ ægrotanti infligunt, adhæc illa quæ noctu somnũ abrumpunt, quæ propè infinita sunt. Si igitur (inquit) hęc omnia bene & recte se habuerint: nihil eorum quæ in hoc libro scribuntur,falsum esse inuenietur.

II In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis,si talia purgẽtur,qualia purgari oportet, confert,& leuiter ferunt . sin minus, contrà. B Sic & uasorũ inanitio si talis fiat, qualis fieri debet,confert,& bene tolerant:sin minus,contrà, Inspicere itaque oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos in quibus conueniat, aut non.

Non de quantitate eorum quæ euacuantur,sermo ipsi est: (ut nonnulli sunt arbitrati) sed de qualitate tantum, ut manifestant duo uerba, qualia & qualis. Nã in ijs quæ sponte fiunt euacuationbus, ita dixit:Si qualia oportet purgari,purgẽtur:confert, & leuiter ferunt. In alijs uero quæ à medico: Si qualis fieri debet, ita fiat. Atq potuisset dicere, Si quãtum purgari oportet, purgeꝛ. & rursus,Si tanta fiat,quanta debet fieri.Hoc idem ostenditur C & ex uerbo purgari. Neq; eñ simpliciter dixit, Si qualia oportet euacuari:sed, Si qualia oportet purgari? Est autem purgatio,humorum qui sua qualitatẽ molestant,euacuatio. In his itaq; multi delinquunt expositores, qui neq; uerba, neq; hominis mentem recte percipiunt. Adhuc autẽ magis peccant, cum uasorum inanitionem alij pro inedia accipiunt,alij pro uenæ sectione. Hippocrates siquidem omnem euacuationem solet ab euentu nominare uasorum inanitionem, quoniam in omnibus euacuationibus cõtingit uasa inaniri. Sermo quippe nunc ipsi est de qualitate eorum quæ euacuantur. Sicuti autem semper adhortatur, ut quæ recte à natura fiunt,medicus imitetur:sic & nunc idem agit, à spontinis euacuationibus suã exorsus oraD tionem,in qbus si qualia oportet purgari,purgentur,(hoc est ea quæ corpus infestant) confert,& leuiter ferunt. Quòd si aliorũ fiat euacuatio,& non eorum quę corpora nostra molestant, contrarium euenit:neq; enim confert,& grauiter ferunt ægrotantes.Eodem pariter modo, si medicus moliatur aliquam facere euacuationẽ, eorum esto quæ corpora nostra molestant, quemadmodum & in alijs locis humorem noxium pręcipit euacuari, neq; alterum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita superabundet, hanc omnino oportet euacuari:flaua autem bile uel atra infestante, abstinendum est à pituita, & bilem infestãtem euacuandum: Sic & si humor sanguineus in corpore modum excesse-

repudiandi, qui putant ipsum de sola inedia quæ adhibetur in febribus, sermonem habere, cum tamen febres non nominauerit, & sermo fiat de omnibus quæ sunt præter naturam, quorum nos docet intentiones,ad quas respiciẽtes nos oportet in uenire non quãtitatem,sed qualitatem euacuationis. Nam de quantitate, sequens differit aphorismus. Quo autem morbi tempore aggredi oporteat euacuationem, & quomodo ipsa sit facienda, in alijs deinceps dicet aphorismis: quare neq; nũc mihi de his dicere est necessarium Sic enim nostra doctrina nõ foret sapientior,& cõmentationes ad immodicam minimeq; necessariam prolixitatem peruenirent.

Habitus exercitatorũ qui ad summum bo- III nitatis attingunt:periculosi,si in extremo consti terint. Neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere. Cum uero non quiescant:neque possunt proficere in melius. Reliquũ est igitur ut decidant in deterius. His de causis,bonũ habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutriri incipiat. Neq; compressiones,ad extremum ducendæ:(periculosum enim) sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit.Sic & euacuationes quæ ad extremum deducũt,periculosæ. Et rursus refectiones,cum extremæ fuerint,periculosæ.

Illum

Illum qui antecedit, sermonē esse de eorū quæ A euacuantur qualitate, docuimus. In hoc autem & sequentibus uult de quātitate docere: & ab immoderata repletione atq; euacuatione initium sumit, in hoc quoque aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum supponens, & ad ipsum, ut consueuit, suum sermonem dirigens. Exemplum autem ipsi est, exercitatorū bonus habitus. Vocat aūt bonum habitum exercitatorum, illorum quibus hoc est totius uitæ institutum, assi due operā dare exercitationibus, ut alios deijciāt, qui mos est athletarum. Qui enim simpliciter bonus habitus nominaī, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis segetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem nō attingit. Athletarum autem bonus B habitus, non paruam culpam habet, studere magnam corpori molem adijcere, & (ut liquere potest) humorum multitudinem. Hi enim apparatus sunt toti corpori nutriendo, qui si ipsi præstò non adsint, fieri non potest ut corpora ad molem immodicam perducantur. Quare necessarium est huiusce modi dispositionem esse periculosam. Cum enim uasa cibis ac potibus fuerint supra modum repleta, periculum est ne aut ipsa disrumpātur, aut calor natiuus suffocetur extingaturū: sicuti olim & athletæ quidam qui ad summā repletionem uenissent, subita morte interierūt. Qui autem ad naturæ opera utilis est bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius est, quia nunquā ad extremam peruenit repletionem: quare neq; ipsum sol- C uere oportet, sicuti habitum athletarum, quum ad extremum peruenit. Hunc enim soluere oportet, haudquaquam morantes, sed anticipantes solutione periculū. Causam uero ob quam soluere oporteat, talem ipse subiecit dicens: Neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere. Nam cū semper natura coctionem, distributionē, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atq; assimilationem operetur: quando nihil adijci solidis corporis partibus potest, neque uenæ amplius habent conceptaculum in quod alimentum distributum recipiatur, tunc necessario periculum imminet, ne aut uas aliquod disrumpatur, aut subita mors obueniat. Vt igitur corpus rursus habeat locum quo nutriatur, bonum habitum oportet sine D mora soluere. Eius autem solutio est euacuatio, ut liquet. Et hanc quoq; oportet non ultra modum facere: cū sit immodica euacuatio, non minus immoderata repletione periculosa. Intentio aūt quantitatis euacuationis, non solum humorem superabundantem respicit, sed & uires hominis qui debet euacuari. Alij enim alijs magis minusue perferunt euacuationes. Hæc itaq; ab ipso de bono habitu athletarum dicta fuere: quæ quidem ipsa per seipsa possunt conducere ijs qui tale uitæ institutū elegerunt: medicis autem sunt ueluti exemplū sermonis postea subiungēdi. Inquit enim: Sic & euacuationes quę ad extremū deducūt, periculosæ. Et rursus refectiones cū extremæ fuerint, periculosæ,

In quo toto sermone summa sententiæ hæc est, q̄ neq; euacuare, neq; replere supra modū oporteat: cuius rei documento esse potest bonus habitus athletarū, qui alioqui inculpabilis existens (nam & bonis abūdant humoribus, & uires robustas athletæ habent) hoc solū malum permaximū continet, q̄ ad extremā uenit repletionē, quapropter statim eum soluere oportet. Et sicuti rursus qui sunt tali habitu prædīti, nō sunt ad extremam euacuationē perducendi: sic & qui alia quauis egent euacuatione, non sunt supra modum euacuandi. Nam, ut in uniuersum dicamus, in omni euacuatione uires ægroti oportet attēdere: & donec tolerat, nec laborat, tentandū est humorem exuperantē educere. cū uero dissoluunt uires, etiā si restent superfluitates, cauere oportet earum euacuationē. Quod aūt ait: Et rursus refectiones cū extremæ fuerint, periculosæ: si quis debeat sermonē hunc ad exemplū referre ne sit decurtatus, de ultima dictus repletione uidebit, quam iubet caueri, & nō usq; adeo reficere corpora, ut ad extremā ueniant repletionem. Si uero sermonis figurā attēderis, ut nōnulli expositores fecere: de eadē re bis ipsum dicere, sed aliter atq; aliter cogitabis. Cum igitur ita dixerit: Sic & euacuationes quæ ad extremū perducunt, periculosæ: hoc solū putabis præcipere, fugiēdas esse immodicas euacuationes, quoniā sint admodum periculosæ. Cum uero postea subiungēs dixerit: Et rursus refectiones cū extremæ fuerint, periculosę: ob hoc uetare immodicas euacuationes, quoniā & refectiōes post ipsas, haudquaq; securæ existūt, cū sit natura iam facta imbecillis, & neq; iam possit sufficienter coquere, neq; distribuere alimentū, neq; assimilare. Verum si quis ita sermonem acceperit: altera doctrinæ pars de superflua repletione relinquetur, & frustra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatū. Quid: q̄ & hoc ipsum uerbum rursum in tota adiectū oratione, sententiam quam diximus, uidetur manifestare, cum ita dicat. Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ. Vt em̄ qui de altera re sermonē faciat, ita uerbum rursus apposuit.

Victus tenuis atq; exquisitus, in morbis qui IIII
dem longis semper, in acutis uero, in quibus non conuenit, periculosus. Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est. Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt, graues sunt.

Cum in superiori aphorismo de qualibet immodica repletione atq; euacuatione locutus fuerit: in hoc de ægrotantium uictu sermonem habet, præcipiens nobis, in morbis longis semper uictum cauere tenuem, in acutis uero nō semper, plurimi enim horū uictum tenuem exigere uidentur: quidam uero eorū & illum qui ad extremū tenuitatis deuenit. Esset aūt uictus tenuis in extremo, qui per solā inediā, uel melicratū, usq; ad iudicationē procedit. Tenuis uero, qui per pauca, aut parum nutrientia

edulia

edulia, qualis est ptisanæ succus. Eius autem ter- A minus est uirium ablatio, quarū gratia nutrimus. In sanis itaq; corporib. semper oportet robur seruare naturæ, uel augere alimentis, non demoliri. Ac augens quidem alimentum est quod plenum uocatur, conseruans autem, quod modicū existit: auferēs uero quod tenue dicitur. Hoc igitur semper fugere oportet, duobus alijs, ut præsentia exigunt, uti. In ęgrotantibus autem, raro quidem, interdū tamen robur corporis maius reddere q̄ acceperimus, studemus, studemusq; magna ex parte in longis quidem morbis fouere uires, in acutis aut̄ moderate debilitatas conseruare. Nam si eas in istis tales, quales accepimus uel seruare, uel augere semper uoluerimus, morbus excrescet. Qui uero morbi acuti uictum exigant tenuissimum in B extremo, quiq; tenuissimū quidem, non tamen in extremo, & q tenuē, in lib. De uictu acutorū (qui De ptisana à nōnullis inscribit) plenius Hippoc. docuit: & nos nostris in eūdem librū expositionibus, totum sermonē absoluimus. Nunc uero tantū hoc dixisse sufficiat, in omnibus morbis in quibus maximus uigor & iudicatio primis quatuor diebus futura est, modo natura sit fortior, integrā inediā seruandam esse, quæ est in extremo tenuissimus uictus. In quibus uero non ultra primam septimanam protrahentur, forti existente natura, solo utēdum est melicrato. Solus autem hic uictus tenuissimus esset, non tamen in extremo. Quòd si naturæ robori non satis fidamus, ptisanæ utemur succo. rationabiliterq; huiusce modi uictus tenuis C diceretur, sicuti qui per ptisanā hordeaceā, nō est quidē tenuis exquisite, nisi omnino pauca assumpta fuerit: non tamē propterea plenus, qualis qui fit per oua, & alicā, & pisces, atq; alia huiusce modi. Quod igit̄ adiectū est sermoni de acutis, in quibus nō cōuenit, haudquaq; dicitur propter peracutos, de his enim ipse mox inquiet: Vbi igit̄ morbus peracutus est statim, & extremos labores habet, & uictu extreme tenuissimo utendum est.

V In tenui uictu ægri delinquūt: quo fit ut magis lędantur. Quicunq; enim error cōmittitur, maior in hoc fit, q̄ in paulo pleniori uictu. Propterea etiam sanis periculosus existit ualde tenuis constitutus & exquisitus uictus, quoniā D errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis uictus atq; admodum exquisitus, eo qui sit paulo plenior, magis periculosus.

Huius initiū aphorismi etiā aliter scriptū inuenit, hoc modo: In tenui uictu magna ex parte peccant qui ægrotant, quo fit ut magis lædantur. Et hanc scripturā plericq; magis altera probant, hoc putantes Hippocratē uoluisse dicere, quòd in tenui uictu ut plurimū ægri delinquūt atq; ideo magis læduntur. Nam insciis medicis ob hoc ipsum coguntur cibū assumere, quoniam tenui uictu ab ipsis regūtur: & hinc maius detrimentū suscipiūt, q̄ si uictu tenuiore non regerentur. Quòd autem

delinquant, manifestū est, quoniā uires habent imbecilles, ut quę antea alimēti inopia laborauerint. Mihi aut̄ uidetur prior scriptura melior, ut quæ hanc quoq; cōplectitur, & sermonē facit generaliorē, cū de omni delicto doceat, siue uolentibus, siue inuitis ęgrotātibus accidat: ut talis sit sermo: Quicūq; error accidit ęgrotātibus qui tenui uictu regūtur, hic maximū affert periculū, quia & natura à tali uictu debilitaī, & ab eo trāsitus est insuetus. Confirmāt antedictā scripturā ea quę de sanis dicunt, in quibꝫ tenuē ait uictū esse periculosum, quoniam errores grauius ferunt, nō quia propter uictus tenuitatē cogātur delinquere. Quę uero de aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

Extremis morbis, extrema exquisite reme- VI
dia optima sunt.

Extremos morbos nominauit Hippocrates summos, ultra quos non sunt alij. Quare præcipit in ipsis tota curatione exquisitissima nos uti, ac proculdubio uictum quoq; adhibere tenuissimū: tales autem prorsus sunt morbi peracuti, in peracutis autem qui tertio die ad summū uigorē perueniunt, uictus summe tenuis optimus est. Vnde sequentem subiungens aphorismum, ait.

Vbi morbus peracutus est, statim extremos VII
habet labores: & extreme tenuissimo uictu utendū est. Vbi uero nō, sed pleniorē uictum contingit adhibere: tantum cibi indulgendum est, quantum morbus extremis est mollior.

Sicut prius extremos morbos, summos nominauit: ita & nūc extremos labores, summos appellat; labores aut̄, uel accessiones, uel simpliciter casus uniuersos. Etem̄ accessiones, atq; omes simpliciter casus summos possidet morbus peracutus statim in primis morbi diebus: nā in ipsos statim morbi incidit uigor: qui nihil aliud est, q̄ morbi quantū ad casus attinet summū. Iam uero morbus ille est peracutus, qui statim in summo uigore cōsistit. Statim aut̄ est intelligendum, circa primos quatuor dies, uel paulo ulterius. Idcirco aūt extreme tenuē uictū adhibere conuenit, si modo uictus tenuissimus morbis cōsistentibus est necessarius: quē admodū docuit in lib. De uictu acutorū, & in hoc ipso aphorismo. Consistit aut̄ morbus peracutus statim in primis diebꝫ. Quòd aut̄ sit ratiōi cōsonū, in morbi uigore tenuissimo uti uictu, alibi est à nobis plenius ostēsum. Nūc id tantū dixisse sat erit, q̄ si ꝑpter inflāmatiōes, uel febres (quæ à morbis acutis sunt inseparabiles) quispiā uereī effatu dignū afferre alimētū, hoc ipsum morbo in suo uigore cōsistente magis uerebit facere. Tunc em̄ phlegmasiæ, ut appellat ipse in libro De uictu acutorū, maxime existunt, siue quis per phlegmasias uelit intelligere illas q̄ propriē dicunt inflāmationes, siue etiā libeat febres unà cōplecti, secundū antiquā uocabuli acceptionē. Accedit ad hæc, q̄ melius est naturā permittere uacare circa morbi

coctionem, morbo in suo uigore consistente, necꝫ distrahere ipsam ad cibos recenter assumptos cōficiendos. His rationibus itaqꝫ, cum morbus consistit, uictu tenuissimo oportet uti. Hoc suppositο, in alijs morbis qui suum uigorem sunt posterius accepturi, non licet afferre statim ab initio tenuissimum uictum. Nam prius homo morietur, quàm morbus in uigore cōsistat. In quibus uero morbi uigor statim futurus est, hoc est in primis quatuor diebus, in ijs possumus uictu extreme tenuissimo uti. cum uires tolerēt & inediam omnimodam, & solius melicrati exhibitionem, & ptisanæ succum paucum omino, talis si quidem tenuissimus est uictus. Qui uero hoc minus tenuis existit, quē etiā pleniorē nominauit, illis conuenit morbis qui posterius in suo debent uigore consistere: in quibus præcipit tātum à uictus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc enim à uigore summo. Hoc enim proximo existente, minus plene uictū afferemus: longius uero distante, magis plenum: & quanto tardiorem fore summum morbi uigorem expectabimus, tantum & uictus figuram commutabimus.

VIII Quando morbus in suo uigore constiterit, tunc uictu tenuissimo utendum est.

Hic pariter sermo pars quædā est artis quæ docet uictum conuenientem adhibere, qui à nōullis seorsum scribitur per uerba nuper dicta: ab alijs uero antecedenti annectitur aphorismo, eo modo quo antea scriptus est. Docet autem nos, utcunꝫ scribatur, unam & eandem speculationē, antiquo magistro præcipiente: ut cum morbus in suo uigore consistit, uictu tenuissimo utamur, tum propter casuum magnitudinem, tum propter morbi coctionem. Neꝫ enim distrahere oportet naturā ad alterā nouā coctionē, cum eo tēpore humorū noxiorum coctioni fortiter uacet, & haud ita multo post ipsos sit euictura. Sic enim ostendimus & in tractatione De Crisibus. Nunc uero de ijs tantum morbis sermo transigitur, in quibus omnino & curationem & uictus intendimus rationem. Ii uero sunt in quibus post uigorem sequitur declinatio. Nam quorum summum uigorē excipit mors, in his parte artis utimur quæ prognostica nominatur, id quod futurum sit prænunciātes, ne euentus rerū nostro ascribatur errori. Hæc igitur tibi sit una indicatio, sumpta ex morbi tēporibus ad uictus rationē, altera uero à uiribus ægrotātis, quam in sequenti docet aphorismo.

IX Coniectari autem oportet, an æger cum uictu sufficiat perdurare donec morbus cōsistat: & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare: uel morbus antea deficiat, atcꝫ hebetescat.

Quia in superiori aphorismo tādiu iussit ab eo qui extreme tenuis uictus nominatur, declinare, quādiu morbus mollior extiterit suo uigore, hoc in loco nunc alteram adijcit intentionē, ut quantitatem declinationis exquisite noscamus. Est autem hæc intentio, uis ipsa ægrotantis, cuius gratia nutrimus, neꝫ enim morbi causa. Cum enim uis ita robusta fuerit, ut speremus ipsam posse perdurare totum tempus inter medium usꝫ ad summū morbi uigorem, cum tali uictus forma: tūc exquisitam habebimus declinationis, quam diximus, quantitatē. Quòd si imbecillior extiterit, adijcien dum est aliquid uictui, & plenior est adhibendus, tantum quantum uirium imbecillitas expostulat. Quocirca aliquando in ipso etiam morbi uigore, ubi casus aliquis interuenerit roburnaturæ dissoluēs, nutrire cogimur. Est autem hic quoꝫ sermo pars totius offerēdi alimēti rationis. Vnde si quis & hunc, & priorem, atcꝫ sequentem aphorismum unum fecerit, non aberrabit. Ego uero, quoad fieri potest, in partes secans expono, doctrinæ gratia clarioris.

X Quibus igitur statim morbus consistit, ijs statim tenuis uictus adhibēdus est. quibus uero posterius debet consistere, ijs & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibus subtrahendus: prius uero uberius agēdum, ut æger sufficiat.

Hic pariter sermo eandem sentētiam habet cū priore, nisi quòd est illo uniuersalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat ꝙ statim in ipsis tenuissimo uictu uti oporteret. Hic uero simpliciter de oīmbus morbis pronuntiat, quibus statim cōsistendi tempus futurū est, hoc est, non multo post primam accessionem, iubens ob id tenuem adhibere uictum. Quæ uero sequūtur manifesta: cum eidem hæreant sententiæ.

XI In accessionibus abstinere oportet: nam cibum dare, nocuum est: & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

Totius quidem uictus rationem in unoquoꝫ morbo à duabus intētionibus iussit absumere, ex futuro totius morbi uigore, & ex uiribus ægrotantis. Quomodo uero quispiam particulatim cibum offerat conuenienter, in hoc docet sermone, cauerī iubens morborū accessiones. Ipse uero manifestius in libro De uictu acutorum dixit, quòd neꝫ cum iam adsunt, neꝫ haud ita multo post affuturę sunt accessiones, cibus dandus est, sed cum declinant aut cessant.

XII Accessiones uero, & cōstitutiones, morbi indicabunt, & anni tēpora & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant. Sed ex ijs quæ mox apparent, indicia sumuntur: quēadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputū appareat, morbū breuiat: si uero postea

app-

appareat, producit. Et urinę, & alui excremēta, & sudores, quæcunꝫ apparuerint, uel bonam morborum iudicationem uel malam, uel breues aut longos fore morbos ostendunt.

Si quæ prius dicta fuerūt ab eo de uictus ratione, ad memoriam reuocemus: eorum quæ nunc dicuntur, utilitas fiet nobis manifestior. Quæ aūt prius dicta fuerunt, hæc sunt: Totius uictus figuram ad duas respiciens intentiones faciebat, quarū altera erat uis ægrotantis, altera cōstitutio morbi. Nam cōsiderare an morbus sit acutus, uel peracutus, uel lōgus, & aliquādo maxime in uigore consistet: morbi constitutionē est cōsiderare. Particulares aūt ciborū oblationes, ex accessionibus particularibus coniecturabatur. Cum igitur tres essent intentiōes ad perfectā & absolutam uictus rationem, primaꝫ ex uiribus ęgrotantis, secunda ex morbi constitutione, tertia præter has ex particularibus accessionibus sumerentur, uires quidē sub primo statim ingressu comprehendere medicus potest, ex pulsibus scilicet & alijs quæ ipse in libro prognostico latius scriptitauit: quam uis forte quis dixerit uirium magnitudinem esse incomprehensibilē. At si non possumus earū quantitatē exquisite cognoscere, posse tamen nos artificiosa quadā coniectura ad ueritatē proxime accedere, nemo inficiabitur. morbi uero constitutionē, qualis nam sit, et particulares accessiones, multi medici existimarunt non posse dignosci: nō tamen idē sensit Hippocrates, sed & in hac parte, sicuti & in alijs omnibus sæpe quidē exquisite, &, ut quispiā dixerit, perite atcꝫ scienter, sæpe uero coniecturaliter quidem non tamen inartificiose, neꝫ longe à ueritate, sed propinque ac proxime peruenie-
mus ad cognoscendū futurū cōsistendi tēpus, & accessionū successiuas reciprocationes. Verū hęc oīmia latius & in libris qui Prognostica, & in alijs qui Epidemię inscribuntur, Hippocrates docuit: noscꝫ iuxta antiqui magistri sententiā, ipsius uerba cum decenti expositione apposuimus in primo libro De Crisibus: in quo ostēdimus quomodo quispiam futurum morbi uigorem possit præcognoscere. Nunc uero sunt omnia ab Hippocrate per capita tradita, noscꝫ ipsa quābreuissime fieri poterit, dilucidabimus. Quibus uero curæ est omnem de his disciplinam diligenter perdiscere, ad librū De Crisibus à nobis conscriptum, legendum accedant. Ipsi quoꝫ morbi, & accessionum proportiones, & suas etiam constitutiones nihilominus ostendent: ueluti in intermittētibus, quòd tertiana cito terminatur, quotidiana uero longa erit, quartana autem etiam hac longior existet. In continuis, quòd incendentes quidem acutæ sunt: quæ uero typhodes, id est succendentes nominantur, lōgiores: mediæ uero inter has, semitertianæ. Quomodo uero quispiam has omnes febres statim inuadentes dignoscat, secundo libro De Crisibus plenius edocuimus: quare non oportet huc transferre quæ in alijs bene iam explicauimus; neque enim sæpius eadem in pluribus libris sunt repetenda, sed solum ad memoriā reuocādum, quomodo si possibile fuerit tertianam inuadentem statim ab initio cognoscere, ex ea comprehendere queamus, quòd & cito terminabitur, & quòd per tertium diem fient accessiones, & hoc est quod ab Hippocrate dicitur: Accessiones autem, & constitutiones morbi indicabūt &c. Nos quidem cum statim prima die febrium quartanarum initia sæpe cognouissemus: non expectata secunda accessione, formam uictus ab initio constituimus, tanquā ad morbum qui longo post tempore ad suum uigorem foret peruenturus. idem in quotidiana & tertiana fecimus, tempus futuri uigoris in utrisꝫ secundum proprium terminum metientes. Sicuti autem in febribus, itidē in alijs morbis est faciendum. Morbus enim lateralis, & qui perípneumonia & phrenitis à Græcis nominatur, morbi acuti sunt. Angina autem, iuxtangina, & cholera, & distentio neruorum, peracuti. A qua inter cutem, atra bilis, suppuratio, & tabes, diutini. Ac morbo quidem laterali, & phrenitidi, magna ex parte per tertium diem accessiones fiunt: quæ autem uentri eueniunt, aut hepati, suppurationibusꝫ, & tabi, quotidie, & magis ad noctē: qui uero ex liene laborant, & omnino ex atra bile, per quartū. Quod autem subinde dicitur de anni temporibus, ad ea quæ antea dicta sunt, habet relationem. Nam & morbi cōstitutiones, & accessiones possunt ab anni temporibus unà cum morbo indicari. Neque enim sufficit hoc tantum scisse, quòd quartana inuasit hoc die, ut ab initio prægnoscamus insistendam esse uictus rationem, ut ad morbum futurum diutinū: sed etiā si hyeme, aut uere, uel æstate, uel autumno suum fecit initium, prospicere oportet: id cognoscentes, quòd æstate quartanę magna ex parte breues sunt, autumnales longæ, & quæ magis hyemē attingūt. Nā hęc eadē ipse nos in sequētibus edocebit: liquidē & tertiana febris, cum alioqui cito terminetur, citius tamen æstate, quàm hyeme finietur. Atque alijs singulis morbis ęstas addit celeritatē, hyems uero tarditatē. Sed & accessiones, per tertiū quidē magna ex parte æstate fiunt, per quartū uero autūno, singulis uero diebus aut noctibus hyeme. Sicuti in anni tēporib. sic & in tēperaturis ex proportiōe res se habet: de quibus & ipse Hippoc. sæpe disseruit, nō tamen hic quicquā dixit, ut qui ex uno alia nobis ad memoriā reuocanda deliquerit. Quæ ēm tēpus æstiuū, eadē & ægri tēperatura, si fuerit calidior & siccior: & ætas, si in suo uigore constiterit, & locus, si calidus & siccus, unà indicabūt. Liquet autem, quòd & industria uitæ, & assuetudo eodē modo habēt, & præsens aeris nos ambientis cōstitutio, de quibus postea docebit. Sic & quæcunꝫ de tēpore autumnali ad morbi constitutionem, & accessionum reciprocationē assumebātur: hæc eadem & de ætate ægrotantis atcꝫ natura, & uitę industria, & assuetudinibus, & regione in qua ægrotat, & aeris ambientis quę tunc uagaī tēperatura, assumere

assumere licet. Ex his quidem iam cõstare potest A quòd & morbi constitutionem, & accessiones cognoscemus. Constitutionem quidem, si morbus fuerit peracutus, uel diutinus: quod ad cõsistendi tempus prægnoscendum est necessarium. Accessiones uero, an per tertium, uel per quartũ: uel singulis diebus, siue qua hora diei aut noctis sint inuasuræ. Quòd uero circa finẽ aphorismi scribit, deinceps uideamus si ad eorũ quæ nos diximus, faciat declarationẽ. Sic eñ Hippocrates inquit: Et circuituũ successiua incremẽta, siue quotidie, siue alternis dieb. siue per maiora interualla fiant. Clarum est autẽ ipsum intelligere per circuituum incrementa, accessionũ quæ in ipsis eueniunt augmenta, quæ & modum quo morbus augetur, & futuri uigoris tempus prefinitum ostendunt, hinc B autem præcipue disces secundę accessionis ad primam accremẽtum, in hisce tribus, in hora qua fit accessiõ, in lõgitudine accessiõis, & in magnitudine. Nihil autẽ differt si in uehemẽtia dixeris, quia hęc duo nomina sunt apud medicos usitata, ipsaq; fæpius de re eadem pronuntiant, cum aliquãdo dicunt maiorem fuisse febrem ea quæ præcessit, aliquando uehementiorẽ. Contingit autem hanc febrem uehementem uel æquales horas cum præcedente obtinere, uel pauciores, uel plures: quod ad magnitudinem siue uehemẽtiam accessionis non pertinet, sed ad prolixitatẽ accessionis. Per accessionem autem te nũc oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod est à primo insultu usq; ad tempus consistendi, sicuti reliquum tẽpus C declinationis est melius. Cum itaq; accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, si mili anticipauerit proportione, atq; ita anticipando ad longius extenditur tempus, atq; insuper uehementius afflixerit: tunc manifestũ est morbi augmentum. Quãtum autẽ augeatur, unumquodq; ex dictis sua qualitate monstrabit: siquidem accessio pluri tempore anticipans, & longius atq; uehementius affligens, effatu dignũ indicabit augmentum, & uelocem esse morbi motum, atq; haud ita multo post in suo uigore futurum. Neq; enim fieri potest ut magna incrementa suscipientibus accessionibus, non proxima sit morbi consistentia. Contraria autẽ accessio, quæ scilicet parua faciat incrementa omnium eorum quæ diximus: quan- D tum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi uigorem ostendit. Hoc igitur ipsum per circuituum incrementa discemus, coniectura scilicet assequi, post quantum tempus morbus in suo uigore consistet, ac præterea horam præfinitã qua accessio inuasura sit. Conducit autem prima cognitio ad formam totius uictus cõstituendam: secunda uero ad cibum dandum in particularibus temporibus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quòd autem circuitum uocet similem ad idem reditum, neminẽ puto dubitare. Sed & ex ijs quæ mox apparent, ait coniecturandum esse de accessione, & totius morbi constitutione. siue autẽ casus, siue signa uelit quispiam illa, quæ mox apparẽt, nominare, nihil retulerit. Illud autẽ de omnibus casibus signisue est cognoscendũ, ꝙ nõnulla quidem eorum significant passionem, alia qua assidẽt, aliqua decernunt ac iudicãt: aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt. Passionis significatiua sunt, quæ unà cum morbo inuadunt. Quę uero assidẽt, aliquãdo simul inuadunt, aliquãdo superueniũt, nonnunq; uero neq; omnino ueniunt, neq; enim sunt à morbo inseparabilia, neq; eius uelut substãtiam constituunt, sed proprias faciunt differẽtias. Quæ uero ab Hippocrate decernentia siue iudicantia uocantur: cũ primo quidem exquisite morborum principio non sunt apta inuadere: cũ duobus alijs autem apta sunt: de quibus paulo postea dicemus. Aliquando uero neq; in his, sed cũ morbi augentur, aut iam consistunt, apparent: Signa uero coctionis inuadunt quidem, & ista nũquam in primo statim morbi principio: terminãt autem illud principium quod est pars totius morbi. Signa uero cruditatis, cum primo morbi principio statim inuadunt, & nõnunq; posterius apparent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio, morbi principium subsequitur. Morbi autẽ principium intelligi uolumus (ut in commẽtarijs De Crisibus manifestauimus) & primum eius insultum, quod nullam habere latitudinem dicitur, & id quod est sicuti pars totius morbi, quãdo in principium diuiditur, augmẽtum, & tempus cõsistendi, & declinationem, & aliud quod usq; ad tertiũ extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium casuum potestates: & simul quæ expositiõe indigere uidebantur uerba Hippocratis ad hoc pertinẽtia, exposuimus. Sed & nũc per modum cõpendij de ipsis à nobis dicetur. Qui uero uoluerit totam Hippocratis artẽ circa ista perdiscere, ad illam uadat tractationem. Ex mox apparentibus igitur totam iubet morbi constitutionem coniectari: deinde quandam morbi speciem in medium adducens, ita inquit: Veluti in laterali morbo si circa initia statim sputum appareat, morbum inchoãtem breuiat: si uero postea appareat, producit. perspicue uero quod docet assequeris, si ex tertio libro Epidemiarum apponam quæ ipse de Anaxione scribit, morbum lateralem patiẽte: quem etiam ægrotum ego in primo libro De Crisibus, mea expositione patefeci. Verba autẽ Hippocratis hæc sunt: In Abderis Anaxiona qui iuxta portas Thracias habitabat, febris acuta inuasit, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca: neq; primis diebꝰ expuebat aliq̃d: sitibũdꝰ, peruigil: urinæ bene coloratæ, multę, tenues. Sexto die delirauit, neq; calefaciẽtia aliquid proficiebãt. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non minuebantur, tussesq; infestabant, & difficulter spirabat. Octaua uenam in cubito secui: sanguis plurimus fluxit, qualem oportuit: dolores cessarunt, uerum tusses siccæ subsequebantur. Vndecimo die febres decreuerunt: parum circa caput sudauit; tusses, & quæ à pulmone, humidiora

diora. Die decimoseptimo cœpit paucum quid coctum expuere, leuatus est, sed siti premebatur: & quæ ex pulmõe purgationes, nõ erãt bonæ. Vigesimo die sudauit, & desijt febricitare. Post crisin leuatus est. Vigesimoseptimo die febris rediit, tussijt, multa concocta educebat: urinis inerat plurimum sedimen albũ: sitis cessauit & bene spirabat. Trigesimo quarto die sudauit totus, & post crisin omnino ex febre conualuit. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur, non tamẽ ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccæ subsequebanẽ, ut inquit Hippocrates. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigesimumquartũ diem extenta est, cũ tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suæ iudicationis habeat quartumdecimum: & si non hunc, saltem B omnino uigesimum. Quòd si ante tertium diẽ expuisset, uel circa septimum, uel nonum, uel undecimũ diẽ, iudicatio esset subsecuta: & si in ipso die tertio spuere cœpisset, quartũdecimum diem non transcendisset. Hoc eñ accidit in omnibus inflammationibus quæ non tegũtur operculo densiore, uti in ijs quæ exteriorẽ occupant cutẽ, quandã saniem resudare, ab initio tenuem, postea uero si coctionem accipiant, & ad melius proficiant, crassiorẽ: & ex hac ipsa crassiore aliquam esse magis concoctam, aliquã uero minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus quę uel os, uel oculos infestãt, licet intueri: nec minus in quacunq; alia corporis parte, quãdo pars aliqua interior simul cũ cutis diuisione patiẽ inflammationẽ. Nam ex huiusce mo C di ulceribus sanies profluit talis, qualem ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cũ tãta meatuum angustatione, ut nihil extra effundatur, necesse est illã esse & coctu difficilẽ, & longo tempore perdurare. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipse est ex genere inflammationum) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil omnino expuitur: secundum ordinem obtinet ille in quo sanies tenuis est: tertium in quo crassior: & quartũ in quo perfectam habet coctionẽ. Verũ si hæc circa tertiũ, uel quartũ diẽ apparuerit, nõ cõtingit morbũ trãscendere septimũ diẽ. In alijs uero singulis necesse est ut pro coctionis modo, mensura temporis conse- D quaẽ. Sicuti igitur sputũ, perfectę coctionis signũ est, quando album fuerit, & lene, & æquale consistentia, neq; nimis humidum, neq; nimis crassum: eodem modo integrã cruditatẽ ostendit quod nullo modo expuitur. Quòd si expuatur quidem sed tamen adhuc tenue sit, debilis coctionis est signũ. Quòd si impermistũ fuerit, uel flauũ, uel ruſum: haud quaq; bonũ. Quòd si liuidum fuerit, aut ærugini simile, aut nigrum: pernicioſissimum existit. Cum itaq; à nobis distincta sint signa coctionis & cruditatis, & præter ea tertiũ genus exitialium: illud scire oportet, quòd signa coctiõis semper sunt bona, ut quę morbi solutionẽ haud ita multo post futurã ostendant: sicuti genus signorũ exitialium, mortem ægri citã prænuntiant. At uero signa crudi- A tatis diutinum quidem ex necessitate morbum significant: sed quantum in ipsis est, neq; moriturum, neq; euasurum è morbo hominem ostendũt. Tibi uero prius ægroti uires expendenti, etiam ex his licet præcognoscere. Aliud est signorũ genus quæ crisima, id est iudicatoria ab ipso nominãtur: sunt autẽ hæc, sudores, sanguinis fluxus, rigores, multũ alui profluuiũ, & similis uomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationẽ & uehemens, uel cordis morsus, uel quædam in præcordijs circa dolorẽ tensio, uigiliæ plurimæ, deliriũ, & nox absq; ratione molesta, & accessio anticipans, & lachrymæ inuoluntarię nihil patientibus oculis, neq; ex tristitia proueniẽtes, rubor faciei, & labrum inferius agitatum, lucida uel B obscura & tenebrosa quædã ante oculos obuersantia, & hallucinatiões quædã, & malę uel nasus repẽte rubescẽtes, parotides, aut omnino materię alicuius in articulum decumbẽtis generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiusce modi secundum propriam eorũ substantiam casus nominata, quatenus uero subitã mutationem ostendunt, signa crisima, id est iudicatoria appellata, duplicem tibi præstabunt pręcognitionem. Siquidẽ morbo iam cocto superuenerint, futurã statim sanitatem denuntiant. Si uero crudo adhuc morbo: iudicationem non bonam, quæ aut ad perniciem agat, aut in longum tempus morbum producat. Quòd uero alia sit natura horum signorum quæ crisima, id est iudicatoria nominanẽ, alia uero eorum quæ coctionem significant, hinc discere possis. In primo libro Epidemiarũ inquit Hippocrates: Coctiones, iudicationis celeritatẽ, salutisq; securitatem significant. Cruda uero & incocta, & quæ in abscessus malos conuertuntur, iudicationum carẽtias, uel dolores, uel temporis longitudinem, uel mortes, uel recidiuas ostendũt. ita hic in uniuersum collaudauit morbi coctionẽ. In libro autem qui Prognostica inscribitur, particulatim in hunc modum simul docẽs ipsius indicia: Vrina autem optima est, quando sedimentum albũ, lene & æquale fuerit per omne tẽpus, donec morbus terminetur. Significat enim salutis securitatem, & morbum pauco tẽpore duraturum. Sic rursus laudauit urinam mõstrantẽ coctionẽ in uenoso genere. Rursus autem cum dicit alui excrementũ optimum esse, quod molle, consistens, & hora excretum, qua solet cũ sanitas adest. atq; hic indicia coctionum uẽtris simul collaudat & docet. Sic & eã quæ fit in mẽbris respirationi seruientibus coctionem simul collaudans ac docẽs, in hunc modum scribit: Sputũ oportet in omnibus doloribus qui pulmonẽ & costas infestant, celeriter ac facile expui, flauitiẽq; ualde sputo cõmistam apparere. Coctionis siquidẽ signa semper bona sunt, iudicationis uero signa nõ semper. Sic ergo inquit, signa crisima, id est iudicatoria, non iudicantia, aliqua mortem, aliqua difficilem iudicationẽ portendunt. Sanęq; & cũ ait, quę ad melius iudicãt, nõ cõfestim apparere: per hęc uerba eandẽ profert sentẽtiã. Nã

coctio-

coctionis signa quocunque tempore apparent, bona sunt. semper enim eorum uniuersum genus optimum existit. Non ergo repugnat illud quod nunc dictum est, in morbo laterali sputum statim apparere: illi alteri quod dicitur, signa iudicatia ad melius, non statim apparere. Nam signa iudicatoria nonnunquam mala fiunt: signum uero coctionis nullum unquam prauum fuit, sed omnia optima semper: & tanto citius ægrũ sanitatem recuperaturũ ostendunt, quanto citius apparuerint. Hęc dixisse sufficiat per modum cõpendij, quãtum ad præsentem attinet locum. Totam uero de istis antiqui magistri sententiam in libro De Crisibus exposuimus. Vt autẽ sermo quem nuper diuidendo proposui, perfectus habeat: quomodo à dictis differant, & quæ passionis significatiua, & quæ assidentia dicuntur signa hinc uolo transigere, unam in mediũ adducens pro exemplo passionem, hanc ipsam uidelicet quã Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris, unà cũ spirandi difficultate, & tussi, & dolore lateris pungenti, signa passionis significatiua nominantur. Quòd autẽ dolor aut ad præcordia, aut ad clauim perueniat, assidentia dicunt: sicuti ꝙ facilius in latus patiens, cẽ in alterum decumbat æger, ad idem genus assidentiũ attinet. Scripsit autem & Nicandro Praxagoras duo uolumina De assidentibus signis: de ijs autem quę superueniunt unum alium, ac si de mox apparentibus inscriberetur. Hæc igitur mox apparẽtia inquit Hippocrates & bonam morbi iudicationem & malam: morbumq; uel longũ, uel breuem futurũ ostendere: Meminit autem non solum sputorum, sed & urinarũ, & excrementorum alui, & sudorum: ea scilicet quæ sunt in libro Prognostico scripta, nobis exẽplo subijciens. quæ ad hunc locũ transferre superuacuũ foret. nã de his in libris De Crisibus diximus, & in cõmentarijs in Prognostica: in quibus adhuc magis antiqui magistri sententiam explanauimus.

XIII Senes facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem cõsistentem habent, minus adolescentes, omniũ minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt uiuidiores.

Differẽtia etiã ætatũ confert aliquid ad capiendam uictus rationem. Senes siquidem facile ferũt inediam, pueri uero difficulter. Est autẽ facilitas & in non appetendo, & nihil inde mali sustinẽdo. Difficultas autem ex cõtrarijs oritur: Etenim pueri magis appetũt, & plus offenduntur in longis inedijs. Mediæ uero ætates inter senes & pueros, quãto alteri ipsorum proximiores existunt, tanto aut minus, aut magis molestantur atque offenduntur ex longis inedijs. Huius autem aphorismi causam ipse in sequenti docet, qui ita incipit: Qui crescunt plurimum caloris innati habẽt. Ita ut si quis uelit ipsum priori adiungere, & cum enim coniunctione proferre, tunc sermo unus fieret, & manifestus, in hunc modum se habens- Senes facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem consistentem habent, minus adolescentes, minime uero omnium pueri. Qui enim crescunt, plurimum caloris innati habent. Appellat autem ętatem habentes consistentem, eos qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac senes, ita ut ab ætate quidem uigente recedant, nondũ tamen sensum habent senectę manifestum. Sic autem & Thucydides quodam in ętate dixit esse consistente. Verum inter hanc ætatem, & adolescentium, altera quædam est, quę sicuti ætatũ, ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita ut neq; tam facile inediam ferre possit, sicuti qui in ætate sunt consistente, atq; senili: neq; difficulter sicuti adolescẽtes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates cum possit eam unusquisq; ex illis quas dixit, intelligere. Nam cum inquit. Præsertim qui sunt inter ipsos uiuidiores, naturarũ differentias manifestat. Pueri eñ qui calorẽ innatũ plurimũ habent, prõptiores sunt ad cibos assumendos, & ipsos magis possunt concoquere: & si non assum pserint, plus offendũtur. Talis quidem est sermo Hippocratis. Indiget tamẽ adhuc parua quadam additione ad perfectionem: de iis enim qui sunt in principio senilis ætatis recte dictum est: Senes facillime ieiunium ferunt. de iis uero qui ad extremam senectã peruenerunt, non recte: quia hi non possunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphorismo exiguum quiddam, & hoc modo ipsum pronuntiare: Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos qui ad extremã senectam peruenerunt: secũdo loco, qui ætatem consistentẽ habent. Vel uerbum ieiunium, in ciborum paucitatem est commutandum, atq; ita dicendũ: Senes ciborum paucitatem tolerant: secundo loco, qui ætatem consistentẽ habent. Nam & qui ad extremam senectam attingunt: inueniẽtur, etsi nõ possint longam inediam tolerare, paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit: quæ & continuã exigunt olei suffectionem, & multam, ac subitã simul nequeunt sustinere. quandoquidẽ & his exhibere oportet uniuersam multitudinẽ paucã: & hanc ipsam cibi paucitatem in multas partiri portiões: neq; unà illis longa inedia est iniungenda.

XIIII Qui crescunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimẽto: alioqui corpus absumitur. Senibus uero parum calidi innati inest: paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus.

Dictum est à nobis plenius etiam in commẽtarijs De temperaturis, quomodo uisum est nõnullis medicis eos qui in iuuentæ uigore consistunt, nõnullis uero pueros esse calidiores. Habent eñ illi quidem calorem acutiorem, hi uero abundantiorẽ. Nunc uero etiã necessariũ est dicere, quantũ ad præsen

ad præsentem locum conducit, sermones longos quoad fieri potest in pauca cõijcientes. Hoc ipsum igitur uerbũ calidum, aliquando transferimus ad qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas: aliquando denominatiue totum corpus dicimus calidũ, à caliditate: estq; hic modus loquendi plurimus in omni uita, & fuit apud antiquos, ueluti Theophrastus ostendit in eo libro qui De calido & frigido inscribitur. Nam cũ substãtia corporea contrarias qualitates, caliditatẽ, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, uicissim recipiat, secũdum substantiam quidem recipientem, cum corpus calidum nominamus, multũ uel paucum dicimus esse calidum, ad quantitatem substantię referẽtes. Et hoc dupliciter facimus: uno quidem modo in substantijs impermistis, alio autẽ in mistis. In impermistis quidem, ueluti si duo haberẽt aquam æqualiter calidam in duobus æqualibus labris contentam: alterũ diceremus plus habere calidi, qui maius labrũ posslideret: alterũ minus. In mistis uero, ueluti si essent æqualia labra, sed inæquali mẽsura ex uino & aqua tẽperata: alterũ ipsorũ plus uini cõtinere, alterũ plus aquæ diceremus. Cui modo etiã ille esset persimilis, si duo labra inæqualia supponeremus æqua proportione temperari. Nonnunquam uero non ad substantiæ multitudinem sermonẽ referentes, sed ad qualitatem solam, huic quidem alicui dicimus plus calidi inesse, huic uero minus: sicuti si ex duobus labris parẽ prorsus magnitudinem habentibus, alterũ quod calidiorem aquam contineret, plus habere calidi diceremus: alterum, quod frigidiorem, minus: non tamen proprie uerbo, plus, uteremur in hoc loco, cum melius sit dicere, uel magis, & minus, uel uehementius, atque debilius, & similia uocabula, quæ repræsentare qualitatem solent. Nam paucum & multum in sola decet substantiæ quantitate seruare. Verum non in hoc tantum huiusmodi fiunt nominũ abusiones, sed in pluribus alijs, quæ per uitam sermone usurpamus, idq; non minime fit in arte medicinali. Omnes siquidem morbos, magnos aut paruos nominant, quamuis substantiæ non sint: febrem magnam, febrẽ paruã: apoplexiam magnam, apoplexiam paruã: sic & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam, & omnes itidẽ alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuocationes, & considerare quid sibi uelit semper una quæq; dictio dicentis. Si enim in altero significato nomẽ protulerit, nos uero in alio accipientes, sermonem redarguimus: non illum qui protulit, (si uerum fateri uelimus) sed nostram potius existimationem redarguimus. Quod nonnulli proculdubio faciunt hoc in loco, qui Hippocrati studeant contradicere. Nam ad qualitatẽ, nomẽ calidi transferentes, conantur ostendere hanc esse uehementiorem ijs, qui in ętatis uigore consistũt. Verũ Hippocrates non ad qualitatem, sed ad substantiam in præsenti sermone refert id nomen. Nã substantia innati caloris aerea est & aquea, sicuti ex semine licet coniectari, quod paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autẽ aeris calidi humidiq; in se ipso continet, quemadmodum in cõmentarijs nostris De semine, ostendimus. iam uero & alterum nostræ generationis principium, sanguis menstruus, humidum natura est. Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur, dum augetur) tunc licet ualde uehementer calidũ existat & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet: alioqui febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatũ, qui nec æqualem priori, nedum plus habent. Bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autẽ, aduentitij. Sed & effluxus qui è toto corpore fiunt, caloris quidem aduentitij sunt: fumei, fuliginosi, aridi & acres. Contrà uero, uaporosi, suaues, & bene temperati, caloris natiui, hæq; ipse potes tactu discernere. Nam sanorum calor uaporosus est atq; suauis, & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens. Eorum uero qui febricitãt, & præcipue hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris est & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum. Salubris uero eius qualitas in pueris exquisita habetur: sicuti plures eorum qui in ætatis uigore consistunt, inuenire contingit calorem habentes mordacem, & non amplius humidum aut uaporosum, neq; aereum. Neq; mirum hoc uideri debet. Oportet enim similem esse defluxum subiectæ substantiæ: ut quando humida atq; aerea substantia existit, tũc quod ab ea defluit, uaporosum est atq; suaue. Cum uero terrestris atq; arida: tunc & quod effluit fumeum fuliginosumq; est & acre: quod & in exterioribus euenit. Nã quæ ex aqua dulci & calida euaporant, optima sunt & uaporosa: quæ uero ex aliquo corpore solido exusto, fumea sunt & acria. Cum igitur duę substantię sint, & hæc quidem suauẽ habeat caliditatem, hæc uero tristem: alteram quidem plurimam habent pueri, alteram uero ij qui in ætatis uigore consistunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionẽ. Vt autem hæc physice magis adhuc pertractem, rem totam ad elementa traducam: Cum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata: puerile quidem corpus, multum in seipso cõtinet aereę atq; aquosæ substantię, minimum terrestris: contrà uero eorum qui in ætatis uigore consistũt, à terrestri siccitate obtinetur, deficit autem aquosa atq; aerea substantia: adeo ut si quartũ in utriusq; elementum, ignem scilicet, pari portione posueri-mus, atque æqualiter calida corpora esse uoluerimus: non tamen similem substantiam calidam in ipsis esse dixerimus: cum puerorum quidem substantia humida sit: eorum uero qui in ætatis uigore consistunt, sicca. Humida siquidem innati caloris est maxime affinis, quia ex humido nostra est generatio: sicca uero, aduentitij caloris. Sic quidẽ infantes recenter nati, substantiã calidam & aquosam plurimam participantes, plurimum dicerẽtur habere calorem innatũ. Qui uero ætate uigẽt, &

iam declinant: quantũ istæ deficiunt, terrestris ue- A ro superabundat, tãtum habere minorem substantiam natiui caloris putarent. Quòd uero ex aquosa & aerea substãtia plus defluere sit necessarium, quàm terrestri, etiã si ambæ sint æqualiter calidæ secundum qualitatem: neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet inueri. Nam ex corporibus quæ ad similem perueniunt caliditatem, nõ æqua portio uidetur defluere, sed ex siccis quidem minimum, ex humidis uero plurimũ. Statim igitur aqua & oleo mediocriter calefactis, plurimũ defluit atq; dissoluitur: ex ferro uero, & ære, atq; lapidibus, minimum: adeo ut si tibi libuerit exponere ad solem ardentem aquam, (si ita contigerit) & ferrum æqua mensura, deinde transacto die ambo perpendere: aquã quidem inuenies multo seipsa minorem effectam, ferrum uero æquale. Sic & si uelis oleum æri, & ferro, & lapidi cõparare: illud quidem absumptũ inuenies, hæc uero æqualem substantiæ molem retinentia. Hinc uero ad ceram, picem, bitumen, & resinam transcendens, & quæcunq; alia plurimã substantiam humidã obtinent: uidebis & hæc sub sole calente multo magis absumi atq; defluere, q̃m lapidem, æs, & ferrum, & alia admodũ sicca. Quare si necessarium est alimentũ, ut quod effluxit ex corpore, suppleatur: ex humidiorib. uero, & plus aeris participantibus, multo plus effluit: fit ut huiusmodi corpora pluri egeant alimento. Puerorũ uero corpus tale existit, plus humidæ & aereę substantiæ obtinens: non sicuti iuuenum, & declinã- C tium, ac senum, siccæ atq; terrestris. Hippocrates igitur cum hoc in libro proposuisset compendiosam atq; aphoristicam doctrinam facere: nõ ita sermonem ampliauit quemadmodum ego nunc, sed loco illorum uerborum, Quæ augentur corpora, etsi æqualem habeant substantiam calidam atque igneam cum ijs qui in ætatis uigore consistunt, a quosæ tamen atq; aereæ substantiæ plus habent. Qui crescunt, dixit, plurimum habẽt innatum calorem. simul memoriæ subijciẽs ipsorum substantiam, simul propositum suum demonstrans. Quia enim humidam & calidam habent substantiã quę augentur, idcirco plurimũ ab ipsis defluere necessarium est, & plurimo egent alimento: alioqui corpus inquit absumitur. & recte. Vbi enim id quod D defluit, plurimum est: quod uero influit, paucum: hic necesse est subiectam corrumpi substantiã. Senibus uero paucum ineſt calidum. his enim iuxta utrũq; appellationis significatũ paucum ineſt calidum, siue quis ad qualitatẽ sermonẽ referat, siue ad substantiã. Nam & qualitas debilis, & substantia minima est: siquidem eorum meminimus quę supra dixímus. Ob hæc igitur inquit, paucis fomitibus indigẽt. Nam fomites, alimenta nominauit, suo & aliorum nobilissimorum philosophorũ dogmati consentanee, qui eorum quæ animalia constituunt elementorum, ignẽ maxime uitæ esse causam existimarũt. nam ut lucernarũ flammæ, quãuis oleum alimento habeant, tamen si quis id totum simul superinfundat, extinguuntur potius q̃m nutriãtur: eodem modo & in senibus calidum, sui fomentum quidem habet alimenta: sed si repente eorum multitudine & cumulo suffocetur, periculum est ne extinguatur: non aliter ac si paruæ scintillę ignis, lignorum multitudinem superacerues. Quod autẽ subinfertur, Et propterea febres senibus non similiter acutæ sunt: signũ & hoc ipsi, q̃ corpora senum frigida sunt, & q̃ ob innati caloris maxime conuersionẽ ad igneam naturam, accenditur febris. Verum tantam euenire senibus conuersionem, ut æqua sit ei quæ iunioribus accidit, uix fieri potest. Multum enim calidũ prõpte in immensum attollitur, paucũ uero non facile, sed maximam exigit causam quæ cogat ad hoc. Ob hãc B igitur causam necq; senes magna ex parte febricitant acutas febres, sicuti iuniores: & si aliquando quamuis raro talis his accidat febris qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitũ ægrotantis terminatur. Indicio enim est immensam quãdam esse causæ febrem faciẽtis magnitudinem. Hæc sufficere possunt ijs qui secundum naturã se habent ad intellectionem & fidem eorum quæ scripsit Hippocrates. Ad eos uero qui per calumniã Hippocratẽ reprehenderunt, è quorũ numero unus fuit Lycus, nos unũ integrum uolumen scripsimus aduersus ea quæ contra aphorismum perperã obijciuntur. Huic autem titulum fecimus, Ad Lycũ quòd nihil erratũ sit in aphorismo, cui principiũ est, Qui crescunt, plurimum habent innatum calorem. Datus autẽ est mihi Lyci liber post scriptos à me hosce commentarios: unde ego postmodum his hæc uerba subiunxi, quæ non sunt in ijs quæ prius edideram. Seorsum autem in alio uolumine defendi Hippocratem in ijs, in quibus fuerat reprehensus.

Ventres hyeme & uere natura calidissimi XV sunt, & somni lõgissimi: quare per ea tẽpora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tũc calor innatus, plurimus est: unde & pluribus egent alimentis. indicio sunt ætates & athletæ.

Non parum etiam tempora anni cõducunt ad uictus rationẽ inueniendam. Nam hyberno tẽpore plus appetũt homines, & cibum facilius concoquunt: cõtrà in æstate: cuius rei causam ipse Hippoc. reddidit, inquiens, uentres hyeme & uere natura calidissimos esse. Quid autẽ sit quod natura dicitur, & q̃ non frustra id uerbũ adiecerit in hoc aphorismo, ipse paulopost explanauit inquiẽs: Etenim tunc calor innatus, plurimo igit̃ indiget alimẽto. Vẽtres itaq; hyeme & uere calidissimi sunt, non simpliciter, sed calido naturali, cuius substantiam antea ostendi. Causam uero ob quam hic idẽ calor hyeme augeatur, etiã Aristoteles explicuit. Refugit enim propter circũstantẽ extrinsecus frigiditatẽ: sicuti rursus æstate ad sibi affinẽ protẽditur. Atq; ita contingit dissolui quidem ac dissipari eius substantiã tẽpore æstiuo: contineri autẽ ac co

hiberi

hiberi & in profundũ secedere hyemali. Ob hoc A igitur & coctiões, & sanguificationes, & nutritiones, hisce temporibus sunt meliores. Addidit autem & aliud ipsis contingens, nempe q̃ somni lõgissimi fiunt, ob noctium uidelicet lõgitudinem: quod neq; ipsum parum confert ad naturæ opera. Quod uero in fine adijcitur, Indicio sunt ętates & athletæ, pro argumento ponitur quòd plurimũ alimentum sit necessariũ, ubi calidum superabũdat. Pueri siquidem quia calidum plurimũ habent: idcirco & pluribus indigent, & plura concoquunt. Athletæ uero quia exercitijs augẽt calorẽ natiuũ: ob id multis frui possunt alimentis. Quæ igitur in aphorismo dicuntur, sufficiẽter exposuimus. Si quis uero ipsorũ ueritatẽ diligẽtius examinet: nõ ad omnia animalia sermonẽ extendat, sed ea excipiat quæ in latebris degunt. Hæc em̃ cũ se recondunt, non egent plurimo alimento: quando quidẽ & sine cibo possint perdurare. Et si supposuerimus ea tanto uti cibo, quanto anteq̃ reconderentur: male ipsum concoquerent. Quod enim hominibus contingit aqua frigida lotis, id etiã animalibus accidit hyeme. Cõtingit autẽ hominibus qui aqua frigida perluunt̃: si debile corpus habuerint, refrigerari, atq; offendi: si uero robustum, primũ quidem innatũ calorẽ ad interiora refugere, ibiq; seipsum colligere: postea uero ad exteriora remeantẽ, multo q̃ prius erat, fieri fortiorẽ. Sic & animalium quæcũq; sunt natura frigidiora, ijs calor innatus à frigore hyberno superatur, adeo ut ferè extinguat̃: quare plurima ipsorũ, similia mortuis C cõspiciunt̃, cũ sine sensu ac motu in latebris iacẽt: quædam uero prorsus in hoc ipso affectu moriuntur. Quæ autẽ plurimo sanguine abundant atq; calore: tale quiddã hyeme patiunt̃, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nam calor eorũ ad interiora se collígit, non (per Iouẽ) carnibus ad hæc, prima sede derelicta, refugiẽtibus, sed spiritu unà cũ sanguine. Tria autẽ erant corpora quæ primæ nostræ naturę substantiã cõpleuerũt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo ortu, ueluti in libris De semine diximus, fiunt partes animalis solidiores: mox uero augmentum in ijstis perficitur. Quòd igitur melius hyeme cibũ cõcoquimus, sanguine ac spiritu ad profundum corporis retrocedentibus: unicuiq; est manifestũ. D Non modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed quòd plura accipere confert. In hisce enim tẽporibus inquit, hoc est hyeme & uere, plures cibi dandi sunt. Atqui si parũ defluit ac difflat hyberno tẽpore ad exteriora, plurimũ alimentũ non est corporibus necessariũ: siquidem nutritio est eius quod euacuatur, repletio. Oportet igitur alimẽti quantitatem esse eius quod difflat quantitati proportionalem. Verũ igitur esse quòd quidã hyeme non modo melius cõcoquunt cibũ, sed etiã quòd pauca assumentes refrigerãtur, atq; ideo offendunt̃: si uero plura assumpserint, in nullos plethoricos incidunt morbos: ipse euentus ostendit manifeste; Causæ uero inquisitio, in commune propo-

natur. Neq; em̃ adeo Hippocratem, quantũ om̃es alios, huiusmodi inquisitio fatigat. Nemo itaq; est qui non consentiat differi corpora animalium ea quæ fit per sensui occulta foramina diffłatione. Id circo enim ad hoc deueniunt ut egeant alimento, quoniam euacuãtur. Quòd si nihil à corporibus nostris efflueret, sed semper æqua moles substantiæ seruaretur: nulla foret alimenti necessitas. Tu uero animaduerte nunquid hac in parte alijs quidem om̃ibus ratio sit inexplicabilis, soli uero Hippocrati atq; eius sectatoribus explicabilis. Neq; enim aliud quicq̃ animal ab initio afformauit, sicuti neq; rursus adauxit, aut usq; ad mortem enutriuit, præterq̃ iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic igitur cum sit omnium operũ naturaliũ causa: quia plurimus est hyberno tẽpore, idcirco cibi appetentiã intendit, coctiones auget, & plus sanguinis accumulat, & crassius corpus efficit, & ut superfluitates excernant̃, prouidẽtiam habet. Nam calor circumfusus non modo superfluitates, sed æqualiter omnia euacuat, materiã inutilem, & ea etiam quæ in corpore secundum naturam continẽntur, unà dissoluens per eam quæ à medicis occulta diffłatio nominatur, quam calor innatus operatur. Neq; em̃ aliud quicq̃ est natura animalium, præter hoc calidum, secũdum Hippocratis opinionẽ. Ostensum autem à nobis est in commentarijs De uiribus naturalibus, naturã nõ solum appetere, conficere agglutinareq; singulis partibus proprium alimentũ, sed & huius quoq; superfluitates difflare: Ac quãto fortius extiterit calidum innatum, tanto magis diffłatio effugit sensum. Et ob hanc causam Diocles inquit, sudores esse præter naturam: quoniã omnibus quæ ad corpus attinent, recte administratis, & alimento à natura subacto, nunq̃ sensibilis humor per cutẽ excerneretur. Quæcunq; enim in balneis, aut uehementibus exercitijs, uel propter æstiuum calorem exudant homines, ex causis uiolẽtis originẽ habent. Bene igitur omnia tẽpore hyberno in corpore animalis administrantur, quãdo hyems mediocritatem seruauerit. Nam immoderatas ipsius intẽperaturas & ipse Hippocrates in sequẽtib. damnat. Quòd autem omnia bene hyberno tẽpore in corpore animalis administrentur, indicio sunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in uentriculo bene cõcoquuntur, quoniã calor innatus plurimus est: & unà superfluitates somnis longioribus expurgãtur, quæ quidem exquisite extenuãtur, per cutẽ: quæ uero in uapores cõuertuntur, per expirationẽ: quæ uero sufficientem habent crassitudinẽ, per urinas. In his enim plus est sedimẽti, q̃ per æstatem, præter id quòd etiam tota urinarũ multitudo hyeme multum augetur. Iam uero magis nutriuntur, & carnẽ augent corpora hyeme, & plus optimi sanguinis cumulãt, nisi malo prorsus utantur uictu. Nam si cõsideraueris ut corpora nostra paucum habentiũ sanguinẽ autumni tẽpore, atq; extenuata, suscipiens hyems bonis implet humoribus, & crassiora efficit: percipies puto nos guber-

nantis robur facultatis, quæ est calor innatus. Ve A
rũ nisi hic abũdans habeat, quo fruaẽ, alimẽtum:
primus ipse à circũstãte frigore superabitur, tã ab
eo qui extrinsecus ingruit, q̃ ab illo qui per inspi
rationẽ attrahit: cũ ipso uero & coctio ciborũ de
bilitabit, & optimi sanguinis generatio, & partiũ
animalis enutritio, & superfluitatum expulsio. Si
uero tantum habuerit alimentum, quantũ potest
euincere: & ipse magis augebitur, & oĩa quę an
tea diximus, circa corpus animalis perficiet. Cęte
rum ut ex plurimo alimento oblato, quod non so
lum bene in uentriculo cõficiatur, sed etiam in ue
nis & toto animalis corpore, unũquodq̃ animal
multo carnosius reddatur, & plus sanguine abun
det: habent homines satis ipsa experientia cõper
tum, non in seipsis tantum, sed etiam in iumentis. B
Nam ante ætatis initiũ, circa ultimam ueris par
tem, & sibi & illis sanguinem detrahunt, in memo
riam reuocantes quibus capiantur morbis quan
do repente calor æstiuus superuenerit. Hic enim
adeo sanguinẽ extendit atq̃ diffundit, ac quodã
modo efferuere facit, ut quod hactenus modera
tum fuerat, non possit amplius in uenis cõtineri:
sed uel disrumpat ipsas, uel excedat: & quãdo im
petum fecerit ad aliquã corporis partem alijs de
biliorẽ: in ipsa, uel inflammationẽ, uel erysipelas,
uel aliquod aliud tale morbi genus operet. Nam
multo plures ac grauiores morbi quibus plenitu
do dedit occasionẽ, ex humorũ fiũt fusione. Hæc
igitur omnia cum alijs adstipulantur quęcunq̃ in
præsenti aphorismo Hippocrates docuit: tũ hoc C
probant, non solum posse calorem per id tempus
multos coquere cibos, sed etiam multis indigere.
Semper enim oportet alimenta esse innati caloris
multitudini proportionalia, nisi forte aliquando
ex aeris ambientis qualitate fusio aduenięs (ut di
xi) cogat subtrahere. Quam ob rẽ cũ de uere Hip
pocrates sermonem fecerit indistinctũ, ipse distin
guam: ac primum quidem ueris initium hyemi si
mile magis esse quàm æstati: finem cõtra. Deinde
quòd nõnunquam talem uer habet frigiditatem,
qualem tempus hybernum: aliquando talem qua
lem tempus æstiuum caliditatem. In primis igitur
partibus eius, si quando frigidum fuerit, hybernæ
similem rationẽ uictus adhibebimus: in posterio
ribus autem, siquando fuerit calidius, æstiue simi D
lem. Quòd si mediam seruauerit tẽperaturam, ui
ctum illi proportionalem instituemus. Atq̃ hæc
omnia de uictus ratione quam sanis oportet adhi
bere, dicta sunt: deinceps autem de illa quæ ægro
tis conuenit, sermonem faciet.

XVI Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime uero pueris, & alijs qui tali uictu uti consueuerunt.

In præcedentibus aphorismis de uictus quanti tate doctrinam nobis tradidit: nunc uero de quali tate transigit, multa quæ in arte conducunt, bre uissimo sermone docens: ac primo qualis sit adhi bendus uictus febricitãtibus. Deinde q̃ uictuum sanorũ indicationes in ijs quidem quæ præter na turam sunt, contrarias: in ijs autẽ quæ sunt secun dum naturã, similes facere oporteat. Febri enim, quoniam calida & sicca passio est, (est enim con uersio natiuę caliditatis ad igneam) uictum humi dum consulit. Humidioribus uero naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinẽ: non contrariam, sed magis affinem seruandam statuit. Oportet enim naturam eorũ fouere per humida, non eodem quo morbos modo demoliri. Qui ue ro aquam inter cutem cui febris adiungitur, in me dium adducentes, sermonem Hippocratis studẽt per cauillum reprehendere: quoniam hic morbus non humidũ exigit uictum, sed magis siccũ, igno rant ij artis curatiuę caput in primis necessarium, quod nos uberius in illa tractatione transegimus, id autem est simplicem quamq̃ ęgritudinem pro pria egere curatione: plures uero inuicẽ copula tas, tantũ habere communẽ curationis indicatio nem, quantum copulabuntur: nobis uel ei quod magis urget, obuiantibus non tamen alterius cu ra omnino posthabita, uel oĩbus pari studio suc currentibus. Quod autem de aqua inter cutẽ & si mul febre laborantibus meminere, nõ est absimi le morbo laterali in quo sanguis expuitur. Nam & in his contrarias exigunt morbi curatiões, edu ctio sanguinis, & passio lateralis: quæ ubi cuipiam simul contigere, ad id quod magis urget, obuia re oportet, non omnino posthabita etiam alterius curatione. Sic itaq̃ si quis simul febricitet, & ea la boret dispositiõe quæ aqua inter cutem nomina tur: ad ambos affectus respicientes, qui cõtrariam exigũt curationem, utriq̃ eorũ probe resistimus, quemadmodũ & alijs omnibus pari modo copu latis. Neq̃ igitur ipsi tale quicquã dixerimus, ne que alterum talia dicentem admiserimus: uerum si quid per uerba sua Hippocrates in aphorismo non dixit, quod tamẽ idem habeat iudicium cum ijs quæ ab ipso dicuntur: hoc quoq̃ fuisse dictum potentia, debemus existimare. Nam & ætatis me minit, & consuetudinis: tu uero & naturalis tẽpe raturæ, & temporis anni, & regionis, non absq̃ ra tione memineris, quę & ipse Hipp. adijcit aliquã do. Nonnunq̃ uero unius, aut duorũ mentione fa cta, reliqua quæ sunt eiusdem naturę atq̃ ordinis, prætermittit. Fiunt autem & ab his indicationes, quemadmodũ supra & ab ætate, & à morbo fieri diximus, seruantibus nobis quęcũq̃ probari me rentur, per uictum similem tẽperaturæ: quęcunq̃ uero improbanda sunt, per cõtraria corrigẽtibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationi bus in libris quibus ars curatiua docetur.

Et quibus, semel aut bis, & quibus plura, uel XVII pauciora particulatim oporteat afferre, consi derandum. Condonandum autem aliquid tem pori, ætati, & consuetudini.

Quoniam de quantitate & qualitate eorũ quæ offeruntur

offeruntur, sermonem habuit: mox docere propo A
nit modum eorundem. Neq̃ enim sufficit hoc so
lum cognoscere, quòd huic plus, uel minus sit of
ferendum, uel q̃ uictu exiccante, uel humectante
utendum sit: sed nunquid semel, an sæpius quali
bet die, uel nocte cibum offerre oporteat, necessa
rium est considerare: & ad hæc ipsa ab anni tẽpo
re, ab ætate, à cõsuetudine, sumere indicationem,
sicuti in qualitate & quantitate sumebatur. Nam
& ad hæc primæ erant intentiones, & morbi ipsi,
& uires ægrotantis, & præterea ætas, & anni tem
pus, & consuetudo, & quæcunq̃ his sunt propor
tionalia, & propterea ipse Hippocrates illud ad
iunxit: Condonãdum est autẽ aliquid tẽpori, æta
ti, & cõsuetudini: liquido ostendens per uerbum,
condonandum, q̃ neq̃ totum, neq̃ maximũ à tali B
bus accipit. Nam si sæpius, aut raro, siue omnino
nutrire oporteat, ab ægritudine & uiribus primũ
& maxime accipitur: post hoc autẽ & ab anni tẽ
pore, & ab ætate, & talibus. Si enim uires laboran
tis debiles fuerint, & ea quæ in corpore est dispo
sitio, sit ex corruptiõe humorum uel defectu: pa
rum alimenti sæpius talibus afferemus. Parũ qui
dem, quia uirium imbecillitas non potest totã si
mul multitudinem alimenti sustinere. Sæpius au
tem, quoniã multis indiget dispositio. Defectus si
quidem exigit adiectionem, corruptio uero con
temperamentum. Si uero cũ uiriũ debilitate neq̃
defectus aliquis affuerit, neq̃ corruptio, humores
autem naturales se modice habuerint, uel etiã su
perabundauerint: his raro, & pauca afferemus, & C
multo magis istud agemus, si cum uirium robore
humores superabundauerint. Si uero cum humo
rum defectu, uel corruptiõe, uires ualidæ fuerint:
tunc multos cibos, atq̃ multoties ijs qui ita labo
rauerint, dabimus: utpote multos exigente dispo
ἐμπρατὴς sitione, & natura robusta potente illos† concoque
re. Si uero accessiones non permiserint, neq̃ mul
ti alimenti offerendi occasiones præstiterint, raro
plura exhibebimus. At si uires ualidæ fuerint cũ
plethorica dispositione, raro paucos afferemus.
Nam etsi id quod cibum debet concoquere, robu
stum habeamus: quia tamen dispositio multis nõ
indiget, rationabile est, ut pauca afferamus. Sic
quidem oportet & à morbo, & à uiribus ęgrotan
tis ad ea quæ proposuimus, sumere indicationes. D
A tempore autem, ætate & consuetudine, & alijs
quæ his sunt proportionalia, hoc modo: Aestiuo
quidem tempore, quantum ad temporis rationem
attinet, sæpius pauca danda sunt, quoniam & plu
ri egent adiectione, ut qui sunt dissoluti, & uires
habeant imbecilles. Hyberno uero tempore mul
ta quidem propter robur uiriũ, sed raro: quia non
ualde multa indigent adiectione laborãtes, ut qui
bus nõ multa fiat euacuatio. Nam sanos quidem
antea ostẽdimus sufficiẽter hyeme euacuari, quo
niam plus habeant innati caloris. Vere autem me
dio, atq̃ adhuc magis æstati proximo, paucis, &
ex longo interuallo nutriemus. Nam tẽpus id pe
riclitatur ne proxime accedat ad plethoricam di

spositionem, propter humorum qui hyberno tem
poris frigore concreuere, fusionem. Qnemadmo
dum ergo in plethoricis dispositionibus, si uires
ualidæ fuerint, paucum cibum, & ex longo tẽpo
ris interuallo damus, sic & in uere faciendum est,
præsertim in febricitantibus, de quibus nunc ser
mo habetur ab Hippocrate. Sanorũ enim uictum
antea docuit. Autumnus uero morbis qui ex cor
ruptione fiunt, assimilatur. Quapropter qui eo fe
bricitant tempore, continua optimi indigent ad
iectione: &, si uires ualidæ fuerint, sæpe, & multa
ipsis dabimus: sin imbecilles, pauca, & sæpius af
feremus. Simili modo quispiam & ab ętatibus, &
à consuetudine, & à regionibus sumeret indicatio
nes, ad duas primas redigens intentiones. Singu
la enim quæ diximus, aut fortes, aut debiles uires B
efficiunt, & corpus reddunt, aut superabundans
bonis humoribus, aut sufficientibus carens, aut ui
tio humorum deprauatum.

Aestate & autumno cibos difficillime ferũt, XVIII hyeme facillime: secundum locum uer habet.

Non bis, ut forte quispiã existimauerit, de eis
dem disseruit Hippocrates. Cum superius illum
scripsisset aphorismũ cuius principium est: Ven
tres hyeme & uere calidiss. sunt natura: nunc au
tem rursus quòd æstate & autumno cibos difficil
lime ferunt, hyeme facillime, & uer secundum ha
bet locum: uerum quoniam & ad quantitatem ui
ctus, & ad modum usus ciborum tam in sanis q̃
in ægris, quãdam accipit à temporibus indicatio C
nem, non absq̃ ratione eorum in utriusq̃ cõmemi
nit, illic quidem ostendens cibos plures sanis dari
hyeme oportere, quoniam plus inest innati calo
ris, quem nutriri oporteret: nũc autem quòd si se
mel etiam multum illis ciborũ attuleris, haudqua
quam nocebis. Facile enim † omnes ferũt ciborũ al. omnem
multitudinem hyeme, difficulter uero æstate. Qua
propter hyeme quidem raro, & plurimũ cibi affer
ri concedendũ: æstate uero, quia cibos ferunt dif
ficulter (siquidem is cui eos coquẽdi ac conficien
di officiũ natura tribuit, calor innatus scilicet exi
guus est) cauẽdum omnino est, ne totum simul ci
bum exhibeamus: sed studere oportet ut frequen
tius pauca afferamus. Nam corporis dispositio si
milis ijs qui ex humorum defectu morbis consi
stunt, exigit adiectionem. Hyems quidẽ atq̃ ęstas
talem naturam habẽt: reliqua uero duo tempora,
autumnus quidem æstatem subsequitur, uer autẽ
hyemẽ. Et causa aperta est. Nam refrigerari, & co
gi in unum, atq̃ densari corpora autumno: laxari
uero, & rara fieri uerno tẽpore incipiunt. Ob hãc
igitur rationem, non idem bis de tẽporibus enun
ciauit: & ob illam etiam, quia in altero aphorismo
de sanis sermo habebatur.

Iis qui per circuitus accessiones habent, nihil XIX dare oportet, neq̃ cogere, sed subtrahere adie ctioni ante iudicationes.

Cum tria sint capita quibus uictus ratio com

prehẽditur,& quod attinet ad quãtitatẽ, & quod ad qualitatẽ,& tertiũ quod ad usus modũ: ad duo quidem priora capita ex accessionibus nullam habemus utilitatem, ad tertiũ uero ex accessionibus aliquid proficere possumus. Quare non temere Hippocrates earũ in tertio capite meminit. Nam tempora commoda ciborum particulariũ, præcipue docent accessiones, in morbis tamen in quibus ordinatim obueniũt, hoc est per circuitus: atque ideo ipse quoque Hippocrates inquit: Iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet. ut qui non ignoraret alios esse quibus fierent in morbis accessiones, nõ tamẽ per circuitus, hoc est non ordinatim. In hisce igitur ratio exquisita inueniendi tẽporis quo cibus offeratur, haberi nequit. In quibus uero accessionum ordo seruatur: principia earum oportet obseruare, hoc est ne eis iam factis, uel non multo post futuris, nutriamus. Quod autem dicitur, Ante iudicationes, uel ante accessiones quascũq; simpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas quæ proprie iudicatiões nominantur, est intelligẽdũ. Nam hic triplex intellectus, uerus est. Primus autẽ magis uidetur ad propositũ pertinere, si uidelicet ante accessiones intelligamus. Nam de morbi uigore cõsistentis, retro dictum est: & si de hoc intelligatur, etiam de iudicatione intelligetur: quoniã magna ex parte morbo in suo uigore consistente fiunt iudicationes.

XX Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, neque mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter iritando, sed sinere.

Iam perfecto de uictus ratiõe sermone, ad alterum caput transcendit: in quo docet quãdo sit totum ipsi naturæ permittendũ quod ad regimẽ pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, nisi uictum conuenientẽ instituentibus: quãdo etiam non sit totũ naturæ permittendum, sed & aliquid nos oportet operari. Vbi igitur (inquit) uel integra iudicatio facta est, uel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. ubi uero nõ integre iudicatur: id quod deficit, supplere nos cõuenit. Hoc autẽ & ipse dicebat in libro De humoribus per hæc uerba: Quę perfecte iudicantur, nõ mouere: neq; medicamẽtis, neq; aliter iritãdo, nouare quicq;. Nam quod in aphorismis ἀρτίως, id est, integre dixit, hoc in illo libro cõmutans ἀπαρτί, id est, perfecte nominauit. Est autẽ huius nominis ἀπαρτὶ apud alios antiquos significatũ cumulate, plene atq; perfecte: quæ omnia etiã hoc loco per ἀρτίως, id est integre, debemus accipere. Neque eim per id uerbũ dies pares oportet intelligere. esse eim in propatulo falsum, si quis in diebus paribus uel iudicatus est, uel iudicatur, nihil in his nouandum esse. Neq; etiam hęc dictio ἀρτίως hoc in loco significat nuper: quod maxime ostendunt uerba sequentia. Neq; enim simpliciter dixit nuper iudicata, sed quę iudicantur, & iudicata sunt: quorum alteri quidem, iudicata, aduerbiũ nuper, posset conuenire: alteri uero iudicãtur, nullo modo. Sed & hoc ipsa rerum ἐναργεία euidentia demonstrat. Neq; enim siquid paulo antea fit iudicatũ, hoc nouari non debet: sed si perfecte, si integre, si plene, tũc uerum est quod dicitur. Siquid uero deficiat: id quod deficit, oportet adiũgere. Nam quæ post iudicationẽ relinquuntur faciũt recidiuas. Quænam igitur est perfecta & integra iudicatio? nempe in qua cuncta bene procedant, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primum enim melior est iudicatio quæ fit per euacuationẽ inferiorẽ, q̃ quæ per abscessum: deinde per quam humor noxius & abundans, q̃ per quã alter euacuatur: tertio loco quæ recto tramite q̃ quæ nõ recto tramite procedit: & quarto post has, quæ facile tolerantur: quæ cũ coctione fit, & in decretorio die. Hęc omnia adesse conuenit perfectæ iudicationi: cui si quid desit, uel plura: neq; exquisita, neq; integra fuerit iudicatio. ἐναργεία uel ritas

XXI Quæ ducere oportet, quò maxime natura uergit per loca cõferẽtia, eò ducere conuenit.

Quænam sunt illa quæ ducere oporteat, nempe quæ neq; iudicant, neq; integre sunt iudicata: hæc igitur per quam partem sint euacuanda, docet duplicem nobis dans intentionem, & ipsam partis naturam, & humoris motum. Ad quem enim locum ex accommodatis uergit, eò ducere conuenit. Sunt autem euacuationibus accõmoda loca, intestina, uenter, uelica, uterus, cutis uniuersa: ad hęc, palatum, & nares, quãdo uel cerebrum expurgamus, uel per profluuiũ sanguinis fit excretio: præcipueq; si recto tramite, hoc est per directum ad locum patientem. Nam quæ contra fiunt profluuia sanguinis, mala sunt. Motus uero humoris noxij ad loca non accommoda sunt, quando uel aliquẽ habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsecuturũ quàm morbus qui iudicatur, expostulet: uel nullam habeant efluxionem. exempli gratia, ubi hepar humores infestant, quos oporteat euacuari, duæ sunt accommodæ motiones: prima per uentrem: & huius illa quę per aluum inferiorem, altera quę per uomitũ, melior existit: secunda per renes atque uesicam: At motus qui ad pulmonem thoracem & cor inclinat bonus non est. Oportet itaq; medicum naturæ motum animaduertere: & siquidẽ idoneus fuerit, sumministrare & adiuuare. sin autem contrarius ac noxius, prohibere, transferre, atq; diuertere oportet. γομφωσις inclination

XXII Concocta medicari, atq; mouere, non cruda neq; in principijs modo non turgeant: plurima uero non turgent.

Consueuit Hippocrates dicere, medicari prouti medicamento purgante. Verbũ autẽ turgere, translatum est ab animalibus concubitũ appetẽtibus ad hũmores. Nã sicuti illa stare loco nõ possunt, quadam titillatione impulsa, eoq; affectu cõcitata ὀργῶν tangentibus

citata: sic & humores plerũq; in motu uehemẽtio- A uacuantur, quantitatis phantasiã oportet attendere, atq; transfluxu ab una parte ad aliam, in morbi principio hominẽ infestant, mouentes, titillantes, & quiescere non permittentes, cum & ipsi pariter moueantur, & transfluant, & tanto motu de loco ad locum, ægrum molestent. Tales itaq; humores euacuare conuenit, hoc est, qui per corpus discurrunt ab unoq; membro ad aliud feruntur ac transfluunt. Eos uero qui iam sunt in aliqua corporis parte firmati: neq; alio ullo auxilio mouere oportet, neque medicamẽto purgare conuenit ante coctionem. Tunc enim naturam quoque ipsam habebimus euacuationi adminiculantem: conspicitur siquidem & ipsa post coctionem, & humores discernere, & superfluitates expellere, quo in tempore fiunt iudicationes. Sed cum perfecte ipsa mo- B uet, medicamento opus non est, cum mediocrius atque imbecillius agit, id quod deficit, oportet ipsos medicantes supplere, ut ab utroq; noxij humoris fiat euacuatio, natura quidem expellente, medicamento uero attrahente. Ostensum enim est à nobis in commentarijs de Potentijs naturalibus, naturam uniuscuiusq; particulę quatuor uti potentijs, attractiua proprij alimenti, & eiusdem retentiua, præterea quoque concoctiua, & quarta alienorum expulsiua. Singula uero medicamenta proprium sibi attrahũt humorem. Bene autem sermoni addidit: Plurima uero non turgent, discereq; oportet hoc ab experientia, raro contingere ut humores ab una parte ad aliam transfluant, sed frequentius accidere ut in una aliqua parte quiescãt C atque consistant, in qua etiam concoquuntur toto morbi tempore usque ad eius solutionẽ. Scire autem oportet, quòd in quibusdã exemplaribus hic aphorismus scriptus nõ est: in libro autem De humoribus passim scriptus inuenitur.

XXIII Deiectiones non multitudine sunt æstimandę, sed si talia deijciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atq; ubi usq; ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.

Siue à natura, siue à nobis euacuatio fiat, omnino metiri oportet, quãtum sit euacuandum. Sicuti enim qualitatẽ eligimus, humorem noxium at- D que molestum euacuantes: ita quantitatem oportet eiusdem humoris noxij multitudini facere congruentem. Sed qualitatis quidem indicia superius diximus, ubi illum aphorismum exposuimus, cuius principium est: In perturbationibus uentris. Quantitatis uero nullum tale habemus indicium. Ob hanc igitur causam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudicandi uiam, ex facilitate tolerantiæ. Nam si humor superexcedens euacuetur, tunc ipsum seipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium: quòd si aliquod etiam ex ijs quæ natura constant, excernatur: dissoluí ac debilitari ægri uires, & quãdam sentire afflictionem. Quare non promptam eorum quæ e- δυσφορίαν, sentire difficultatem

uacuantur, quantitatis phantasiã oportet attendere, sed duas quę dictę sunt significationes, si qualia oportet, euacuantur, & si facile tolerant. Quod autem postea ab ipso subiũgitur: Atq; ubi usq; ad animi defectionem expedit ducere: recte quidem ab ipso dictum est, sed adijcere oportet usus significationes, quas quia ipse prætermisit, nos ex quibus ipsa experientia & ratione uidemur inuenisse dispositiones in qbus expedit usq; ad animi defectionem euacuare dicemus. Et primũ usq; ad quã animi defectionẽ dictũ ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neq; eim tales dicit animi defectus, qui & expauescentibus aliquando ægris uenæ sectionem, uel tale auxilium aliquod, solẽt accidere: neq; cum in ore uentriculi humores mordaces aliquando fuerint, uel prius in ipso coaceruati, uel qui in ipso remedij usu ad ipsum defluxerint, qui causam dederint animę defectionis. Solent enim & hoc tempore pati animi defectiones: non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mẽsura euacuationis, quæ nonnunquam citra necessitatem contingit: sicuti febricitantes plerisq;, uel inter surgendum, uel residendum, animo defecerunt: ob quam causam accũbentibus ipsis, secamus uenam. Ea igitur quę fit animi defectio ratiõe euacuationis, nũc ab Hippocrate dicta est esse mensura euacuationis, & in maximis inflãmationibus, & in maxime aduretibus febribus, & uehementissimis doloribus. Oportet autẽ (sicuti & ipse inquit) uiribus integris atque ualentibus, tantam moliri euacuationem: & nos sępius huiusce modi euacuatiões prodesse plurimum, experientia didicimus. Nã & in ardentissimis febribus, si usq; ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, plurimis etiam aluus citatur, & sudores emanãt, ac quidam eorum ex his sanitati sunt restituti: alij adiuti plurimũ, uehementiam ęgritudinis absciderunt. In maximis uero doloribus nullum maius ἄτοπον inueni remedium, q̃ usq; ad animi defectionẽ euacuare, adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare oporteat usque ad animi defectionem, quemadmodũ in libro De uenæ sectione monstrauimus. ἄτοπον nouũ

XXIIII In acutis passionib. raro, & in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

Paulo antea dictum erat: Concocta medicari, & mouere, non cruda, neq; in principijs, si nõ turgeant: plurima uero nõ turgent. Nunc autẽ, quòd circa principia acutarum ægritudinum tantũ contingit quãdoq; purgare utiliter, nos docet Hippocrates. Nam in lõgis morbis semper oportet expectare coctionem, in acutis uero, quum turgent, ab initio possumus uti medicamẽtis purgantibus, & hoc ipsum cũ multa cautione & præmeditatiõe facere. Vnde mihi uidetur Hippoc. recte adiecisse. Et hoc cum præmeditatione facere. Siue enim per hoc uerbum diligẽtem intelligat examinationem, siue ægrotum ante præparatum, siue recti iudicij

expectationem, siue horum aliquid, siue omnia uniuſ uocabuli ſignificatione cõprehendaẽ: quantum huiuſcemodi uereatur purgationes, manifeſtat. Neq; enim minimum periculum eſt, in morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamẽta ſint potẽtia calida, febris uero, quatenus febris eſt, & ſui ratione, non calefaciẽtibus atque exiccantibus, ſed potius contrarijs, hoc eſt, humectantibus & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem, purgationem adhibemus (hanc enim ſcimus ſui ratione nocituram) ſed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatẽ, quàm id quod neceſſario conſequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum: erit autem utilitas maior, ſi abſq; B moleſtia omnis humor noxius & infeſtãs euacuetur. Vt uero hoc fiat, primo oportet conſiderare, nunquid æger idonee ſe habeat ad huiuſmodi purgationẽ. Nam qui multa cruditate laborant, quiq; tenaces aut craſſos cibos aſſumpſerunt, quibus iti dem extenta atq; inflata præcordia ſunt, aut ſupra modum calida atq; ignea exiſtũt, & hoc ipſo in loco aliqua eſt uiſcerum inflãmatio: omnes ij haud quaquam ſunt apti ad purgationes. Hæc itaq; abeſſe oportet, humores autem quãmaxime fieri poteſt, eſſe fluxui paratos, hoc eſt tenues, et nullũ lentorẽ participantes, & aperta eſſe foramina per quę debet purgatio fieri, & nullam habere obſtructionem. Nam & nos iſta antea paramus, cum quempiam ſumus purgaturi. Et hoc eſt qd' ab ipſo Hip C pocrate dicitur in illo aphoriſmo: Corpora ubi qs purgare uelit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia ſtatim, uel circa primũ diem, uel non ultra ſecundum, ſi ſumus uſuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas iſta præparãdi, niſi quis forte arripiat occaſionem propinandi melicratum, in quo decoctum ſit aliquid hyſſopi, uel origani, uel tragoriganı, uel thymi, uel pulegij, ſiue qd huiuſmodi uim habens humores extenuandi. Quare non ſine ratione dixit, raro circa principia morborum acutorum nobis uenire in uſum purgationes, quoniam non ſæpius turgeant humores in principijs: neq;, ſi quid iſtorũ adſit, ægro ſatis ad purgationem parato, neque dante morbo nobis temporis occaſio D nem, quo poſſimus ex imparato paratum facere.

XXV Si qualia oportet purgari, purgẽtur: confert, & facile ferunt, ſi contrà, difficulter.

Non eſt dubium hunc aphoriſmum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus uentris, & uomitibus ſpontinis, ſi qualia oportet purgari, purgentur, confert, & facile tolerant: ſi uero non, contrà. Verum quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes ferè neceſſarias diſtinctiones cõmemorauit, nõ piguit ipſum hũc quoq; adiungere aphoriſmum, in quo nihil magis nouũ edoceẽ, ſed ad memoriã reuocantur ea quæ prius in alia libri parte enuncia- A uerat de ſpõtinis euacuationibus, ut hoc etiam in loco totus ſermo de purgationib. eſſet abſolutus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SECVNDVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

I N QVO morbo ſomnus labo I rem facit, mortale: ſi uero iuuat, I non mortale.

Quòd quidẽ labor apud ipſum nunc leſionẽ ſignificet, clarũ eſt ex eo quod opponitur. Inquit enim: Si uero ſomnus iuuerit, non mortale. Cum uero duplex ſit ea quæ ex ſomno fit leſio, altera cõmunis, quando in principijs acceſſionum, quas Annotationes uocant, ęgroti dormiunt: altera propria, in quibuſdam morbis, quando in aliquo alio tempore, de hac ipſum dicere eſt exiſtimandũ: illa enim neq; mortem, neque aliquod aliud graue ſignificat, cum naturam temporis conſequatur. In principijs ſiquidem acceſſionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis uergunt, (quemadmodum ipſe docuit) præcipue in quibus horror, uel rigor, uel fortis partium exteriorũ refrigeratio cõtingit. Et propterea, ſi in principijs dormierint, caſus illis protenduntur, & uix febres ad conſiſtentiam perueniũt. Ac ſi qua inflãmatio ſit circa uiſcera, rationabile fit ipſam augeri: ſicq; humores aliqui ad uentrem cõfluant, non ut in alijs ſomnis cõcoquunt, ſed longe plures fiunt incocti ꝓmanentes. Ob hãc itaq; cauſam ægrotis uigilias tunc præcipimus, illã quę à uigilijs fit, ſpiritus, ſanguinis, & caloris naturalis, ad exteriora motionẽ, tanq; maximum auxilium opponentes retractioni quæ fit in acceſſionũ principijs, ſanguinis, ſpiritus, & caloris naturalis ad interiora. Quare nõ ſine ratione dixerit quiſpiã huiuſcemodi læſiones hoc tempore accidere quidem ex natura acceſſionis, ſed uigilia ꝓhiberi. Cũ uero hac quoq; priuati fuerint ægrotãtes, tunc damnum ſentiũt manifeſtius, nõ quia altera læſio accedat ex ſomno, ſed quia deeſt illa quæ ex uigilia habeẽ utilitas. Hic itaq; ſermo nullã oſtẽdit fieri in acceſſionũ principijs ex ſomno læſionẽ, ſed hoc ipſum tantũmodo, carentiã utilitatis: alter aũt ſermo qui cõcedit ex ſomnis fieri hoc tẽpore leſionẽ, aſſerit nunc Hippocratẽ docere de ijs qui in alijs tẽporibus dormiũt, in quib. manifeſta prorſus utilitas ex ſomno ꝓuenit, præſertim ubi morbo declinãte adhibeaẽ. Nã aliquãdo cõſiſtente morbo ſomnus manifeſtã affert utilitatẽ, quãdoq; etiã in extremis partibus augmẽti quę ad cõſiſtentiã copulanẽ: manifeſtiſſima tamen omniũ utilitas eſt, quæ in declinationibus fit. Saneq; cum ſomni nocent, minus quidẽ exitiales ſunt, iam conſiſtente atq; increſcente acceſſione: præcipue uero ſunt in declinationib. pernicioſi

pernicioſi. Nam quo tẽpore aliquid eſt utiliſſimũ, A ſi præter id ꝙ nihil prodeſt, etiam nocet, mortem non ſine ratione ſignificat. Ex ſomno autem læſiones contrarię ſunt utilitatibus: idcirco quia febres uel ab eo non diſſoluuntur, uel etiam excitantur, & quia dolores intendũtur, & fluxiones multiplicãtur, & creſcunt inflãmationes. Quidam uero & inter dormiendũ delira loquuntur: & ubi expergefacti fuerint, multo tempore in delirio perſeuerãt. Quoſdam etiam grauis ſomnus dormientes occupat, punctiq; uix excitantur. Hæc autem omnia cõtingunt, propter humorum prauitatem, quos, ubi calor innatus fortior extiterit, per ſomnos cõcoquit: ubi uero debilior, illis ſuccumbit, ab eisq; uiſcera aggrauãtur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipſe etenim Hippocrates uult hominem B ciatibus: nunc aũt ſufficiat ſola eorũ capita tetigiſſe. Sicuti aũt quidam fuere qui ſomnũ ſemper fieri cũ modo exiſtimarunt, & nunq; extra modũ: ſic nõnulli rurſus aiunt uigiliam nunq; eſſe immoderatam, ſed hoc nomen ſolam immoderantiã ſignificare, obliti eius quæ in uſu uitæ ſeruatur conſuetudinis, quoniã & mala nonnunq; mediocria dici mus magnorum cõparatione. Sic igitur oportet accipere uigiliã mediocrem, ac ſi ſignificet paruã.

Nõ ſatietas, nõ fames, neq; aliud quicquam IIII quod modum naturæ exceſſerit, bonum.

Rurſus hic aphoriſmus, ſicut & alter qui antecedit, quod in una materia, idem in omnibus enunciat. Nam quum ſanitas moderantia quædam ſit, neceſſe eſt omnes immoderantias quæ plurimum à modo receſſerunt, iam ægritudines eſſe: quæ uero nondum id quod plurimum eſt, obtinent, ægritudinum generationem oſtendere.

Spõtaneæ laſſitudines morbos prænunciãt. V

Non eius quæ fit ex motionibus immoderãtiæ nomen eſt laſſitudo, ſed eius quę aduenit in corporibus animalium diſpoſitionis. Neq; enim laſſitudinum meminit, quæ ex talibus accidunt motionibus, ſed quæ ſponte cõtingunt. Cum igitur abſq; motu huiuſmodi euenerit diſpoſitio, non ſimpliciter laſſitudo, ſed laſſitudo ſpontanea nominatur. Sed cum tres ſint laſſitudines, quemadmodũ in ſalubribus declarauimus, prima quę ulcerum, ſecunda quæ tentionis, tertia quæ inflammationis ſenſum habet, ex his compoſita prima quidem ex uitiatis humoribus ortum habet, ſecunda ex plenitudine, tertia ex utriſq; ſimul iunctis. Sic eñ à nobis eſt demõſtratum in ea quæ de ſalubribus inſcribitur tractatione. Quare nõ temere dictum eſt ſpontaneas laſſitudines, morbos nunciare.

Quicunq; dolentes parte aliqua corporis, o- VI mnino dolorẽ non ſentiunt, ijs mens ægrotat.

Dolores ſolet nominare nonnunquã diſpoſitiones ipſas in quibus dolemus: in quem ſenſum dicebat in libro Epidemiarum, ꝙ in Cranone antiqui dolores frigidi, noui aũt calidi: haudquaq; dolores calidos frigidos ue, ſed diſpoſitiones ex qbus fiãt, ita no-

ita nominans. Et hoc in loco igitur eodem modo dolores ipsas dispositiones nominauit, quæcunq; cum dolore fieri sunt natura aptæ, quemadmodũ erysipelas, inflammationem, & uulnus, & fractionem, atq; rupturam, & conuulsionẽ, & quodcũq; tale aliquid: quod si adsit, & ab ægroto non sentiatur, mentem indicat ægrotare. Siue autẽ mentem, siue animum dixerit, nihil in præsentia refert.

VII Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet: quæ uero breui, breuiter.

Quæ enim pauco tempore extenuata sunt corpora, ob humorum & spirituum euacuationem, non ex solidorũ colliquatione id perpessa sunt: qui uero longo tempore extenuantur, ijs carnes contabescunt, graciles etiam redduntur aliæ partes, per quas cõcoctio in animalibus, et distributio, & sanguificatio atq; nutritio perficitur, quare tantũ non poterit concoqui alimentum, quanto indiget corpus. Quam ob causam talia corpora longiori tempore reficere oportet, atq; tenuiter, quod lente nouerit. In quibus autem soli humores & spiritus sunt euacuati, in ijs celeriter ac plenius cõtingit reficere, cum fiduciã nobis præstet solidarũ partium robur. In fine autẽ aphorismi duplex scriptura inuenitur, & idem utraq; significat, siue breui casu ablatiuo, siue breuiter aduerbialiter scriptum sit.

VIII Si quis à morbo cibum assumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur. quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione.

Propter breuiloquiũ, & usum quendam dictionis, qui etiã est apud nos in multis ciuitatib. Asiæ, hic aphorismus habuit obscuritatem. Consuetum enim est nobis dicere, non assumere cibũ, illos qui sine appetitu comedunt, assumere autem, appetentes, ac pastos usq; ad satietatem. Quicũq; igitur appetentes, & abundans alimentum accipiẽtes, non possunt robur sanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui uero neq; quod satis est, possunt assumere, uitiosos humores habẽt: quos nisi euacuarint, fieri non potest ut robur sanitatis recuperent. Hippocrates uero non hic tantũ, sed & in alijs suis commentarijs, quando proportione inter se seruata, humores omnes augentur, D missione sanguinis auxiliatur. Vbi uero unus aliquis ex ipsis superabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur ista cognoscens, & qui sæpius in suis commentarijs eadem tradiderit, recte duos sequentes aphorismos subiungit, in quibus de eadem docet dispositione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphorismo, inquiẽs: Si uero nõ assumente ægro, hoc fiat, scire oportet ꝙ indiget euacuatione. Saneq; ordinem duorũ sequentium aphorismorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illaq; rectius se habent, in quibus prior ille aphorismus sic scribitur: Nõ pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes, ut totus sermo talis existat: Quòd si non assumente cibum A hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione: non pura enim corpora quãto plus nutries, tanto magis lædes. Nos uero sequẽtes ordinẽ, quem in pluribus exẽplaribus scriptum inuenimus, sic eorum fecimus expositionem.

Corpora cum quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere. IX

Multi quidẽ uolunt corpora fluida fieri, ubi per medicamenta uomitoria euacuatio est facienda, cum ijs quæ ad uomendũ iritant: ubi uero per deiectionem cum ijs quæ continue aluũ subducunt. Atque ob hęc totam dispositionẽ utriq; his quidem ad aluũ subductionem, his uero ad uomitum habilem faciunt. Ego uero Hippocratem puto non minimum id, sed aliquid maius hoc in loco nos docere uoluisse, quod nos longa experientia didicimus ita se habere. Si quis em extenuet & incidat crassos atq; tenaces humores, qui in corpore sunt, & meatus aperiat per quos isti transmittuntur atq; trahuntur à medicamentis quæ uim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui uero istud quidem neglexerint, uomitus autem atq; aluũ subductionem procurauerint, ijs difficiles obueniunt purgationes, nõ sine torminibus interdũ, & uertigine quadam, fastidioq; † multo, quodam & malo pulsu, ac dissolutione, & difficultate. Nobis autem extenuanti uictu (de quo integrum scripsimus librum) utentibus nihil horum contingere consueuit: & eorum quæ in corpore præter naturam cõtinentur, euacuationes sine ulla molestia ac celerrime fiunt, atq; iccirco Hippocratem dicimus suo adiecisse sermoni: Vbi quis uoluerit purgare corpora, oportet fluida facere. ac si ita dixisset: Siue per uomitus, siue per aluũ subductionem, purgare uelis, postq; fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, ut diximus, omnibus meatibus reseratis, & humoribus incisis, atque extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus ac glutinosus.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. X

Corrumpitur enim simul alimentũ aduenies corpori malos humores habenti, ita ut ipsorũ quidem quãtitas augeatur, qualitas uero seruet. Hoc præcipue fit, quando uentriculus quibusdam humoribus uitiosis plenus extiterit, ob quos et casus paulo antea dictus ex morbo cõualescentibus accidit, non posse uidelicet cibum assumere.

Facilius est impleri potu, cꝫ cibis. XI

Cum sermo ipsi de ijs qui indigent corporis refectione, antea sit habitus: propterea nunc scripsit materierũ diuersitates ex quibus nutriuntur. Scriptũ autẽ est ab ipso & in libro De alimẽto sic: Qui cita indigent adiectione, ijs humidũ ad recuperandas uires remedium optimũ est: ubi autem adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non simpliciter intelligere in utroq; libro, uel in illo humidũ, uel hic

uel hic potũ, sed humida & potus quę suapte natu A
al. Si.n.ita hæc nutriunt ut solidiora, superant celeritate
ra apta sunt nutrire corpus. † Nã si non ita nutriũt, sicuti solidiora, superant tamen nutriendi celeritate, ueluti uina crassiora. Nam aquosa (sic autẽ nominãt alba & tenuia) sicut aquæ similem formam habent, ita etiam uim, quare urinam cient, & minime nutriũt: quæ uero crassa sunt, & colore rubea, plus alimenti habent quàm reliqua uina. Ineſt autem eis & citissime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quòd autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifestum ijs est qui norũt quomodo & coctio & distributio fiant.

XII Quę relinquuntur in morbis post iudicium, recidiuas facere consueuerunt.

Hic etiã aphorismus antecedentibus iungitur. Nam cũ Hippocrates dixerit: Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur, pluri alimento corpus uti significatur: quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione: & ob hãc causam cum deinceps de euacuationibus sermonẽ habuisset, nunc causam assignat, ob quã oporteat euacuare eos qui post morbum nõ appetũt, ac si totus sermo ita ab ipso transsigeretur. Quòd si non assumente cibum hoc accidat, scire oportet quòd indiget euacuatione: nam quæ relinquũtur in morbis post iudicationem, recidiuas facere consueuere. Per ea quæ relinquuntur in morbis, malorum humorũ reliquias intelligens, quas necessarium est tempore putrescentes, C febrem accẽdere: cum omnis humor alienus à natura corporis in quo continetur, aptus non sit ad eius nutritionẽ: & derelictus necessario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit in quo fuerit collectus, tũc & maxime & celerrime putridus fit.

XIII Quibuscũq; crisis, id est iudicatio fit, ijs nox grauis ante accessionem: quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit.

Iudicatio est subita in morbo, uel ad sanitatem, uel ad mortem mutatio. Fit autem natura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Nõ temere igitur in tali turbatione grauiter se habent, & grauitas hæc noctu sit manifestior: nã hoc D tẽpore dormire consueuimus. Somno igitur à turbatione interrupto, clarius grauitas illa percipit: licet similis fiat interdiu turbatio, quando nocte sequente est iudicatio futura. Quod autem in fine aphorismi scribitur: Quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit: in multis exemplaribus nõ habetur. Vult autem docere nos, ꝙ magna ex parte nox subsequens iudicationẽ faciliorem præcedente existat, quoniã plures iudicationes bene terminantur. Nouimus enim plures esse ex ęgrotis sanatos, cꝫ mortuos, nisi pestilens constitutio sit.

XIIII In profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat.

Mutationes excrementorũ quæ multas humorum formas educũt, exquisitius corpus expurgat, nisi adsint signa colliquatiõis, † aut putredinis, de al. & quibus in Prognosticis ipse transegit: ubi & pinguium, & uitiosorum ac male olentium meminit excrementorum.

Vbi fauces ægrotãt, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspicere oportet. Nam si bilioſæ fuerint, corpus una ægrotat. Si uero sanis, tutum est corpus nutrire. XV

Duos inuicem sermones ex aduerso ponens, in utroq; id, quod manifeste cõsequitur, prætermisit. Quare si utrique id quod deest, adiungatur, erit uniuersa oratio huiusce modi: Vbi fauces ęgrotãt, aut tubercula nascuntur in corpore, inspicere excretiones oportet. Si enim bilioſæ fuerint, corpus una egrotat, neq; tutũ est ipsum nutrire. Si uero sanis: corpus una non ægrotat, & tutũ est ipsum nutrire. Ex qbus uero mihi uidet Hipp. ipse sibiipsi psuadẽs, in hunc modũ scripsisse, iam dicã: Animaliũ natura nonnunq; ex principalibus membris humores malos euacuãs, alios per urinas, uel uomitus, uel aluum inferiorem excernit: alios ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter crassitiem non possit, ibi eos deponit, atq; hoc modo tubercula nascuntur in corpore: sępe & fauces fluentem ex capite humorem suscipientes infestantur. Tunc igitur cõsiderandum est ac distinguendum nunquid natura totam in patientibus partibus superfluitatẽ deposuerit, an adhuc corpus totius animalis uitiosis humoribus abũdet, quod excrementa indicabunt. Nam si omnino natura mota est ad expurgãdum corpus, bilioſa apparebũt, quoniam & tubercula sanguine calefacto à bilioſo humore fieri, naturam habent, patetq; prius esse purganda, quàm nutrienda huiusce modi corpora. Non pura enim corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Sin autẽ excretiones sunt similes sanis, totum corpus † bonos habere humores indicat, & sine al. sanum esse ullo periculo nutriri potest.

Vbi fames, laborandum non est. XVI

Famescere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremã elurit̃onem perueniũt. Sic Hippocrates ipse secũdo libro Epidemiarũ dixit: In oppido Aeno, qui ob famem leguminibus uescebantur, crura debilitata sunt. Et quidẽ omnem eximium ciborum defectum, etiamsi citra penuriam ex electione uel iussu fiat, famem consueuit appellare, ueluti cum ait: Carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit. Fames em exiccat corpora. Et cum in Prognosticis inquit: Interrogare oportet, nũquid uigilauerit homo, uel aluus fortiter exinanita fuerit, uel fames ipsum obsederit: pro defectu ciborũ famem accipit. hoc etiã in loco sic dixit. Vbi fames, non oportet laborare, ac si ita dixisset: Qui cibo reficiendi nõ sunt, ijs eo die labor aliqs iniungẽdus nõ est. Hic autẽ per laborẽ oportet intelligere ueliementẽ motũ, quem exercitium nominant

nominant. In hanc itaq; sententiam ipse dicebat: A Labores cibum antecedant. Est autem ipsi sermo cõmunis ad ægros & sanos. Sanis enim non sunt præcipienda exercitia simul cum inedia: nec ęgris aliquis uehementior motus adhibendus unà cum cibi abstinentia: nõ sanguinis missio, non alui purgatio, non uomitus excitatio, non frictio multa, non denicq; uehemẽs ulla corporis commotio, aut alteratio. In talibus siquidẽ motibus omnibus ubi cibus defuturus sit, uires dissoluuntur, siue ægrotent, siue sani sint homines. Vbicq; uero Hippocrates magnopere studet seruare fortem eam quæ regit animalia potentiam. Siue igitur numero singulari potentiam dixerimus, siue plurali potentias, nihil refert: hocq; in libro De alimento Hippocrates ipse dixit, potentia una, & non una: gene B re quidem ostendens unam esse potẽtiam, species autem plures habere.

XVII Vbi cibus præter naturã plus ingestus est, hic morbum facit: ostendit autem sanatio.

Quod in altero aphorismo uniuersaliter dixit, hoc nũc in una specie docet. Vniuersalis enim est hic sermo: Non satietas, non fames, neq; aliud aliquid bonum, quod modũ naturæ excedat: uerum propositus aphorismus de una re, scilicet satietate, pronunciat. Plus enim cibi quàm modo naturæ conueniat, repletio nominatur. Semper igitur id quod plus ad aliquid dicitur. Verũ in nostris corporibus duobus modis, uno quãtum ad ualorum capacitatem, altero quantum ad illam quę nos gu C bernat naturã, de quo, nunc Hippocrates docens, cibum excedentem dixit esse præter naturam, ne eos qui ita cibo sunt repleti, ut uenter extendatur, omnino ex hoc arbitremur sensuros læsionem: neque eos quibus aliquid deest ad cõceptaculi mensuram pauca assumpsisse, & omnino illa bene concocturos. Nam & priores cõtingit quæ pleno uentriculo continentur, concoquere, si eorum natura fortis extiterit: & secundos non posse concoquere propter imbecillitatem, tunc præsertim cum priores assumpserint cibos concoctu faciles, secũdi uero eo coctu difficiles. Sic et in distributione alimenti, potentia sanguifica illi ꝓportionalis quæ in uentre cibum concoquit, aliquando ex imbecillitate nõ alterabit humorem ad uenas distributũ, etiam D si mediocris uideatur. Aliquando mediocri copiosiorem prompte in sanguinẽ transmutabit, partim ex sui robore, partim ex humoris natura ad coctionem idonea. Eodem modo & tertium alimentum (quod maxime proprium alimẽtum nominamus, id dico quod partibus animalis adiscitur) pro natura potentiæ, uel excedere dicet, & uel bene concoquetur, & nutriet uel non, & iuxta hoc uel ab ipsa obtinebitur, uel nõ obtentum corrumpetur, & morbum generabit. Vna igitur expositio hæc est, illud quod plus est, quantum ad potentiam, à qua animalia reguntur, nobis intelligentibus: alte ra quantum ad qualitatem præter naturam, uera & ipsa. Nutritur siquidẽ pars unaquæq; ex proprio

ratione quispiam illum ex multitudine febricitare A exístimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuaꝛ, statim existimatio de multitudine confirmabitur, & crescet audacia in eisdem simili modo euacuandi, nõ expectantibus Empiricorum obseruationem, quam ipsi aiunt eorum esse quæ sæpius in eisdem eodem modo contigerunt. Forte igitur in aphorismo adiecta erat cõiunctio, & deinde aliquis tanquam superfluam ipsam abstulit. Forte autem & ipse Hippocrates ab initio simpliciter scripsit absque coniunctione, ostendit autem sanatio, ac si ita dixisset: Iis enim quæ prius dicta sunt, ita se habentibus, ut dictũ est, hoc est plurimo cibo præter naturam comprehenso in corpore, ubi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur: argumento erit morbum aduenisse ex multitudine cibi. Quòd autem B euacuationẽ simpliciter Hippocrates dicere consueuerit, quando humores omnes æqualiter euacuantur, purgationem autem quãdo praua affecti qualitate, meminisse oportet, & quòd præsens sanatio, non à purgatione facta, sed euacuatione, attestatur illi quæ fuit de multitudine existimationi. Euacuatio autem omnium humorum æqualiter (quæ quidẽ exquisitissima est) fit per uenæ sectionem. Proxima autem huic est, quæ per tibiarum scarificationem, ut nos facere cõsueuimus, & quæ per exercitia, uel frictiones, uel balnea, & præterea ex accidenti per inediam. Dixi autem ex accidenti, quoniam nõ per seipsam inedia euacuat, ut singula antea dicta, uerum naturali modo per transpi C rationem euacuatio quidẽ fit, quæ nullo accedente alimento, in locum eius quod fuit euacuatũ, tũc sensu manifeste deprehẽditur, cum tantũ antea lateret. Hęc igitur sufficiant ad aphorismi expositionem. Qui uero uult sermonem de multitudine diligẽtius perlegere, unum habet uolumẽ integrum à nobis conscriptum, cui titulus est, De multitudine. Nunc uero hoc tantum sufficiet adiungere ijs quæ prius à nobis sunt enarrata, ꝙ incipere quidẽ potest ea quæ ad uires refertur multitudo, absque corruptione: uerum non potest optima permanere: nam omnino necesse est, ut secundum qualitatem trãsmutetur, & processu temporis corrumpatur. Verum & si istud fiat, interim multitudinem ipsam nominabimus, donec ex superflui euacuatione residuum optimum fieri possit. Quod enim D in uinis accidit acescentibus: tale quiddã & in sanguinis alteratione cõtingit. Quod autem in uinis accidit, tale est: Vbi ex toto acida facta sunt, nõ redeunt rursum ad uini naturam. paruo autem in ipsis facto momento, ita ut acidum quidem habeant saporem, nondum tamen acetũ sint, multa sæpius ex his pristinam naturam recuperarũt. Hoc idem in sanguine euenit: nam et ipse, ubi magna in eo sit facta corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem: si uero paulatim fiat, ubi id quod superfluum, fuerit euacuatum: quod residuum existit, ad suam naturam restituitur. Et quidem consuetũ est huiusmodi dispositionem, non corruptionem, sed multitudinem nominare: illa (ut dixi) sola uocata corruptione, quę tam effatu dignã habet eam quæ ad naturæ contrariũ, euersionem, ut non possit iterum ex naturæ coctione ad primam humoris redire bonitatem.

XVIII Eorum quę uniuersim, & uelociter nutriunt, ueloces quoq; fiunt excretiones.

Velociter quidem nutrire, accipiendum est ab ipso dici ea quæ paruo post assumptionem tempore statim nutriunt, suæ naturæ ratione, quam in ijs exploramus, qui integra sanitate fruũtur. Vniuersim autem, quę postquam alere cœperunt, exiguo tempore totum ex se præstãt corpori alimentum. Talia igitur, quantum ad hoc solum attinet, quòd uniuersim nutriunt, etiam ueloces habebũt excretiones. Si uero aliqua adsit acritudo excitãs ad excretionem, aut lentor ob quem magis retineatur: hæc quidẽ uelocius ad excretionem prorumpent, hæc uero tardius. Celerrime igitur omniũ & uniuersim maxime uinum alit, tardius autem & paulatim caro bubula, & cochleę, & uerticilli marini, squillæ, cammari, atque locustæ. Et (ut summatim comprehendam) quæcunq; dura carne constant, eandem cum his naturam habent & casei duri, carnes salitæ, lentes, ac bulbi, necnon oua usquequo indurescant elixata. Hæc enim omnia multo post assumptionem tempore, atq; paulatim nutriũt. Indicium autem tibi sit uelocis nutritionis ex assumpto cibo, in pulsibus quidem fortitudo ac magnitudo, in motibus autem uoluntarijs robur nutritis adiectum. Ipsum uero præcipue oportet explorare in illis qui sunt dissoluti uel propter euacuationem aliquam sensu perceptibilem, uel propter laborem superfluum, uel propter inediam. In hisce igitur quæ antea diximus omnibus, tardæ fiũt per uentrem excretiones, hoc est lõgo post assumptionem tempore, in contrarijs uero ueloces. Maxime autem omnium contrarium est uinum, celerrime (ut diximus) nutriens: post ipsum uero per ordinem alia de quibus sermonem faciam, sed primum de uinis ipsis percurram. Etenim aquosa exeis, exiguum præbent corpori alimẽtum. Sunt autem hæc colore quidem alba, tenuia uero substantia. Crassa autem & subrubea multo quidem magis corpus alunt: sed tantum uincuntur à nigris in nutriendo plurimum, quantũ superant in præstando uniuersum & uelox alimentum. Quæcunq; uero alba quidem sunt, sed crassa: minus quidem his alunt, plus autẽ tenuibus & albis nutriunt, sed neque uelociter, neq; uniuersim alunt. Quantum uero in hisce differunt, tantũ & in excretione. A quosa enim celerrime per urinam excernũtur, quia celerrime tota fere anticipant resumi. Ex alijs uero omnibus quantum aliquid uentrem subierit manifeste, proportionalẽ nutritionis tempori habet excretionem. Hoc idẽ in alijs omnibus accidit. Nam succus ptisanæ nõ multo post assumptionem tempore uidetur nutrire, non tamen multum præbet corpori alimẽtum, idq; breui tempore uniuersum. Alica uero neque paucum, neq; uniuersum, sed in

multo tempore multum prębet alimentum. Opor A tet autem ea quæ inuicem comparãtur, esse secundum substantiam similia, & non esse hoc quidem exquisite humidum, hoc uero extreme siccum. Inptisana igit & alica, et huiuscemodi omnibus quæ cunq parãtur ex milijs et fabis, uel alijs fructibus, eodem modo se habeant quæ comparantur, secundum substantiæ qualitatẽ. In carnibus autem propria quidem est uniuscuiusq cõsistentia. Sed comparare ipsas oportet secũdum modum quo parantur, uel utrisq assis, uel eodem modo elixis. Auferre autem oportet, dum parantur mordaces humores, quemadmodũ in brassica ac in leguminibus, si certam uelis habere experiẽtiam eius quæ in ipsis alit substantiæ. Auferuntur autem humores di- B cti, si dum elixantur, ab una aqua ad aliam transferantur. Si igitur adhibita distinctione, diligentem omniũ feceris inquisitionem: inuenies omnia quæ quidem in pauco tempore nutriunt, hoc enim est uniuersim, & paruo post assumptionem tempore, hoc enim est uelociter, etiam uelocem habere excretionem quando hominibus eodem modo affectis exhibentur: (nam & hoc in talibus omnibus oportet præfinire:) quæ uero cõtrariam naturam habent, tarde excerni. Causam horum inuenies ex ijs quæ ostensa sunt in commentarijs de Potentijs naturalibus. In his siquidem ostendebatur uentriculus prior proprium sibijpsi ex cibis alimentũ attrahere, & suis apponere tunicis: mox ubi hic fuerit saturatus, tunc ipsos emittere ad excretionem. In hoc autem tempore & hepar ostẽdebatur ex ci- C bis attrahere, ubi indigeret alimento. nam si non egeat, illo quod prius aderat, perfruí: eadem quoq ratione trahere rursus ex hepate totũ corpus, quo tẽpore et ipsum indiget alimento. Vnde in quibus totum corpus est uacuum, quíspiam maxime possit experiri qui cibi sint uniuersim & uelociter nutrientes, quibus & illud inest, celeriter tendere ad excretionem, quantũ ad id attinet. Verum nonnulli dixere eam quę fit ex toto corpore euacuationẽ, ab ipso excretionem nominari, ut idem sit quod nunc docetur, ei quod dixit in libro De alimento, ubi inquit: Cibus qui difficulter alteratur, difficulter absumitur: qui facile apponitur, facile absumitur. Quod dictum uerissimum quidem est, non tamen proprie uidetur accipi sub appellatione ex- D cretionis. Nam magis proprie dicitur de ea quæ solum fit per uentrem: possumus quidem et ipsam intelligere de ea quæ fit ex toto corpore. Differt eñ, excretionem, an subductionem dicas. Subductio igitur solum de ijs dicitur, quæ per aluum deijciuntur: contingit autem excretionis uocabulum utrisque esse commune. Carnes itaque suillæ, & quæcunque lentos ac crassos humores habẽt, longo tempore faciunt ex toto corpore transpirationem. Olera uero, & pisces saxatiles, & simpliciter quæcunque tenuem habent humorem distribuendum, celeritate quidem distributionis atque appositionis exuperant, stabilem uero naturam nõ habent, sed facile diffluant.

XIX

Acutorum morborũ non omnino sunt certæ prænunciationes, aut salutis, aut mortis.

Acuti morbi, præter id quod celeriter iudicantur, statim etiam magnitudinem habent. Nam febres diariæ, quas Græci ephemeras uocãt, licet cito finiantur, non tamen acuti morbi nominantur. Duplex autem est acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis solis qui nullũ ob sedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus sunt, uel loco aliquo patiente fiunt, ut in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, febresq ut plurimum, acutis morbis adiungũtur. Rari enim sunt ex ipsis quibus febres non adsint, ut morbus attonitus, quem Græci apoplexiã uocant. Morbi uero longi, ob crassos, lentos ac frigidos fiunt humores, qui non facile concoqui possunt, & in patientibus partibus impacti sunt atq agglutinati, ita ut eorum dispositiones magis præduris tumoribus quàm inflammationibus assimilentur. Pauci uero ex ipsis fiunt absq loco patiente, in quibus uenæ omnes æqualiter habent humores putrescentes, uel atram bilem, uel pituitæ naturam præ se ferentes. In his igitur omnibus uidetur Hippocrates fidere pręcognitiõibus, in acutis uero non omnibus. Sed aliquando falli pręcognitionem confitetur. Tale est enim quod dicit, non omnino, negatio cum sit. non omnino enim idem qđ non prorsus significat, estq non omnino perinde atq non omnes homines mali. Qui enim hoc dicit, ostendit paucissimos esse bonos. Hoc igitur & nunc Hippocrates ostẽdit, inquiens non omnino certas esse in morbis acutis p̃nunciationes, aliquãdo, quãuis raro, medicũ aberrare. istud aũt fit propter subitam in iudicatione permutationem, quæ naturam humorum sequitur morbificorũ, & quia nõnunquam humor noxius ex uno loco transfertur ad alterum.

XX

Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, ijs senescentibus exiccatur. Quibus uero iuuenibus adhuc aluus sicca est, ijs senescentibus humectatur.

Quòd quidem hoc ex magna parte fiat, & non semper, ostendit ipse inter sequẽtes hunc scribens aphorismum: Quorum aluus humida est, si iuuenes fuerint, melius commutant, q ij quibus est sicca: in senectute uero deterius, nam magna ex parte senescentibus exiccatur. Oportet autem humidas & siccas aluos intelligere non simpliciter, sed eadem uictus seruata ratione. Si quis enim in iuuentute Alexandrinorum uictu uteretur, salsis utens cibis, & porris, zythumq superbibẽs, in senectute uero nihil horum assumeret, sed lentem esitaret, & uinum austerũ insuper biberet, † male dicemus huius hominis deiectiones ætatis ratione permutari. Sic & si quis in iuuentute lentibus & mespilis uesceretur, uinumq austerum potaret, in senectute autem uictu uteretur Alexãdrinorum, atq ita cum uictu excretiones mutaret, nõ rectum iudicium

† πῶς ἂν φαίημι, quomodo dicere queamus

iudicium faciemus. Sed quum omnia alia, non so A lum quæ ad cibos attinent, paria agentur, & deiectiones cõmutabuntur; tunc rectum fiet iudicium de ijs qui ab Hippocrate in hoc aphorismo dicuntur. Variãtur autem deiectiones † ætatum ratione secundum eas quæ in corpore mutãtur dispositiones, ex quibus aluus siccior humidiorue fit. Quæ nam uero sint hæ dispositiones, unũ est ex ijs quæ quæruntur, atq adeo longum mihi futurum super hoc sermonem existimo, si proprias studuero adhibere demõstrationes, q unus integer liber erit necessarius. Sed hoc alias forte à nobis fiet: nunc breuibus capita expediam, ijs utens quæ in cõmentarijs de Potẽtijs naturalibus, & De causis accidentium demonstraui. Plusquam conueniat, fit aluus humidior, quando cibus in chylum conuersus, he- B pati parcius distribuitur. Siccior rursus, cum omnis humor in ipsa cõtentus, ad hepar fertur. Causa uero ob quam parcius distribuitur, est, quia plus cibi aliquando assumimus, quàm hepar indigeat. Interdum quoq citius deijcitur, quàm hepar attrahat. Nam cum cibus modum excedit, eius superfluum derelinquitur, ubi hepar tantum ad se attraxerit, quãto indiguerit. Cum uero properat ad exeundum, nõ præuenit hepar tantũ attrahere, quantum ipsi est necessarium. Citius aũt festinat ad exitum id quod excernitur, nõnunquam ob multitudinem bilis ad aluum fluentis, quæ irritat ad excretionem, nõnunquam uero ipsa aluí potentia retentiua facta debiliori, expulsiua uero eius atq intestinorum forti existẽte. Plura igitur appetimus cum C os uentriculi (in hoc enim uis appetẽdi præcipue consistit) frigidiorem habuerit temperaturam. Sic uero et hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet uentriculus imbecilliorem propter humiditatem, sicuti expulsiuam fortiorem propter siccitatem. Senum igitur corpus cum frigidum efficiatur, tantum augeri cõtingit in ore uentriculi frigiditatem, ut appetitus deficiat, atq ita excrementa exiccentur inopia eorum quæ assumuntur, ut distribuantur. Sic et quicunq ob multitudinem, uel naturam humoris bilios aluum humectam habent, ad cõtrarium trãsmutantur, cum hic humor in senectute deficiat. Quibus uero ob uirtutis retentiuæ debilitatẽ aluus humectatur, nõ omnibus transmutatio aduenit, sed pro D quantitate caloris adiuncti. Si enim statim ab initio frigidiorẽ habuerit aluus temperaturam: mox ad immodicam ueniẽs in senectute intemperiem, secundum frigiditatem uirtutem retentiuam æque habebit imbecillem, quoniã omnis immodica intemperies operationem exoluit. Quòd si exquisite calida fuerit in lõgo ætatis processu, fortem habebit operationem retentiuã, ut quæ neutram habeat exquisite intemperiẽ, neq eam quæ est secundum siccitatem (siquidem erat omnino humidior natura, alioqui nõ habuisset debilem uirtutem retentiuam) neq secundũ caliditatem, hoc enim supponebatur. Liquet igitur quòd fere omnibus qui aluos habent natura humidiores, fit ad cõtraria se

nescentib. transmutatio: qui uero siccíores, ijs fient in senectute humidiores, propter cõtrarias temperaturas: uel enim quia minus assumitur cibi, q̃ potentiæ hepatis cõgruat, uel quia parum bilis confluit ad aluum, uel propter potentiæ retentiuæ robur excrementa exiccantur. Ex his autem, quòd parum appetant, & citius impleantur, fit propter partium appetentium caliditatem. Quòd uero cibus assumptus exiccetur, contingit uel mediocriter se habente hepate secũdum temperaturam, uel paulo plus mediocri calidiore. Quòd uero pauca bilis confluat ad aluum, hoc ex eo accidit, quia etiam pauca generatur ob uisceris frigiditatẽ. Fortis autem iuuenibus ineſt retentiua potentia, quoniam ad siccíorem uergũt temperaturã. Non absq ratione igitur in omnibus quos diximus, senibus fit ad contraria transmutatio. Nam qui non appetunt ob caliditatem, in progressu ętatis plus etiam appetent, quàm possit hepar euincere. Quibus autem ob innatam siccitatem uirtus retẽtiua fortior extiterat, ijs senescentibus fiet imbecillior ob siccitatis excessum, & ea ratione excrementa humecta bũtur, quoniam ciborum exitus festinat. Quibus uero propter bilis defectum, tardante excretione, ob exitus moram plurimum humiditatis absumitur, fieri potest ut eadẽ dispositio perseueret. Contingit etiam ut propter immodicam hepatis frigiditatem, ad satis magnam perueniente alimenti distributione imbecillitatem, fiant excremẽta humidiora. Hæc in præsenti dicta sufficiant de causa earum quæ fiunt in ætatibus permutationum, de ijs aũt quæ propter humiditatem ac siccitatẽ aluum continent propter breuitatẽ futura obscura ijs qui in nuper dictis commentationibus non sunt exercitati. posthac aliquãdo uno integro uolumine clariorem doctrinam faciemus: nam quo ad usum artis attinet, hoc solũ scire sufficit, quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam si causa non adijciatur.

XXI

Famem thorexis, id est, uini potio, soluit.

Vini potionem, thorexin nominare consueuit. In libro siquidem De natura hominis, & De uictus ratione, in hũc modum scripsit: Liquet enim quòd uictus singulorum non sunt causa ut omnes subinde morbo corripiantur, iuniores et seniores, uiri ac mulieres, similiter autem thoressomeni, & aquæ potatores. Cũ ergo aquę potatores thoressomenis opponat, ostendit se per thoressomenus uinum potantes intelligere. Quare & hic thorexis, uini potus ab ipso dicitur, quem dicit famẽ soluere: non (per Iouem) quem cunq defectum famem nominans, (sicuti nonnulli arbitrantur) certe non illam quę cum appetitu naturali fit, sed eam quam habent qui hac passione laborant, uehementi et indesinenti ciborum appetentia, quam medici quidam appetentiam caninam nominãt. Talem enim famem uini potio sanat, non eam quæ uel ex longa inedia, uel aluí profluuio ut fluxus sanguinis, aut aliquã alia facta est euacuatione. Nam qui ex tali aliquã indigent causa, nõ modo non aliquam

ex uini potu capiũt utilitatem, sed etiã plurimum offenduntur, quoniam & conuulsionibus & deliriis statim corripiuntur: si antecp cibos assumant, uinum potauerint. Qui uero famem quã diximus, patiuntur, ijs uini potus, nõ cibi multitudo, remedium est. Equidem multos ipse sanaui, qui indesinenter famescebant, uinum ipsis abundanter exhibens, ex eorũ genere quæ sufficienter calefaciunt. Necp enim acerba uina talem famem sanãt, siquidem necp calefaciũt, sed quæ colorem subrubeum habent, uel rubeum absq; astringente sapore, maxime sunt illis remedio, qui canino laborant appetitu. Oportet siquidẽ cum ad prandium accedũt, primũ illis afferre pinguia edulia, atque (ut ita dixerim) oleagina, & alia quæcunq; ex plurimo parantur oleo: maxime uero nihil austerum, aut acerbum offeratur: postea unum aliquod ex uinis quæ diximus, etiam si nondum sitierint, potandum dari præcipiemus. Statim enim fames tali uictu mitigatur, atq; ita longo tempore faciendo, cessat omnino: & hoc mihi magis uideẽ in præsenti aphorismo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri cõsueuerint, uel propter solam intemperaturam frigidiorem, uel propter humores acidos quos exorbuit os uentriculi: & hæc ambo sanare possit uinum quod diximus, nõ sine ratione uini potio cessare facit caninos appetitus. Qui uero putant uehementem esuritionem, quam Græci bulimon uocant, fuisse nunc famem ab Hippocrate nominatã, non satis recte mihi uidentur eius sermonem accipere: Primum, quia ipsum pro generali atq; uniuersali faciunt specialem, ac particularem: deinde quia mentiuntur: nam passio bulimos nominata, est casus potentię ex frigiditate exteriore, qui à fame quidem inchoauit, sed non habet eam amplius adiunctam.

XXII

Quicunq; morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio: & quicunq; ex euacuatione, repletio, & aliorum, contrarietas.

Necp si quid nondum factum est à repletione, necp ipsa nõ amplius existente, si quid remanserit, id curat euacuatio, sed quæcunq; eo ipso quo fiũt tẽpore, curare aggredimur, euacuatione indigent. Quòd quidem igitur multitudo morbum efficiat, antea dictum est: quòd autẽ euacuatio sit eius curatio, non opus est dicere, sicuti necp de omnibus aliis causis quæ morbos cõmittunt, quòd per contraria curentur. Necp enim aliud quicquam quimus excogitare, præter cõtrarium causis morbos efficiẽtibus, sic & in morbis ipsis iam factis postea considerabimus: quemadmodum & in causis, quæ ad eos ex necessitate consequuntur: sed nunc de ijs qui adhuc fiunt, sermõ à nobis habetur. Liquet igitur quòd una cum efficientibus causis necesse sit ipsos simul auferri. Causarum uero facientium abolitio fit à contrarijs. Si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio est per calefactionem: si uero ex calefactione, per refrigerationem. Sic & si propter repletionem morbus cõstituatur, tunc oportet multitudinem euacuare: sicuti et si propter euacuationem, reficere protinus conuenit. Etiam si nonnullis uideatur nunquam fieri ab euacuatione morbũ: existimant autem (ut apparet) huiuscemodi homines solam febrem esse morbum, quòd si didicissent quamlibet lędentem operationis dispositionẽ, morbum esse, & quòd à uehementibus intemperaturis operationes lædantur, haudquaquam dubitarent an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cum supra modum aut ex utero muliebri, aut ex uenis quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex ulcere fluxerit, tũc uel omnes, uel plurimas operationes ijs qui ita affecti sunt, offensas habent. Nonnulli uero ipsorum non modo hæc patiuntur, uerumetiam aqua inter cutem corripiuntur. Longe autem inedię ijs qui calorem habent ad igneam naturam propensiorem, præter alia mala, insuper afferunt febrem. Quantum ueritas ipsa atq; utilitas exigebat, à nobis quamuis dictum sit, his tamen addamus aliquid, propter garrulos, quales sunt recentiores quidam medici, qui de nominibus altercantes, putant se de rebus ipsis habere sermonem. Hi igitur sunt qui aiunt, causarum efficientium morbos abolitionem, nõ esse curationem, sed præseruationem. Qui primum quidem docendi sunt, quòd de nomine litigant, deinde quòd necp de hoc recte. Vbi enim causa nõ adest, quæ morbũ efficiat, hic sola curatio factorum relinquitur. Vbi uero ea quæ inest corpori dispositio, nõdum aliquid facit, ueluti quæ plenitudo uocatur, hoc ad præseruatiuam artis attinet partem, si huiuscemodi causæ destruantur. Cum uero iam aliquid agit, mistum quodãmodo est huiuscemodi opus ex præseruatiõe & curatione. Nam quod facturæ erant causæ illæ, prohibitũ est fieri, & hoc ad artem attinet præseruatiuã. Quod uero iam factum est ex morbo, propriam exigit curationem. Quapropter cum mista sint talia ex præseruatione ac curatione, proprio caremus nomine, atq; idcirco alias alia medici utuntur appellatione, nonnunquam præseruari dicentes, ne morbus qui iam incipit generari, ad complementũ perducatur: nonnũquam uero curari, quemadmodum in ijs quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipsis adhibentur medicinæ, duplicem habent appellationẽ. Nam nonnunq; rabiei remedia dicuntur, ac si rabiem facientis dispositionis dicerentur. Nonnunquam uero nõ remedia præsentis dispositionis appellantur, sed à rabie futura præseruantia.

Acuti morbi in xiiij. diebus iudicantur. XXIII

Acuti morbi magni sunt, & ad suum uigorem celeriter properant. Non absq; ratione igit̃ in pauco tempore & magnas faciunt permutationes: qđ idem est quod iudicari. Huiuscemodi eñ permutationes quando repente in morbo fiunt, Hippocrates crises uocat, id est, iudicationes, in quibus nõnunquam subito integra sanitas restituitur, aut moritur æger: nonnunquam uero magna fit ad salutem

lutem, uel ad mortem permutatio, non tamen aut subito sanantur, aut moriuntur: ita ut quatuor sint in ipsis subitæ permutationes, quas ipse docuit in primo libro Epidemiarum, inquiens: Ad salutem, aut mortẽ, uel inclinatio ad melius, aut ad peius. Quòd uero sit necessarium ob morborum magnitudinem, ac casuum uehementiam, uel cito uires prosterni, adeo ut homo moriatur: uel ad noxiorũ humorum excretionẽ excitatas, si modo quos inuaserint, exuperẽt, bonam sequi iudicationem: sin autem exuperentur, malam: unicuiq; manifestum est. Propterea igitur fieri non potest, ut in longum tempus iudicatio differatur, in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hippocrates posuit duas septimanas, tanquam nullus eorum ulterius progrediatur, uerum ante quartumdecimum diem multi possint iudicari. Etem undecimus, nonus, septimus & quintus, multos uisi sunt iudicasse in libris Epidemiarum. Iudicat autem & sextus nonnullos, sed non bene, sicut in libris De iudicatorijs diebus plenius ostendimus, in quibus dignũ putamus illum exercitatum esse qui ea assequi debeat, quę Hippocrates breui sermone perstrinxit. Quæcunq; uero iudicationes sunt, ueluti imperfectæ, ijs finem imponit aliquis alius ex eorũ numero qui deinceps sequuntur, de quibus, qualesnam sint, in libris Prognosticis Hippocrates docuit: & hic de ipsis aliquid in sequẽti docebit aphorismo. Est autem & harum imperfectarũ iudicationum terminus quidã ulterior, ultra quem non amplius fieri progressus potest, dies quadragesimus. Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimũ integre iudicãtur, hos solet Hippocrates acutos simpliciter nominare: quicunq; uero imperfecte iudicati, seruati fuerint in sequẽtium dierum aliquem usq; ad quadragesimum, hos non solet simpliciter acutos nominare, sed appellatiõe cõposita his omnibus uerbis, acuti qui in quadraginta diebus iudicantur. Verum manifestius illi significãt, qui eosdem morbos, acutos ex decidentia uocãt. De his igitur in Prognostico scribit in hunc modum: Oportet autem existimare spirandi facilitatem magnam habere uim ad salutẽ in omnibus acutis morbis, quicunque febres habent adiunctas, & in quadraginta diebus iudicantur. Nunc uero in aphorismis De acutis uniuersaliter enuncians, ait eos intra quartumdecimum diem iudicari: non per Iouem hoc dicens, quod nonnulli existimarunt esse quatuordecim numero dies qui in his morbis faciant iudicationem. Nam secundum hanc expositionem, etiam illos qui iudicãt morbos acutos, ex decidentia nominatos, dicemus esse numero quadraginta, cum idem loquẽdi modus in utrisq; sit, hic quidem cum ait morbos acutos in quatuordecim diebus iudicari, in Prognosticis autem quum dicit: Quicunq; morbi cum febribus sunt in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi non inuenientes quo modo possint ostendere utrosq; sermones, & hunc qui in aphorismis scribitur, & illũ qui in Prognostico legitur, sibi inuicẽ esse cõcordes:

hanc absurdam excogitarunt expositionem. Necp enim quatuordecim sunt usq; ad quadragesimum dies iudicatorij, sed cum intercidentibus quidem plures, absque illis uero pauciores, quẽadmodum clare in nostra ostendiẽ De diebus iudicatorijs tractatione. Sed & ipsa rerum natura suffragatur sermoni quo dicit acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdecimũ diem. Nullus enim inuentus est unquam ab initio uelociter motus, hunc transgredi terminum, qui non aliquam ex quatuor iam dictis iudicijs unam acceperit: sicuti quidã leues ac parui circa primos dies existentes, quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimumseptimum terminarunt. Alij uero sexto aut septimo die exacui incipientes, ad uigesimum terminarũt: adeo ut morbi continui acuties nunquã possit plures quàm quatuordecim obtinere dies. Ex ijs uero qui motus habẽt inæquales, multi extenduntur usque ad aliquod tempus ulterius præfinitum. Dico autem inequales habere motus, eos qui aliquot diebus uehementiores fuere, postea sine aliqua significatione torpuerunt, deinde rursus adaucti, continuitatem acceperunt. Si quis igitur, ut dixit, faciat in ægrotantibus obseruationem: omnes inueniet qui per duas integras septimanas uelociter mouentur, nunquam ad ulteriorem progredi terminum.

XXIIII

Septenorum quartus est index. Alterius septimanæ octauus principium. Est autem & undecimus contemplabilis. Ipse enim quartus est secundæ septimanæ. Rursus uero & decimusseptimus cõtemplabilis: ipse siquidẽ quartus est à quartodecimo, septimus uero ab undecimo.

Indices & cõtemplabiles solet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod signum apparet futuræ iudicationis indicatiuũ, in altero aliquo † iudicantium dierum, quos ipse in Prognosticis, unamquamq; septimanam in duas diuidens partes, per quaternarios digessit. Primum itaq; quaternarium septimi diei, si quis ab initio numeret, indicẽ esse ait, undecimũ autem quartidecimi, quoniam & hic secunda septimana in duas partes diuisa, index prouenit. Eadem ratione & decimusseptimus uigesimi est index, ex diuisione tertiæ septimanæ in duas partes. illud tãtum interest, quòd hanc tertiam septimanam secundæ cõiungit, quamuis primam à secũda separauerit, cum eius initium diem octauum esse dixit, non tamen tertiæ quintum decimum, quemadmodũ nonnulli post ipsum existimarunt, quoniam necq; uigesimum primum, terminum statuit, sed principiũ quidem tertiæ septimanæ quartumdecimum, finem autem & terminum uigesimum. Cur autem duas primas septimanas à se inuicem diuiunxerit, tertiam uero secundæ coniũxerit, in libro De diebus iudicatorijs docuimus: in præsentia uero sufficit etiam sine causa nouisse quod experientia cõprobat. Nam ipse Hippocrates plurimos ęgros tali ordine dierum iudicatorio

rum in libris Epidemiarum ſcripſit fuiſſe iudicatos. Dixi autem ſecundum talem ordinem, ut primæ tres ſeptimanæ ad uigeſimum, ſequentes tres ad quadrageſimũ perducantur. Sic enim & ſexageſimum & octuageſimum diem iudicatorios habebimus, & ipſos experientia confirmatos, quemadmodum in libris De diebus iudicatorijs oſtendimus, illos qui in libris Epidemiarũ notantur iudicati, ſecũdum talem dierum ordinem deſcribentes. Sed ægrotos illos, quoniam longum eſſet hoc in loco ſermone cõplecti, ſufficiet ſola ex Prognoſticis uerba in hunc modum ſe habentia ſubſcribere: Febres iudicantur in eiſdem numero diebus, in quibus etiam homines liberãtur & pereunt. Nam mitiſſimæ febres, & quæ tutiſſimis ſignis incedũt, quarto die finiuntur, uel antea: peſſimæ autem, & grauiſſima ſigna præ ſe ferentes, quarto die intereunt, aut prius. Primus igitur earum inſultus ita terminatur. Secundus uero ad ſeptimum ducitur. Tertius ad undecimum. Quartus ad quartumdecimum. Quintus ad decimumſeptimũ. Sextus ad uigeſimum. Hi igitur per quatuor in acutis ad uigeſimum ex adiectione finiunt. Hæc uerba oſtendunt manifeſte, quòd tertiam ſeptimanã per continuitatem ſecundæ annumerat, & quòd decimam ſeptimam indicem facit uigeſimæ.

XXV Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ, & maxime quæ hyemem attingunt.

Non ſolum quartanæ breues æſtate fiunt, ſed & ægritudines aliæ, propterea quòd humores inutiles funduntur, & per totum corpus delati difflantur. In quibus igitur uires ualidæ ſunt, noxijs humoribus euacuatis, morbi ceſſant, in quibus uero ſunt imbecilles, unà cũ ipſis euacuatis & ipſæ diſſoluuntur. Quare non abſque ratione nulli morbi æſtate ſunt longi. Hippocrates uero de ſolo omnium longiſſimo fecit mentionem, tanq̃ per exemplum de omnibus alijs ex iſto † pronunciãs. Sicuti autem æſtate & diſcuti humores, & uires diſſolui contingit: ſic hyeme contraria eueniunt, & humores intus tanq̃ in latebris remanere, et uires ſeruari robuſtas. Neq; igitur morbi ſoluunt̃ manentibus ijs qui eos efficiunt humoribus. neq; ægroti moriuntur uiribus interim ſufficientibus.

XXVI Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.

Ipſe Hipp. in ſequentibus dicet conuulſionẽ fieri ex repletione & euacuatiõe. Cum igit̃ aliquem ſanũ contigerit repente cõuelli, huiuſcemodi conuulſionem neceſſariũ eſt ex repletione fieri: replentur autẽ tum nerui à frigidis & glutinoſis humoribus, ex quibus etiã nutriunt̃, unde cõuulſionẽ patiunt̃. Hiſce igit̃ febris ſuperueniens, ſolita eſt magna ex parte calefacere, extenuare, atq; diſſoluere. Si uero ex febrib. adurẽtibus, totũ corpus exiccet̃, & neruis deinde ex ſiccitate cõuulſio accidat, maximum eſt malũ, & penè inſanabile, quoniam longum quidẽ tempus exigit̃ ad ſiccitatẽ neruorũ remouendam, acuties aũt morbi tempus non expectat, ſed cito uires diſſoluit, & ſubito exitiũ affert.

XXVII His qui nõ ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non ſunt, neq; multum durare & permanere conſueuere.

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Criſibus, ſiue iudicijs dictus eſt, nunc uero quãtum ad propoſitorũ expoſitionem ſatis eſt, à nobis dicetur. Cum morbus inuadit uehemens, & mox ſubito quieſcit, non modo per ſudorẽ, aut uomitum, aut alui excretionem, aut profluuiũ ſanguinis corpore non euacuato, ſed ne uiſo quidem ſigno coctionis, ſignum infidum exiſtimant talem quietem eſſe: ſicuti etiam ſi quis præter rationẽ ſpiret difficulter, uel deliret, uel febricitet uehementius, uel magno rigore corripiat̃. Nam & hæc quoque firmitatem non habent, tantumq; abeſt, ut malum aliquod ſignificent, ut nonnunq̃ bonum iudicium haud ita multo poſt futurum enuncient. Quomodo autem hęc oporteat dignoſcere & præcognoſcere, in libris de Criſibus diximus.

XXVIII Febricitantium non omnino leuiter, permanere corpus, et nihil minui, uel etiam pluſquam ratio poſtulat contabeſcere, malum. Hoc enim morbi longitudinem, hoc uero imbecillitatem ſignificat.

Hæc uerba, Non omnino leuiter, diſtinctionis gratia appoſuit Hippocrates. Si enim ſimpliciter dixiſſet: Febricitantiũ permanere corpus, & nihil minui, malum: ſermo careret ueritate. Cõtingit enim in tempeſtate frigida cuiquam ex repletione ægrotanti, nõ collabi corpus, neq; extenuari, cum febres paruæ fuerint: ſed cũ maiores fuerint, multam adeſſe repletionem ſignificatur. Contabeſcere autem pluſquã ratio expoſtulat, malum: etiam ſi non adijciatur, Non omnino leuiter, Siue enim leuiter febricitauerit, ſiue non: ſignum imbecillitatis eſt, ea quæ fit præter rationem extenuatio. Neque enim putandũ eſt uerbo, contabeſcere, in proprio ſignificato nũc Hippocratem uſum fuiſſe, ſed magis abuſum. Recte autem dixit in ſecunda parte aphoriſmi, magis quàm ratio expoſtulat: & melius eſt hęc quoq; uerba priori parti aphoriſmi adaptare, ita ut totus ſermo talis efficiat̃: Febricitantium nõ omnino leuiter, permanere corpus pluſquam ratio poſtulat, uel etiam cõtabeſcere magis quàm ratio expoſtulat, malum, ut communiter de utroq; prædicetur, Magis quàm poſtulat ratio, Siue enim permaneant magis quàm ratio expoſtulat, ſiue extenuentur, malum eſt. Melius autem fuiſſet, ſi hoc quod ait, Magis quàm ratio poſtulat, quibus finibus iudicetur, aperuiſſet. Verum quia hic doctrinæ modus aphoriſticus eſt, & ſummam conſectatur

conſectatur breuitatem: nos exponentes uerba, ſecundum rationem, ad febris magnitudinem referemus, ad tempus ægritudinis, ætatem, regionẽ, tempus anni, & illam quæ tunc uiget, tẽporis cõſtitutionem, & præterea ad ſenſibiles euacuationes, uigilias, curas, inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuãt ægrotantiũ, ſicuti & diuturnitas morbi, & ex ętatibus puerilis, atq; decrepita, ſed alia ambæ ratione. In pueris enim propter caliditatem atq; humiditatem multum defluunt, atq; extenuãtur corpora: in decrepita uero ætate hoc idẽ patiuntur propter potẽtię imbecillitatẽ. Ex regionibus autẽ, & anni temporibus, ac conſtitutionibus, calidę quidem ac ſiccæ magis euacuant, humidę uero ac frigidæ magis aſtringunt, ac difflare corpora atq; extenuari non ſinunt. De ſenſibilibus autẽ euacuationibus quid dicere oportet? Neminẽ enim ignorare arbitror ut merito ex profluuio ſanguinis multo, atq; ſudoribus plurimis, & urina ſuperfluẽte, uel uomitu, uel alui excretione, cito corpus extenuetur. Accedit autem dictis cauſis & inedia: uigiliæq; & curæ ſufficiẽter extenuãt, ut & plures motiones: ſed hæ raro febricitãtibus adſunt: nam magna ex parte iacent quieſcentes. Verum aliquando contingit moueri aliquos, qui in itinere cœperint febricitare, uel urgente neceſſitate, uel ſtudio domum reuiſendi. Sed ex delirio quidam ægroti iugiter ſe attollentes, uel iacentes quidem, ſed cõtinuo partem aliquam corporis commouentes, aut etiam delira loquentes, intra paucos dies extenuantur. Hæc quidem om̃ia ęgrotos reddunt macilentos, ſicuti & contraria his corpus in maiori mole conſeruant. Signum autẽ nullum ex his eſt uirium imbecillium, ſed cauſa tantummodo ipſorum ſingulûm. Nam ſicuti ex eo corpus cum ratione extenuatur, ſic & uires deſtruuntur. Abſq; his autem corpus præter rationem extenuari, ſignum eſſe uirium imbecillitatis Hippocrates inquit: quam & in decrepitis pro cauſa aſſignantes celerrime ipſorum corpus extenuari dicebamus. Neq; mirum uideri debet in ijs qui ita ſe habẽt, imbecillitatem quidem cauſam eſſe extenuationis, extenuationem uero eſſe ſignum imbecillitatis. Hoc enim contingit in omnibus quæ faciunt, & fiunt. Hæc quidem eſt ſentẽtia Hippocratis, ſemper exiſtimantis eam quæ eſt citra rationem extenuationem, ſignum eſſe imbecillitatis. Nos uero adijciamus ei ſermõi & aliam diſpoſitionem quæ cauſa eſt in febribus extenuationis. Eſt autem hęc humorũ quidem tenuitas, corporis uero raritas. Cum enim hæc ambo conuenerint, celerrime corpora extenuantur per eam quæ difflatio inſenſibilis nominatur, ſicuti in diſpoſitiõe contraria, craſſitudine humorum, & corporis ſpiſſitudine, neq; fit humorum euacuatio, & permanere corpus, & nihil tunc minui de ipſius mole contingit. Hanc itaq; diſpoſitionẽ oſtendit Hippocrates in prima parte aphoriſmi per ea uerba, Longitudinẽ morbi ſignificat. Alteram uero contrariam prætermiſit: ſed & nos hanc adijcientes, iam totũ ſermonẽ integrum proferamus. quantũ fieri poteſt breuiſſime dictũ: Febricitantium nõ omnino leuiter, permanere corpus, & nihil imminui, uel plus q̃ ratio poſtulat contabeſcere, malum. Nam permanere, ex cutis ſpiſſitudine accidit & craſſitudine humorum: & propterea longitudo morbi ſignificatur. Contabeſcere autem nonnunq̃ fit ob humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Contingit uero & ob ſolam uirium imbecillitatem.

XXIX Cum morbi inchoant, ſi quid mouendum uidetur, moue: cum uero conſiſtunt ac uigent, melius eſt quieſcere.

Cur Hippocrates hoc conſulat, ſequenti indicat aphoriſmo: quem ſi quis nuper dicto annexuerit, totum ſermonẽ talem efficiet: Cum morbi inchoant, ſi quid mouendum uidetur, moue: cũ uero conſiſtunt ac uigẽt, quieſcere melius eſt. Nam circa principia ac fines, om̃ia debiliora ſunt, morbo autem conſiſtente, fortiora. Oportet autẽ his adijcere uerbum, ſymptomata, hoc eſt caſus. nam de his dictionem attulit uniuerſalem. Diſpoſitio ſiquidem ex qua caſus generantur, quam & morbum nominamus, non omnino dum morbus conſiſtit, eſt fortior: uerũ in ijs qui ſaluari debent, melior multo, quàm in morbi principio: in quibus etiam Hippocrates nunc conſulit ut quieſcamus, in morborũ initijs, ſi quid uidetur mouẽtes. Nam in morbis exitialibus, non modo quãdo ſunt ſuo uigori uicini, ſed etiam in prioribus tẽporibus nihil mouere oportet: recordantibus nobis quod deploratos nõ oportet curare, ſed relinquere, & morbi finem tantummodo prænunciare. Circa initia uero illorum morborum in quibus ſperamus ægrotum conualiturum, tentandum eſt maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit, Siquid uidetur mouendum, moue, Sunt autem hæc, maxime quidem uenæ ſectio, nonnunq̃ uero & purgatio: quorũ neutrũ oportet morbo iam conſiſtente adhibere. Vt enĩ in libro De Criſibus manifeſtauimus, coctiones morborũ tũc maxime fiunt. Vt igitur hæc citius eueniãt, melius eſt circa principia euacuare, quo minorẽ iam factã materiã facilius natura poſſit cõcoquere. Morbo autẽ cõſiſtente, cũ iam natura cõcoxit, ſuperfluũ eſt euacuare, cũ propter alia, tum quia uis animalis magna ex parte eo tempore eſt fatigata, licet quãmaxime duæ alię, uitalis ac naturalis, fortes perſiſtant.

XXX Circa initia & fines, omnia imbecilliora: cũ uero conſiſtunt, fortiora.

Caſus om̃es circa principia & fines ait eſſe imbecilliores, acceſsiões uidelicet febriũ, et uigilias, atq; dolores, & faſtidiũ, & ſitim: ſicut ipſas diſpoſitiões in q̃bus hęc fiunt, ubi morbi cõſiſtũt, neceſſe eſt eſſe meliores in ijs qui debẽt ſanitati reſtitui.

XXXI Eius qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.

Oportebat & hunc aphorismum, & illum qui A sequitur, adiũctum esse illis qui supra scripti sunt, ubi dicebat: Si quis à morbo cibum assumens nõ corroboratur. In illo igitur aphorismo, pro uerbo nunc dicto, bene cibatur, inquiens cibum assumere, de casu aliquid docuit scilicet non corroborari. Hic uero, cibum assumere, commune utrisq; seruauit: casum autem uariauit, quoddam illi scribens proportionale. Nam huic, nõ corroborari, hoc, nihil proficere corpus, simile quodammodo est. Illud enim potentiæ nostrum corpus regẽtis, hoc uero ipsius corporis affectus est. Euenitq; profecto, ut corpus non bene alatur atq; proficiat, interdum quidem ex potentiæ quæ ipsum nutrit imbecillitate, nonnunquam etiam ex malorum humorum abundantia.

XXXII Omnes ferè qui male se habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes: circa finem rursus cibum non appetunt. qui uero circa initia cibum ualde non appetunt, postea bene appetentes: ij melius euadunt.

Hic etiã aphorismus de ijs esse dictus uidetur, qui ex morbo cõualescunt. Non proficere enim, de his dicere consueuerunt cum alij, tum Hippocrates ipse. Si quis igitur bene ab initio cibatus nõ nutriatur: quam ob causam hunc subit affectum, ob eandem postea fit male appetẽs cibum. Causa uero propter quam bene ab initio cibati nihil proficiant, est totius corporis uitium cum partium appetentium uigore. C Verum processu temporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore uitio, ipsum etiam appetendi instrumentum male se habebit: quare inappetentes fient qui prius bene appetebant, quos recte bene cibatos nominauit. Dixerat autẽ hoc ipsum in pręcedentib. aphorismis, hoc modo: Quòd si non assumẽte cibũ hoc fiat, scire oportet q̃ indiget euacuatiõe. Porrò eos qui ab initio male appetunt, adeo ut omino parũ assumant cibi, postea uero ad contrariũ transeunt, melius permutari inquit. Hoc uero ideo euenit, natura eo tẽpore quo parũ cibi assumebãt, ipsam quæ causa erat in appetẽtiæ dispositionẽ concoquẽte.

XXXIII In quouis morbo mente cõstare, & bene se habere ad illa quæ offeruntur, bonũ: contra uero se habere, malum.

Neq; cum aliquod bonum dixerit eorum quæ ad corpus attinent, omnino existimandum est ex eo hominem reualiturum: neq; cum malum dixerit, omino moriturum. Nam fieri potest ut bonũ signum à maiori malo superetur: & malum à maiori bono uincatur. Tales itaq; enunciationes intelligẽdæ sunt de eo solo quod dicitur. Dicitur autem signum esse bonum, quantum in ipso est, hoc aliquid, & signũ malum, quantum in ipso est, hoc aliquid. De morte autem ac uita oportet omnium signorũ uires prius bene perpendẽtes, ita pronunciare, quemadmodum & ipse in Prognosticis cõsulit. sic & nunc, Constare mente, & appetitũ permanere, bonum est signũ in quouis morbo. Quædam enim non in omni bona sunt, ut ipse consueuit nobis significare, inquiens: Spirandi autem facilitatẽ putare oportet ualde magnã habere uim ad salutem in omnibus morbis acutis. Quòd autem constare mente, bonum sit signum, ex isto cognosces. Quæ ad cerebrum attinent, atque membranas, & spinalem medullam, necnon & septum transuersum, & omnino partes neruosas, quæ pręsertim sunt iuxta cerebrum, sana esse omnia significantur ex mentis constantia: sicuti & quę ad uẽtrem attinent & hepar & cor ipsum, ubi adest prõptitudo ad cibos qui offeruntur. Cum uero hæc B omnia robusta sunt, non parua spes de ægroti salute haberi potest.

XXXIIII In morbis minus periclitantur quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit.

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc est in eo significato quo multis in alijs locis usus est, & in toto libro De natura hominis, in quo eam quæ fit ex primis elementis temperaturam, naturam nominat: acsi ita diceret: In morbis minus periclitantur quorum primę corporis temperaturę, uel ei quæ nunc ratione ætatis, aut habitus, aut temporis adest, magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit. Calidæ enim naturæ, & ætati, & habitui, & tempori, & constitutioni, & regioni, morbi calidiores sunt congruentes, frigidioribus uero frigidiores: eadem ratione & siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores. Contrarium autẽ est à Diocle dictum item in libro De septimanis, cuius authores opinãtur incitari quidem à similibus morbos. solui uero à contrarijs: quoniã & ab ipso Hippocrate scriptum est contrarijs morbis contraria esse remedia. Putant igitur febrem ardentem factam hyberno tẽpore, facilius posse sanari ea quæ fit in æstate, nondum aduertẽtes quòd † uehemẽs dispositio causa est ut febris ardens hyeme fiat. ne D que em̃ ab initio facta fuisset, nisi causa potentior, temporis contrarietatem superasset. Cum igitur anni tempus cohibere non potuerit causæ magnitudinem, quamuis habeat sanitatem sibi suffragãtẽ: multo minus ipso morbo iam facto superabit, non assistente sanitatis robore. Sed & hoc est ipsa compertum experientia. Nam duarum febriũ ardentium magnitudine parium, illa quæ aduenit hyeme, est perniciosior: sicuti quando in calidiori temporis constitutione ortum quidem habuerit, subita autem ad frigus mutatio facta fuerit, nõ parũ iuuatur hæc febris ardens ab ambiẽtis aeris frigiditate: cũ ipsi utraq; tẽporis constitutio bona sit, prima quidem, in qua morbus factus est, tãquam signum: altera uero in qua solutus est, tanq; causa.

Hæc igitur

Hæc igitur omnia magis attestantur, & nõ aduer A santur sentẽtiæ aphorismi: sicuti neq; illud, quòd raucedines in ualde senibus non concoquuntur. Atqui hæ passiones senili ætati maxime cõgruũt. Primum etenim non idem est quòd aliquid non concoquatur, & quòd sit periculosum: deinde q̃ non simpliciter senes nominauit, sed cũ adiectione, ualde. Omnia enim in his sunt periculosa, ob uirium imbecillitatem. Sed neq; illud quod scribitur in primo Epidemiarum, Et maxime moriebãtur quibus natura uergebat ad phthisim: ijs quę dicta sunt, aduersatur. Neque enim eam quæ fit ex elementis, nunc dixit temperaturam, sed corporis formam: est enim ubi & hanc naturã nominãt. Et sicuti uerum est calidam temperaturã minus B in morbis calidis periclitari: ita qui angustum pectus habent, non solum magis incidere in phthisim, sed etiam ubi incidere, periclitari. Nonnulli quidem qui aphorismos exposuerunt, talibus decepti suasionibus, illum congruere naturæ ægrotantis morbum dixerunt, qui sit temperatura cõtrarius, quasi aptior esse diceretur: multum (ut ostensum est) & à ueritate ipsa, & ab Hippocratis sententia deuiantes.

XXXV In quouis morbo partes ad umbilicum & imum uentrem attinentes, crassitudinem habere melius est: multum uero extenuari ac contabescere, prauum. Sed & hoc quoq; ad inferiores purgationes, periculosum. C

Partes omnes quæ ad epigastrium, id est, abdomẽ attinent, omni uacare dispositione quæ sit pręter naturã, oportere, est manifestũ. Et hoc in Prognostico dictũ fuit, ubi his utitur uerbis: Pręcordia optimum est absq; dolore esse, & mollia, & æqualia. Sed & ex his ipsis quædam sunt tenuiora, quædam crassiora, de quibus nunc sermonem habet: quæcunq; quidem crassiora sunt, hæc meliora esse inquiens: quæcunq; uero tenuia, mala, & tanq; signa uidelicet, & tanq; causas. Signa enim sunt partiũ quæ contabuerũt, imbecillitatis. Causæ uero, q̃ coctio bona ciborum nõ fiat in uentre, neq; sanguificatio in hepate. Etenim membrum utrunq; à crassitudine dictorũ corporũ concalefactum iuuatur. Tantũ igitur ubi contabuere, offen D duntur eorũ operationes, quantũ integris ipsis iuuabantur. Quòd autẽ earũ quas diximus partium tenuitas ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestũ est. Oportet em̃ omnia quæ sunt infra thoracẽ, esse robusta, ut bene purgationibus seruiant: alioqui magna incõmoda patiũtur. Cur autẽ de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionẽ, dignum est quærere. Superiores etem̃, hoc est per uomitũ, sunt ijs qui ita affecti sunt, periculosæ. An has quidẽ tanq; manifestas prætermisit, illarũ uero cõmeminit, ut de quibus magis posset dubitari? Imũ autẽ uentrẽ proprie nominat & appellat partẽ uentris imã, quæ umbilicũ ac pudẽda interiacet: ita ut in hæc tria totũ abdomen diuidatur, in hypochondriũ, id est pręcordia, & ad umbilicum attinentia loca, & uentrem imum.

Qui salubritatem corporis habent, per medicamenta euacuati cito exoluuntur, & qui prauo utuntur cibo. XXXVI

Qui salubritatem corporis habent, nõ absq; ratione in † euacuationibus cito exoluuntur. Contabescunt enim, non purgantur. Qui uero uitioso utuntur alimento, ob malorũ humorũ superabundantiam facile exoluũtur in purgationibus. Siue autẽ illud quod exterius assumitur, siue quod in corpore continetur, uitiosum alimentũ nominet: uterq; sermo ueritatem habet, quoniam cibi uitiosi soleant sanguinẽ gignere uitiosum. Sic ergo uitiosi B dicuntur per relationem ad sanguinẽ qui debet ex eis generari.

Qui bene se habent corpore, difficulter ferunt medicationes. XXXVII

Non cuiuscunq; medicamenti assumptionẽ solet Hippocrates medicationem nominare, sed tali uocabulo in sola utitur purgatione. Verum is qui prius scribitur aphorismus, casum unum qui in ea fit, manifestat. Cito em̃ inquit exolui in purgationibus qui corporis habent salubritatem. In hoc autem generaliori uocabulo de eisdem ostendit, inquiens hos difficulter ferre medicationem. Nam & uertigines & tormina patiuntur, & difficulter his purgatio procedit, & præterea celeriter C exoluuntur. Fiunt autem hæc omnia purgãte medicamento proprium quidem attrahere humorẽ appetente, uel flauam bilem uel atram, uel pituitam, uel aquosam superfluitatẽ: quia uero isti non adsunt, sanguinem colliquat ac carnes, ut ex ipsis proprium attrahat humorem.

Parum deterior potus aut cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus, est præferendus. XXXVIII

Non ob id solum hoc est faciendũ, ut ægro gratificemur, sed etiam quia utilius ipsi existit. Nam quæcunq; cum uoluptate assumuntur, ista uentriculus amplexatur, & facilius cõcoquit: sicuti illa quę displicẽt, refugit. Vnde uel nauseæ, uel flatus, uel fluctuationes subsequuntur. Quod quidem in plurimis cibis bonos succos habentibus fit: quando igitur cum uoluptate assumitur cibus qui paulo deterior est, non modo non manet deterior, sed quandoq; redditur melior.

Seniores iuuenibus plurimum ægrotãt minus. Qui uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. XXXIX

Non omnes seniores minus ægrotant q̃ iuuenes, neque enim omnes maiorem habent circa uictum continentiã: qui uero non habent, magis ægrotãt, ut qui iuuenibus sint debiliores. Quòd uero plures ex morbis diuturnis ipsos ad mortẽ comitantur: clarũ est. siquidem & uis est imbecillis,

quæ neq;

quæ neq; morbos facile coquere possit: & omnes A
morbi diuturni, frigidi sunt: unde & magis seni-
οἰκείοις bus q̃ iuuenibus accidunt. Omnes siquidem † si-
milioribus morbis facilius corripiuntur.

XL Raucedines & grauedines in ualde senibus coctionem non admittunt.

Si simul ĩtexerimus ambos aphorismos, utriusque sermo talis erit: Senes iuuenibus ut plurimũ ægrotant minus. Quicunq; uero morbi ipsis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. Raucedines igitur atq; grauedines in ualde senibus coctionem non admittũt. ita ut hic aphorismus sit ueluti exemplum quoddam antecedentis. Neq; enim hi soli morbi senes comitantur ad mortem, sed nephritis, id est passio renum, podagra, morbus articularis, coxendicum dolores, & quæ laxiori intestino ac spleni frigidæ insunt dispositiões, & prꝫterea crebri anhelitus (quos Græci asthmata nominãt) tusses, dorsi curuationes, recuruationes, & obliquationes, demum quæcũq; alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habẽt, quæ in quibusdam iuuenibus, nedum in senibus, difficulter coquuntur.

XLI Qui frequenter ac fortiter absq; causa manifesta exoluuntur, derepente moriuntur.

Non omnes qui exoluuntur, derepẽte moriuntur, sed si tres distinctiones adieceris: unam quidẽ primam, ut sæpius hoc patiantur: secũdam, ut fortiter: tertiam, ut sine causa manifesta. Nam mulier C
quædam longum in balneo tempus commorata, frequẽter exoluebatur ob temporis diuturnitatẽ, & quoniam balneo magna ex parte ligna succendebantur uitiata: uerum non erat hoc morbi signũ, cum causam haberet manifestã. Altera uero quam uteri affectus infestabãt, hoc idem patiebatur. Quidam alius si diutius inediam tolerasset, dũ lauaretur, exoluebatur. Alteri etiã, si per horam lauaretur, idem accidebat, nisi prius aliquid panis assumpsisset. Quibus omnibus aut debile erat, aut sensum plurimum habebat os uentriculi. Quicunque uero nulla tali de causa sæpius ac fortiter exoluuntur, ñ ob uirtutis uitalis imbecillitatem hoc patiuntur: sicut & ille cui dũ exolueretur, cor fortiter palpitabat, atq; hic derepẽte mortuus est, nõ D
aliter q̃ illi qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas uocant, arripiuntur.

XLII Soluere morbum quem apoplexiã uocant, fortem, impossibile: debilem uero, non facile.

In apoplexijs totum corpus repente sensu priuatur ac motu, solus restat anhelitus, qui si & ipse prohibeat, maxima est & acutissima hæc apoplexia. Quicunq; uero respirant quidem, sed magna cum ui: fortis adest istis apoplexia. Fortis autem adest & illis, sed minus, qui neq; intentũ, neq; uiolentum, inæqualem tamen atq; exordinatũ ac prꝫterea intermittentem habent anhelitum; sicuti in quibus aliquem seruat ordinem, debilior existit: & si omnia fiant quę sunt necessaria, cito curatur. Omnes autem apoplexiæ fiunt ui animali nõ potente defluere ad partes infra caput existẽtes, aut propter aliquam dispositionẽ similem inflammationi quæ in ipso cerebro sit constituta, aut uentriculis ipsis oppletis humore pituitoso. Verum causæ magnitudinem, etiam passionis magnitudo cõsequitur. Magna autem ex parte curationem non admittit, propter respirationis læsionem. Ac mirari licet quomodo omnibus alijs musculis motu carentibus in apoplexijs, illi qui thoracem attollũt, quamuis difficulter, moueantur tamen plerunq;. Videtur autem hoc fieri propter respirationis necessitatem, quæ neruorum uim excitat ad operaB
tionem. Et ob hanc ipsam causam, magna ex parte musculi omnes qui thoracem mouent, in apoplexijs operantur, etiamsi raro prius omnes operarentur: quemadmodum in uehementibus exercitijs in quibꝫ anhelitus plurimus est necessarius. Verum in apoplexijs non ob id quòd sit adaucta necessitas respirationis, sed quia uis est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul cogũtur operari: quẽadmodum & alioqui in ijs qui cũ febre uires habent imbecilles, ob hanc ipsam causam omnes mouere coguntˉ seipsos in unã summã effatu dignã, ex omnibus operationem colligentes.

XLIII Strangulati ac dissoluti, nõdum mortui, nõ referuntur, quibus spuma circa os fuerit.

Omnis spumæ generatio ex duarũ substantiarũ mistione conficitur, altera spirituosa, altera humida. Fit autẽ earũ mistio ambabus in multas partes fractis, multisq; mutuo cõplexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cum uero tenacem habuerit is qui perfringitur humor consistentiam: quo spiritum circumplectente, ampullas contingit generari, non facile dissolubilis, sed stabilis spuma perfici tur, qualis maxime currẽtibus equis, uel ira perci tis apris, circa os aggregat. Ambarũ uero substantiarũ confractũ ac mistionẽ facit nonnunq; quidẽ motus uiolentus uel utriusq;, uel alterius tantum: nonnunq; uero & fortis calor: nisi & hũc dixerit quispiã spumã per motũ operari. Verũ homini ea quæ manifeste uidentur consectanti, tutius est dicere spumam duabus de causis generari. in mari quidem impetuosis uẽtis agitato, ob impulsionis uehementiã: in lebetibus autẽ efferuescẽtibus, ob caloris uim. Sic itaq; & in corporibus animaliũ, cũ adsunt ex morbo comitiali cõuulsiones, uehemẽtia motuũ solet spumã generare, in apris uero calor, in cursibus autẽ equorũ utraq; causa uigorẽ habet. Nam cũ continue per respirationes aer intrò atq; extra ferat, & saliua in ipsis extenuat, & aliquid etiam ex pulmone instar uaporis efferat, quod saliuæ miscetur ac circũplicatur: unde factã spumæ substantiã augeri cõtingit. Qui uero opinant hãc spumã è uẽtriculo prodire, aberrãt. Neque eñ fieri potest ut subito tota inde proueniat, cũ neq; eo tẽpore animal euomat, neq; nauseã ullã
patiatur

patiatur: citra quos casus quicq; efferri à uentriculo est impossibile; & multo magis fieri non potest ut plurimus aliquis uapor efferat, eodem modo quo in expirationibus: cũ nulla talis è uentriculo substãtia efferatur, qualis è pulmõe expiratur. Et sanè sanguis qui quidẽ è pulmone educitur, spumosus est, similis uisceri: qui autẽ è uẽtriculo, neque huic proximus est. Sed quæ unà cum sanguine è pulmone educitur spuma, subito simul, & cũ tussi educitur. Qui uero ex tali humore paulatim uapor expiratur, nõ excitat tussim. Vbi autem laqueus collo circumdatur, necesse est quidẽ cordi tẽ. Hoc enim à nobis ostensum est in libro De usu respirationis. Prohibẽte autẽ laqueo, totã uiolenter impellit, quo fit ut pars propriæ humiditatis B
unà expellatur, eo modo quo fit in sanguinis eductionibus. Signũ itaq; est hoc exitiale, quoniã pulmonis uiolentiã significat, quam strangulato patitur animali. Præcipue uero hoc fieri rationabile existit propter eã quæ ex corde ad ipsum impellitur caliditatẽ: unde & caloris efferuescẽtia, & motu spiritus uiolento, & uehemẽti pulmonis conatu ad educendũ, spuma enata, signum est mortale. Nonnulli tamẽ raro strangulatorũ relati sunt quibus spuma circa os apparuerat; & forte Hippoc. non tanq; semper intereant, sed q̃ contrariũ rarissime eueniat, ita pronũciauit, quẽadmodũ & paulo antea ostenderat per aphorismũ, ubi dicit: Quibus iuuenibus aluus humida, ijs senescentib. exic
catur. Nam hoc in loco, magna ex parte, dicere C
prætermisit, quod tamen uerbum in sequentibus adiecit, ubi inquit: Quicũq; aluos humidas habẽt, iuuenes quidẽ melius commutãt ijs qui siccas habent: ad senectam uero deterius cõmutant: nã magna ex parte senescentibus exiccantur.

XLIIII Qui natura admodum crassi sunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

Eos qui à prima ætate crassi sunt, & graciles inuicẽ comparans, de crassis pronunciat quòd cito ad mortem perueniunt, magis quàm graciles. Optimũ siquidem est, bene carnosum esse natum, hoc est ita commoderatum, ut neq; crassitudo adsit, neq; gracilitas. Tales enim possunt ad longam D
senectã peruenire. Si uero à modo recedatur, melior ad gracilitatem, peior ad crassitudinẽ excessus est. Angustæ sunt enim horum arteriæ ac uenæ, atq; ob id paucum omnino sanguinem, & spirnæ, atq; ob id paucum omnino sanguinem, & spiritum habent: adeo ut cum ætate processerint, celeriter ipsis paruam ob causam calor natiuus destruatur. Graciles autem hac quidem ratione nõ periclitantur: quia uero partes principales ita affectæ sunt ut nullum habeant munimentum, à causis exterioribus prompte offenduntur. Qui uero natura quidem mediocres erant, sed uictu delicatiore utentes postmodum crassi facti sunt, ijs licet caro atq; pinguedo adnatæ sint, uenæ tamen atq; arteriæ latæ consistunt, atq; idcirco in eis calor natiuus minus obnoxius est extinctioni.

Quicũq; iuuenes morbo comitiali laborãt, XLV
mutatione maxime ætatis, & temporum, & locorum, & uictuum quoq;, lib erantur.

Morbus comitialis proximus quodammodo est morbo quem apoplexiam appellant, cũ idem locus in utroq; patiatur, & idẽ humor in causa sit. Verum apoplexia quidem ob omnimodam carẽtiam illius potentiæ quæ ad neruos defluit, morbus autem comitialis propter motũ uitiosum generatur. Frigidus autem & crassus humor ambobus est causa: atq; idcirco iuuenum ætas calidam & siccam habẽs temperaturam, maximum affert auxilium ijs qui morbo comitiali laborant: sic & locorum proportionales mutationes, dico autem proportionales, quando ad calidiorem ac sicciorẽ commutantur, eodem modo & uictuum. Neque enim uictus mutatio quælibet morbum soluit comitialem, sed quæ calidiorem & sicciorem corporis habitum efficit. Contingit autem simpliciter etiam uictus mutationẽ intelligere morbo comitiali prodesse, quoniam magna ex parte uictus deprauatus passionẽ generat: unde & mutatio multo ad melius perducit.

Duobus doloribus simul eundem locũ infes- XLVI
tantibus, uehementior alterũ obscurat.

Siquis eundem exquisite locum intelligat, nunquam duo possunt in eodem fieri dolores: si quis uero late, possibile est. Dico autem late, circa membrum maius, ueluti circa brachium, cubitum, femur, aut tibiam. Verum hi duo dolores simul augent loci afflictionem, cum neuter lateat ægrotantem. Si uero sint in locis diuersis, alter quidem (si ita contigerit) in cubito, alter uero in tibia: tunc alterum ab altero obscurari contingit, cum uis sensibilis tota ad uehementiorem ducatur ac distrahatur. Nam & hoc nobis in mœroribus solet accidere, qui sunt & ipsi ueluti dolores quidam solius animi sine corpore. Nã & horũ qui sunt uehementiores, occultãt minores, modo non eadẽ è re ortũ habeant: alioqui & illi seipsos mutuo augent.

Dum pus conficitur, dolores ac febres acci- XLVII
dunt magis quàm iam confecto.

Pus ex sanguine ortum habet, qui semimalam (ut quispiam dixerit) habet transmutationẽ. Nam mala simpliciter, cum putrefactione fit olida: sicuti quæ simpliciter bona, est ipsa nutritio partium animalis. at quæ pus generat, mediũ inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam facta. Mistus enim quodammodo ex utrisq; est calor inflãmationis. Fit autem dolor extenta simul ac calefacta prꝫter naturam inflãmata partícula: febres uero sequuntur † principio cõcalefacto: & hęc ambo cõtingũt al. cordẽ
ex quadã ueluti ebullitione atq; exustione sanguinis: qui ubi ex toto exustus fuerit, residuũ eius fit pus, quẽadmodũ in lignorum exustiõe cinis: atq; ideo tẽpore illo dolores sedant ac febres pꝫsertim
cum

cum pus fuerit excretum, utpote iam consumpta materia, extinctaq; ignea caliditate.

XLVIII In omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert.

Verbū laborare, significat dolere, significat & fatigari: & in utroq; significato sermo uerus est. Siue enim mēbra iam doleāt ex multitudine motionum, siue sint fatigata, ut uix iam agere aliquid possint, quies statim lassitudinem aufert.

XLIX Qui cōsueti solitos labores ferre, & si fuerint imbecilles & senes, non consuetis fortibus atq; iuuenibus facilius ferunt.

Alius alij labor consuetus est, huic cursus uel alius aliquis motus crurib. factus, huic uero manus certa mouere lege, siue quouis alio modo operari manibus; alijs fodere terram, uel remigare, uel arare, uel simpliciter quoduis aliud agere. Differunt autem omnes isti labores, quia uel plures, uel pauciores partes operātur, & quia uel magis, uel minus laborant: hoc tamen omnibus commune existit, quòd partes exercitatæ fiunt robustiores, atq; idcirco labores cōsuetos facilius ferunt.

L Quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sunt, insuetis minus molestare solēt. Oportet igitur ad insueta permutari.

Non de solis exercitationibus hic sermo est, sicuti prior, uerum de omnibus simpliciter consuetis hic aphorismus enūciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, uigilijs, somno, calefactione, frigefactione, curis. Horū etenim singula minus nocent cum fuerint consueta, ijs quæ natura quidem minus noxia sunt, sed nunq; in cōsuetudinem peruenerunt. Quòd igitur ita se res habeat in exercitationibus, ad partium quæ operantur, robur refertur, ut antea diximus: in reliquis uero quomodo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus, naturam aduentitiam efficiūt, maxime quidem in uētriculo, cum hoc uero & alijs partibus. Nam etsi quāmaxime obtineantur, & transmutētur à corpore, ipsum tamen quodammodo pro sui natura disponunt, ita ut processu temporis multa fiat permutatio, ac similitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim ostensum est à nobis in libro De consuetudinibus: ostensum etiam quod unumquodq; † facilius à similibus alteratur. Ob hāc igitur causam quanto similius fuerit id quod transmutat, ei quod transmutatur, citius alterat ipsum. Saneq; corpus ab alijs omnibus quibus adhæret, quodammodo efficitur, ueluti in aere frigido, ac calido, densatum quidem à frigido, laxatum uero à calido: atque ideo consueta facilius perfert, ab insuetis uero molestatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhæsum repente frigus superuenerit: & in imas eius statim partes subintrat, & maxime offendit. Causa itaq; de omnibus consuetis dicta est in libro De consuetudinibus. Quod uero experientia notum

βᾶττον citius

A est, id iam noscimus: quod solū ab Hippocrate scriptū est, qui causam ascribendam nō censuit. Nos uero ad eiusdem inuentionē aliquas dedimus occasiones. Hæc igitur dicta sufficiant quantum ad primam aphorismi partem attinet. Quod uero in fine scribitur, in quo consulit transmutari quodāmodo ad non consueta, salubris gratia securitatis dictum est. Est enim † unica tantum consuetudo, periculosa: cum omnes homines inopinatis rerū fortibus subijciantur. Ne igitur incidētes aliquādo repente in nobis insueta magnopere offendamur, satius esse inquit omīa tentare. Fit autē hoc non inhærentibus nobis semper ijs quibus assueuimus, sed & nonnunq; contraria tentantibus.

Omnis, unius tantum formæ consuetudo periculosa. πᾶν τὸ μονοειδὲς &c.

LI B Plurimum, atq; repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum: quoniam omne nimium est naturæ inimicum: sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.

Causam ob quam plurimū aut repente euacuare, uel replere, calefacere, uel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum sit, ipse ostendit, inquiens omne nimium esse naturę inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura consistit: quare non absq; ratiōe nimiū omne, ut quod destruat commoderationem, animalis cōsistentiam dissoluit. paulatim uero, ut inquit, C implere scilicet uel euacuare, & quæcunque alia subinde dixit, tutū est, cū aliàs, tū maxime cū ab altero cui assueuimus, transimus ad alterū. Nā in antecedente aphorismo consuluit & ad insueta permutari. In hisce igitur permutationibus, quod plurimū existit atq; repente, periculosum est satis: quod uero paulatim fit, tutum.

LII Omnia secundum rationem facienti, si non succedat secundum rationem: nō est transeundum ad aliud, stante eo quod à principio uisum est.

Non paruæ est opus scientiæ, nō permutari ab ijs quæ recte uisa sunt, si nondum manifesta D appareat utilitas ex his sequi quę ita facta sunt. Quemadmodum enim gutta subiectam petrā percutiente, uix longo tēpore sensibilis passio in lapide manifestatur: sic accidit etiam in his, quæ difficulter concoqui possunt dispositionibus: in quibus cū recta ratio inuenerit id quod cōducit, nō discedit ab illo qđ primo faciendum existimauit, etiāsi nihil ex facto manifestum sit subsecutum.

LIII Quicunq; aluos humidas habent, siquidē iuuenes fuerint, melius commutant ijs qui siccas habent. Ad senectam uero deterius commutant: nam senescentibus magna ex parte exiccantur.

Manifestus est hic aphorismus: & quicquid de eo di-

eo dicere conuenit, prius est dictum in eo aphorismo cuius principium, Quibus iuuenibus uentres humidi sunt, ijs senescentibus exiccantur.

LIIII Magnitudo corporis, iuuētæ quidem neq; indecens, neq; illiberalis: senectæ uero inutilis, & deterior paruitate.

Magnitudo corporis proprie quidem nominatur quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum uero & quod longitudine sola amplius auctū est corpus, solemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen sit longum. Nam & aliquando quod secundum latitudinem ac profunditatem ultra † modum corpus est auctum, dicunt esse magnum, quamuis & hoc crassum proprio uocabulo nominetur. Si igitur magnitudinē corporis in proprio significato Hippocrates dixit, nihilo deterior est in senectute, quàm paruitas. Si uero uel longitudinē corporis, uel crassitudinem intellexit: hæ deteriores atq; inutiliores senescentibus sunt: uerū neq; crassitudo est iuuentæ decens, neq; liberalis. In sola ergo longitudine quòd sit iuuentæ liberalis, senectæ uero inutilis, uere diceretur. Ex hac enim senescētes gibbi fiunt, & uix possunt onus perferre: quod Hippocrates inutile dixit.

ἀναλογίαν

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER TERTIVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

In hoc tertio in Aphorismos Hippocratis commentario, eorum quæ de tēporibus atq; ætatibus ab Hippocrate scripta sunt, expositionem facimus: maxime quidē quicquid est in ipsis obscurū, declarantes: (hoc enim est propriū expositionis opus) ueruntamen singulis etiam quæ recte dicta sunt, demonstrationē apponentes, quoniā & hoc fieri in commētarijs cōsueuit. Miror autē & hoc loco Lyci inconstantiā, scribentis quidem (ut ipse ait) expositiones Quinti præceptoris, nulli autem eorum quæ de tēporibus & ætatibus dicta sunt, probationem demonstratiuam apponētis, sed ad experientiam & obseruationem omnia referētis, cum tamen ipse in aliorum aphorismorum expositionibus rationalem adhibeat cōsiderationem de ea quæ in ipsis cōtinetur ueritate, non sola cōtentus experientia. Quòd uero sola experientia non sufficiat ad talem contemplationem aggregandā, id & ipse Hippocrates ostendit, & in processu sermonis à nobis ostendetur.

I MVTATIONES tēporū potissimum pariunt morbos, & in quibusdā tēporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione, eodem modo.

Mutationes temporum nonnulli existimāt di-

A ci quibus inuicem commutantur, quasi successiones diceret. Nam hyeme ad uer transeunte, fit dictorum morborū generatio, de quibus ipse deinceps loquetur. Vere em̄ furores, atræ biles, & morbi comitiales. Vere rursus in æstatē desinente, qđ est initio æstatis, febres continuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quæ subinde cōnumerauit. Et de autumno atque hyeme similiter scripsit, ut inquiunt illi qui pro eodem accipiūt mutationes & successiones. Sed uerbum potissimū, quod aphorismo adiectum est, hanc expositionem nō admittit. Nam in temporum adinuicem cōmutatione sicut quidam morbi generantur, eodē modo etiam soluūtur. & hoc ipse etiā Hippocrates dixit. Quare nihilo magis successiones temporū pariūt morbos, B quàm soluunt. Quomodo igitur non sat fuit ipsi dicere: Mutationes temporum pariunt morbos, sed &, potissimum, addidit: Melius itaq; fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporū intelligere eas quæ fiunt secundum illorū temperaturas, alterationes. Hæ siquidem sunt quæ potissimum generant morbos, quando multæ alia post aliam, fiunt alterationes: quemadmodum in Epidemijs scripsit, & nunc etiam paulopost dicet. Si uero unius tēporis alteratio sola efficit morbos aliquos, non tamen magnos, tunc igitur fiunt morbi magni ex unius temporis alteratione, quando cōtigerit magnam esse alterationem. & ob hāc causam ipse inquit: Et in quibusdā tēporibus magnæ mutationes, uel caloris, uel frigoris, uel alicu- C ius alterius, ut humiditatis, aut siccitatis, uentorū, aut horū defectus. Hæc igitur expositio recta est in ista scriptura. Inuenitur tamen & alia scriptura, quæ ita se habet: Mutatiōes temporū pariunt morbos maximos: potissimū autē & in quibusdam tēporibus magnæ mutationes. Quæ scriptura nullā habet obscuritatem, ijs præsertim qui ea audierūt quæ à me statim antea dicta fuerunt. Sunt uero & aliæ scripturæ idem dicentes, quas intelliges, atq; probabis, ab ijs quæ diximus excitatus.

Naturarum, hæ quidem ad æstatem, hæ uero ad hyemem, bene, maleue se habent. II

Naturas hoc in loco dixit Hippocrates secundum † principalissimū & propriū significatū quod D secundum ipsam maxime substantiam naturę est. Dicebamus autē in pręcedentibus ipsam esse temperaturam quatuor elemētorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi, ostensaq; à nobis est in libris De tēperaturis: Vna quidem temperatura, bene temperata atq; optima: male autem temperatæ atq; uitiosæ, octo numero, quatuor quidē qualitate una excedēte calida, frigida, sicca & humida: quatuor uero duabus calida & sicca, calida & humida: frigida & humida, frigida & sicca. Ad ęstatem itaq; frigidæ & humidæ naturæ optime afficiunt: ad hyemem uero calidæ & siccæ: sicuti & male afficiuntur calidæ & siccæ ad æstatem, frigidæ & humidę ad hyemem. Perfectissime igitur hæ naturæ, ad dicta tempora optime ac pessime afficiuntur: medio-

κατὰ τὸ κυριώτατόν τε καὶ πρῶτον σημαινόμενον

criter autem quæ aliquo modo à temporibus uel A
iuuãtur uel offenduntur, ſicuti humida & calida,
æſtate & hyeme: quoniam æſtate quidem, quate-
nus humida eſt, melius afficitur; hyeme uero, con
tra, quatenus calida.

III Morbi quoq; alij ad alia bene uel male ſe ha
bent, & quædam ætates ad tempora, & loca, &
uictus genera.

Inordinato quodam interpretandi genere mi
hi uidetur uſus Hippocrates in hoc aphoriſmo.
Nam melius utique ita dixiſſet: Morbi & æta-
tes, alij ad alia tempora, & loca, & uictus genera
bene maleue ſe habent. Morbi igitur ſe bene ha-
bent ad tẽpora quidem ut ad generationem, ſimi- B
les: ut ad ſolutionem uero, contrarij. Nos enim de
hoc ipſo determinauimus in expoſitione illius a-
phoriſmi cuius initium eſt, In morbis minus peri-
clitantur. Aetates autem, quemadmodum & natu
ræ, frigidæ quidem ad calida: calidæ uero ad frigi-
da. Senum quidem ad æſtatem: iuuenum uero ad
hyemem. Eadem ratione & ad loca non morbi tan
tum, ſed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi cali
di, in locis calidioribus magis generantur, & mi-
nus ſunt periculoſi; magiſq; ſanę ſunt in frigidis re
gionibus ætates calidiores, & in alijs proportiona
liter. Sic uero & ad uictus genera, alij ad alia bene
maleue ſe habẽt morbi, & ætates. Nam calidiores
ad frigidiores, frigidiores uero ad calidiores, &
ſicciores quidem ad humidiores, humidiores ue- C
ro ad ſicciores bene ſe habent. Et, ut ſimpliciter di
xerim, contrarij quidem ad cõtraria bene, ſimiles
autem ad ſimilia male, præterquam ſi ætas tempe-
rata, & uictui, & regioni, & loco temperato cõpa
retur. hoc enim ſolo modo ſimiles à ſimilibus be-
ne afficientur. Quæ uero plus à temperie receſſe-
runt ætates, iſs ſecundum temperaturam cõtraria
loca & tempora & uictus genera cõferunt magis.
Cum uero omnes morbi à temperie & modo rece
dant: generatio quidem à ſimilibus locis atq; tem-
poribus, ſolutio uero à contrarijs fit.

IIII In temporibus, quando eadem die modo
calor, modo frigus fit, autumnales morbos ex-
pectare oportet.

Cum ratione fit hoc. Neq; enim appellationes D
temporum, cauſæ morborum ſunt, ſed temperatu
ræ. Cum igitur ipſę conuariant, neceſſe eſt & mor
bos conuariari.

V Auſtri auditum hebetãtes, caliginoſi, caput
grauantes, pigri, diſſoluentes. Quando huiuſ-
cemodi tempeſtas prævaluerit, talia in morbis
patiuntur. At ſi aquilonia fuerit, tuſſes, fauces,
alui duræ, difficultates urinæ, horrores, coſta-
rum dolores, & pectoris. Quando hæc tem-
peſtas prævaluerit, talia in morbis expectare
oportet.

Id quidem quod fit, declarauit, inquiens: Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Cauſam autẽ huius declarauit ſcribens: Vbi hæc tempeſtas prævaluerit, talia in morbis patiuntur. Semper enim oportet medicũ diſtinguere & ſeparare id quod à cauſa extrinſeca contingit ab eo quod morborũ ratione fit: ut præ-
cognitiones faciat diligentiores. Cauſam uero ob quam auſtri reddãt auditum grauiorem, & uiſum caliginoſum, non eſt difficile ex eius temperatura cognoſcere, quæ calida & humida eſt natura. O-
mnia etenim talia ſunt apta replere caput. Ob hoc igitur & ſenſuum inſtrumẽta plurima implent hu
miditate, & capitis grauitatem efficiũt. Principio autem neruorũ humectato, neceſſe eſt & circa uo luntarios motus pigritiam euenire, & ueluti in ſe-
ipſo diſſolutũ hominem apparere. Contra uero in aquiloniis (ut ipſe inquiet inferius) corpora red-
dunt fiuntq; robuſtiora, uegetiora, ad motus prõ-
ptiora, & melius audientia. Nunc uero hæc nõ op poſuit iſs quæ ex auſtro circa corpus contingunt, quoniam in hoc aphoriſmo de læſione tantũmo-
do quę ex utroq; accidit uento, tractare propoſue-
rat: ut hæc cognoſcẽtes, ab illis ſeparemus quæ ex morborum natura contingunt. In aquiloniis igi-
tur (ut inquit) fiunt tuſſes, propter uidelicet inſtru-
mentorum reſpirationi obſeruientiũ intemperiẽ, & propter faucium aſperitatem, de qua nobis in-
ſinuauit adiũgens uerbum illud, fauces, ut ſubin-
telligeremus, patiuntur. Nam ſolet interdum hoc modo loqui. Paulopoſt igitur inquiet: Autumno & plurimi æſtiuorum, & febres quartanæ, & erra
ticæ, & lienes. Licet autem & ſimul duo coniun-
gentes legere, fauces aluí durę, ut nonnulli expoſi
tores legendum exiſtimarũt. Nam fauces in aqui-
loniis conſtitutionibus apparent duræ quoniã ex-
iccantur, ac refrigerantur, & uenter inferior dura
excernit, & propter temporis conſtitutionis tẽpe-
raturã, quæ uergit ad ſiccitatẽ, toto corpore exic-
cato, & magis ipſo ad ſeipſum trahente eas quæ
fiunt ex cibis humiditates. Sed & alia ratiõe, quo-
niam cum longiori tempore maneant, & non ex-
cernantur, omnia exiccãtur. Vrinę etiam accidũt difficultates, ueſica flatu Aquilonis ob frigiditatẽ offenſa. Eſt enim exanguis: & propterea ex cauſis frigidis plus quàm alię partes ipſa eſt offenſioni pa D
rata. Eadem Aquilonis frigiditas etiã thoracis do
lores efficit ultra communem ad alias partes læ-
ſionem, illam quoque quę fit ex reſpiratione aſſu
mentis, quę non pari modo pulmonem attingit & cor, ob ſui caloris multitudinem. Homines uero horridos fieri in aquiloniis conſtitutionibus, cla-
rum eſt, conſentanee uidelicet aeris ambientis tẽ
peraturæ.

Quando æſtas ſit ueri ſimilis, ſudores in fe- VI
bribus multos expectare oportet.

Quemadmodum paulo antea dicebat: Quãdo die eadem aliquando frigus, aliquando calor acci dit, morbos autũnales expectare oportet. Sic nũc rurſus: Quando æſtas ſit ueri ſimilis, hoc eſt tem-
peraturam

peraturam habet commoderatam, expectare (in- A
quit) oportet multos ſudores in febribus, & hoc
non ſine ratione. Neq; enim ſine aeris ambiẽtis ca
lore multi ſudores fieri poſſunt, neq; abſq; hoc q
aliqua redundans humiditas in corpore contine
tur. Horum uero alterum adeſt in æſtate, alterum
in hyeme, in autumno autem neutrum, in uere u
trunq;. Rationabiliter igitur æſtas quæ ſit arida ſa
tis, abſumit atq; reſoluit humiditatẽ: ſimilis autẽ
ueri, ob caliditatẽ quidẽ attrahit ad cutim: ob hu
miditatẽ uero non poteſt per modum uaporis re-
ſoluere. Tota igitur ſimul humiditas in morborũ
iudicijs expulſa ſudores multos facit.

VII In ſiccitatibus febres acutæ fiunt: & ſi annus
magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit con- B
ſtitutionem, tales plurimum morbos oportet
expectare.

Non multas ait febres in ſiccitatibus fieri, ſed
acutas, quoniã paulopoſt inquiet: Conſtitutionũ
anni (quod in totũ dixerim ſicca) tẽpora, pluuio-
ſis ſunt ſalubria magis, & minus mortifera. quib⁹
deinceps adiungens rurſus inquiet: Morbi in plu
uioſis temporibus magna ex parte fiunt febres lõ
gæ. Non abſq; ratione. Nam aeris ambiẽtis humi-
ditas pituitoſos aceruat humores, & non paucas
generat aquoſas ſuperfluitates: ſiccitas uero pau-
ciores quidem humores efficit, ſed qualitate bilio
ſiores: & ob hanc cauſam febres numero quidem
ſunt pauciores iſs quæ fiunt in tẽporibus pluuio- C
ſis, ſed acutiores. Quæ uero deinceps in aphoriſ
mo dicuntur, manifeſta ſunt.

VIII In conſtantibus temporibus cum tempeſti-
ue tempeſtiua redduntur: morbi conſtantes, &
boni iudicij fiunt: inconſtantibus autem, incon
ſtantes, & mali iudicij.

Conſtantia tempora nominat, quæ ordinatim
ſuam recipiunt temperaturã. Quem uero cõſtan-
tem appellet annum, tibi licet diſcere ab ipſo in li
bro De aqua, aere, locis, & regionibus, ita dicen-
te: Si quidẽ pro ratiõe facta fuerint ſigna huiuſce-
modi in ortibus & occaſibus ſyderum, & in autu D
mno ſi aquæ deſcendunt, & hyems mediocritatẽ
ſeruauerit, neq; ualde ſerena, neque frigore exce-
dens, & uere aquæ euenerint tempeſtiuæ, & æſta
te: ſic par eſt annum fore ſalubriorem. Poſtquam
igitur qualis debeat eſſe conſtans annus, didiciſti:
facile eſt etiam inconſtantem intelligere. Omnia
enim quæ aliqua ex parte non ſeruãt anni cõſtan-
tis ductum, ea nunc Hippocrates inconſtantia uo
cat: & eos qui in ipſis accidunt morbi ſimiliter ap
pellat. Ait autem ipſos, difficulter, hoc eſt male, iu-
dicari. Vel enim cum caſibus periculoſis iudicia
in his morbis eueniunt, uel ſtatim ſunt pernicioſi,
uel omnino faciunt recidiuam.

IX Autumno morbi acutiſſimi, atq; exitiales,

maxima ex parte. Ver autem ſaluberrimum, & minime exitiale.

Cum tempora conuenientem ſeruant totã tem
peraturam, inter ipſa uer quidem erit ſaluberrimũ.
Morbos autem acutiſſimos, atq; morbiferos, alio
rũ temporũ cõparatione autumnus afferet, quo- εὐκρᾶτον
niam uer quidem, † bonam temperaturam habet. δέ.
Autumno uero hoc in primis ineſt, quòd eadem
die aliquando calorem, aliquando frigus cõtinet.
Deinde quòd æſtiuũ ſubſequitur tempus, in quo
multis quidem humores aſſati fuerũt, quibuſdam
uero & uires debilitatę. Non ſolum uero hac ra-
tiõe autumnus malus eſt, ſed etiam quia primum
quidem humores mouebantur ad cutem, atq; diſ-
flabant: autumno uero ab aeris ambientis frigidi-
tate retrudunt, atq; ad interiora impelluntur. Hęc
itaq; ſunt omnibus hominibus communia: iis ue-
ro qui malo uictu utuntur, hoc amplius accedit
quod æſtiuo tempore fructibus abundanter reple
ti, malorum humorum multitudinem generarũt.

Autumnus tabidis malus. X

Damnauit quidem & aliter autumnum in ante
cedente aphoriſmo: nunc autem præcipue nocen
tem tabidis rurſus uituperat. Vtrum uero ſolum
illos nominet tabidos, quibus pulmo eſt exulcera
tus, an omnes quomodocunque tabefactos, non
poſſumus coniectari. Liquet autem utriſq; autu-
mnum eſſe malum, cum ſit ſiccus ſimul ac frigi-
dus, & inæqualis.

De temporibus, ſi quidem hyems ſicca & a- XI
quilonia fuerit, uer autem pluuioſum & auſtra
le, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & lippi-
tudines (Græci ophthalmias uocant) & inteſti-
norum difficultates, præcipue uero mulieribus,
& uiris qui natura ſunt humidiores.

†De alteratione quæ in temporibus fit, hic do *Vide Braſſa-*
cet, ab hyeme quidem ſicca & aquilonia initium *uolum qui ait*
ſumens, uere autem pluuioſo & auſtrino. Paruæ *hic multa de-*
igitur quamuis ſint tales mutationes, præter natu *eſſe*
ram tamen ſunt: quapropter & in æſtate ſequi ait
hos morbos, febres acutas, & lippitudines, & in-
teſtinorum difficultates. Cauſam uero ob quam
ſuperabundant in tali conſtitutione huiuſcemodi
morbi, ipſe explicauit in libro De aquis, locis, &
aere. Verba autem eius ſe habent in hũc modum:
Si hyems quidem ſicca & aquilonia fuerit, uer au
tem pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtatem fe-
bribus abũdare, lippitudinesq; & difficultates in-
teſtinorum aduenire. Quando enim æſtate † ſuffo *ὀffocatio*
catio repente ſuperuenerit, & terra madida plu- *νυίγος*
uijs uernalibus & ab auſtro fuerit, neceſſe eſt æſtũ
duplicari, & à terra madida atq; calente, & à ſolo
comburente, nondum conſtantibus hominũ uen-
tribus, neq; exiccato cerebro. Neq; enim poſſibi-
le eſt tali uere exiſtente, non colliquari corpus ac
carnem; unde febres accidunt acutiſſimæ tum reli

quis omnibus, tum præcipue pituitosis. Difficul-
tates uero intestinorum mulieribus, & uiris humi
dioribus cõuenit fieri. Hæc Hippocrates in libro
De aquis, locis, & aere dixit. Nos uero latius eius
sermonẽ explanabimus: & primo quidem ob quã
causam neq; in hyeme, neq; in uere per talem con-
stitutionem dixerit uulgari morbos. Cum tamen
in secundo Epidemiarum, in ipso tempore uitiato
dicat apud Cranonem factos esse carbones. Ver-
ba autem eius hæc sunt: Pluebat in æstibus aqua
ruente per totũ, fiebãt autẽ austro magis. Manife-
sta igitur est ex ijs quæ dixit, causa quoq; ob quam
apud Cranonem facti sint æstate carbones. Neq;
enim paulatim mutauit temperaturã naturalem,
sed ad talem peruenit constitutionem, in qua faci-
le putrent quęcunq; naturam habeant ut putreãt.
Habiles enim sunt humiditates quæ modum ex-
cesserint, ad putredinem faciendam. Nam (ut ipse
inquiet) morbi in temporibus pluuiosis fiunt ma-
gna ex parte febres longæ, & alui fluxus, atq; pu-
tredines: adhuc autẽ magis quàm humiditates pu
tredinem calores faciunt. In unum itaq; cõuenien
tibus adeo fortibus atq; immoderatis dispositioni
bus ueluti in Cranone, secundum tempus corpus
non expectat, uerum anticipat in ipso priore pluri
mum offendi. Per hyemem uero siccam & aquilo
niam, corpora quidem tali modo afficerẽtur, qua-
li ipse dixit per hæc uerba: Si uero aquilonia fue-
rit: tusses, fauces, alui duræ, urinæ difficultates,
horridi dolores laterum, pectorum: non tamen ef-
fatu dignus morbus accrescet. nam & alioqui † sic
Sicciores constitutiones. αἱ ξηρότεραι τῶν καταστασίων
ciores temperaturæ sunt salubriores. Ex toto ẽm
ait siccitates pluuiosis tẽporibus esse salubriores,
& minus mortiferas. Hyẽs uero aquilonia ac sic-
ca inducet quidẽ rectè homines in tusses, alui sup-
pressionem, difficultatem urinæ, atq; dolores lo-
corũ ad thoracem attinentium: nõ tamen febres,
uel difficultates intestinorũ, aut tale quiddam ope
rabitur. Cur igit̃ non etiã in uere pluuioso atq; au
strali morbi uulgantur? Quoniam antecessit hyẽs
frigida sufficienter ac sicca. Ipse uero dixerat, non
simpliciter præsentes cõstitutiões fore cõsideran
das, sed ex qualibus, ad quales fiãt permutatiões
prius cõsiderandũ. † Exiccatum itaq; corpus per
Præexiccatum προεξηρασμένου οὖν
hyemem cuius sicca atq; aquilonia fuit temperatu
ra, non modo nihil ex uernis pluuijs patietur, sed
potius aliqua ex parte iuuabitur ad naturalem re-
diens mediocritatem. Si uero totum uer humidũ
fuerit, ad contrariam ducetur corpus constitutio-
nem, illi quæ prius inerat, id est siccæ, transcendẽs
illam, quæ medium tenet, mediocritatem. Quare
æstas subsequens, paratum excipiet offensioni, cũ
terra adhuc humecta sit: atq; ob hanc causam † suf-
Offocationem πνῖγος
focationem efficiat, utpote Etesijs nondũ spirãti-
bus. Nam postea flare incipiunt post Canem etiã.
Quare totum tempus medium habebit febres a-
cutas, propter caliditatem & humiditatem humo
ribus in corpore putrescentibus, necnõ lippitudi-
nes, & difficultates intestinorum, pro aptitudine
partium quæ offensionem recipere natura aptæ

A sunt. Aliæ enim alijs magis, aliæ minus passibiles
sunt, secũdum corporum temperaturas. Nam lip-
pitudines ferè omnes infestant repleto capite, qui-
busdã exceptis, quibus oculi prævalidi sunt, diffi-
cultates uero intestinorũ, sicut ipse dixit, eos qui
naturas humidas habent, & mulieres: hæ siquidẽ
uiris sunt humidiores. Si igitur totam constitutio-
nem, tanquam nostra putrefacientem corpora, da
mnamus: liquet quòd putredo magis humidis ad
ueniet corporibus. Ipsum siquidem humidũ quod
in nostris putret corporibus, quædam ueluti mate
ria est à ui caloris patiẽs. Humiditas uero ambien
tis aeris, quatenus exiccari non sinit humorum in
corpore superabundantiam, eatenus adiuuat uim
putrefacientem. Nihil itaq; mirum si in talibus cõ
stitutionibus plus offenduntur naturæ humidio-
B res: & propterea ait febres pituitosis magis adue-
nire. hi siquidem necessario sunt humidiores. Ma-
nẽte igitur putredine in corpore, febres fiunt: si ue
ro per uentrem euacuetur, difficultates intestino-
rum. Et hæc per totam æstatem cõtingent, nisi fiat
circa Canis ortum permutatio de qua ipse in libro
De aquis, locis, & aere transegit post uerba paulo
antea scripta, post illa uidelicet: Difficultates autẽ
intestinorũ par est fieri mulieribus, & uiris humi-
dioribus. Nam sermonẽ continuans, scribit in hũc
modum: Et siquidem superuenerit circa Canis or
tum aqua & hyberna tẽpestas, & Etesiæ perflaue-
rint, spes est quietis, & ꝙ autumnus salubris erit:
alioqui periculũ est ne pueri moriant̃ & mulieres,
C minime uero seniores: & ne qui euaserint, in quar
tanam finiant, & ipsa quartana in aquam inter cu
tem terminetur. Verum de ijs quæ adiecit in libris
De aqua, aere, & locis, cum librum illum expone
mus, diligentius considerabimus. De ijs uero quę
in præsenti aphorismo proponuntur, sufficienter
est dictum, excepta una dictione, ex necessitate,
quam nõ solum apposuit in aphorismo, sed etiam
in libro De aquis, locis, & aere, ostendens per eã
quòd rei natura persuasus, nõ aliqua obseruatiõe
ductus ista notauerit. Quoties igit̃ uerisimile fit
ipsum uidisse talẽ cõstitutionẽ, uel quot in locis,
nunquid bis, uel ter, uel quater, At neq; si sæpius
inquias, adhuc possumus dicere ꝙ ita semper erit:
sicuti neq; si ex medicina aliqua uideris purgatos
D sex, uel septẽ homines, dicere certe poteris ꝙ om-
nes posthac homines ex necessitate purgabuntur.
Quare pro manifesto relinquit̃ ꝙ rei naturã Hip
pocrates sequens, & non aliquã obseruationem,
ita scriptitauerit: Necesse est æstate febres acutas,
& lippitudines & difficultates intestinorũ fieri.

Si uero hyems australis & † pluuiosa fuerit, XII
εὔδιος quod aliqui setenũ aliqui tepidũ interpretãtur, rectè à quibusdam expũgitur
uer autem siccum & aquilonium: mulieres qui-
bus partus ad uer inest, ex quacunq; occasione
abortiunt: quæ uero parient, imbecilles & mor
bidos infantes pariunt: quare uel statim inte-
reunt, uel tenues & ualetudinarij uiuunt. Cæte
ris uero mortalibus difficultates intestinorum,
& lippitu-

& lippitudines siccæ fiunt, senioribus autem di
stillationes quæ cito interiment.

Contrario modo se habet temperatura duorũ
temporum quę in priore aphorismo dicta sunt, ad
temperaturam illorum temporum quæ in isto di-
cuntur. Qualis enim erat hyems prius in illo, tale
nũc est uer. Quale autem erat in illo uer, talis nũc
est hyems. Quod igitur non erat in illis necessariũ
in uere morbos uulgari uehementes, sufficiẽter di
ctum est. Nunc autem quod hyeme humida qui-
dẽ ac calida existente, uere autem frigido & sicco,
necessarium sit in ipso uere homines ægrotare, de
monstratum est. Mulieres itaq; quibus partus ad
uer peruenturus erat ex quacunq; abortiunt occa
sione. Corpora siquidem humida mollia & laxa
ab hyeme tepida, facta, ad intimas sui partes aeris
ambientis frigiditatem facile admittunt, ita ut in-
fantes qui longo tempore calori aeris iam sunt as-
sueti, uehementer à frigore percussi, non absq; cau
sa hi quidem prius in utero, hi uero mox in partu
moriantur. Qui uero uiui in lucem eduntur: nõ fe
rentes subitam ad contrarium mutationẽ, uel bre-
ui post tempore moriuntur, uel exiles atq; insalu-
bres effecti, uix in uita perdurant. Alijs uero, ceu
pituitosis, ac mulieribus, difficultates intestinorũ
ait accidere ex pituita à capite ad uentrem defluẽ-
te. Hunc enim humorem par est in dicta constitu
tione plurimum generari, per hyemẽ quidem ca-
pite repleto, circa ueris autem initia subito refrige
rato: nam cerebrum sua natura generãdis pituito-
sis superfluitatibus aptum est, cum refrigeratũ, ali-
mentum conuincere non potest. Inest autẽ & hoc
pituitæ generationi, ut quæ à forti fit frigiditate, a-
cida euadat: quæ uero à caliditate replente caput,
salsa: sicuti sanè & quæ à pauca fit frigiditate, uel
paucam dulcedinem, uel nullam manifestam qua
litatem habeat. Ea igitur quæ fit in præsenti cõsti
tutione pituita: propter eam quæ fuit in hyeme
caliditatem, salsa erit: & hac ratione difficultatem
intestinorum maximã generabit, quando longio-
ri tempore mordens atq; abradens, intestinũ offen
det. Nam inter exeundum propter lentorem, inte
stinis adhærens & immorans, semperq; ipsa pro-
pter qualitatem detergens facit intestinorum diffi
cultatem. Iis autem qui natura calidi sunt ac bilio-
si, inquit ipse Hippocrates, lippitudines siccas ac-
cidere. sic autẽ uocat eas quæ sunt sine fluxu. Par
autem est calidis ac siccis naturis in sicca ac frigi-
da constitutione quæ calidam atq; humidam exci
pit, tales lippitudines fieri. Caput enim prius reple
tum est in calida atq; humida constitutione: frigus
autem superueniẽs, ueluti manus quædam extrin
seca capiens ac premens cerebrum, ueluti spon-
giam quandam, exprimit illam quæ in ipso conti-
netur, humiditatem. Hęc uero delata ab uno loco
ad alium, ex ijs qui faciles sunt ad patiẽdum, mul-
tos generat morbos, atq; ita ijs qui oculos habent
natura imbecilles, lippitudines accidunt. Nihil ue
ro ex ipsis fluet extra, propter aeris ambientis fri-

A giditatem densantis superficiem exteriorẽ. Quòd
uero Hippocrates ipse om̃ia quæ diximus, ad cau
sas referat antedictas, manifestũ est, ex ijs quæ scri
psit in libro De aqua, locis, & aere, in hæc uerba:
Pituitosis itaq; par est difficultates intestinorũ ad-
uenire, & mulieribus, pituita à cerebro defluente,
propter naturę humiditatem: biliosis autem siccas
lippitudines ob carnis caliditatem ac siccitatem.
Quod uero scribitur circa finẽ aphorismi, Senio-
ribus uero destillationes quæ subito interimant,
ipse in libro De aqua, locis, & aere, per hæc uerba
scripsit: Valde autẽ senibus destillationes propter
raritatẽ, & uenarũ colliquationẽ, ita ut repẽte in-
tereãt, quosdã uero cõtingit dextra sinistraúe par
te stupidos fieri. Per hæc uerba uidet̃ Hippocra-
B tes, non quas cõmuni uocabulo destillationes cõ
sueuimus nominare, quæ scilicet ex capite ferũtur
ad pulmonem per asperã arteriam, sed omnes quę
deferuntur fluxiones per uenas à capite ad partes
inferiores. quare & cito interimentes, bene uiden
tur adiectum: quoniã hę † uelociter terminãtur, cũ
Velocem iudicationẽ faciũt, ταχεῖαν τὴν κρίσιν ποιοῦνται
aliæ diutius perdurẽt. Quidam uero expositores
per destillationes intelligẽtes illas quæ à capite ad
pulmonẽ fiunt per fauces & arterias, cum negatio
ne, non, hunc scribũt sermonem, hoc modo, Non
cito interimentes. Et rectè quidem. Neq; enim fri
gidæ fluxiones in ipsis concoquuntur, ob ętatem.
In quibusdam uero exẽplaribus scriptũ est, Cito
interimentes, quoniam & in libro De aqua, locis,
& aere, ipse inquit: Ita ut repente intereant.

C Si uero ęstas sicca fuerit & aquilonia, autũnus XIII
uero pluuiosus & australis: dolores capitis ad
hyemem fiunt, & tusses, raucedines, atq; graue
dines, quibusdam autem & tabes.

Eandem temperaturam nũc attribuit æstati: &
autumno, quam paulo antea pronũciauerat de ue
re atq; hyeme, cum ita dicebat: Si hyems sicca &
aquilonia fuerit, uer autẽ pluuiosum & australe.
Verum ibi quidem in hac æstatis constitutione di
xit febres acutas, lippitudines, & difficultates in-
testinorum fieri: nunc uero in hyeme dolores capi
tis, tusses, raucedines, atq; grauedines. Nõ adiecit
autem uel ibi æstiuam constitutionem, uel hic hy-
D bernam: ut qui utrunq; tempus suam seruare tem-
peraturam supposuerit. Nam si & in his alia adue
nerit aeris ambientis intemperies, erit & in præ-
dictis morbis propter illam aliqua alia propria in-
temperies. Verũ in illa quidem constitutione qua
dixit hyemem fieri siccam & aquiloniam, uer au-
tem pluuiosum & australe: ipse subiecit causas ob
quas tales morbi æstate fiunt, in libro De aere, lo-
cis, & aquis. De præsenti uero constitutione nihil
dixit in illo. Nam post duas antea scriptas cõstitu-
tiões, alterã quidem in qua hyemem aquiloniam
& siccam uult fieri, uer autem pluuiosum & austra
le: alterã uero in qua contrarium, pluuiosam & au
stralem hyemem, uer autẽ siccũ & aquiloniũ: hãc
quæ post ipsas tertia fuerat, de qua præsens est ser

mo: non etiam adiecit, sed eius loco, alterã talem. A Si uero æstas pluuiosa fuerit & australis, & autumnus similiter: necesse est hyemẽ fore insalubrẽ. Deinde per ordinem quasdam alias quarum nulla eodem modo quo ista nunc proposita, se habet. Sed de illis quidem, cum ad earum expositionem peruenerimus, sermonem faciemus. Nunc uero de ea quæ ab ipso dicitũ in aphorismis, agamus, idẽ nostro sermoni initium facientes, quod etiam paulo ante diximus. Par etenim est seruare ipsam hyemem similem ei quæ est naturalis, hoc est frigidã atq; humidam, quantum hæ duæ qualitates cõueniunt temperatæ regionis habitationibus, de quibus & ipse loquitur & nos paulo post nominatim mentionem faciemus. Seruãte itaq; hyeme suum temperamentum, nulla† fortior in ipsa ægritudo B consistet, sed tantum capitis dolores, tusses, raucedines, atq; grauedines, quæ sunt repleti capitis accidentia. Si igitur, ut prius diximus, in utroq; tempore, æstiuo scilicet atq; autumnali fieri pluuias australes contigerit, forte & in ipsa ęstate, sin minus, saltem in ipso autumno, uulgabuntur morbi proprij constitutionis humidæ & australis. Nunc uero cum æstatem siccam & aquiloniam præcessisse supposuerit, atunmnũ autem humidum & austrinum: par est nosu olum quosdam non incipere statim ægrotare, uerum & immodicæ per æstatẽ siccitatis habere remedium non mediocre, eam quæ facta est in autũno humidam constitutionẽ. Quia uero totus autumnus talis est subsecutus: necesse erit ijs qui naturam habent humidiorem, plusquã C deceat repleto capite, nuper dictos morbos hyeme aduenire: quibusdam autem eorum & tabem, qui scilicet ad hunc morbũ apti natura sunt. Sunt autem apti natura & qui angusto sunt pectore, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur. Hi igitur tabidi fient. Alijs uero nullus quidem fortior morbus adueniet, sed tusses atq; raucedines, & quicunq; alij huiuscemodi casus fient, tempore hyberno capita suscipiente austrinis pluuijs antea repleta, atq; ita in quibusdam quidem hoc solum efficiente, quòd superfluitas in capite permanens sit ipsi morbi causa. Nullam siquidem plenitudinem ulla in parte corporis hyems dissoluit. In quibusdam uero coacto amplius & uelut cõpresso capite expressa materia† inutilis, ad loca capiti D subiecta descẽdit: hoc itaq; ueluti purgatio quædã capitis est & euacuatio. In quibus uero multa materia grauatũ caput antea laborauit, nec potuit hybernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum, maiorum est fluxionum subiectis sibi partibus causa.

Vehementior ἰσχυρὸν

Superflua τὸ περιττόν

XIIII Si uero aquilonius & siccus, ijs qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet: reliquis autem erunt lippitudines siccæ, & febres acutæ, & grauedines, nonnullis uero & atrę biles.

Hic sermo nunc dictus liquet quòd nõ est integer aphorismus, sed pars secũda unius aphorismi cuius priorem partem nuper destitimus explanare. Nam manente cõmuni ea quæ est æstatis dispositione, utrisq; sermonibus: prior quidem pluuiũ & australem ab ipsa supponit autumnum, secundus uero qui instat, siccum & aquilonium. Quòd uero nil differt, siue siccum, siue squalentem, siue inaquosum dixerimus, unicuiq; est manifestum. Ambobus ergo temporibus squalidis & siccis effectis, humidæ quidẽ naturæ non modo nihil offendentur ex tali cõstitutione, sed potius aliquam sentiẽt utilitatem. Causam uero ipse dixit in libro De aquis, locis, & aere, scribens in hunc modum: Pituitosis uero hæc omnia auxilio sunt. Exiccantur enim, atq; ad hyemẽ minime† laxi perueniunt, sed exiccati. Reliquis uero qui non sunt tali natura præditi, lippitudines siccæ, febres acutæ, atque grauedines accidunt, & nonnullis eorum atræ biles. Causam uero horum generatiõis, ipse in libro nuper dicto, his uerbis explicat: Biliosis uero hoc est inimicissimum, quia ualde exiccantur, & lippitudines his siccæ eueniunt, & febres acutæ & diuturnæ, quibusdam uero & atræ biles. Deinde causam subinferens, inquit: Bilis enim pars humidissima atq; aquosissima exiccatur atq; absumitur: crassissima uero & acutissima linquitur, & sanguis pariter eadem ratione: ex quibus hi morbi ipsis contingunt. Hæc itaq; à nobis in propositas constitutiones dicta sunt sufficienter. Cur uero de his solis constitutionib. fecerit mentionem Hippocrates, cum & plures aliæ sint, non habeo dicere. Volo autem potius declarare uiam ac rationem qua quispiam utens, omnes constitutiones complecteretur. Est autem talis. Primum igitur incipere est necessarium, ueluti ab elemẽtis, à simplicibus aeris ambientis intẽperaturis, atq; ipsas diuidere, in ualde paruas, ualde uehemẽtes, ac medias, & tum dicere de qualibet earum quæ dictæ sunt intemperaturarum in singulis temporibus cõtingentium, quos scilicet morbos secundum unamquamq; naturam generabunt. Posthac duorum temporũ intemperaturas inuicem connectere, quemadmodum conatus est nũc Hippocrates facere. His uero transactis omnibus, deinceps trium temporum coniungere omnes omibus intẽperaturas, deinde quatuor. Sic em̃ foret integra atq; perfecta meditatio. Hæc igitur & nos forte aliquãdo, si plus otij nacti fuerimus, seorsum scribemus. Sufficiat autẽ in præsentia hoc dixisse solũ, quòd paucos admodum intemperaturarũ complexus scripsit Hippocrates, adeo ut hæ potius quoddam exemplum uideantur, q̃ pars aliqua effatu digna totius circa talia disciplinæ. Dicemus autẽ plenius de ipsis, cum librũ De aquis, locis, & aere, & de Epidemijs primũ exponemus. Quod uero paulo antea sum me dicturum pollicitus, nunc adiungens, in ipso finiã orationẽ. intelligere nos em̃ oportet omes de quibus scripsit Hippocrates cõstitutiões, in locis terræ habitabilis tẽperatis fuisse, exceptis ab hoc sermone Thraciæ locis quæ à mari distãt. Hęc enim in frigi-

Flaccidi πλαδῶντες

in frigiditate atq; humiditate modum excesserunt: A sicuti & quæ ad Aegyptum ac Libyam attinent, loca calida sunt ac sicca: exceptis & hic illis quæ mari adiacent locis. In frigidis enim, quales sunt circa Thraciam ac Põtum regiones: quoniam loca mari adiacentia, humilia sunt: ob hanc causam calidiores habent tẽperaturas. In calidis uero, quales Aegyptus ac Libya: quoniam æstate à uentis ab Arcto flantibus refrigeranẽ, idcirco minus sunt calida ijs quæ ad mediterranea recesserunt. Zona uero exquisitam habens temperiem, ac media orbis terrarũ, est quæ per Gnidum, & Con, & quæcunque loca non multa ab his recesserunt, uel ad Aquilonem, uel ad Austrum. Oportet autem, ut temperatam zonam nominatam ab ijs qui talium habent peritiã, perfecte intelligas: excogitare quã B dam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea quæ dixi loca. Quidam autem astrologi non zonas, sed parallelas, id est ęquidistantes uocant tales in terra habitationum similitudines, quæ ab ortu ad occasum protenduntur. Sermo igitur ab Hippocrate habetẽ de ijs præcipue quæ diximus locis. Ordo autem temporũ, sicuti ipse sæpius in libro Epidemiarum ostẽdit, & sicuti ij qui hoc studio excelluere, scripserunt, hic est: Ortus Pleiadum, principium est æstatis: post quem Canis ortus oporam appellatã inchoat: quam etiam secundam partem æstatis uocãt. Post hanc Arcturus oriẽs, initium facit autumno. Deinde occasus Pleiadũ, hyemis principiũ adducit, & inde quod hyemẽ sequitur æquinoctiũ, ueris exordiũ affert. C

XV Ex anni autem cõstitutionibus, (quod in totum dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores & minus mortiferæ.

Quòd melius fuisset inter antea scriptos aphorismos, in quibus agit de temporum cõstitutione, hunc primum scribere aphorismum, quem nunc præ manibus habemus, ex ipsis rebus didicimus, quoniã ad confirmandos priores aphorismos hoc etiam eguimus. Et hoc ex necessitate didicimus: quoniam prius est natura atque doctrina, simplex composito. Post illum igitur aphorismũ cuius initium est: Austri hebetãtes auditum, caliginosi, caput aggrauãtes, pigri, dissoluentes. primo loco ponemus illum cuius principium: Quotidianæ con- D stitutiones, aquiloniæ quidem corpora in unũ cogunt. Secundo loco hunc nũc propositum: in quo ex omnibus anni cõstitutionibus siccitates imbribus anteponit, & hoc cum ratione. Nam in siccitatibus superfluæ humiditates dissoluuntur, per imbres autem intra corpus collectæ putrefiunt, nisi quis singulis diebus collectas exercitijs expurget. Quæ enim fit per balneas euacuatio, parua est, & solam ferè cutem euacuat. Quæ autẽ sunt per carnem & partes solidiores dispersæ superfluitates, haud sufficienter balneis euacuantur. Neq; tamen ea quæ fit per purgantia pharmaca superfluitatum euacuatio, idonea est. Nam ualde indigentibus, & ex longis interuallis utilis est. Earũ uero quæ quotidie generantur in corpore superfluitatũ euacuatio minor est, quàm ut exigat purgantis pharmaci operationem. Si uero quispiã uoluerit bis in mense, aut semel saltẽ ea uti, ueritus ne superfluitatum multitudo aggregeẽ: præter id quòd nocebit, corpora etiam in malam trahet consuetudinem. Alimenti siquidẽ pars una serosa est & humida: quæ ipsi gratia distributionis admiscetur. Altera ueluti fuliginosa superfluitas, quæ in pluribus cibis, quicunque sunt peiores, continetur: hæc naturæ operationem subterfugit, cum neq; assimilari corpori quod nutritur, neque agglutinari queat. Hæ igitur omnes diebus singulis sunt euacuandæ: uerum magis in siccis constitutionibus euacuantur, quàm in humidis: atque ideo has dixit esse salu- B briores.

Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ. In siccitatibus autem, tabitudines, lippitudines, articulorũ dolores, stillicidia urinæ, & difficultates intestinorum. XVI

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non est mirum: siquidem ægroti ad morborum solutionem egent coctione: plures autem humiditates non nisi in longo tempore concoqui possunt. Accedit ad hoc, quòd frigidiores & magis pituitosi generantur humores in multitudine C pluuiarum: sicuti contrà in siccitatibus biliosiores. quare in temporibus pluuiosis febres erũt diuturniores, in siccitatibus autem acutiores. alui autem profluuia in temporibus pluuiosis rationabiliter euenire ex humorum superabundantia per aluum expurgata non est obscurum, sicuti etiam quòd eisdem temporibus putredines fiant: quoniam perspicuum est humida siccis magis esse putredini obnoxia. Sunt utiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortũ habentes. Angina autem fit nonnunquam superfluitatum multitudine † ad fauces collecta: fit etiã magna ex parte fluxionib. ex capite firmatis in faucibus. Quòd autem in pluuiosis temporibus fluxiones, & potissimũ ex capite uenientes superabundent, & ma D nifestum est & dictum est à me sæpius. In siccitatibus autem & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorũ passiones, & stillicidia urinæ, & difficultates intestinorũ, satis (ut mihi uidetur) indistinctũ de hisce faciens sermonem. Morbi siquidẽ tabidi has duas sequuntur constitutiones: unam summe frigidã ob quam nonnulla ex uasis quæ sunt in respirationis instrumẽtis, disrumpuntur: alteram quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatẽ, quarum occasione caput repletum mittit ad pulmonem fluxiones. siccam uero constitutionem, quæ tamen quo ad caliditatem & frigiditatem naturaliter se habeat, omnia potius quàm tabes consequuntur. Quare mihi uidentur nonnulli fuisse coacti, oculorum tabem intelligere,

ad guttur inuecta ἀνεχθέντος εἰς φάρυγγα

A ut sit sermo huiuscemodi : In immoderatis autem
siccitatibus lippitudines tabidę fiunt, hoc est ad ta
bem oculorum terminãtes: ex aqua fiunt extenua
ti ac sicci plus q̃ naturæ conueniat, facta simul &
ipsa pupilla angustiore, exiccatis uidelicet humo/
ribus, à quibus distẽta moderate quidem, modum
seruabat naturæ conuenientem: plus uero q̃ opor
teat, ad prauam latitudinem extẽdebatur. Si uero
ipsas per seipsas dictas lippitudines intelligamus,
uerbum siccas adiungemus. Diximus autem pau
lo ante causam ob quam siccæ lippitudines in ma
gnis fiant siccitatibus. iam uero articulorum mor
bi, qui quidem ex fluxionibus fiunt, nullo modo
in immodicis siccitatibus fiẽt. Qui uero ab aliqua
acrimonia accidũt, si & caliditas immodica acces/
B serit, tunc solum euenient. Quas igitur articulorũ
passiones in siccitatibus dixerit fieri dignum est in
quisitione. Si enim immodicæ factæ consumpse/
rint articulorũ humiditatem: difficilem sane quen
dam motum ob siccitatẽ efficient: forte uero & do
lorem nõnunq̃, eam uero passionẽ quam athritin
uocãt, haudquaq̃ efficient, nisi quispiam omnem
articulorũ dolorem ita uelit nominare. A qui ipse
in libro secũdo Epidemiarum ita inquit: In Aeno
famis tempore qui leguminibus uescebãtur, infir/
ma habebant crura: qui orobos comedebant, ge/
nuum dolores patiebantur. non arthriticos, sed ge
nua dolentes ipsos appellauit. Quispiam uero for
tasse respondeat non unius articuli dolorem, sed
multorum simul arthritin nominari: & idcirco, ge
C nua dolentes, nondum arthriticos appellari. De
morbo igitur qui arthritis nominatur, hæc dubi/
tasse sufficiat: de urinæ uero stillicidijs deinceps ui
deamus. Neq̃ enim ad siccitates & ipsæ simplici-
ter consequuntur, nisi tribus adhibitis distinctioni
bus, quarum prima est immodica siccitas, secũda,
si caliditas adiũgatur, tertia, si frigiditas: de quibus
non fecit mentionem Hippocrates: sed, ut dixi, si,
cui libeat omnium anni constitutionũ naturam in
uestigare, sic ipsum facere oportet. Erit autem ser/
mo exemplo manifestus huius propositę conside/
rationis. Nam immodica siccitas in naturis bene
temperatis aliam efficit corporis dispositionem, a/
liam in siccis, uelut & in humidis aliam. sic et in ca
lidis ac frigidis, aliam in utraq̃ faciet dispositionẽ:
D secundũ etiam coniugationes simpliciũ intempe/
raturarum, aliam quidẽ in calida & sicca: differen/
tem autem ab ipsa, in frigida & sicca: & in reliquis
duabus eodem modo. Sicuti uero simplicẽ paulo
antea seruantes aeris ambientis temperaturã, in u/
naquaq̃ natura propriã quãdam dicebamus face/
re dispositionem: sic cõpositam supponentes, in u/
naquaq̃ rursus natura futuras dispositiones consi
derabimus. Erit autẽ cõposita sicca aeris ambien/
tis cõstitutio, quando frigiditati, uel caliditati ad/
iungetur, quanq̃ & simplex uidebatur quodã mo
do & ipsa cõposita. Nam miscebatur bene tempe
ratę cõstitutioni, media inter immoderantiã utran
que, eam quę est secundũ caliditatem, & eam quæ
est secundum frigiditatẽ. Cum uero concessum sit

A in doctrinis, simplices quidẽ † temperaturas esse
eas, quæ secundũ unam qualitatem à modo natu/
ræ recesserunt, nõ simplices autem eas, quæ secun
dum plures: non sine ratione cum aer ambiens, ea
quæ est secundũ siccitatem & humiditatem oppo/
sitione, fuerit male temperatus: in altera autẽ quæ
est secundum caliditatẽ & frigiditatem, bene tem
peratus: simplicem dicemus esse intemperaturam.
Hac igitur habita in omnibus cõsideratione, non
est obscurũ q̃ prolixus fiet sermo de reliquis con/
stitutionibus, & nunc propositus de uesica. Nam
urinæ stillicidia fiunt & propter acutiem urinæ, &
propter uis retentiuæ quę est in uesica, imbecillita
tem: quæ rursus imbecillitas ex immodica intem-
peratura contingit. Cum uero octo sint immode/
B rantiæ, in singulis earum debilis uesica erit: atq̃ id/
circo ad eam urinæ stillicidia cõsequentur. iam ue
ro & urinarum acrimoniæ à quibusdã fiunt intem
peraturis, sed potissimũ ab ea quę est secundum ca
liditatem, deinde ab ea quæ est secundum calidita/
tem & humiditatẽ, tertio ab ea quæ est secundum
humiditatem. Fiet itaq̃ & ob hæc urinæ stillicidi/
um, dẽptis ijs quæ sunt propriæ uesicæ passiones,
ad quas urinæ stillicidia casus ratione consequun/
tur: ueluti cum ob ulcus, aut erysipelas, aut abscef/
sum in ea factũ, uel inflãmationem, aut tale quid
aliud, urinæ stillicidium contigerit. Nunc enim
non de his sermo existit, sed solum de illis quæ ae/
ris ambientis ratione proueniunt: sicuti neque de
illis quæ ex malo uictu habent occasionem. Quæ
C uero in urinæ stillicidio sunt dicta, hæc etiam à no
bis dici cogites in difficultate intestinorũ, de qua
neque ipse idem cum Hippocrate sentio. Difficul/
tas enim intestinorum non simpliciter ad siccita/
tes consequitur, nisi prius distinctio adhibeatur,
primum quidem ut sit exuperans siccitas, deinde
ut aer ambiens secundum caliditatem & frigidita/
tem permutetur, postremo ut naturæ corporũ pa/
tientes cõsiderentur. Non est autem æquum adeo
de Hippocrate dubitare, quod primus talis condi
tor contemplationis, non totam perfecerit, quan-
tum de Diocle primum, & post ipsum de Mnesi/
theo, tum multis alijs medicis, qui ueras Hippo-
cratis uias ingressi, multa sibi particulatim elabo/
randa proposuerũt. Cum enim deceret eos, si quic
D quam aliud, eam quoq̃ quæ de temporum consti/
tutionibus est contemplationẽ, ut paulo antea do
cui, corrigere, totãq̃ elaborare, ipsam omnino con
tempserunt. Nos uero id facere aggrediemur pro
prio his dicato opere, si prius hæc quæ præ mani/
bus habemus, absoluerimus.

XVII Quotidianæ autem constitutiones, aquilo/
niæ quidẽ corpora densant, contendunt, & be/
ne mobilia, coloratiora, & melius audientia fa/
ciunt, & aluos exiccant, oculos mordent: & si pe
ctus dolor aliquis obsederit, dolorem augent.
Austrinæ dissoluũt corpora, & humectant, au
ditum obtundunt, capita aggrauant, & uerti/
gines

intẽperaturas δυσκρασίας

gines faciunt, oculis atq̃ corporibus difficilem
motum præstant, & aluos humectant.

Cum frigidus ac siccus uẽtus sit Aquilo, omes
corporis consumit superfluitates. Robur autẽ ad/
ijcit ipsis instrumentis ex eo quòd astringit, & in
unum cogit densando substantiam. Ob hoc igitur
(ut inquit) omnia meliora fiunt & secundum natu
ræ & animæ operationes. Nam animæ quidẽ ope/
rationes ostendit per ea uerba, Bene mobilia, &
melius audientia, Naturæ uero cum inquit, Bene
colorata. Cõmune autem utrisq̃ est quod, † inten
tum, nominat. Et clarũ est quod ex uno sensu au-
ditus, ueluti exemplo quodã, etiam de alijs osten/
dit. Hæc igitur bona adsunt aquilonijs constitutio
B nibus, quibus maxime perfruũtur qui salubre cor
pus habent, & ex his ipsis humidiores. Adsunt ue
ro & mala quædam hisce constitutionibus, uerum
parua, & non similia malis quæ Auster affert. Cur
enim nõ parua sint, aluum cohiberi, morderi ocu-
los, & præcedentes dolores pectoris excitari. No/
sces autem manifestius, ipsorum paruitatẽ austra/
libus comparans constitutionibus, quas dixit dis/
soluere corpora. Maximum enim est hoc malum
ad opus omne, siue animę sit, siue † ad uitam perti
nens. Non paruum aũt aggrauatio capitis, & diffi
cilis auditus. De uertiginibus autem quid dicere
oportet? quæ proximæ sunt morbis comitialibus,
& ijs quos apoplexias nominãt. Sed & difficilem
(inquit) præstãt oculorum & totius corporis mo/
C tum: praui autem sunt huiuscemodi casus. Solum
autem inest ipsis hoc bonum, quod aluos reddunt
humidiores. Hoc autẽ & alia omnia efficiunt, ma
xime quidem propter humiditatẽ. sed & insuper
etiam propter caliditatem: id autem quod in ini/
tio sermonis scribitur, melius ordinẽ commutas/
set, ut primum quidem foret uerbum, humectant,
secundũ uero, dissoluunt: deinde ea quæ deinceps
sequuntur. Quia enim humectãt, ob hoc & singu/
la alia operantur, coadiuuante ad hæc & calidita/
te. Fiunt siquidem operationes per solidas anima/
lis partes, quæ uere sunt eius partes. Aggrauãtur
autem hæ, quapropter & deterius operantur, pro/
pter humiditatum excessum.

εὐθηνία

mihi etiam me lius placet na/ turales, anima les. sed id esset nouam uersio/ nem instituere

XVIII Per tempora anni, uere quidem & prima
D æstate pueri, & qui hos sequũtur ætate, optime
degunt, & sani sunt maxime: æstate uero & au
tumno usq̃ ad aliquid, senes: reliquum, & hye/
me, qui mediam ætatem habent.

Non solum in ætatibus, uerum & in omnibus
alijs quæ secundum temperaturam, uel modice se
habent, uel immodice, si quis sermonem in hoc lo
co Hippocratis examinauerit, uerũ inueniet. Na/
turis siquidem, ætatibus, & regionibus bene tem/
peratis, optimum tempus est, quod summã habet
temperiẽ: cũ eum quo præditę sunt habitũ nõ per
mutari, sed conseruari desiderent, quoniam omne
quod est, à similibus quidẽ conseruatur, à contra/

A rijs autem trãsmutatur. Quare puerorum ætas, ad/
huc autem magis adolescentiũ (hæc enim est om/
nium ætatum optima) uere optime degunt, & ea/
dem ratione quæcunque uel regiones, uel naturæ
sunt bene temperatæ. Adiunxit autem ueri princi
pium æstatis Hippocrates, in latum extendens u/
niuscuiusq̃ theorematis utilitatem. Magis autem
exquisitus sermo fuisset, si ita scripsisset: Adole/
scentes uere, pueri æstatis principio optime de-
gunt. In senibus uero, propter temperaturæ frigi/
ditatem æstas utilissima est: sicuti ijs qui in ætatis
uigore consistunt, hyems maxime confert. Hæc e/
nim contraria est illi quæ in his fit ex bilis multitu
dine, intemperaturæ. Sic & naturarũ hæ quidem
B biliosiores, hyeme optime degunt: pituitosiores
autem, æstate: bene autem temperatæ, uere. Simi/
liter & regiones, quæ quidem bene temperatæ, o/
ptimum uer habent, ex alijs uero frigidæ ęstatem,
hyemem uero calidæ: iam uero pessima tempora
unicuiq̃ ætati atq̃ naturæ & regioni, ex ijs quæ di
cta sunt, possumus inuenire. Nam pessima sunt o/
ptimis maxime cõtraria. Eadem ratione & media
inuenies inter optima & pessima. Illud præterea a/
nimaduertere oportet, quòd uer quidẽ optimum
dicitur esse adolescẽtibus, alijs uero omnibus me/
dium. Neque enim optimum est, neq̃ pessimum.
Sic & ad naturas & regiones se res habet. Autum
nus omnibus utique malus est, ætatibus, naturis,
ac regionibus. ex ipsis uero per autumnũ minus
quàm aliæ calidæ & humidæ læduntur.

C Morbi, omnes quidem in omnibus tempo/ XIX
ribus fiunt, quidam uero magis in quibusdam
ipsorum & fiunt & excitantur.

Si ambientis aeris temperatura sola esset mor/
borum causa, tunc omnes quolibet tempore illos
morbos pateremur, q̃ sunt affines naturæ tempo/
ris. Nunc uero cum etiam ob errata quæ in uictu
contingunt, morbi fiant: omnes quidem in omni/
bus temporibus fient, plures uero in singulis tem/
poribus naturæ temporis affines. Non parum au/
tem in his confert & differentia naturarum. Neq̃
enim similiter ab eadem causa calidum corpus, ut
frigidum, offendi aptum est, uel humidum, ut sic/
D cum: neq̃ temperatũ æqualiter istis, neq̃ illis quæ
secundum aliquam qualitatũ coniugationem à bo
no temperamento recedunt, ut antea diximus.

Vere etenim furores, & atræ biles, & mor/ XX
bi comitiales, & profluuia sanguinis, et anginę,
& grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses,
& impetigines, & uitiligines, & pustulæ ulce/
rosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum do/
lores.

Et quomodo antea recte ab eo dictum uidea/
tur: Ver autem saluberrimum, & minime mortife/
rum, quum multæ in eo fiant passiones? Videtur
siquidẽ magis quodlibet tempus adæquare, mor/
borum, quos generat, uarietate. Furores etenim,
& atræ

& atræ biles, & morbi comitiales, & anginæ, sunt morbi autumnales, grauedines autem, & raucedines, & tusses, sunt hyemales. De æstate autem ipse deinceps dicet, communionem eius ostendens ad uer: Æstate uero quædã horum, hoc est, prius dictorum in uere. Ex superabundanti autem, præter alia tempora, uer profluuia sanguinis, lepras, impetigines, uitiligines, pustulas ulcerosas plurimas efficit, tuberculaq;, & articulorũ dolores. Sed hæc quæcunq; sunt uerni temporis propria, omnia periculo uacant, tantumq; absunt, ut aphorismum illum falsum ostendant, in quo dixit: Ver autem saluberrimum, & minime mortiferum, ut potius ipsum uideãtur confirmare. Nam hoc ipso tempore profundum corporis expurgatur uitiosis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic igitur & lepræ, & uitiligines, & impetigines, & pustulæ quædam ulcerosæ multæ generantur. Alio uero modo in tuberculis & articulorum doloribus, profundum corporis expurgatur, uitiosis humoribus ad loca † uiliora transpositis. extrema ἄκρα Quòd autẽ profluuia sanguinis & multitudinem, & uitium humorum euacuando cohibeant morbos qui ex ipsis oriuntur, statim perspicuum existit. Si uero aliquod corpus bonos humores habens, uernũ tempus excipiat: hoc seruat saluberrimum, nihil innouans ex propria natura: non sic æstas, uel autumnus, uel hyems. Hæc enim tempora & si purum corpus, & omni uacãs reprehensione suscipiant: illa flauam bilem ultra modum generat opportunam, hic atram, hyems uero pituitam. C Tale quiddam enim uere contingit, quale in exercitationibus euenire uidemus. Etenim hæ quoq; sunt saluberrimę. Verum si hominem, uel pituita, uel flaua bile, uel atra, uel ipso etiam sanguine plenum, uolueris ad exercitationem perducere: aut ei morbum comitialem, aut apoplexiã efficies exercitatione: aut si hæc mala nõ euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone uase, in morbum incidat insanabilem. Multi uero cum febricitare cœpissent, propter exercitationes a cutissimis morbis fuere correpti. Quibus uero uicem purgationis humorum qui sunt in profundo corporis, exercitatio suppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantiam: his & ulcera, & scabies inde generantur. & hoc innuens dicebat Hippocrates: Si impurgatus laboraueris, ulcera erumpent. Et quidẽ uerno tempore calor aeris ambientis humores diffundens, educit ad cutem, atq; hoc quoq; opus ipsius exercitationibus simile existit. Non solum autem exercitationum operibus, ueris opera assimilantur, sed & earum naturæ, cuius opus est, & occultam per totũ corpus facere transpirationem, per quam excernũtur superfluitates, & corpus in morbis uarijs modis expurgare.

XXI Æstate autem nonnulli horũ, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres plurimæ, & quartanę, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & sudamina. A

Æstate inquit, & nonnullos ex uernis morbis fieri, circa initia eius uidelicet. Nam quę fini ueris continuãtur, sicuti similem habent temperaturam cum uere, ita & in morborũ generatione communicant. Inquit enim alios quosdam æstate generari illi proprios, ueluti febres cõtinuas, & ardentes, & tertianas; & (ut simpliciter dixerim) quæcunq; ex flaua bile mala corporibus accidũt. Nam & uomitus bile per summa natãte fiunt, & uentris profluuia ad inferiora defluẽte. Lippitudines quoque æstate plurimæ fiunt, utpote repleto capite. Sic & auriũ dolores, & alia similia multa æstate corpus patitur ex capitis repletione, alias ad alias corporis partes superfluitatem deponentis. Oris autem ulcerationes, quòd propter biliosum humorẽ contingant, perspicuum existit. Genitalium uero putredines, non simpliciter, sed quando æstas aut humida magis fuerit, aut nullus flauerit uẽtus, aut aster in ea abundauerit. Nam cum plurimum à modo naturæ recesserit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredines facit, sed & cuiuscunq; partis alterius, qualis est illa quæ scribitur in tertio Epidemiarum constitutio, uel in secundo circa eius initia. Quæ uero paruæ sunt aeris euersiones, genitalia tangunt, ut quę ob humiditatem ac caliditatem ex quacunq; occasione sint parata putrescere. Quare cum propriam æstas seruauerit temperaturã, qui multis superfluitatibus infestantur, quando hæ aliquam ob causam ad genitalia defluxerint, ipsorũ putredines patiuntur. Sudamina autem è genere pustularum sunt in summa hęrentium corporis parte, quæ instar ulcerum cutem exasperant. proueniunt autem, quemadmodum & ipsum ostendit nomen, propter multos sudores, qui uel biliosiores, uel omnino mordaciores existunt: mordent enim hi cutem, & prurigino sam efficiunt, & per modum ulcerum exasperant.

Autũno uero & plurimi æstiui morbi fiunt, XXII & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ inter cutem, & tabes, & stillicidia urinæ, & difficultates intestinorum, & leuitates intestinorũ, & coxendicum dolores, & anginę, et anhelationes, & ilei, & morbi comitiales, & furores, & atræ biles. D

In autumno (inquit) & æstiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æstiuo humore in ipso, flaua bile scilicet. Neq; enim sicuti æstas ueri superueniens humores euacuat, ita & autumnus æstiuos, sed cõtrarium ex toto accidit: nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cũ ratione igitur æstatem inquit, nonnullos ex morbis uernis generare, autumnũ uero nõ ex æstiuis aliquos, sed multos. Nam & quartanas febres in hoc ipso tempore fieri inquit, quia scilicet ex atra bile ortum habẽt, quæ

quæ duplicẽ habet generationẽ: alteram quidem ex flaua bile superfluata: alteram uero ex sanguine crasso. Fiunt autẽ & erraticæ febres in autumno, propter temperaturæ inæqualitatẽ: & lienes magnæ, ob atræ bilis superfluitatem, & aqua inter cutem ex liene cõtingit. Et si qua dispositio tabida in dubio est, maxime autumno deprehenditur, propter frigiditatẽ, siccitatem, & temporis inæqualitatem, nihilominus aũt & propter humorum prauitatem. Fiunt quoq; ob easdẽmet causas eo tempore potissimũ urinæ stillicidia. Nam uesica in exordinatis ac repentinis ad calidũ & frigidum permutationibus, refrigeratur: & quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipsam molestãt: tum præsertim, cum facta ad frigiditatem subita cõmutatio, eos qui antea debilitabantur, & per sudores euacuabantur humores, ad uesicã conuerterit. Leuitates uero intestinorũ sunt ueloces, & sine aliqua transmutatione ciborum excretiones, aut propter exulcerationem in superficie uẽtriculi aut intestinorũ, quę eodem modo fit, quo illa quæ in pueris gręco uocabulo aphthæ, id est oris ulcera nominant, uel propter potentiæ retinentis imbecillitatem. Quorum primũ ex mordacibus, & subtãtiam tenuem habentibus humoribus fit: secundum uero ex magna uentriculi atq; intestinorũ prouenit intemperie. Hæc autem ambo maxime autumno fieri contingit. Coxẽdicum autem dolores ex malignitate humorum, & frigiditate fieri par est. Anginę uero ex biliosis humoribus ortum habent, qui ad † fauces autumno decumbunt: ab illis quæ uere fiunt, C differentes, quoniam illæ sunt quodãmodo pituitosiores. Iam uero asthmata, id est, anhelationes, tum propter humorum motum ad partes interiores, tum propter frigiditatẽ fieri consueuerũt. Propter hęc eadẽ, & qui ilei, id est, uoluuli nominant. sunt autem cibi superfluitatũ quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorum partis inflammatione. Maxime uero par est ut in frigido, sicco, inæquali, & malos gignente humores tẽpore, partes ad uentriculum atq; intestina attinentes offendantur. Nam qui in æstate tenues & bene mobiles humores sunt generati, autumnus excipiẽs qui frigidus simul atq; inæqualis existit, ad profundum corporis agit. Sunt autem in profundo etiam intestina. Morbi uero comitiales accidunt ijs qui naturam habent ad hãc passionem procliuem, propter repentinam ad contraria transmutationem. Calor enim media die, frigus uero in prima et ultima parte fit. Nihil autem adeo comitiales accessiones, sicuti talis uarietas, aptum est generare. Furores uero ob tenuiũ ac biliosorum humorũ eueniũt malignitatem, sicuti melancholiæ ex atra bile, de qua paulo ante dictum est. D

XXIII Hyeme uero morbi laterales, et pulmonis inflammationes, grauedines, atq; raucedines, tusses, dolores pectoris & laterum atq; lumborũ, capitis dolores, uertigines, & apoplexiæ.

A Hyemales morbos post autumnales exponẽs, nõ eodem modo sicuti prius, dixit, neq; quod hyeme multi ex autumnalibus. Atqui prius in æstiuis ipsos comparãs uernis, ita dixerat: Æstate autem nonnulli horũ. In autumnalibus aũt: Autumno uero & æstiuorum multi. Nunc autem morbos hyemis simpliciter connumerauit, uel ex cõmuni uolens hoc quoq; in loco nos aliquid dictorum subaudire, uel simpliciter enuncians, nihil autumnale tempus cum hyemali communicare. Sanè primas partes hyemis rationabile est, & ita experientia comprobatur cum autumno morbos communicare. Inquit enim & ipse: Æstiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumnales uero lõgæ, & magis quę ad hyemem coniunguntur: nisi quis B dixerit ipsum de illis quę in extrema autumni parte generãtur, facere mentionem. Verum morbos hyemis proprios hosce uult esse, laterũ & pulmonis passiones, quoniã instrumenta respirationi seruientia, frigiditate lædunt, cum alia ita bene possimus obtegere, ut nihil, aut minimum sentiant ambientem frigiditatem. Anhelitum uero nemo potest cohibere, neq; aliter datur respirandi facultas. Ob hanc igitur ipsam frigiditatem, tusses hyemè maxime fiunt, & laterũ dolores: ob eandem etiam caput oblæsum, grauedines, tusses, atque raucedines operatur. Fiunt autem sicuti dolores laterum ob frigiditatem, sic & capitis atq; lumborũ, & omnium partium neruosarum. Vertigines quoq; cerebri læsiones consequuntur, sicuti & apoplexiæ. C Nam & hæc passio fit, cum caput repletur pituita.

In ætatibus aũt talia contingũt, paruis & nu XXIIII per natis pueruli is oris ulcera (quæ aphthæ uocantur) uomitus, tusses, uigiliæ, pauores, umbili ci inflammationes, aurium humiditates.

Quæ ad ætates attinent, diligentius elaborauit quàm quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuisione. In puerulis igit nouiter natis, ait fieri aphthas. Sic aũt Græci uocant ulcera quæ summam oris occupãt partem, ob mollitiem maxime facta instrumentorum, quæ neque tactum, neq; lactis sustinent qualitatem, quod non paruam in se serosam continet partem. Hęc autem pars uim habet abstergendi. Quare non est mirum si in corporibus mollibus quasdam per † summa facit exul- ἐπιπολῆς cerationes. Vomitus aũt tunc his fieri par est, propter lactis quod assumunt, multitudinem. Vigiliæ uero haudquaquam ipsis sunt assuetæ, ut qui maiori parte temporis dormiant, nisi forte ob ipsam passionem fieri infantibus uigilias opinetur. Quoniam uero somni abundantia ipsis maxime secundum naturã ineſt, pauores etiam per somnũ infantibus adsunt, ijs præsertim qui sunt natura edaciores, quãdo loca ad uentriculum pertinentia, sensu quidẽ uigeant, sed natura imbecillia existãt: cibus uero corrũpitur. Nos siquidẽ obseruauimus, non in tantillis solũ, sed etiã in ætate perfectis, terribiles fieri per somnos imaginationes, quando multi & uitiosi humores grauãt & mordent uentriculum,

præsertim

præsertim ipsius os. Hæc em̃ ipsius particula præcipuum habet sensum. Vmbilicorũ autem inflammationes non multo antea præcisorũ, non sine ratione nouiter natis puerulis accidunt, nõ secus ac si qua alia pars foret ulcerata. Verũ & aurium humiditates morbis annumerat, quãuis palati & narium in eodem numero non ponat, quoniam naturæ conuenit per nares atq; palatũ cerebri superfluitates expurgare: & fit hoc etiam ijs qui sunt ætate perfecta. A natura autem aliena est expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrum expurgatur, & recte Hippocrates inter proprias huius ætatis passiones, etiam aurium scripsit humiditates. Est siquidẽ & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidum, adeo ut et ossium natura in ipsis potius cerea q̃ lapidea uideatur. Præ cæteris uero partibus cerebrũ humidum existit, ut quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non absque ratione in puerulis, cum superfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur.

XXV In progressu uero, cum iam dentire incipiũt, gingiuarũ prurigines, febres, conuulsiones, alui profluuia: & maxime cum caninos edunt dentes: & ijs pręsertim pueris qui crassissimi sunt, & aluos duras habent.

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dentes pullulare incipiunt puerulorum, nihil mirum. Prurigo enim pruritus quidam est cum pauco dolore. Febres uero & conuulsiones, atq; alui profluuia accidunt pueris qui iam dentire incipiunt, & non adhuc morantur, quemadmodũ & ipse ostendit, inquiens: Et maxime cum caninos edunt dentes. Liquet autem quòd perforatis gingiuis à dentibus prodeuntibus, hi casus eueniũt, quemadmodum ubi stimulus infigitur carni, & sanè plus dentes affligunt q̃ stimuli. Hi siquidem semel firmati, in membro quiescunt, cui ab initio infixi sunt: dentes uero tantum procedunt, quãtum augentur. Febricitant ergo hac ætate puerulí & propter dolores, & uigilias, & inflammationes. Conuulsiones autem eis accidunt tum propter hęc, tum propter † crudum alimẽtum, & quia neruosę partes nondum satis ualidæ sunt. Ad hæc omnia etiam ex necessitate uentris profluuia cõsequuntur, quoniam alimentum non bene coquitur, neq; distribuitur. Quod autem dicitur: Pueris qui crassissimi sunt, & aluos duras habent, ad conuulsiones refertur, cum his maxime pueris dicat, conuulsiones fieri, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. Tales enim plenum corpus habent, & abundans superfluitatibus, & ideo conuulsionibus facile capiuntur: maxime uero naturas has conuulsiones † offendunt.

(margin: διὰ τὴν τροφὴν ἀπεπτομένην; καταλαμβάνουσι)

XXVI Cum uero iam magis adoleuerint, tonsillæ, & uertebræ quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci asthmata

A uocãt, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, uerrucæ, quas Græci acrochordonas uocãt, satyriæ, strumæ, & alia tubercula, sed p̃cipue antedicta.

Primum quidem scripsit de recens natis puerulis, deinde illis qui dentes edunt: nũc uero de alijs quibusdam tertijs qui mediam habent ætatem inter illos qui iam dentes ediderunt, & qui sunt pubertati proximi. Nã deinceps sequenti aphorismo illorum cõmeminit, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent. Verum tertiam ætatem quæ nunc proponitur, quæ usq; ad duodecimum & tertium decimum annum progreditur, multis capi ait passionibus, quarum primas tonsillas nominat, quæ sunt locorum ad isthmum attinentium inflammationes. B Hic autem per isthmum oportet intelligere partẽ illam quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandã ita nominatur ab ijs qui proprie dicuntur isthmi. Sunt autem angusti quidam terræ processus inter duo maria sitæ. Hæ autẽ tonsillæ sunt nonnunquã solius tunicæ uentriculo ac gulæ & faucibus totiq; ori cõmunis inflammationes, nõnunquam uero & subiectorum ipsi musculorũ, quando & uertebræ quę est in occipite, fiunt ad interiora motiones, de quibus post tonsillas inquit: Et uertebræ quæ in occipitio, ad interiora luxationes. Nam à musculis inflãmationem patientibus uertebra hæc tracta, ad partem inclinat ceruicis anteriorẽ. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, nõ anteriorem, sed interiorem, ut ad uer- C tebram retro locatam, suum sermonem referens. Corporis siquidem ad profunda traductio, siue ex anterioribus, siue ex posteriorib. fiat partibus, per unum uerbum intra monstratur. Cur igitur Hippocrates in nouiter natis puerulis, neq; de tonsillis, neq; de uertebræ quæ est in occipitio, luxatione aliquid dixit, cum tamẽ & isti nihilominus cerebrum humidum, & plenum habeant superfluitatibus, adeo ut subiectis partibus possint demittere fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur q̃ subiecti faucibus musculi unà cum neruis fortem subeant inflãmationem. Adde quòd hi partes eas habent molles, atq; ideo nõ possunt uehementius intendi, ita ut uertebra intus ad ipsas attrahat. Iam uero asthma (sic autem Græci uocant crebrũ an- D helitum, qualis currẽtibus accidit, aut quouis alio modo uehementi agitatis motione) uerum in his quidem fit ob exercitium quod multa indiget animal inspiratione: in alijs autem in quibus nõ adest exercitium, ob angustiam eorum quæ sunt in pulmone uentriculorum. hæc uero angustia fit repleto uiscere ab ijs quę desuper ueniunt fluxionibus. hæ autem fluxiones plures quidem in recens natis puerulis fiunt. Cito autẽ ipsos interficiunt, quoniam & aliter male se habent. Nam & ex utero ad aerem ambientem transitus, & alimenti mutatio, & inflammatio, ab initio quidem locorum ad umbilicum attinentium, postea uero ob dentium generationem, eos omnes imbecilles reddit, & uix ea quæ dixi, tolerant mala: nedum, si ad hęc etiam fluxiones

fluxiones accesserint, possint sustinere, ubi ad pulmonẽ decubuerint. Lapis uero maxime propria passio est talium puerorum, ut qui ob edacitatem non paucos crudos humores coaceruent: ex quibus pars crassior unà cum urinis ad uesicam perueniens, fit lapidum generationis materia. Accedit altera causa, uehementia caliditatis. Aceruant siquidem & senes humorem crudũ non paucum, non propter edacitatẽ ut pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: non tamen calorem fortem habẽt, qui ex materia crassa uaporem resoluens lapidẽ generet. Lumbrici uero atq; ascarides uidẽtur alijs animalibus proportionaliter gigni, quæ non ex semine, sed ex putredine habent generationem. Sola enim putredo hæc non est ad generandum sufficiens, sed & calore plurimo indiget. Cibus itaq; plerunq; corrumpitur in uentriculo, & præcipue in inferiore puerulis: uerum caliditas in ualde tenellis nõdum materiam obtinet, in adultioribus autem & materia idonea est ad animalium talium generationem, & præterea caliditas adest. Ascarides igitur sunt tenues quidã lumbrici, qui in parte maxime inferiore crassi intestini gignuntur: & plurimi apparent in iumẽtis male cibum coquentibus, quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorũ. Aliud uero genus lumbricorum est rotũdorum, qui in superioribus magis intestinis generãtur, adeo quòd ad ipsum quandoque uẽtriculum ascendunt. Multo uero plures hi quàm ascarides gignuntur in pueris. Rarior autem est lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sæpe per tota extenditur intestina. Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mentionẽ, quoniam neq; eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidunt, sed de illis tantum quæ singulis ætatibus ut plurimum accidunt. Ob hãc igitur causam ipse enumeratis iam dictis, deinceps uerrucarum genus, quod Græci acrochordonas uocãt, & strumas adiecit, quę sunt † uitiatæ multitudinis ad exteriora & cutẽ repentis germanæ passiones. Omne aũt ipsorum genus tubercula nominat, ita deinceps scribens: Acrochordones, strumæ, & alia tubercula. Quædã aũt ex his præcipuo uocabulo tubercula nominãtur, quædam sponte nascentes, & † subito factæ inflammationes, quæ celerrime in altum attolluntur acumen, & celerrime etiam suppurantur: & plurima est horũ in inguinibus & alis generatio, quoniam & in his partibus plures sunt adenes, qui apti natura sunt ad has superfluitates prompte excipiẽdas. Horum adenum passio struma quoq; est, non ex calida materia, neq; ad suppurationem properante, sed pituitosiore & frigidiore consistens.

(margin: κακοχύμου πλήθους; ταχέως)

XXVII Grandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatẽ, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia sanguinis.

Incipiunt quidem pueri pubescere post annum quartumdecimum. Qui uero prope hanc ætatem

A accedunt, sunt qui duodecimum, aut tertiumdecimum, aut quartumdecimum etiam agunt annum. Neq; enim est unus omniũ certissimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatẽ temperaturæ. Calidi em̃ citius, frigidi uero tardius pubescunt. Laborant autẽ pueri hi plurimis quidem morbis antea dictis, propter similitudinem temperaturę, & pręterea febribus diuturnioribus, quàm priores: non tamen aliquid dixit de ijs quæ illa ætate febribus abundãt: uerum ex eo quod nunc dicitur, clarum est quòd ostẽdit ipsas acutas esse. Alterantur enim puerorũ dispositiones citissime propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ imbecillitatem. Sanguinis uero profluuia ex naribus fiunt in tali ætate constitutis, quoniam hic hu- B mor in ea incipit abundare, nõ quia nunc plus de eo generetur quàm prius, sed quia nunc minus ab sumitur ex ipso, propterea quòd & augmentũ minus est hac ætate quàm priore, ut ad corporis proportionem.

Plurimæ autem passiones puerulis iudicantur, nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, nonnullæ uero in annis septem, quædam uero iam ad pubem accedentibus. Quæ uero permanserint, nec in pubertate finierint, puerulis, aut fœminis cum menstrua erumpunt, cõsenescere cõsueuerunt. XXVIII

C Si uerbum diutinę sermoni adiectum esset, melius foret: unde & nõnulli nomen passionis de diutinis tantum ipsum arbitrãtur intelligere. Verum contra hoc sunt sermones tales, quibus ipse utitur in aphorismis: In acutis passionib. raro, & in principijs uti medicationibus. &: Tenues uictus & in longis semper passionibus, & in acutis. Manifestũ itaque ex his est, quòd non in diutinis tantum, sed etiam in acutis dicere consueuit Hippocrates nomen passionis. Videt̃ itaq; hoc in loco, aut de diutinis passionibus intelligere, aut mancum sermonem protulisse. Nos uero ipsum supplentes, dicemus ita: Plurimæ autem diutinæ passiones puerulis iudicant̃, nonnullę in quadraginta diebus, nonnullæ in septem mensibus, quædam in septem an- D nis. Ex diebus autem, quadragesimus, primus eorum est ex quibus morbi diutini iudicantur, ultimus autem inter illos qui acutos ex decidentia iudicant, sicuti etiam suprà notauimus. Quicũq; uero hunc transcendunt numerum, ad septimanæ rationem habent iudicium, non septem diebus connumeratis, sed primum quidem mensibus, deinde annis. quòd autem qui hoc tempus transcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, est sanè manifestum. Nam secunda septimana in hoc completur tempore, & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis cõmutationes, in fœminis maxime propter menstruorum eruptionem. Quare si qui morbi neq; hac ætate finiũtur, usq; ad longum tempus perdurare consueuerunt.

XXIX Iuuenibus autẽ ſanguinis ſpuitiones, tabes, A febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipue antedicti.

Cum primas ætates ad pubertatem uſq; minutiſſime diuiſerit, neſcio quomodo adoleſcentũ ætatem prætermiſerit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos qui cõſiſtentis ætatis uigorem habent. Verum ex alijs quas tetigit, licet & de iſta conijcere, quæ in multis quidem cõmunicat illis quæ ex utraq; parte ipſam circumſtant, ſed hoc habet peculiare in maribus, ſanguinis ex narib. profuſionem, de qua cõmeminit in illis qui ſunt prope pubertatem. Nam hic caſus incipit in illa ætate apparere, ſed maxime uiget in adoleſcentibus, deinde ſubſiſtit in uiris. Verum hãc ætatem tranſ- B greſſus Hippocrates, ad illam quæ eſt iuuenum, peruenit: & primum ſanguinis ſputum ſcripſit, ac tabem, deinde febres acutas, & poſt has morbum comitialem: deinde poſt hæc ait Et alij morbi, ſed præcipue antedicti recte quidem hoc adijciens.

appᷓret, uide tur ὀgᷓπτω Nã rem ita ſe habere † indicat uiſus. At uero non ſat plene de febribus acutis dixit. Neq; enim dicere ſimpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri uidentur, ſed ex acutis tertianas maxime, & febres ardentes. Hæ enim præ cæteris febribus ſunt biliioſiſſimæ, & plurimæ iuuenibus accidunt, quoniam & flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, à qua morbi tales in ſummo uigore conſiſtentibus accidunt. Tabem autem, & ſanguinis ſputum, nõ ſecundum ætatis naturam patiun- C tur, ſed ſecũdum aliquid quod ei accidit: quare & antea dicebat, quòd ſenes plurimum, minus ægrotant iuuenibus: ubi & nos diximus, q̃ ob incontinentiã iuuenibus, nõ ob ætatis imbecillitatẽ, ægritudines plurimę accidunt. ob hoc igiẽ & iuuenib. ſpuitiones ſanguinis accidũt, quia aut percutiuntur, aut contunduntur, aut ſaliunt, aut clamant uehementius, aut refrigerantur, & humi cubant, aut replentur, aut propter aliquam huiuſcemodi cauſam. Ad ſputũ uero ſanguinis, tabes conſequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt, non primũ, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo uictu utantur, tamen ipſis nõ accidunt multi, ut mihi mirari ſubeat, quomodo & hos Hippocrates ſcripſerit, cum D in alijs non modo quòd abundant in pueris, dixerit, ſed quòd etiam ex hac cauſa morbus puerilis nominatur, & quòd ætatis mutatione ſanantur. Fiunt igitur & in quibuſdã iuuenibus morbi comitiales, qui prius non erant, propter uictus errorem, quem in ijs quæ aſſumuntur, admittunt, & in alijs quæ ab ipſis aguntur operibus, & quia humi cubant, & Soli ſe exponunt & imbribus, atque alijs ſimilibus. Verum hi morbi non multi ſunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita ſcribere aphoriſmum: Iuuenibus autem, & omnes ferè alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, ſed præcipue ardores, & tertianæ febres.

XXX Vltra hanc ætatem, aſthma, id eſt, creber anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenetides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates inteſtinorum, leuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinta ſeptimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipſe in Prognoſticis dicebat: Magis autem expectare oportet ſanguinis quidẽ profluuium, in ijs qui nondum trigintaquinq; annos attigere. Nam quæ iuuenibus ætas cõtinuatur, ad duas ſequentes ſeptimanas extenditur, in qua ætate omnia uitæ munia æque atq; illi qui in uigenti ætate conſiſtunt, conãtur peragere, non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Nam ex aduſtione, & algoribus, & humi cubatu, uigilijs, atq; repletione, plus quàm illi offendũtur. Saneq; horum temperatura plus atræ bilis habet, atq; ideo in ea multi inſaniunt, ueluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum exiſtẽs, rufam excipit bilem tempore ęſtiuo exaſſatam. ſic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime æſtati ſimilatur, ſubſequit̃: mirandumq; eſt cur in ea non ſcripſerit melãcholiam. Ego tamen in quibuſdam exemplaribus hanc quoq; ſcriptam inueni, ſiue alij quis ſit auſus apponere id quod defecerat, tanquã ab Hippocrate prętermiſſum, ſiue ab alijs ꝙ exemplaria mendoſa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabidis hac ætate multi, & ex iuuenib. quicunque ex ſanguinis ſputo in tabem incidunt. Non tamen hac ætate multi ſanguinem ſpuunt, quoniam neq; in talibus ſanguinis eſt multitudo: aſthmaſi uero, id eſt, crebris anhelitibus, & pulmonis inflãmationibus, ac laterum doloribus magis capiuntur quàm iuuenes, ut qui & uictu ſimili, & laboribus etiam utãtur, ſed multo imbecillius quàm illi corpus habẽt. Et omnino eos quos prætermiſit in ætatibus uigore cõſiſtentium morbos nominare, eos nunc omnes enumerat. Nam & phrenitides, & ardores, & choleræ, & difficultates inteſtinorũ nihilominus iuuenibus q̃ declinantibus accidũt, occaſionem ſui ortus ex flaua bile capientes. Diuturniora autem in declinãtibus uentris profluuia contingunt, propter alimenti diſtributionis defectum. Nam omnium ferè ætatum, ea quæ iam declinat, paucis indiget ad corporis reſumptionem: ſiquidem & id quod ex ipſis reſoluitur, pauciſſimum eſt. Neq; enim corpus ſimiliter calidum eſt ut prius: neq; amplius in augmentum quicquã aſſumitur: ſed neq; quod uirtus contentiua multum imbecillis ſit, ut in ſenibus, plus aliquid ex corpore defluit. Quia igitur uentris profluuia, uel coctione, uel alimẽti diſtributione fruſtratis accidũt, aut propter bilis acritudinem abradentis inteſtinum, hæcq; omnia in declinantibus ſunt, non ſine ratione in eis alui profluuia diu perſeuerant. Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoſo in cerebro aceruato. Prioribus autẽ ætatibus humor hic deficit magis quàm ſuperabundet. In ſenili autem ætate plurimus quidem eſt, uerum propter ætatis frigiditatem

frigiditatem febres non accendit. In ijs autem qui A ab ętatis uigore declinãt: & hic humor ſuperabundat, & nondum corpus frigidum eſt. Leuitates uero inteſtinorum oſtenſæ ſunt, hæ quidem à frigida fieri pituita, hæ uero à ſola intemperatura quæ uim aluí contentiuam reddit imbecillem, quędam ab ulceroſa diſpoſitione, atq; omnes hæc in declinantibus ſuperabundãt, ſanguinis uero per ora uenarum, (quod Græci hæmorrhoidas uocant) profluuium, uere huius ætatis eſt paſſio, ſicuti atræ biles. Fit enim ex atra bile, quando ad uenas quæ in ſede ſunt, repente tota decumbit. A me quidem omnium enumeratarũ paſſionum cauſa fuit explicata: ſcientia autem cum horũ probatione illis adueniet, qui legerint demonſtrationes quas ſuper B his in noſtris ſcripſimus tractationibus, quæ quot ſint, ac quales, & quam ſingulæ doceant contemplationem, legenti librum De ordine noſtrarum cõmentationum, licebit diſcere. Ex his enim promotus, quo modo earum ſingulæ ſint perlegẽdæ, cognoſcet.

XXXI Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſſi, urinæ ſtillicidia, urinæ difficultates, articulorũ dolores, renum paſſiones, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliæ: aluí, oculorum & narium humiditates, uiſus obtuſus, glaucedines, auditus graues.

Senes à ſenioribus nonnulli Hippocratis ſectatores diſtinguunt: nomen ſeniorum ultimæ ætati C tribuentes, & hoc perpetuum eſſe exiſtimantes: ſenes autem in priori ætate ſtatuẽtes, quæ media eſt inter iuuenes ac ſeniores. Sed nũc manifeſte monſtrauit, ſe ſenes eos qui extremam agunt ætatem, nominare: quare ad ipſos ſermonem terminauit, ut qui iam omnes ætates percurriſſet. Hi uero ſæpiſſime à † deſtillationibus quæ ſunt cum tuſſi, capiuntur, quoniam partes ad caput attinentes, in ipſis facillime refrigerantur, & quia multæ in ipſis fiunt pituitoſæ ſuperfluitates, cum iam ſatis frigidam † cerebri habeant temperaturam. Aſthmata uero, hoc eſt, crebri anhelitus ex ijs deſtillationibus ortum habent: cum alioqui & ipſa ſpirandi inſtrumenta non raro habeant proprium ſui algoris principium, quando in ipſis multæ ac craſſæ ſuperD fluitates generentur. Ad hęc cum uires imbecillas habeant, renes ſæpius obſtruuntur, & lapides generantur, quando tenax uel craſſa ſuperfluitas ibi firmata, † callo ſimilem conſiſtentiam aſſumpſerit. Articulorum autem dolores aliquando fiunt fluentibus ad hæc loca ſuperfluitatibus, aliquando propter inſtrumẽtorum quæ natura ad eorum motionem fabricauit, frigiditatem. Vertigines autem ipſis accidunt propter ſpiritũ uaporoſum, qui in partibus cerebri inordinato cietur motu. Sæpe etiam in uentriculo uitioſis ſuperfluitatibus acerbatis, ad cerebrum fertur exhalatio uaporoſa. De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus eſt enim morbus adeo ſenili ætati familiaris, quoniã

als. deſtillationibus quæ ſunt cum raucedine *λαρυγγόϛοις βηχὼδεσι partium cerebro adiacẽtiũ, ἢ τῆϛ ἐγκεφάλου*

παρῳδηθῇ

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER QVARTVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

TERO gerentes ſunt medicandę, ſi materia turget, quarto mẽſe, & uſq; ad ſeptimũ: ſed hæ minus. Iuniora autem et ſeniora uereri oportet. I V

Ad uteros, fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Hi ſiquidem in prima generatione debilioríb. capulis continentur, & ideo facile decidũt, quando uehementior uentus ipſos concuſſerit: poſthac aucti, † difficilem habent à plantis diſſolutionem. ſicuti rurſus cum perfecti ſunt, ſponte ſua ſine ui extrinſeca decidunt. Eodem modo & conceptus, in primo quidem tempore à ſeminis iniectione, ſi quando ſaltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, ſiue quouis alio modo, uel animo, uel corpore moueri uehementius, facile diſrũpuntur. Sic etiam et cum

ſolutu difficilem habent cũ plantis cõmunionem *δύσλυϛον ἔχει πρὸϛ τὰ φυτὰ τὰ κοινωνίαν*

iam perfecti ſunt. Tempore uero intermedio fir- A miorem habent coalitum: quare mulier utero gerens, poteſt fortiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ omnia Hippocrates noſcens, recte inquit: Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & uſque ad ſeptimum. quod eſt in medio tempore fœtationis, quum fœtus utero firmiter alligatur. Non tamẽ omnes quę hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: ſed ſi materia turget, inquit, hoc eſt cogat accelerare. Tractum enim uocabulum eſt ab animalibus ad coitum concitatis. Nam cum ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellẽdos natura † incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum mo- B tum ad aluum deducente. Eos uero qui aliqua in parte ſunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum eſt: Quicunq; inflammationes in morborum principio medicamento conantur ſoluere: nihil de eo auferũt, quod intentum eſt atq; inflammatũ. Neq; enim paſſio, ut quæ cruda ſit, cedit: quæ uero ſana ſunt, & morbo reſiſtũt, ſimul eliquant. Quòd autem Hippocrates uerbo, medicari, pro purgare medicamento, conſueuerit uti, omnes confitentur quicunque, uel paruam habent de eius dictione noticiam. Nam ut quiſpiam alia omittat ipſius uolumina, & de ſolis poſthac ſcriptis aphoriſmis meminerit: nihil aliud per uocem, medicari, in eis poſſe ſignificari intelliget, ue- C luti paulo poſt fiet manifeſtum.

ὀργᾷ

II In medicationibus talia educere è corpore, qualia & ſponte prodeũtia, utile: quæ uero contrario modo prodeunt, cohibere oportet.

Sponte euacuari è corpore dicimus, quæcunque ſine aliqua medicatione excernũtur, nonnunquam ea quæ noſtrũ regit corpus potentia ipſum expurgante, nonnunquam ex irritamento aliquo, aut quia à uaſis non contineantur. Cum itaq; natura ſuperfluum euacuat, iuuatur animal. cum uero alioqui excernitur, caſus ratione: neq; inde utilitas ulla prouenit, & talis euacuatio prauæ diſpoſitionis eſt ſignum. Recte igitur Hippocrates conſulit imitari naturam. Eſt autem imitatio, in uno- D quoq; morbo tẽtare tales humores euacuare, quales nouimus in ſpõtinis prodeſſe euacuationibus. Prius itaq; dictum eſt ab ipſo de omni euacuatione generalius. Sic & uaſorum inanitio, ſiquidem talis fiat qualem fieri oportet: confert, & leuiter ferunt. Nunc uero de ſola purgatione eundem fecit ſermonem, quoniam de hac docere propoſuerat, in præſentis libri loco. Melius igitur fortaſſe fuerit de omnibus euacuationibus quas medici moliuntur circa ægrotantium corpora, nos quoq; ſermonem repetere. Fiunt enim hæ aliquãdo per medicamenta totũ corpus expurgantia, per uomitus & deiectiones. aliquãdo medicina partis alicuius eſt euacuatiua, ueluti quęcunq; per palatum & na-

res à capite abdũcunt ſuperfluitates. E genere autem ſuperfluitates abducentium ſunt, & quæ per tuſſim expurgant, quęcunq; in pectore ſunt atque pulmone, & quæ per urinas abducunt totius ſanguinis ſeroſam ſuperfluitatem. Clyſterem quoque ex hoc genere feceris, & quodcunq; aliud totum corpus æqualiter nõ euacuat, quemadmodum & uenæ ſectio creditur euacuare, & omnino ſanguinis miſſio quæcunq;, & quouis modo facta. Ex talibus autem eſt euacuatiõibus & quæ per uterum fit, & quæ per ora uenarum ſedis, ſiue per exercitia, & frictiones, & omnem motum, atq; calorem, & balneas calidas, præſertim nitroſas, ſulfureas, et bituminoſas, & ex accidẽti inedia. Hæc ſiquidem omnia uidentur quidem totum corpus æqualiter B euacuare. Si quis tamen exactius perquirat, inueniet non ęqualiter euacuare. uerum in his cum ſit paruus exceſſus alterius ad alterum ſecundum eorum quæ euacuantur qualitatem & quantitatem, ideo æqualis euacuatio uidetur. quę uero pharmaca purgatoria nominãtur, ſpeciem faciunt euacuationis manifeſte differentẽ: de quibus, ut dixi, nũc ipſi docere propoſitum: non tamen quicquã plus docet, q́ quod de omnibus euacuationib. ipſe iam dixit. Vna etenim eſt omnium intentio, humor ſuperabundans: cuius noticia eſt perquirenda ex eo qui in toto corpore præter naturã color repræſentatur, & inſuper ex caſibus, & morbis, & tempore, & regione, & ætate, & conſtitutione, & natura ægrotãtis, & † induſtria, & uictu: ueluti (ſi ita con- C tigerit) colore ruſo in toto corpore apparẽte, quẽadmodum in illis qui regio morbo laborant, non euacuata per ſedem bile, aut puſtulis aliquibus bilioſis per totum corpus diſperſis: particulatim autem, ſi morſus in uẽtriculo aliquis, atq; faſtidium ſentiatur, & adſit cibi appetentiæ defectus, ac ſitis, ore ad amaritudinem alterato, aut quia in aliqua parte corporis ſit eryſipelas, aut quia tertiana febris hominẽ habeat, aut ex ardentibus illa quæ ex amara fit bile. Nã in his omnibus flaua bilis abundat: atque idcirco conabimur ipſam educere illis medicamentis quæ bilis eductiua ab effectu nominantur. Atq; hoc eſt quod ab Hippocrate dicitur: Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt. Quod enim dicitur, qualia oportet, D abundantiam ſignificat humorũ uidelicet ſua qualitate infeſtantiũ ægrotantem. Ob hanc igitur cauſam ait tales conferre euacuationes. Sed quoniam omnes artificioſæ in actionib. coniecturæ aliquando aberrant: (ſimilitudines etenim, ut ipſe inquit, non ſolum uulgares, ſed etiam medicos eruditos aliquando decipiunt) alterum nobis dedit indicium bonarum euacuationum, tolerantiæ facilitatem: ut & in hoc fiduciam habeamus, quum recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi, ueluti in exemplo, hoc idem mihi et in atra intellige. Nã & in hac color totius corporis ad nigritiem tendit, & puſtulæ nigræ fiunt ex atræ bilis colore: & quicunq; morbi ex eius fiunt exuperantia, multitudinẽ humoris indicãt manifeſte: quem

admodum elephas, cancer, et quartanus circuitus A ex melancholico humore generantur: & lien magnus, & uarices denigratæ, ſunt eiuſdem humoris alumnæ paſſiones, quemadmodũ & quæ melancholia nominatur, & omne mentis deliriũ, cui ira, temeritas, atq; immanitas iungit. Hippocrates uero etiam ex mẽſtruis, ſuperabundantẽ in fœminis humorem cõiecturabatur: & ſcripta ſunt ab eo indicia, in primo libro De muliebribus. Ex his igiť, quòd atra bilis abũdet, dignoſcere oportet: & has habentem intẽtiones, ad eius accedere euacuationem. Secunda autem in ipſa euacuatione intentio habenda, eſt tolerantiæ facilitas. Quæcunq; uero in atra bile & flaua ſunt dicta, hæc mihi & in pitui B ta intellige, tumores ueluti inflatos, puſtulas, totius corporis colorem ad humoris ſpeciem, febres quotidianas, mentis pigritiem atque torporem, ſomnos profundos, capitis grauitates, & quoſdã acidos ructus, quando in uentriculo ſuperfluitas aderit. Hæc enim omnia ſuadent medicamẽtum dare pituitam purgans. Facta uero iam purgatione, tolerantiæ facilitas atteſtabitur & dignotioni, & ei quam auſus es facere propter ipſam, euacuationi. Ad dignotionem uero, & ſpem euacuationis, habes etiam conferentem aliquid non ſolum ętatem, uel naturam ægrotantis, ſed etiam anni tempus, & præſentem cõſtitutionem, præterea & regionem, & uictum antecedentem, unà cum alijs uitæ inſtitutis. Etenim didiciſti ut hęc omnia, nõnulla pituitam, nõnulla flauam bilem, nõnulla atram exau- C gent. Hæc quidẽ omnia, ut dictum eſt, ſunt intentiones exhibendi medicamentum, uim habens humorem infeſtantem expurgandi. In ipſa uero euacuatione altera erit intentio, uel nobis ferens recti iudicij teſtimoniũ, uel erroris. Recti quidem iudicij, tolerantiæ facilitas: erroris autem, difficultas. Nam infeſtantiũ humorum euacuationem facile tolerabunt ægrotantes. Si quid uero aliud, & non quod infeſtat, euacuatur: neceſſarium eſt omnino male tolerare. Quod igitur, ut dixi, in principio libri per unum oſtendit aphoriſmũ, ita ſcribens: Sic & uaſorum exinanitio, ſiquidem talis fiat qualem fieri oportet, confert, & leuiter ferunt. Id in hoc loco nunc in duas ſecans partes in medicationibus, per priorem quidem hunc ſermonẽ quæ ſint conferentes purgationes docet, per alterum aũt qui ſe- D quitur, admonet, ut tales euacuationes firmũ indicium ſubſequatur, facilitas tolerãtiæ. Exemplum uero ipſe appoſuit earũ quæ ſponte fiunt euacuationum ad bonũ, multa quidẽ in libris Epidemiarum, pauca uero in hoc ipſo libro Aphoriſmorũ, qualia huiuſcemodi ſunt: Quem aqua inter cutem habet: per uenas in uentrẽ aqua fluente, ſolutio. Si lippitudo adſit: ab alui profluuio capi bonũ. Quibus bilioſæ deiectiones, ſurditate ſupueniente ceſſant: et quibus ſurditas, bilioſis factis ceſſat.

III Si qualia oportet purgari, purgẽtur, confert, & leuiter ferunt: contraria uero grauiter.

Prius hic aphoriſmus à nobis expoſitus eſt in

prȩcedentis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiam in ſuperiori libri parte, ijſdem uerbis: quare & non nulli eum de hoc loco ſuſtulerunt.

Medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme uero inferiores. IIII

Subaudire oportet, uidelicet uentres. Recte autem æſtate purgat ſuperius, quoniam & qui tunc humor ſuperabundat, flaua bilis eſt, & omnino tota natura animalis propter ambiẽtem caliditatem magis ad ſuperiora mouetur. Quælibet autem ſuperfluitas, eò quò uergit, ducenda eſt per loca conuenientia: quemadmodũ ipſe in libro De humoribus ſcripſit. Addidit huic aphoriſmi ſermoni uerbum, magis, neq; ſimpliciter dixit: Medicari æſta- B te ſuperiora, hyeme uero inferiora. Nam etſi non ſæpe, raro tamen tempore ęſtatis humor phlegmaticus uiſus eſt abundare, ſicuti hyeme aliquando flaua bilis.

Sub Cane, & ante Canem difficiles ſunt medicationes. V

Nam & Exuſta tũc noſtra natura non fert eam quæ à medicamentis purgantibus, prouenit acrimoniam. Quare plures quoq; purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æſtum imbecillis, magis ex purgatione diſſoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambiẽtis in partem trahat extrinſecam, cõtrariam ei ad quam medicina ducit humores. Sicuti enim balneæ calidæ C natura aptę ſunt obſiſtere purgationibus, ſic & calor æſtatis, tunc præcipue, quum ſeipſo uehementior extiterit.

Graciles, & facile uomentes, purgare ſuperius, cauentes hyemem. VI

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum eſt uerbum, magis, Magna enim ex parte graciles ſunt bilioſi. Si igitur hoc acceſſerit, ut ſint ad uomendum faciles: ſunt per ſuperiora purgandi, niſi obſiſtat hyems. Nam ſuprà dictum eſt, medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

Vomẽtes uero difficulter, & mediocriter bene carnoſos, per inferiora, cauentes æſtatem. VII

Si facilis ad uomendum, & gracilis ſit, per ſuperiora purgandus eſt, niſi ſit hyems, hoc eſt æſtate, autumno, & uere. Sin difficulter uomat, & mediocriter bene carnoſus ſit: per inferiora, ſi res urgeat, ſolum cauendo ęſtatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

Tabidos uero, cauentes ad ſuperiora purgationes. VIII

Ad ſuperiores, inquit, purgationes nunquã tabidos duxeris, ueritus ſcilicet inſtrumentorũ quæ reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatẽ. Per tabidos autem intelligere oportet, uel eos qui morbum à

Græcis phthisin nominatum patiuntur, uel qui ad eum sunt natura proni: de quibus ipse in primo libro Epidemiarum scribit: Et maxime moriebantur quibus natura ad tabem prona erat. Est autem his pectus angustum, & qui in eo continetur pulmo.

IX Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria opponentes.

Ventres inferiores, uidelicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Quia uero ad inferiora declinat hic † humor, nõ sine ratiõe ipsum iubet per uentrẽ inferiorẽ euacuari, sicuti flauam bilẽ per superiorẽ, cũ sit leuis humor, & spõte cõtinue † fluret. Cõmune igitur ambobus est, ut ducantur quò uergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc uergit: alteri uero per inferiora, quoniam & ipse ad ista declinat. Contraria itaque est per superiora euacuatio illi quæ fit per inferiora: quorum utrunq; fit secundum unam communem rationẽ. Quare recte dixit Hippocrates: Eadem ratione contraria opponentes.

alias propter grauitatem addit ὑπολάζων

X Medicari in ualde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum est.

Dictum est & à me prius, quòd uerbum turget Hippocrates transtulit ab animalibus quæ ad coitum properant, cum naturali quadam concupiscentia moueantur ad seminis excretionem. Ostensum est enim in libris De semine, quòd fœmina etiam in coitu semen excernit. Quando igitur uel in toto corpore similis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem superfluitatum, uel si nõ in toto corpore, saltem in partibus principalioribus: tale quid consueuit Hippocrates per uerbum turgere significare; & statim per medicamentum euacuationem faciendam indicat, prius q̃ uel robur corporis dissoluatur, uel febris caliditas augeatur, uel ad aliquod membrum principale decumbant ij qui per corpus uagãtur humores. Quòd autem ualde acutos morbos nominauerit, quos prius per acutos dixit, unicuiq; liquet. Et quidem quòd horum iudicatiõis terminus est prima septimana, dictum & à me prius hoc est.

XI Quibus tormina, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque à medicamento, neque aliter soluitur: in aquam inter cutem siccam firmatur.

Tormina fiunt & propter morsum uehementem, et propter spiritum flatuosum, qui non habet exitum, sed in intestinorum inuolucris est interceptus. Quòd uero dolores ad tales dispositiões consequantur, nemini dubium. At cum circa umbilicum ac lumbos se firmauerint, postea neq; à medicamentis, neq; aliis soluuntur auxilijs: quædam est earum partium habitualis intemperatura: quæ magna ex parte perseuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate sicca nominatur. Vocatur autẽ hic morbus à posterioribus medicis tympanias, quoniam abdomẽ percussus talem sonum edit qualẽ tympana. Nam & in illis per cutem extentam inclusus aer percutitur, quemadmodum is qui in hoc morbi genere, in ꝓfundo locat̃. Quòd uero & hoc morbi genus ex tumoris similitudine hydropem, id est aquã inter cutem Hippocrates nominet, est manifestum. Non tamen humidũ est, sicuti qui ascites ab utris similitudine dicit̃: in quo materia collecta nõ est flatuosus aer, sed humor aquosus. Videtur autem à maiori frigiditate genera ri aquosus hydrops, quẽ asciten uocant: quoniam in membrana abdominis interiore humor ueluti in utre quodam continetur: à minore autem tympanias. Neque enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.

ὑπολᾶς

Quorum alui, intestinorũ leuitate laborant: hyberno tempore supra purgari, malum. XII

Morbum in quo celeriter ea quę comeduntur, talia deijciũtur qualia deuorata fuerint: leuitatem intestinorum nominant. Fitq; ex potentiæ contentiuæ debilitate: sed consequitur ad omniũ quæ ad aluum pertinent instrumẽtorum intemperaturas, hoc est ipsius uentriculi, in quẽ cibos deuoramus, & eorum quę ex hoc suscipiunt atq; transmittunt intestinorum. Fit etiam quandoque leuitas intestinorum ex aliqua summas partes occupante exulceratione, simili illis quæ in ore fiunt, quas Græci aphthas nominãt. Intemperaturæ igitur nonnunquã fiunt habituales (sic uero nominant illas quæ ipso corporum habitu læso fiunt) quandoq; propter frigidam pituitam, qualis est acida maxime. Earum autem quæ in † summa parte hęrent exulcerationum, causa est humor acris & tenuis. Hic igitur & si per superiora purgari debet, quoniam huiuscemodi humores magis fluitare soleant, q̃ ad inferiora secedere: non tamen hoc hyeme faciendum est: sicuti etiam superius est dictum. Alter uero pituitosus, quando adhæserit intestinis, nunquam est per superiora purgãdus, hoc est per uomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in uentriculo cõtinentur: eorum uero quę continentur in intestinis, nihil potest per uomitus euacuari.

Ad elleboros qui non facile supra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt. XIII

Prius oportet tentare eum qui elleborum sumpturus sit, quomodo se habeat ad superiores purgationes, hoc est ad eas quæ fiunt per uomitiones. Fiat autẽ periculum per medicamenta uomitoria, quæ cunq; sunt mediocria. Si igitur non facile purgari uideatur, nõ oportet huiuscemodi hominem ad elleborum ducere antequam præpararetur. Hoc aũt fieret, si per cõtinuos uomitus assueſcat is qui est sum-

est sumpturus elleborum, ad prompte uomendũ. Verum hoc, ut paruum aliquod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermisit. Melius autem fieret prius humectando corpora. Præhumectantur autem plurimo alimento, atq; quiete. Ac de quiete quidem clarum est. Sicut enim exercitia sunt apta natura exiccare: sic & requies (quod ociũ est, & ab exercitatione uacatio) seruat humiditatem. Cibus uero nõ simpliciter plenior est aptus natura humectare, sed quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc est neq; acerbam, neq; acrem, neque salsam, neq; amaram. Forte autem neq; simpliciter cibus, hic qui talis est, appellãdus, sed hoc totũ, cibus medicinalis: sicuti illi qui est cibus simpliciter, soli hoc ineſt ex omnibus, ut ex sua natura, non autem ex accidenti solitas partes animalis humectet, hoc ipsum non per se, sed ex accidenti aliquo faciente quiete. Quia enim eam quæ prouenit ex cibo humiditatem non exiccat, idcirco dicitur humectare. Aqua uero neq; epota, neque extrinsecus occursans, natura apta est solidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem posset quispiam habere doctrinam legendo librum nostrum De potentijs naturalibus, & librum De tabe.

XIIII Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporũ ducere magis: ad somnos uero atq; quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

Ipse attulit causam ob quam eorũ corpora moueri præcipiat, qui assumpserunt elleborũ. Quies siquidem in eodem statu conseruat, motus uero transmutat atque alterat corpus: ut indicat nauigatio, quæ motus quidem est, turbat autem corpora adeo ut & uomitum excitet. Cum igitur talis motus sit sufficiens & solus ad uomitum corpus præparare, fit sanè rationabile, ut si uomitorio medicamento quamlibet paruo coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseam scribũt, ut sit sermo talis. Ostendit autem & nausea quæ uehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motiõe corpus perturbari. Liquet autem quòd & hic sermo eandẽ uim habet cum priore.

XV Cum uolueris magis ducere elleborum moue corpus: cum uero sistere, somnum facito, & non moueto.

Prior quidem aphorismus, quomodo oporteat hominem qui elleborum sumpsit, ad purgationẽ præparare, nos docuit: præsens uero quomodo sistere purgationem. Non est autem absq; ratione, quòd ea quæ sistunt purgationem, sint contraria ijs quę uomitum cient. Si igitur motiones ciebãt, sistent quietes: & multo magis somnus, in quo motus animales ociantur, qui & per sensum fiũt, & præterea per musculos, in motibus quæ fiunt ex appetitu.

Carnes sanas habentibus elleborus periculosus. facit enim conuulsionem. XVI

Quod in præcedẽtibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nũc in ea sola dicit quę fit per elleborum: adeo ut duo aphorismi possint inuicẽ iungi, tali modo: Qui corpore bene se habent, difficile est medicari. Sic ergo & elleborus carnes sanas habentibus periculosus est, cõuulsiones em̃ facit. Habet namq; elleborus istud præcipuũ, facere cõuulsionem, propter operationis uehementiam.

Si quis febrem non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, seu uertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit: purgatione indigere per superiora significat. XVII

Abstinentia à cibo idem significat, quod inappetentia. Cordis autem morsus, est cordis, hoc est oris uentriculi, passio. Prisci siquidem & hoc cor nominabant. Vertigo autem est quando simul res conspectæ uidentur circumuolui, & sensus uisus repente destruitur, sibiq; tenebras circũfundi opinentur. Fit autem hoc ore uẽtriculi à malis humoribus morso. Nam propter neruorum magnitudinem, qui ad ipsum à cerebro ueniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimentum patiuntur. Hi itaq; casus sunt communes humorum omniũ mordacem habentium naturam. Os aũt sentire amaritudinem, solius bilis quæ rusa & flaua nominatur, est opus: quare recte in huiuscemodi inquit Hippocrates significari ꝙ oporteat purgari per superiora. quod explanatum, talem habebit interpretationem: Huiusmodi casus significãt medico, indigere hominem purgatiõe per superiora, hoc est per uomitiones.

Supra septum transuersum dolores, purgatione indigere per superiora significant: quicunque uero inferiora molestant, per inferiora. XVIII

Hic aphorismus quod antea in uno dolore docuit oris uentriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum est ut quicunq; supra septum trãsuersum consistunt, purgatione indigentes consulat per superiora purgari, quicunq; infra septum transuersum, per inferiora. Addidit autem sermoni, purgatione indigentes, ne quis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores simpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dicit hoc, sed quòd secundum humorum infestantium motiones, oportet etiam facere euacuationes: & neq; supra septum transuersum dolores per subducentia medicamenta euacuare, neq; infra cõsistentes per uomitiones.

Qui in medicamentis purgati non sitiunt: non quiescunt priusquam sitiant. XIX

Qui purgantur: nonnulli statim sitiunt, nõnulli postea. fitq; hoc propter ipsius uentriculi dispositionem, & propter datũ medicamentũ, & propter

humoris euacuati naturā. Ventriculi quidem ratione, qui ex caliditate, uel siccitate, uel ambabus qualitatibus prompte ad sitiendum perducatur, siue hoc natura insit ei qui biberit medicamentum, siue illo solum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acutum fuerit, & calidum, ac mordax: Propter humorem uero euacuatum, quando bilis amara fuerit. Hisce quidem de causis fiunt sitibundi: ex contrarijs uero longo tempore sine siti perseuerant, quando uel frigidiorem, & humidiorē uētriculum habuerit homo qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis, uel quando medicamentum omni uacat mordacitate, & tertio quando humor pituitosus aut aquosus extiterit. Verū & in his, quando abunde fuerint euacuati, consequitur sitis. Sufficiens etenim est & ea quæ ex euacuatione prouenit siccitas, ipsam efficere. accedit præterea medicamenti purgantis uis, habentis aliquam etsi neq; manifestā neq; sensibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

XX Non febricitantibus si tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere significatur.

Sicuti paulo antea docuit signa eorum quos oporteat purgare superius, ita nūc docet ea per quę cognosceret aliquis quando oporteat inferius purgare. Est autem communis utrisq; ratio in differentibus casibus. Nam pro †motione noxiorū humorum, facere oportet euacuationes.

Inclinatione [illegible] τῆς ῥοπῆς

XXI Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger, sponte uenietes, siue cum febre, siue sine febre, pessimæ, & quanto calores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamēto uero melius, & quanto colores plures non praui.

De deiectionibus nunc ipsi est sermo, quę à priscis medicis nigræ uocantur, bilis uero nigra exquisite non sunt. Nam acre, & corrodens, & acidū non habent: ac quod multo plus est, in terram effusæ ipsam non fermentāt: uerum sunt ut quis eius describens imaginem planè diceret: ueluti sanguinis limus, qualis & uinis crassioribus iam consistentibus solet subsidere quem fæcem nominant. Hæc si diutius moretur in corpore, & neq; per aliquem sensibilem effluxum neq; occultum excernatur, uerum transmutetur, atq; putrescat, fit bilis nigra exquisite. Antequam uero hæc generetur, splen trahit eam quæ est ueluti sanguinis fæx, hepar expurgās: quemadmodum in commentarijs De potentijs naturalibus est demonstratum. utitur itaq; hoc melāncholico humore ad sui nutritionem splen: & quantam ipse fecerit superfluitatem, hanc rursus totam expellit ad uētrem unà cū alijs superfluitatibus excernendam. Si quando igitur neq; splen bene expurgauerit: & ille qui in hepate continetur sanguis, multū huius limosæ superfluitatis habuerit, accrescetq; debilitas uisceri, ita ut in seipso continere superfluitates non possit, tūc illæ quæ nigræ uocantur, fient deiectiones, de quibus nunc sermo habetur ab ipso. Adiecit autē suo sermoni, ueluti sanguis: tale quiddam ostendens. Qualis fit sanguis denigratus dū per intestina defertur, tales sunt nigræ deiectiones. Nam extremę dementiæ fuerit existimare, sanguini, secūdum naturam se habenti, tales deiectiones assimilari. Fiēt etenim hæ & rubræ, & nigræ. Atqui impossibile est sanguinē eundem, & rubrum, & nigrum esse: Plurimas uero huiuscemodi deiectiones in pestilenti hoc morbo longo conspeximus: quæ nō magis in ijs qui exitio proximi erāt, quàm in alijs saluandis apparebant: non tamē uel in principio, uel incremento morborum conspiciebantur. Tunc enim quæ euacuabantur, erant & flaua & rufa colore colliquamenta. quæ uero mox apparebant, nigra erant, ueluti sanguinis fæx, siue ipso superassato habuissent generationē, siue cū aliquam extraneam putredinem assumpsissent, illis quæ in uentriculo fiunt cruditatibus proportionalem, quādo ad uitiosos humores corruptio terminauerit. Quare ab initio quidem nunquam ad bonum fiunt huiuscemodi deiectiones, magnam uisceris læsionē ostendentes: ad morbos uero consistentes sequuntur sæpius, natura superfluitates expurgāte. Non tamen istud hoc in aphorismo adiecit Hippocrates, quāuis alibi quidē dixerit in uniuersum, signa iudicatoria non statim apparent: in sequenti autē aphorismo particulatim, dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale est. Nunquid igitur satis uisus est sui animi manifestare sententiam, utens hoc uerbo, uenientes quod temporis spatiū ostendit, tanquā uel per morbum totum, uel per longū ipsius tempus tales ueniant deiectiões? Si enim aliquod unum tempus ostēdere uoluisset: omnino uel quę post apparuissent, uel quæ uenissent, protulisset, non sponte uenientes. Hoc enim uerbum, uenientes, non aduenisse, sed aduenire significat. Assumpto tamen medicamento quod uim habet purgandi nigra, talia deijci nihil mirū. Sic itaq; multi deiectionum colores præter naturam, sponte quidem euacuati, multarum, atq; malarū in corpore dispositionum sunt signa. à medicamento autem ducti uim habente plures humorum species euacuare, nihil absurdum significant.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis uel supra uel infra exierit, letale. XXII

Facta est à nobis & in antecedēte aphorismo distinctio inter humorem melancholicum, & nigrā bilem, de qua nunc sermo habetur ab ipso. Et causam ob quā ab initio letales sint huiuscemodi humores, postea uero iudicatorij appareant, in illo aphorismo sufficienter percurrimus: sed & nunc repetemus, quoniam ea quę sunt ad artem maxime necessaria, sæpe tractare sit melius. Quādo aliquis incipit morbus: si quid excernitur, nihil tūc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia casus præter naturam earum quæ sunt in corpore dispositionū.

Quo

Quo enim in tempore à causis quidem morbum facientibus natura grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: siquidem oportet coctionem præire, subsequi uero discretionē, & postea euacuationem, ut bona sit crisis, siue iudicium. Hæc autem nos ipse docuit in primo libro Epidemiarum, ita inquiēs: Coctiones, iudicij celeritatem salutisq; securitatē significant: cruda autem & incocta ad malos abscessus conuersa, iudicationis carentiam, uel dolores, uel longitudinem, uel mortes, uel eorundem malorum reditus. Quando igitur post morbi coctionem aliquis humor uitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et propter hoc atra bilis, & alius omnis huiuscemodi humor, ubi signa coctionis in morbi processu apparuerint, bonam significat euacuationem. Si uero aliter excernantur sine signis coctiōis, exitialis est casus. Quare cum in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit humorū talium euacuatio.

XXIII Quibuscunq; ex morbis acutis aut diuturnis, uel ex uulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue uti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur.

Sermo in hoc aphorismo est potentia talis, Siue atra bilis (de qua antecedēs docuit aphorismus) siue nigra quę sanguini assimilatur (de quibus prior aphorismus) ijs qui ad extremam extenuationem uenerint, apparuerit, postridie moriuntur. Est em in talibus natura imbecillis adeo ut nō possint cōcoquere neq; discernere neque excernere quæ ita praua existunt. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri nequeant, effunduntur, & idcirco sunt difficilia. Mortē autem nō in postremis afferunt, ut in alijs contingit morbis propter uiriū imbecillitatem. Ostēdit tamen in hoc aphorismo manifeste, quod & in priore, cum dicebat, Deiectiones nigræ qualis sanguis: subaudire oporteat, niger: ut tale sit plenum, Deiectiones nigræ, qualis sanguis niger. Ostendit autē & nos bene à nigris succis bilem nigram separasse. Hæc enim sanguini denigrato similia uidentur, differentia in eo quòd fusa sunt, & non concreta, ut ille. Nigra autem bilis & in eo quòd fusa est absq; concretione, & quia fulgentem habet nigredinem: & præterea mordax est, sicuti acetum, & terram abradit, atque fermentat, quorum nihil nigris adest.

XXIIII Difficultas intestinorum, si ab atra bile inceperit, letalis est.

Ab illa quæ à quibusdam rufa, ab alijs bilis flaua nominatur, magna ex parte incipit intestinorū difficultas, abrasis prius in summa parte propter humoris acrimoniam intestinis, postea uero exesis adeo ut exulcerentur. Hanc igitur intestinorū difficultatem sæpe sanauimus. Quæ uero ab atra bile fit, insanabilis est prorsus, cum nihil differat à cancro ulcerato. cum igitur hic cancer in summa parte consistens, sit aut cum difficultate sanabilis, aut omnino insanabilis, quamuis possit continuo medicinam habere insidentem: rationabile est illū qui occupat intestina, non solum quia nullum illi medicamentum cōtinuo adhærere potest, uerum etiam quia semper ab alimēti superfluitatibus tangitur, esse penitus insanabilem.

Sanguis quidem supra, qualiscunq; fuerit, malus: infra autem, bonus est. XXV

De nigris deiectionibus sermo habitus ab ipso est in præcedentibus aphorismis: nunc uero de ijs quæ uel per os, uel per sedem excernuntur, uerba facit. Quare in proposito aphorismo quando ipse dicit supra, solam quæ fit per os excretionem intelligemus, illa quæ fit per nares omissa. Hanc itaq; ait omnino esse malā, qualiscunq; fuerit is qui excernitur sanguis, hoc est, siue spumosus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus. Melius enim esse inquit, ut infra exeat, non tamē more disrupti sanguinis, sed paulatim fluentis, ita ut sui exitus tarditate denigretur. Ipsum itaq; sanguinem confluere omino ad aliquod intestinum, malum oportet existimare. Melius autem quādo paucus, quàm quādo multus ueluti disruptus effluxerit. Quare quod legitur, bonus, nō tanquam proprie dictum, sed tanquam in comparatione melius diceret, est accipiendum, quasi ita diceret: Infra autem melius nigra deijci. Vere enim hoc eligibilius, quàm per os quocunq; modo sanguinē ferri. Hoc siquidem dixerit quispiam, ut eam quæ uidetur in uerbis Hippocratis repugnantiam dissoluat, dicentis, nunc bonum esse ut nigra deijciātur, cum tamen paulo antea pessimum id esse dixerit. Possumus etiam uocabulum, nigra, sic accipere, quemadmodū ipse in Epidemijs dixit, de sanguine ex uenis, quas hæmorrhoidas uocant, profluente, tanquam sanante melancholicas passiones. Re uera enim iam factæ melancholiæ maximū est remedium sanguinis ex his uenis profluuium: quam etiam, si futura sit, prohibet. Sic itaq; nobis intelligentibus, sermo talis erit: Sanguis supra, qualiscūq; fuerit, malum: infra uero per hæmorrhoides, bonum, quando nigra euacuantur: hoc est quando hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Aliter non est assuefaciendum ei quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, ut quæ periculosam habeat utranque immoderantiam, siue supra modum sanguis excernatur, siue ex toto supprimatur.

A difficultate intestinorum habito, si ueluti carunculæ exeant, letale est. XXVI

In difficultatibus intestinorum, quę nuper incepere, quædam corpora pinguia excernuntur: post hæc autem, nisi finiri anticipauerint, quædam ramenta intestinorum, ablata ipsorum superficie interiore, quæ membranosa existit & densa, illi quæ cutem exterius contegit mēbranulę proportionalis. Post hæc autē aliquid ex ipsa abradit substātia

intestino

intestinorum, in quo tempore non adhuc fieri difficultatem intestinorum, sed iam factam atq; completam dicimus esse. Quando igitur partes adeo magnæ intestinorum excernuntur in difficultate intestinorum, ut possimus eas carnes nominare: letalem ait esse morbum, cum neque caro concrescere, neque cicatrix obduci in tali possit exulceratione.

XXVII Quibus in febribus sanguinis fluxerit multi tudo quacunq; ex parte: cum reficiuntur, alui ijs humectantur.

Calore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis, neq; cibi bene concoqui, neque in sanguinem transmutari, ac quod multum plus est neq; distribui possunt per corpus: propterq; hæc omnia, alB uos fieri humidiores par est, donec processu tẽporis uires suas natura recuperauerit.

XXVIII Quibus bilioſæ deiectiones superueniente surditate, cessant: & quibus surditas, superuenientibus bilioſis deiectionibus, cessat.

Non de ea quæ ex habitu difficulter soluitur, surditate nunc illi sermo est, sed de ea quæ repente in febribus, uel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipsa siquidem cum meatus auditorios occupauerit, efficit surditatem. Cum uero hinc ipsam natura expellente, ad excretionẽ peruenerit, soluit surditatem.

XXIX Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, C difficile iudicium sequitur.

Quicunque ad febres, & præcipue ardentes, rigores superueniunt; iudiciũ habere solent bonum atq; perfectum ubi in die iudicatoria fiunt, & cum signis coctionis: non bonũ autem neq; perfectum quando uel diei uel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd igitur cõcoqui oporteat quæ bene iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiarũ per ea uerba quæ paulo antea diximus, quorũ initiũ: Coctiões celeritatẽ iudicij, salutisq; securitatẽ significãt. Quòd autẽ neq; in omnibus diebus, & in Prognostico scripsit, & in hoc ipso Aphorismorum libro, & preterea in primo Epidemiarũ. Collecta autem sunt à nobis hæc omnia opportuneq; exposita: quęcũq; quidẽ de diebus iudicatorijs abD eo scripta sunt, in tractatu De diebus iudicatorijs inscripto: quæcunq; uero de signis coctionis, in altero de iudicijs. Dictũ autẽ & in ipsis est de eo qđ fit in die sexta iudicio: de quo nunc etiam faciens mentionẽ, ait eos qui in hoc die fiunt rigores, difficile habere iudiciũ, hoc est uel malum afferre iudicium, ac si male iudicantes dixisset, uel nõ firmiter, Imo in quibus facile foret fieri recidiuã: uel in longũ tempus extensum, ac si difficulter solubiles dixisset. Cum casibus uero quandoq; difficilibus sextæ diei iudicium fit: de quibus omnibus integre scripsimus, in ijs quas nuper nominauimus tractationibus. Hæc igit in hunc modũ fieri etiã ipsa experientia testatur; ipsorũ autẽ causas longum est A set in præsentia exponere. De diebus em iudicantibus, tertio diximus lib. De iudicatorijs diebus: de rigore autẽ in opere ad id seorsum dedicato.

Quibuscunq; accessiones fiunt: quacũq; ho XXX ra febris dimiserit, si eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile.

Supponatur quispiam prima die cœpisse febricitare hora tertia, & quieuisse quauis alia hora: deinde die secundo eadem hora tertia cœpisse, mox cessasse febrem quacũq; hora: & tertio rursus die hora tertia cœpisse, mox rursus quouis tẽpore finita febre: cœpisse iterum quarto die eadem hora tertia: & ita deinceps seruari quidem semper horã tertiã in qua accessio suum facit initiũ, non seruari autem alias in quibus finitur: hunc qui tali laboret morbo, necesse est temporibus longioribus ægrotare ijs qui non habẽt horam initij accessionis ordinatam. Hoc quidem nos ab experientia comprobatum, dictũ fuisse arbitramur. Sunt uero quidam qui tale aiunt esse quod dicitur: Si primo die accessionem ægrotus habuerit, exẽpli gratia, hora tertia: & (si ita cõtigerit) hora duodecima febris desierit: rursus die secundo hora duodecima cœperit febricitare: morbum aiunt difficile iudicium habiturum, cum neq; rationem ullam subijciant, neq; id ab experientia comprobari, ostendere ualeãt. Non tamẽ, difficile habẽs iudiciũ, aliter possumus interpretari, q̃m difficulter solubile: ut tale sit quod ab Hippocrate dicitur, Siue quouis die, siue tertio, siue quarto ægrotus habeat accessionẽ eadẽ hora, difficulter soluetur is morbus, siue multas, siue paucas accessio occupet horas. Hoc igitur (ut dixi) experientia comprobatur: eius uero causam talem esse opinandum est, causam accessionum ubi non fuerit fixa ac stabilita, non seruare eundem terminum aut circuitum: ubi uero firmata fuerit, seruare: atque ideo difficulter solubilis est causa quæ fixa ac stabilita sit: facile uero solubilis, quæ talis non est. Nam firmata, ut quispiã diceret, magnam uim demolientẽ exposcunt, quę longo tempore, & per fortiora ac plura auxilia cõparantur.

Lassitudinem habentibus in febribus: in ar XXXI ticulos, & circa maxillos potissimum abscessus fiunt.

Dictum & prius est quòd lassitudinum nõnullæ quidem in multis accidunt motibus quæ simpliciter & propriè labores nominantur: quidam uero neq; multis, neque uehementibus actí motibus, lassitudines pati consueuerunt. Tales itaque labores, non labores simpliciter, sed spontaneos labores nominare cõsueuerunt. Amborum autem ipsorum communis est locus perpessus: hic uero est totum genus in corporibus musculosum. Qui uero ex motibus pluribus labores accidunt, ipsis adest propriũ peculiare, caliditas articulorũ: quare in his nihil mirũ ad articulos abscessꝰ decũbere: ut qui unà cũ musculis laborauerint, atq; ultra modũ conca-

cõcaluerint. Spontaneis autem laboribus, una so A taret. Nam ut plurimũ solet ad talia decũbere, in la ratione euenit, ut fluxiones decumbant ad articulos, (sicuti & omnibus alijs ferè morbis qui per abscessus iudicantur) cum latiora ipsorum spatia prompte se habeant ad superfluitates suscipiẽdas. Rariores igitur in illis abscessus sunt, in laboriosis plures: & præcipue cum labor spontaneus fuerit, & ex ijs maxime quibus ex multitudine labor inest. Erit igitur in aphorismo sermonis hęc summa. Ilis qui quomodocunq; in febribus lassitudinẽ habent: ad articulos, & circa maxillas præcipue abscessus fiunt. Hoc uero cõtingit propter eam quę est in febribus caliditatẽ, relata multitudine ad caput, mox inde suscipientibus illis qui circa maxillas adenes existũt, sicuti qui circa inguina & alas sunt, quãdo ad illas partes multitudo peruenerit. B

XXXII Quibuscunq; resurgentibus ex morbis, siquid laborauerit, hic fiunt abscessus.

Siquidem labor & uehementem significat motum & dolorem, & læsionem sicuti prius dictum est: liquet & quòd laborare, pluri uti motu significabit, & aliquem habere uel dolorem, uel lęsionẽ. in nonnullis igitur qui ex morbo conualescunt, apparet, quando humores morbum facientes nõ satis fuerint expurgati, sed quasdam reliquerint superfluitates, cũ laborantẽ siue dolentẽ partẽ quãpiã habuerint, illuc morbum decũbere absessus: cum labor quidem habeat causæ rationem, dolor uero signi. Nam in uehementioribus motibus & C uires fiunt imbecilliores, & caliditas maior accenditur: doloreq; iam fluxione decumbẽte perficitur. Hoc igitur, ut diximus, est signũ absessus qui fit. Caliditas autem atq; imbecillitas ad locũ affectum prouehit superfluitates. Vtroq; igitẽ (ut diximus) modo accipere possumus uerbum laborare: toti tamen sermoni qui nũc ab Hippocrate profertur, alterum magis cõuenit significatum: siquidem antea de laboriosis febrib. locutus, deinceps autem rursus, inquit: Sed & si quid antea laborauerit. Videtur enim prior aphorismus, cuius initium, Lassitudinẽ habẽtibus in febribus, de lassitudinib. morborũ habuisse sermonem: in eo autẽ qui nũc proponitur, de ijs qui fiunt in conualescentibus: in sequẽte uero, de illis qui morbum antecedunt.

XXXIII Sed & si ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur.

Siue quis uelit connectere duobus prioribus sermonibus illum qui nũc dicitur, ad unius aphorismi integritatem, siue seorsum unumquemq; scribere, nihil refert: nam & cõmunitas eorum ostensa est, & singulorum proprietas in sermone proposito. Dicetur autem & nunc à nobis denuo breuibus: Quando in morbo sensus aliquis lassitudinis fuerit, expectare oportet ægrotanti abscessum aliquem ad articulos fore, præsertim iuxta maxillas: Simili modo si quis ex morbo conualescens, parte aliqua corporis laborauerit, uel ante quàm ægro

XXXIV

XXXV

XXXVI

XXXVII

XXXVIII

XXXIX

XL

XLI

XLII

XLIII

XLIV

XLV

XLVI

XLVII

XLVIII

XLIX

L

LI

LII

LIII

LIV

LV

LVI

LVII

LVIII

LIX

LX

LXI

LXII

LXIII

LXIV

LXV

LXVI

LXVII

LXVIII

LXIX

LXX

LXXI

LXXII

LXXIII

LXXIV

LXXV

LXXVI

LXXVII

LXXVIII

LXXIX

LXXX

LXXXI

LXXXII

LXXXIII

LXXXIV

LXXXV

LXXXVI

LXXXVII

LXXXVIII

LXXXIX

XC

XCI

XCII

XCIII

XCIV

XCV

XCVI

XCVII

XCVIII

XCIX

C

CI

CII

CIII

CIV

CV

CVI

CVII

CVIII

CIX

CX

CXI

CXII

CXIII

CXIV

CXV

CXVI

CXVII

CXVIII

CXIX

CXX

CXXI

CXXII

CXXIII

CXXIV

CXXV

CXXVI

CXXVII

CXXVIII

CXXIX

CXXX

CXXXI

CXXXII

CXXXIII

CXXXIV

CXXXV

CXXXVI

CXXXVII

CXXXVIII

CXXXIX

CXL

CXLI

CXLII

CXLIII

CXLIV

CXLV

CXLVI

CXLVII

CXLVIII

CXLIX

CL

CLI

CLII

CLIII

CLIV

CLV

CLVI

CLVII

CLVIII

CLIX

CLX

CLXI

CLXII

CLXIII

CLXIV

CLXV

CLXVI

CLXVII

CLXVIII

CLXIX

CLXX

CLXXI

CLXXII

CLXXIII

CLXXIV

CLXXV

CLXXVI

CLXXVII

CLXXVIII

CLXXIX

CLXXX

CLXXXI

CLXXXII

CLXXXIII

CLXXXIV

CLXXXV

CLXXXVI

CLXXXVII

CLXXXVIII

CLXXXIX

CXC

CXCI

CXCII

CXCIII

CXCIV

CXCV

CXCVI

CXCVII

CXCVIII

CXCIX

CC

CCI

CCII

CCIII

CCIV

CCV

CCVI

CCVII

CCVIII

CCIX

CCX

CCXI

CCXII

CCXIII

CCXIV

CCXV

CCXVI

CCXVII

CCXVIII

CCXIX

CCXX

CCXXI

CCXXII

CCXXIII

CCXXIV

CCXXV

CCXXVI

CCXXVII

CCXXVIII

CCXXIX

CCXXX

CCXXXI

CCXXXII

CCXXXIII

CCXXXIV

CCXXXV

CCXXXVI

CCXXXVII

CCXXXVIII

CCXXXIX

CCXL

CCXLI

CCXLII

CCXLIII

CCXLIV

CCXLV

CCXLVI

CCXLVII

CCXLVIII

CCXLIX

CCL

CCLI

CCLII

CCLIII

CCLIV

CCLV

CCLVI

CCLVII

CCLVIII

CCLIX

CCLX

CCLXI

CCLXII

CCLXIII

CCLXIV

CCLXV

CCLXVI

CCLXVII

CCLXVIII

CCLXIX

CCLXX

CCLXXI

CCLXXII

CCLXXIII

CCLXXIV

CCLXXV

CCLXXVI

CCLXXVII

CCLXXVIII

CCLXXIX

CCLXXX

CCLXXXI

CCLXXXII

CCLXXXIII

CCLXXXIV

CCLXXXV

CCLXXXVI

CCLXXXVII

CCLXXXVIII

CCLXXXIX

CCXC

CCXCI

CCXCII

CCXCIII

CCXCIV

CCXCV

CCXCVI

CCXCVII

CCXCVIII

CCXCIX

CCC

CCCI

CCCII

CCCIII

CCCIV

CCCV

CCCVI

CCCVII

CCCVIII

CCCIX

CCCX

CCCXI

CCCXII

CCCXIII

CCCXIV

CCCXV

CCCXVI

CCCXVII

CCCXVIII

CCCXIX

CCCXX

CCCXXI

CCCXXII

CCCXXIII

CCCXXIV

CCCXXV

CCCXXVI

CCCXXVII

CCCXXVIII

CCCXXIX

CCCXXX

CCCXXXI

CCCXXXII

CCCXXXIII

CCCXXXIV

CCCXXXV

CCCXXXVI

CCCXXXVII

CCCXXXVIII

CCCXXXIX

CCCXL

CCCXLI

CCCXLII

CCCXLIII

CCCXLIV

CCCXLV

CCCXLVI

CCCXLVII

CCCXLVIII

CCCXLIX

CCCL

CCCLI

CCCLII

CCCLIII

CCCLIV

CCCLV

CCCLVI

CCCLVII

CCCLVIII

CCCLIX

CCCLX

CCCLXI

CCCLXII

CCCLXIII

CCCLXIV

CCCLXV

CCCLXVI

CCCLXVII

CCCLXVIII

CCCLXIX

CCCLXX

CCCLXXI

CCCLXXII

CCCLXXIII

CCCLXXIV

CCCLXXV

CCCLXXVI

CCCLXXVII

CCCLXXVIII

CCCLXXIX

CCCLXXX

CCCLXXXI

CCCLXXXII

CCCLXXXIII

CCCLXXXIV

CCCLXXXV

CCCLXXXVI

CCCLXXXVII

CCCLXXXVIII

CCCLXXXIX

CCCXC

CCCXCI

CCCXCII

CCCXCIII

CCCXCIV

CCCXCV

CCCXCVI

CCCXCVII

CCCXCVIII

CCCXCIX

CD

CDI

CDII

CDIII

CDIV

CDV

CDVI

CDVII

CDVIII

CDIX

CDX

CDXI

CDXII

CDXIII

CDXIV

CDXV

CDXVI

CDXVII

CDXVIII

CDXIX

CDXX

CDXXI

CDXXII

CDXXIII

CDXXIV

CDXXV

CDXXVI

CDXXVII

CDXXVIII

CDXXIX

CDXXX

CDXXXI

CDXXXII

CDXXXIII

CDXXXIV

CDXXXV

CDXXXVI

CDXXXVII

CDXXXVIII

CDXXXIX

CDXL

CDXLI

CDXLII

CDXLIII

CDXLIV

CDXLV

CDXLVI

CDXLVII

CDXLVIII

CDXLIX

CDL

CDLI

CDLII

CDLIII

CDLIV

CDLV

CDLVI

CDLVII

CDLVIII

CDLIX

CDLX

CDLXI

CDLXII

CDLXIII

CDLXIV

CDLXV

CDLXVI

CDLXVII

CDLXVIII

CDLXIX

CDLXX

CDLXXI

CDLXXII

CDLXXIII

CDLXXIV

CDLXXV

CDLXXVI

CDLXXVII

CDLXXVIII

CDLXXIX

CDLXXX

CDLXXXI

CDLXXXII

CDLXXXIII

CDLXXXIV

CDLXXXV

CDLXXXVI

CDLXXXVII

CDLXXXVIII

CDLXXXIX

CDXC

CDXCI

CDXCII

CDXCIII

CDXCIV

CDXCV

CDXCVI

CDXCVII

CDXCVIII

CDXCIX

D

DI

DII

DIII

DIV

DV

DVI

DVII

DVIII

DIX

DX

DXI

DXII

DXIII

DXIV

DXV

DXVI

DXVII

DXVIII

DXIX

DXX

DXXI

DXXII

DXXIII

DXXIV

DXXV

DXXVI

DXXVII

DXXVIII

DXXIX

DXXX

DXXXI

DXXXII

DXXXIII

DXXXIV

DXXXV

DXXXVI

DXXXVII

DXXXVIII

DXXXIX

DXL

DXLI

DXLII

DXLIII

DXLIV

DXLV

DXLVI

DXLVII

DXLVIII

DXLIX

DL

DLI

DLII

DLIII

DLIV

DLV

DLVI

DLVII

DLVIII

DLIX

DLX

DLXI

DLXII

DLXIII

DLXIV

DLXV

DLXVI

DLXVII

DLXVIII

DLXIX

DLXX

DLXXI

DLXXII

DLXXIII

DLXXIV

DLXXV

DLXXVI

DLXXVII

DLXXVIII

DLXXIX

DLXXX

DLXXXI

DLXXXII

DLXXXIII

DLXXXIV

DLXXXV

DLXXXVI

DLXXXVII

DLXXXVIII

DLXXXIX

DXC

DXCI

DXCII

DXCIII

DXCIV

DXCV

DXCVI

DXCVII

DXCVIII

DXCIX

DC

DCI

DCII

DCIII

DCIV

DCV

DCVI

DCVII

DCVIII

DCIX

DCX

DCXI

DCXII

DCXIII

DCXIV

DCXV

DCXVI

DCXVII

DCXVIII

DCXIX

DCXX

DCXXI

DCXXII

DCXXIII

DCXXIV

DCXXV

DCXXVI

DCXXVII

DCXXVIII

DCXXIX

DCXXX

DCXXXI

DCXXXII

DCXXXIII

DCXXXIV

DCXXXV

DCXXXVI

DCXXXVII

DCXXXVIII

DCXXXIX

DCXL

DCXLI

DCXLII

DCXLIII

DCXLIV

DCXLV

DCXLVI

DCXLVII

DCXLVIII

DCXLIX

DCL

DCLI

DCLII

DCLIII

DCLIV

DCLV

DCLVI

DCLVII

DCLVIII

DCLIX

DCLX

DCLXI

DCLXII

DCLXIII

DCLXIV

DCLXV

DCLXVI

DCLXVII

DCLXVIII

DCLXIX

DCLXX

DCLXXI

DCLXXII

DCLXXIII

DCLXXIV

DCLXXV

DCLXXVI

DCLXXVII

DCLXXVIII

DCLXXIX

DCLXXX

DCLXXXI

DCLXXXII

DCLXXXIII

DCLXXXIV

DCLXXXV

DCLXXXVI

DCLXXXVII

DCLXXXVIII

DCLXXXIX

DCXC

DCXCI

DCXCII

DCXCIII

DCXCIV

DCXCV

DCXCVI

DCXCVII

DCXCVIII

DCXCIX

DCC

DCCI

DCCII

DCCIII

DCCIV

DCCV

DCCVI

DCCVII

DCCVIII

DCCIX

DCCX

DCCXI

DCCXII

DCCXIII

DCCXIV

DCCXV

DCCXVI

DCCXVII

DCCXVIII

DCCXIX

DCCXX

DCCXXI

DCCXXII

DCCXXIII

DCCXXIV

DCCXXV

DCCXXVI

DCCXXVII

DCCXXVIII

DCCXXIX

DCCXXX

DCCXXXI

DCCXXXII

DCCXXXIII

DCCXXXIV

DCCXXXV

DCCXXXVI

DCCXXXVII

DCCXXXVIII

DCCXXXIX

DCCXL

DCCXLI

DCCXLII

DCCXLIII

DCCXLIV

DCCXLV

DCCXLVI

DCCXLVII

DCCXLVIII

DCCXLIX

DCCL

DCCLI

DCCLII

DCCLIII

DCCLIV

DCCLV

DCCLVI

DCCLVII

DCCLVIII

DCCLIX

DCCLX

DCCLXI

DCCLXII

DCCLXIII

DCCLXIV

DCCLXV

DCCLXVI

DCCLXVII

DCCLXVIII

DCCLXIX

DCCLXX

DCCLXXI

DCCLXXII

DCCLXXIII

DCCLXXIV

DCCLXXV

DCCLXXVI

DCCLXXVII

DCCLXXVIII

DCCLXXIX

DCCLXXX

DCCLXXXI

DCCLXXXII

DCCLXXXIII

DCCLXXXIV

DCCLXXXV

DCCLXXXVI

DCCLXXXVII

DCCLXXXVIII

DCCLXXXIX

DCCXC

DCCXCI

DCCXCII

DCCXCIII

DCCXCIV

DCCXCV

DCCXCVI

DCCXCVII

DCCXCVIII

DCCXCIX

DCCC

DCCCI

DCCCII

DCCCIII

DCCCIV

DCCCV

DCCCVI

DCCCVII

DCCCVIII

DCCCIX

DCCCX

DCCCXI

DCCCXII

DCCCXIII

DCCCXIV

DCCCXV

DCCCXVI

DCCCXVII

DCCCXVIII

DCCCXIX

DCCCXX

DCCCXXI

DCCCXXII

DCCCXXIII

DCCCXXIV

DCCCXXV

DCCCXXVI

DCCCXXVII

DCCCXXVIII

DCCCXXIX

DCCCXXX

DCCCXXXI

DCCCXXXII

DCCCXXXIII

DCCCXXXIV

DCCCXXXV

DCCCXXXVI

DCCCXXXVII

DCCCXXXVIII

DCCCXXXIX

DCCCXL

DCCCXLI

DCCCXLII

DCCCXLIII

DCCCXLIV

DCCCXLV

DCCCXLVI

DCCCXLVII

DCCCXLVIII

DCCCXLIX

DCCCL

DCCCLI

DCCCLII

DCCCLIII

DCCCLIV

DCCCLV

DCCCLVI

DCCCLVII

DCCCLVIII

DCCCLIX

DCCCLX

DCCCLXI

DCCCLXII

DCCCLXIII

DCCCLXIV

DCCCLXV

DCCCLXVI

DCCCLXVII

DCCCLXVIII

DCCCLXIX

DCCCLXX

DCCCLXXI

DCCCLXXII

DCCCLXXIII

DCCCLXXIV

DCCCLXXV

DCCCLXXVI

DCCCLXXVII

DCCCLXXVIII

DCCCLXXIX

DCCCLXXX

DCCCLXXXI

DCCCLXXXII

DCCCLXXXIII

DCCCLXXXIV

DCCCLXXXV

DCCCLXXXVI

DCCCLXXXVII

DCCCLXXXVIII

DCCCLXXXIX

DCCCXC

DCCCXCI

DCCCXCII

DCCCXCIII

DCCCXCIV

DCCCXCV

DCCCXCVI

DCCCXCVII

DCCCXCVIII

DCCCXCIX

DCCCC

DCCCCI

DCCCCII

DCCCCIII

DCCCCIV

DCCCCV

DCCCCVI

DCCCCVII

DCCCCVIII

DCCCCIX

DCCCCX

DCCCCXI

DCCCCXII

DCCCCXIII

DCCCCXIV

DCCCCXV

DCCCCXVI

DCCCCXVII

DCCCCXVIII

DCCCCXIX

DCCCCXX

DCCCCXXI

DCCCCXXII

DCCCCXXIII

DCCCCXXIV

DCCCCXXV

DCCCCXXVI

DCCCCXXVII

DCCCCXXVIII

DCCCCXXIX

DCCCCXXX

DCCCCXXXI

DCCCCXXXII

DCCCCXXXIII

DCCCCXXXIV

DCCCCXXXV

DCCCCXXXVI

DCCCCXXXVII

DCCCCXXXVIII

DCCCCXXXIX

DCCCCXL

DCCCCXLI

DCCCCXLII

DCCCCXLIII

DCCCCXLIV

DCCCCXLV

DCCCCXLVI

DCCCCXLVII

DCCCCXLVIII

DCCCCXLIX

DCCCCL

DCCCCLI

DCCCCLII

DCCCCLIII

DCCCCLIV

DCCCCLV

DCCCCLVI

DCCCCLVII

DCCCCLVIII

DCCCCLIX

DCCCCLX

DCCCCLXI

DCCCCLXII

DCCCCLXIII

DCCCCLXIV

DCCCCLXV

DCCCCLXVI

DCCCCLXVII

DCCCCLXVIII

DCCCCLXIX

DCCCCLXX

DCCCCLXXI

DCCCCLXXII

DCCCCLXXIII

DCCCCLXXIV

DCCCCLXXV

DCCCCLXXVI

DCCCCLXXVII

DCCCCLXXVIII

DCCCCLXXIX

DCCCCLXXX

DCCCCLXXXI

DCCCCLXXXII

DCCCCLXXXIII

DCCCCLXXXIV

DCCCCLXXXV

DCCCCLXXXVI

DCCCCLXXXVII

DCCCCLXXXVIII

DCCCCLXXXIX

DCCCCXC

DCCCCXCI

DCCCCXCII

DCCCCXCIII

DCCCCXCIV

DCCCCXCV

DCCCCXCVI

DCCCCXCVII

DCCCCXCVIII

DCCCCXCIX

DCCCCC

DCCCCCI

DCCCCCII

DCCCCCIII

DCCCCCIV

DCCCCCV

DCCCCCVI

DCCCCCVII

DCCCCCVIII

DCCCCCIX

DCCCCCX

DCCCCCXI

DCCCCCXII

DCCCCCXIII

DCCCCCXIV

DCCCCCXV

DCCCCCXVI

DCCCCCXVII

DCCCCCXVIII

DCCCCCXIX

DCCCCCXX

DCCCCCXXI

DCCCCCXXII

DCCCCCXXIII

DCCCCCXXIV

DCCCCCXXV

DCCCCCXXVI

DCCCCCXXVII

DCCCCCXXVIII

DCCCCCXXIX

DCCCCCXXX

DCCCCCXXXI

DCCCCCXXXII

DCCCCCXXXIII

DCCCCCXXXIV

DCCCCCXXXV

DCCCCCXXXVI

DCCCCCXXXVII

DCCCCCXXXVIII

DCCCCCXXXIX

DCCCCCXL

DCCCCCXLI

DCCCCCXLII

DCCCCCXLIII

DCCCCCXLIV

DCCCCCXLV

DCCCCCXLVI

DCCCCCXLVII

DCCCCCXLVIII

DCCCCCXLIX

DCCCCCL

DCCCCCLI

DCCCCCLII

DCCCCCLIII

DCCCCCLIV

DCCCCCLV

DCCCCCLVI

DCCCCCLVII

DCCCCCLVIII

DCCCCCLIX

DCCCCCLX

DCCCCCLXI

DCCCCCLXII

DCCCCCLXIII

DCCCCCLXIV

DCCCCCLXV

DCCCCCLXVI

DCCCCCLXVII

DCCCCCLXVIII

DCCCCCLXIX

DCCCCCLXX

DCCCCCLXXI

DCCCCCLXXII

DCCCCCLXXIII

DCCCCCLXXIV

DCCCCCLXXV

DCCCCCLXXVI

DCCCCCLXXVII

DCCCCCLXXVIII

DCCCCCLXXIX

DCCCCCLXXX

DCCCCCLXXXI

DCCCCCLXXXII

DCCCCCLXXXIII

DCCCCCLXXXIV

DCCCCCLXXXV

DCCCCCLXXXVI

DCCCCCLXXXVII

DCCCCCLXXXVIII

DCCCCCLXXXIX

DCCCCCXC

DCCCCCXCI

DCCCCCXCII

DCCCCCXCIII

DCCCCCXCIV

DCCCCCXCV

DCCCCCXCVI

DCCCCCXCVII

DCCCCCXCVIII

DCCCCCXCIX

DCCCCCC

DCCCCCCI

DCCCCCCII

DCCCCCCIII

DCCCCCCIV

DCCCCCCV

DCCCCCCVI

DCCCCCCVII

DCCCCCCVIII

DCCCCCCIX

DCCCCCCX

DCCCCCCXI

DCCCCCCXII

DCCCCCCXIII

DCCCCCCXIV

DCCCCCCXV

DCCCCCCXVI

DCCCCCCXVII

DCCCCCCXVIII

DCCCCCCXIX

DCCCCCCXX

DCCCCCCXXI

DCCCCCCXXII

DCCCCCCXXIII

DCCCCCCXXIV

DCCCCCCXXV

DCCCCCCXXVI

DCCCCCCXXVII

DCCCCCCXXVIII

DCCCCCCXXIX

DCCCCCCXXX

DCCCCCCXXXI

DCCCCCCXXXII

DCCCCCCXXXIII

DCCCCCCXXXIV

DCCCCCCXXXV

DCCCCCCXXXVI

DCCCCCCXXXVII

DCCCCCCXXXVIII

DCCCCCCXXXIX

DCCCCCCXL

DCCCCCCXLI

DCCCCCCXLII

DCCCCCCXLIII

DCCCCCCXLIV

DCCCCCCXLV

DCCCCCCXLVI

DCCCCCCXLVII

DCCCCCCXLVIII

DCCCCCCXLIX

DCCCCCCL

DCCCCCCLI

DCCCCCCLII

DCCCCCCLIII

DCCCCCCLIV

DCCCCCCLV

DCCCCCCLVI

DCCCCCCLVII

DCCCCCCLVIII

DCCCCCCLIX

DCCCCCCLX

DCCCCCCLXI

DCCCCCCLXII

DCCCCCCLXIII

DCCCCCCLXIV

DCCCCCCLXV

DCCCCCCLXVI

DCCCCCCLXVII

DCCCCCCLXVIII

DCCCCCCLXIX

DCCCCCCLXX

DCCCCCCLXXI

DCCCCCCLXXII

DCCCCCCLXXIII

DCCCCCCLXXIV

DCCCCCCLXXV

DCCCCCCLXXVI

DCCCCCCLXXVII

DCCCCCCLXXVIII

DCCCCCCLXXIX

DCCCCCCLXXX

DCCCCCCLXXXI

DCCCCCCLXXXII

DCCCCCCLXXXIII

DCCCCCCLXXXIV

DCCCCCCLXXXV

DCCCCCCLXXXVI

DCCCCCCLXXXVII

DCCCCCCLXXXVIII

DCCCCCCLXXXIX

DCCCCCCXC

DCCCCCCXCI

DCCCCCCXCII

DCCCCCCXCIII

DCCCCCCXCIV

DCCCCCCXCV

DCCCCCCXCVI

DCCCCCCXCVII

DCCCCCCXCVIII

DCCCCCCXCIX

DCCCCCCC

DCCCCCCCI

DCCCCCCCII

DCCCCCCCIII

DCCCCCCCIV

DCCCCCCCV

DCCCCCCCVI

DCCCCCCCVII

DCCCCCCCVIII

DCCCCCCCIX

DCCCCCCCX

DCCCCCCCXI

DCCCCCCCXII

DCCCCCCCXIII

DCCCCCCCXIV

DCCCCCCCXV

DCCCCCCCXVI

DCCCCCCCXVII

DCCCCCCCXVIII

DCCCCCCCXIX

DCCCCCCCXX

DCCCCCCCXXI

DCCCCCCCXXII

DCCCCCCCXXIII

DCCCCCCCXXIV

DCCCCCCCXXV

DCCCCCCCXXVI

DCCCCCCCXXVII

DCCCCCCCXXVIII

DCCCCCCCXXIX

DCCCCCCCXXX

DCCCCCCCXXXI

DCCCCCCCXXXII

DCCCCCCCXXXIII

DCCCCCCCXXXIV

DCCCCCCCXXXV

DCCCCCCCXXXVI

DCCCCCCCXXXVII

DCCCCCCCXXXVIII

DCCCCCCCXXXIX

DCCCCCCCXL

DCCCCCCCXLI

DCCCCCCCXLII

DCCCCCCCXLIII

DCCCCCCCXLIV

DCCCCCCCXLV

DCCCCCCCXLVI

DCCCCCCCXLVII

DCCCCCCCXLVIII

DCCCCCCCXLIX

DCCCCCCCL

DCCCCCCCLI

DCCCCCCCLII

DCCCCCCCLIII

DCCCCCCCLIV

DCCCCCCCLV

DCCCCCCCLVI

DCCCCCCCLVII

DCCCCCCCLVIII

DCCCCCCCLIX

DCCCCCCCLX

DCCCCCCCLXI

DCCCCCCCLXII

DCCCCCCCLXIII

DCCCCCCCLXIV

DCCCCCCCLXV

DCCCCCCCLXVI

DCCCCCCCLXVII

DCCCCCCCLXVIII

DCCCCCCCLXIX

DCCCCCCCLXX

DCCCCCCCLXXI

DCCCCCCCLXXII

DCCCCCCCLXXIII

DCCCCCCCLXXIV

DCCCCCCCLXXV

DCCCCCCCLXXVI

DCCCCCCCLXXVII

DCCCCCCCLXXVIII

DCCCCCCCLXXIX

DCCCCCCCLXXX

DCCCCCCCLXXXI

DCCCCCCCLXXXII

DCCCCCCCLXXXIII

DCCCCCCCLXXXIV

DCCCCCCCLXXXV

DCCCCCCCLXXXVI

DCCCCCCCLXXXVII

DCCCCCCCLXXXVIII

DCCCCCCCLXXXIX

DCCCCCCCXC

DCCCCCCCXCI

DCCCCCCCXCII

DCCCCCCCXCIII

DCCCCCCCXCIV

DCCCCCCCXCV

DCCCCCCCXCVI

DCCCCCCCXCVII

DCCCCCCCXCVIII

DCCCCCCCXCIX

DCCCCCCCC

DCCCCCCCCI

DCCCCCCCCII

DCCCCCCCCIII

DCCCCCCCCIV

DCCCCCCCCV

DCCCCCCCCVI

DCCCCCCCCVII

DCCCCCCCCVIII

DCCCCCCCCIX

DCCCCCCCCX

DCCCCCCCCXI

DCCCCCCCCXII

DCCCCCCCCXIII

DCCCCCCCCXIV

DCCCCCCCCXV

DCCCCCCCCXVI

DCCCCCCCCXVII

DCCCCCCCCXVIII

DCCCCCCCCXIX

DCCCCCCCCXX

DCCCCCCCCXXI

DCCCCCCCCXXII

DCCCCCCCCXXIII

DCCCCCCCCXXIV

DCCCCCCCCXXV

DCCCCCCCCXXVI

DCCCCCCCCXXVII

DCCCCCCCCXXVIII

DCCCCCCCCXXIX

DCCCCCCCCXXX

DCCCCCCCCXXXI

DCCCCCCCCXXXII

DCCCCCCCCXXXIII

DCCCCCCCCXXXIV

DCCCCCCCCXXXV

DCCCCCCCCXXXVI

DCCCCCCCCXXXVII

DCCCCCCCCXXXVIII

DCCCCCCCCXXXIX

DCCCCCCCCXL

DCCCCCCCCXLI

DCCCCCCCCXLII

DCCCCCCCCXLIII

DCCCCCCCCXLIV

DCCCCCCCCXLV

DCCCCCCCCXLVI

DCCCCCCCCXLVII

DCCCCCCCCXLVIII

DCCCCCCCCXLIX

DCCCCCCCCL

DCCCCCCCCLI

DCCCCCCCCLII

DCCCCCCCCLIII

DCCCCCCCCLIV

DCCCCCCCCLV

DCCCCCCCCLVI

DCCCCCCCCLVII

DCCCCCCCCLVIII

DCCCCCCCCLIX

DCCCCCCCCLX

DCCCCCCCCLXI

DCCCCCCCCLXII

DCCCCCCCCLXIII

DCCCCCCCCLXIV

DCCCCCCCCLXV

DCCCCCCCCLXVI

DCCCCCCCCLXVII

DCCCCCCCCLXVIII

DCCCCCCCCLXIX

DCCCCCCCCLXX

DCCCCCCCCLXXI

DCCCCCCCCLXXII

DCCCCCCCCLXXIII

DCCCCCCCCLXXIV

DCCCCCCCCLXXV

DCCCCCCCCLXXVI

DCCCCCCCCLXXVII

DCCCCCCCCLXXVIII

DCCCCCCCCLXXIX

DCCCCCCCCLXXX

DCCCCCCCCLXXXI

DCCCCCCCCLXXXII

DCCCCCCCCLXXXIII

DCCCCCCCCLXXXIV

DCCCCCCCCLXXXV

DCCCCCCCCLXXXVI

DCCCCCCCCLXXXVII

DCCCCCCCCLXXXVIII

DCCCCCCCCLXXXIX

DCCCCCCCCXC

DCCCCCCCCXCI

DCCCCCCCCXCII

DCCCCCCCCXCIII

DCCCCCCCCXCIV

DCCCCCCCCXCV

DCCCCCCCCXCVI

DCCCCCCCCXCVII

DCCCCCCCCXCVIII

DCCCCCCCCXCIX

DCCCCCCCCC

DCCCCCCCCCI

DCCCCCCCCCII

DCCCCCCCCCIII

DCCCCCCCCCIV

DCCCCCCCCCV

DCCCCCCCCCVI

DCCCCCCCCCVII

DCCCCCCCCCVIII

DCCCCCCCCCIX

DCCCCCCCCCX

DCCCCCCCCCXI

DCCCCCCCCCXII

DCCCCCCCCCXIII

DCCCCCCCCCXIV

DCCCCCCCCCXV

DCCCCCCCCCXVI

DCCCCCCCCCXVII

DCCCCCCCCCXVIII

DCCCCCCCCCXIX

DCCCCCCCCCXX

DCCCCCCCCCXXI

DCCCCCCCCCXXII

DCCCCCCCCCXXIII

DCCCCCCCCCXXIV

DCCCCCCCCCXXV

DCCCCCCCCCXXVI

DCCCCCCCCCXXVII

DCCCCCCCCCXXVIII

DCCCCCCCCCXXIX

DCCCCCCCCCXXX

DCCCCCCCCCXXXI

DCCCCCCCCCXXXII

DCCCCCCCCCXXXIII

DCCCCCCCCCXXXIV

DCCCCCCCCCXXXV

DCCCCCCCCCXXXVI

complectantur. Cum igitur fauces sine tumore ap
A duorum uel ex communi subaudiẽdum esse in fau
parueríntstrangulatio autem repente superuene-
cibus, uel in omnibus colli locis. Cum enim in nul
rit,solius gutturis est huiusce modi passio. Strãgu-
lo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus,
lantur(ut dixi)& propter morbos alios,quos pau
neq; extrinsecus tumor,hominem uero contigerit
lo antea dixi.Repente autem strangulari, soli gut
nõ posse deuorare, casus est exitialis : qui fit ex in-
turi inest.Morbus enim quẽ Græci peripneumo-
flammatione aliquando musculorũ qui gulę prę-
niam uocant, non repente strangulat ægrotantes,
cent,aliquando gulæ ipsius. Est enim quædam so
uerum paulatim ab initio incrementum suscipiẽs
cietas partib. his per neruos ac ligamẽta & ad spi-
usq; ad propriam consistentiam, in qua talem ca-
nalem medullam,& ipsam ambiẽtis membranas,
sum affert. Et si quod tuberculum & abscessus in
ac præterea ossa uertebrarum quę his extrinsecus
pulmõe fit,hæc quoq; passio diuturna est:sicuti &
adiacent.Extentis itaq; ad partes inflammatas &
spatium inter pulmonem atq; thoracẽ pure reple-
ligamentis & neruis, trahi uertebras uel intra uel
tum, sæpius hominẽ strangulat, abscessu in ipsum
ad latus est necessarium:si in altera nerui propagi
disrupto, qui scilicet & ipse in longo tempore fuit
ne fieri tentionem contigerit,ad latus: si in amba
constitutus.Nam asperæ arteriæ inflammatio dif-
bus,intra.Plenius autem de istis dicemus,librum
ficultatem spirandi quidem aliquã efficere potest, B De articulis exponẽtes, in quo ait fieri spinæ euer
strangulationem uero non potest,propter magni-
siones tuberculis crudis intra ipsam cõstitutis. Igi
tudinem meatus in ipsa latioris,& tunicę tenuita-
tur in libro illo & gibbos fieri dixit tẽtis intra uer-
tem. Impossibile siquidẽ est corporis adeo tenuis
tebrarũ partibus,nõ solum recuruationes,& obli-
inflammationem, spatium effatu dignum replere.
quationes. In secundo siquidem libro Epidemia-
Reliquum igitur est guttur, quod subitã possit fa-
rum,de proposita nunc in aphorismo angina uer-
cere strangulationẽ, quoniam ab ipso angustatur
ba faciens,inquit:Erãt autem anginam patientiũ
pulmonis meatus. Musculi quoq; eius interiores
tales affectus : colli uertebræ intrò uergebant, &
una cum ambiẽte tunica inflammationem patien-
extra apparebat collum habere cauitatem, & hoc
tes, uiã spiritus ualent intercludere. Nominant au
tactum dolebat.In hoc itaq; sermone unam osten-
tem medici quidem talem dispositionẽ non per,s,
dit uertebræ euersionẽ ad intra factam;in præsen-
synanchen,sed per,c, cynanchẽ:quibus placet fau
ti uero aphorismo generaliori utens sermone, in-
cium inflammationem per,s,synanchen nomina-
quit:Si collum euertatur. Verbum enim euerti-
re.Nõnulli uero & parasynanchen, & paracynan-
omnem quæ est ad id quod præter naturam, euer-
chen nominant. parasynanchen,quando adiacen-
sionem ostendit rectitudinis uertebrarum.In secũ-
tium faucibus musculorũ inflammatio fuerit : pa- C do autem libro Epidemiarum sermoni adiecit: Et
racynanchen autem quando extra guttur. Ex ijs
hoc tactũ dolebat.Hic uero nihil de dolore dixit:
igitur quæ dicta sunt, rationabile est talem dispo-
atqui necessarium est adesse dolorem unà cum ea
sitionem gutturi aliquem inferre dolorem : & uide-
quæ collum obtinet inflammatione. nisi & hic eã
tur Hippocrates eius manifeste meminisse in lib.
quæ fit propter siccitatem excedẽtem,tentionem,
Prædictionum,hisce uerbis:Fauces dolentes, te-
tractum,& euersionẽ partium tãtummodo osten-
nues cum quadam difficultate strãgulantes,uelo-
dit:& propter hoc ipsum casum inquit esse exitia-
citer exitium afferentes. Nunc uero dolentes non
lem:cum alter qui prouenit ex inflammatione,nõ
dixit, siue quia ex ijs quæ dixerat antea, poterat
sit omnino exitialis,qualis erat prior,cui coniũcta
subintelligi:siue quia etiam absq; dolore aliquãdo
erat strãgulatio.Neq; enim est equale periculum,
dictam putauit in præcedente sermone fieri posse
si homo stranguletur,& uix possit deuorare.Verũ
strangulationem.Etsi omnino potest esse sine do-
si propter excedentẽ siccitatem id accidat,& col-
lore strãgulatio:ex talibus causis potest fieri:Pos-
lum euerti,& uix posse deuorare, letalis est casus,
sibile est multitudine humiditatis, pituitosæ præ-
& præcipue cum uehemens est febris:ut uerba il-
sertim, madefaciente tunicam gutturis interiorẽ,
la.Si à febre habito,etiã in hunc sensum accipian-
fieri in ea absq; dolore tumorem. Possibile est etiã D tur.Ob hanc autem febrem ipsam, etiam immodi
aperientibus ipsum musculis crassioribus factis,
cam fieri par est in membris siccitatem:& duplicẽ
meatũ reddi angustiorẽ. Contingit & utrunq; cõ-
habebit febris uehemens ad mortem rationem:&
iungi.Illudq; impossibile non est ut propter super
quia ut signũ erit quòd fiat euersio propter siccita-
fluam siccitatem musculi gutturis intrinseci supra
tem,& deuorandi difficultatem: & quia ipsa quo-
modum extenti, meatum reddãt angustiorẽ. Qui
que aliquid afferet, ut una ex causis perducenti-
uero sint hi musculi,& quomodo claudãt guttur,
bus ad mortem.
ostensum est in tractatu qui De uoce inscribitur.

XXXV Si à febre habito collum peruertitur, & uix
Sudores febricitanti si inceperint, boni, & XXXVI
potest deuorare,sine ullo tumore, letale est.
tertio die,& quinto,& septimo,& nono, & un-
decimo, & quartodecimo, & septimodecimo,
Non amplius adiecit hic locum in quo inquit,
& uigesimo, & uigesimoseptimo, & trigesimo
Tumore non existente:sicuti in præcedenti apho
quarto.Hi enim sudores iudicãt morbos. Qui
rismo faucium meminit, inquiens : Tumore non
uero non ita fiunt,laborem significant, & mor
existente in faucibus. Nos uero dicemus alterum
bi longi-

bi longitudinem, & recidiuam.

Non sudores tantum, sed alui excrementa essa
A trigesimũ quartũ scribunt. Scimus autẽ hos in die
tu digna,& urinæ multæ,& iuxta aurem absces-
rũ iudicantium numero cõtineri:& fortasse trige-
sus,uel aliquem alium articulum,in dictis diebus
simus quartus maiorẽ uim habet:nõ tamẽ quadra
optime apparent. Sermo enim in uniuersum est
gesimi meminit,fortasse quia hunc principiũ mor
talis,iudicatoria signa,ac casus in diebus iudica-
borum longorum existimauit, qui nõ admodum
torijs incipiant.Ac sermo quidẽ ita prolatus suffi
per sudores iudicantur.Nam & trigesimũ primũ,
ciebat:uerũ Hippocrates non de omnibus ipsum
& trigesimum quartum,& ante ipsos uigesimum
fecit iudicatorijs,sed de sudoribus tantũ;& nobis
septimum raro inuenimus per sudores iudicare.
memoriæ subiecit iudicatorios dies qui sunt in-
tra quadragesimũ. Morbi emi istis diuturniores,
Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, XXX
non admodum solent per sudores iudicari, sicuti
mortem:cum mitiori autem,longitudinẽ mor- VII
neq; omnino per excretiones, sed uel per conco-
bi significant.
ctionem,uel per abscessus. Quòd uero nõ omnis
numerus dierum sit ad iudicandũ idoneus, expe- B
rientia manifeste demonstrat.& quispiam admira
retur illos qui aiunt nullã in illis esse differẽtiam,
melius est enim,ex ijs quæ apparẽt manifeste,eos
discere differentiã: causam uero eius quod fit,per
multũ ociũ considerare:quod nos in tractatu De
diebus iudicatorijs egimus, id quod ad artis re-
fert utilitatẽ,in primis duobus cõmentarijs transi
gẽtes:causas autẽ ipsorũ tẽtantes in tertio perqui-
rere.Nõ parua autẽ est de diebus scriptis in Apho
rismo discordia,cũ alij alios pro arbitrio scribant.
Nos uero illa secuti quæ ab ipso Hippocrate scri-
pta sunt & in Prognostico, & Epidemijs, & hoc
Aphorismorum libro, ipsorum secimus cõnume-
rationem. Verba autem quibus de hisce diebus
Hippocrates scripsit,habes omnia in tractatu De C
iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta.Nũc ue
ro à tertio incipit, qui anticipat quartũ in breuio-
ris temporis morbis : & post hunc quintũ scripsit
uno die quarto tardiorem. Sic enim fere in omni-
bus exẽplarib. inuenies, cũ quartus dies in apho-
rismo nondum esset ascriptus, quãuis hic dies sit
primus iudicatorius. Veruntamẽ ipsum nũc præ-
termisit uel ipse Hippocrates, uel qui primus li-
brũ transcripsit. Si uero omnino Hippocrates illũ
præterijt,hanc ob causam ipsum existimo istud fe-
cisse,quoniã morbi plurimi peracuti, qui cum su-
dore iudicantur,tertio & quinto die magis quàm
quarto iudicium suscipiunt. Rariores enim sunt
qui die quarto iudicantur:atq; hoc à me fuit inuen
Per experien- tiam, non ha- betur in Græ- co
tum †per experientiã cũ ob hoc ipsum ualdè ad- D
modum inquirerem qua de causa dies quartus fu-
isset ab Hippocrate in aphorismo prætermissus.
Hoc autem uidetur accidere quoniã morbi pera-
cuti primam statim accessionem uehementissimã
habent, & reliquas illis proportionales per diem
tertium. Didicimus autem quòd in uehementiori
bus accessionibus iudicia fiũt, & quòd morbi qui
in diebus imparibus accessionem habẽt, citius iu-
dicanẽ:qui uero paribus, tardant. Atq; ideo si etiã
in principio aliquis morbus incitatur, hoc magis
accidit in diebus imparibus, si tardare debeat, ad
dies pares uehementiores accessiones transferun-
tur.Hæc habeo quæ dicã de die quarto. In fine au
tẽ aphorismi, nõnulli trigesimũ primũ diẽ, nõnulli

Mediocris μέτριος

Qua parte corporis sudor est,ibi significat XXX
morbum. VIII

Si per totum animalis corpus morbus extende
retur, ex toto etiam æqualis fieret euacuatio. Fi-
unt enim sudores uel natura humiditatem super-
fluam euacuante,(quando & optime iudiciũ fit)
uel quando non continetur in corpore, morbi ra-
tione. Sed siue hoc,siue illo modo fiant,membro-
rum patientium humiditatem euacuant.

XXXIX Et qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus. A

Qua parte corporis insignis aut caliditas aut frigiditas fuerit, in ea morbum necessarium est esse. hæc siquidem exijt à temperie naturali, quæ sanitas est.

XL Et ubi in toto corpore mutationes, & si corpus refrigeretur, uel rursus calefiat, uel color alter ex altero fiat: longitudinẽ morbi significat.

Dispositiones uariæ diuturniores semper sunt, ꝙ quæ sunt uniusmodi, cum non possit natura in paruo tempore multas† conficere dispositiones. (†κατεργάζεσθαι)

XLI Sudor multus ex somno factus absq; causa manifesta, corpus uti pluri cibo significat. si uero cibum non accipienti hoc accidat: scire oportet quòd euacuatione corpus indiget.

Nonnulli ita scribunt aphorismum: sudor multus ex somno factus sine causa manifesta. Alij Sine aliqua alia causa. Verũ hæc etiamsi nõ adijciantur, millies in mille sermonibus ab ipso prętermissa intelliguntur: quia etiamsi non dicantur, tamen subaudiuntur à nobis: ut qui semel ab ipso didicerimus ꝙ qui à causa extrinseca, non ex dispositione corporis casus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionẽ. Hoc itaq; semper oportet meminisse. Quod uero in præsenti aphorismo docet: in uerbo, multus, adiecto, maxime consistit. Si ẽm sudor multus non esset, posset & propter uiriũ imbecillitatẽ, & corporis raritatẽ accidere. Ipsius uero multitudo, altera duarum causarum fit, uel propter ciborũ qui sunt recenter assumpti, immoderantiam, uel illorum qui antea. Quòd si propter recenter assumptos, prohibere oportet ne plures assumant: ꝙ si propter prius assumptos, euacuare.

XLII Sudor multus calidus uel frigidus superfluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum.

De sudoribus qui in diebus iudicatorijs fiunt, dictum est prius: de ijs uero qui in toto morbi tempore apparent sine iudicatione, in hoc ostendit aphorismo: difficiliores quidem inquiens esse frigidos sudores, minus uero his malos, calidos esse. Indicant siquidem utriq; multitudinẽ adesse, sed alteri frigidã, qui & peiores sunt: alteri calidam, qui & minus illis sunt exitiales.

XLIII Febres quæcunq; non intermittentes tertia die fortiores fiunt, magis periculosæ. Quocunque autẽ modo intermiserint, periculum abesse significatur.

Quòd Hippocrates per uerbum, intermittere, accessiones intelligat quæ in quietem febre uacantem desinunt, manifestum fecit in hoc aphorismo, febres illas quæ per tertiam accenduntur, si quouis modo quieuerint, inquiẽs esse absq; periculo.

Solæ enim illæ quæ in quietem febre uacantẽ desinunt ex his, periculo carẽt, etiam si uehemẽtissimam & satis longam habuerint accessionẽ. Si ẽm adeo breuis fuerit, ut in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tẽpore circũscripta: non modo sine periculo talis est febris, sed etiam cito iudicatur: Si uero longior, ut si ad decem & octo horas prorogari contingat: est quidem & hæc citra periculum, sed tanto longior, quanto & eius accessio maior extiterit ꝙ tertianæ exquisitæ. Non absq; ratione autem eas quę in quietem febre uacantem desinunt, esse absq; periculo inquit: ut quę non ex inflammatiõe aliqua, neq; ex maligna humorum putredine occasionem habeant. Neutra enim harum ad quietem peruenit febre uacantem. Quocunq; autem modo intermiserint, periculum abesse significatur, hoc est, siue uehemens siue longa fuerit accessio. B

Quibus febres longæ, ijs tubercula uel labores in articulis fiunt. XLIIII

Nõ semper hoc, sicuti neq; quicq; aliud huiusce modi, sed magna ex parte uidelicet, contingere uidetur. Causa autẽ est manifesta. Nam propter multitudinẽ & crassitudinem uel frigiditatẽ, uel tenacitatẽ humorũ efficiẽtium febres, in longũ tẽpus morbi extenduntur, cum longũ exigant tẽpus ad coctionẽ. Par igitur est & tubercula ab eis fieri, & ad articulos superfluitatem decumbere. Siue autẽ per labores dolores intellexerimus, siue læsionẽ: C uterq; intellectus habet rationẽ aliquam. Vtrũq; enim horum ad abscessus sequitur.

Quibus tubercula, uel in articulis labores fiunt, ij pluribus utuntur cibis. XLV

De conualescentibus† docet. His enim repletis rationabile est plenitudinis casus aduenire & maxime ob uirium imbecillitatem. (†ἀναλαμβανομένων ἐκ νόσου)

Si rigor incidat febre non deficiente, ægro iam debili: letale est. XLVI

Non idem est si quis dixerit, si inciderit, & si incidat. Verbum enim, inciderit, unum significat rigoris insultum, incidat, uero plures. Semel igitur rigore incidente, nondum liquet an mors, an iudicatio optima sit secutura. Potest enim & propter D uiriũ imbecillitatẽ casus esse letalis: potest & iudicatio periculosa, bonũ tamẽ habere finẽ. Sæpius uero fieri rigorẽ febre nõ deficiente, & alioqui bonũ non est: in uiriũ autẽ factus imbecillitate, perniciosus. Nam si aliqua euacuatio rigorẽ subsequatur, quæ nullã facit intermissionẽ: propter utrũq; hominẽ dissolui uerisimile est, & quia uis imbecillis ferre nõ potest rigoris agitationẽ, & quia ab euacuatiõe dissoluitur. Si uero solus accidat rigor, nulla euacuatione subsequẽte: utroq; modo casus caret bonitate. Nã & sicuti mala causa, uim corporis tãget: & malũ signũ erit ultimã illius indicans imbecillitatẽ, quæ solita sit noxios humores in rigoribus euacuare, nunc autẽ id efficere nõ possit.

XLVII Excreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ, omnes malæ. Et si bene exeũt, siue per alui excretionẽ, siue per urinas, bonæ. Siue uero nõ aliquid eorum quæ iuuant, per hęc loca excernitur, malũ. A

Forte cõueniens fuerat doctrinæ aphoristicæ, dici compendiosius, omnes prauas excretiones cum bene exeũt, ad bonum terminari. Hippocrates uero non ita locutus est, sed primum quidem trium generum excretionum meminit, eius quæ per os fit, eius quæ per aluum inferiorem, & tertiæ quæ per urinas: deinde illius quę fit per os, magis particulatim. Non enim simpliciter dixit prauas excretiones bene exeuntes, bonas esse, sed speciatim ipsarum meminit, inquiens: Liuidæ, cruentæ, fœtidę, & biliosæ. Vna autem communis est in hisce omnibus ratio: Malæ excretiones sunt prauarum signa dispositionum: prodeuntq; sæpius eodem modo quo in ulceribus putridis, à quibus liquores saniosi defluunt, nihil dispositioni cõferentes: nonnunquam uero sicuti pus, ex abscessu disrupto bene expurgans partem patientem. Indicia uero quòd bene excernatur, maxima quidẽ sunt & coctio & bona tolerantia, cũ ipsis uero & morbi species, & post ipsam tempus anni, regio, ætas, natura ægrotantis. Quod autẽ est in fine aphorismi, duobus modis scriptum inuenitur. In quibusdam ut supra scriptum est, si uero non aliquid eorum quæ iuuant excernatur: In quibusdam uero sine particula, non, hoc modo, si uero aliquid eorum quæ iuuant, excernatur. Et erit secundum primam scripturam sermo talis, si aliquid eorum quę non iuuant excreta, uidetur euacuatum: nõ est bonum. Secundum uero secundam scripturam, si aliquid eorum quæ iuuant, & sunt animali cõuenientia, excernatur: non est bonum. Melior autem est scriptura prior. B C

XLVIII In febribus non intermittentibus, si partes exteriores frigidæ, interiores uruntur, & sitim habeat, letale est.

Dignum animaduersione est nunquid huiusce modi casus possint in febre fieri intermittẽte. Ego enim neq; uidi, neq; animo capio. Videntur siquidem in perniciosis tantũ accidere febribus, ut quę causones ab incendio nominantur, uel si aliter libet appellare, ualde malignis, ueluti lipyrijs. Nulla uero febris alia corpus intus urit cute refrigerata. Neq; ẽm mitior causon, neq; tertiana: quę duæ febres præ cæteris sunt calidissimæ. Videtur itaq; non distinctionis gratia in aphorismo adiecisse: In febribus non intermittentibus, sed similem protulisse sermonem illi quo dicitur, Vertebræ autem quæ in spina sunt: non quasi in aliqua alia corporis parte sint uertebræ, sed ueluti si ita diceretur: Vertebræ, quibus hoc inest ut in spina sint: ita & nunc sermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes urantur, cute refrigerata, letale D

est. Fit autem hoc in nonnullis febribus nõ intermittentibus. Causa uero huius talis existit: Quando aliqua fortis inflãmatio in corporis parte profundiori, uel erysipelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patiẽtem, atq; ideo uruntur profunda, cutis autẽ refrigeratur, ut fit in principijs accessionum.

In febre non intermittẽte, si labrum uel palpebra, uel supercilium, uel oculus, uel nasus peruertatur, uel non uideat, uel non audiat: iam debili existente corpore: quicquid horum euenerit, mors proxima est. XLIX

Partium fiunt peruersiones, extentis atq; cõtractis ad propria principia ijs qui ad eas nerui pertingunt. Quòd autem extẽdantur, accidit propter inflammationes, duros tumores, siccitates, & frigiditates immodicas. Hæc autẽ grauia sunt quando prope neruorum originem fuerint constituta. Quare cum febris continua fuerit, & æger debilis, non absq; ratione mortem esse uicinam est existimandum: multo autem magis quando uel non audit aliquis, uel non uidet, propter uirtutis sensibilis debilitatem.

Vbi in febre non intermittẽte difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale. L

Fit nonnunquam ex eadem causa horũ utrunque, & difficultas spirandi, & delirium, patiente cerebro: & tunc apparet spiritus (ut ipse in Prognosticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc est, magnus & rarus. Contingit & propter aliquam earum partium quæ respirationi obseruiunt, passionẽ, spirandi difficultas. Nam & morbus lateralis, & pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis passiones, spirandi faciunt difficultatem. Hæc autem oĩa periculosa sunt, febre præsertim continua adiuncta: Nam semper cũ tali fieri consueuerunt. Quare & hic uerba illa, Cum febri non intermittente, eadem uidentur ratione esse dicta, qua etiam in aphorismo antecedente.

In febribus, abscessus qui ad primas iudicationes non soluunt, longitudinem morbi significant. LI

Sermo ita clarus est, ut forte Hippocrate non indiguerit. Liquet enim quòd eoipso quòd ad primas iudicationes non soluũtur huiuscemodi passiones, sint diu duraturæ.

Quicunq; in febribus uel in alijs morbis spõte illachrymant, nihil absurdum: qui uero non sponte, absurdius. LII

Dictum quidem & in Prognostico, lachrymari non esse bonum signum, quando uidelicet oculus ipse nullum affectum habet proprium ac præcipuum, ueluti lippitudinẽ, uel in palpebris asperitatem, uel tale aliquid. Nam debilitas quædam ostenditur potentiæ contẽtiuæ, quando etiãsi talia

non adsint, illachrymant. Non recte autem scriptum fuit absurdius comparatiue, melius enim fuerat absolute absurdum dicere. & mihi uidetur hic error culpa magis primi librarij, quàm ipsius Hippocratis contigisse.

LIII Quibus circa dētes in febribus quidam lentores nascuntur, ijs fortes fiunt febres.

Neq; enim nasci possunt huiuscemodi lētores sine caloris multitudine pituitosiorem humiditatem exiccante.

LIIII Quibus plurimum siccæ tusses leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum siti infestantur.

B Siccas tusses illas nominant, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliquādo ob intemperiem instrumentorum quæ obseruiunt respirationi: ali quando fauciū asperitate, uel aliquo tenui & pauco humore destillante. Quicquid horum accidit, aliquo modo madescunt loca quæ ad asperam pertinent arteriam, & ideo minus siticulosi fiunt. Nam si asperitas sola fuerit propter motum in tussi factum, ex locis uicinis humor aliquis attrahitur: sic autem & si sola fuerit intemperatura.

LV Ex inguinum tumoribus, febres omnes malæ, præter diarias.

Febres diariæ omnes ab ipso uocātur, quęcūq; sui ratione una die durant. Tales autē sunt & quæ C ex tumorib. inguinū proueniūt, quando ex causis manifestis consistunt. Alios uero tumores inguinū qui sine causa manifesta fiunt, uerisimile est, ex uiscerū inflammatiōib. fieri: atq; ideo febres quę unà cum ipsis eueniunt, malas esse.

LVI Febricitanti sudor superueniens febre nō deficiēte, malū. Prorogatur enim morbus, & multam significat humiditatem.

Quòd oportuit hunc aphorismū cū altero paulo antea dicto coniungi, in quo dicit: Sudor multus, frigidus uel calidus semper fluens, ipse ostendit, & quo pacto talem sudorem dixerit esse malū, & propter quam causam. Malus itaq; existit, quia cum hoc q; morbum non soluit, ipsum etiam pro- D rogari significat. Causam uero prorogationis, multam ait esse humiditatem: quam cum lōgiori tempore dissoluat ac concoquat natura, necessarium est morbum esse longum.

LVII Qui à conuulsione aut distentione neruorū tenetur, febre superueniente liberatur.

Est quidem & distentio, neruorū cōuulsio, sed nō uidentur in ipsa partes conuulsæ: quoniā æqualiter ante & retro tenduntur: atq; ideo præcipuū illi nomen est datum distentio: ita ut omnes cōuulsiones sint numero tres, Græcis uocabulis: Opisthotonos, id est tētio ad posteriora: Emprosthotonos, id est tentio ad anteriora: & Tetanos, id est æqualis A tentio, nominatę. Omnes uero cōuulsiones secundum ipsum fiunt uel ex repletione, uel ex euacuatione, partiū uidelicet neruosarū. Quæcūq; igitur conuulsiones ad febres ardentes sequuntur, has par est fieri ex siccitate. Quæcūq; uero suopte initio inuadunt, ex repletione habēt generationem. His conuulsionibus febres aduenientes, partim quidem superfluam dissoluūt humiditatē, partim calfaciunt frigiditatē: quæ duæ sunt medicis remediorum intentiones. Non absq; ratione igitur in febribus †ardentibus letales sunt conuulsiones, non letales uero quæ febres antecedunt. *Ardentibus, in Græco non est*

A febre ardente habito, rigore subeuente, solutio, LVIII

Ostensum enim est in sermōe De rigore, ob flauam bilem, quæ per mēbra sentiētia ueloci motu defertur, fieri rigorē, post quē uidelicet & alui absoluuntur, & sudores & uomitus biliosi superueniunt. Bile igitur ex qua febris ardēs habuit ortū, expurgata, soluitur febris. Nam febrē ardentē fieri nouimus, quando æstiuo tēpore uenæ exiccatæ acutos ac bilosos ad se liquores attraxerint.

Tertiana exquisita, septenis circuitib. quod longissimum est, iudicatur. LIX

Tertiana febris, ab ea quæ ardens nominatur, humore faciente nō differt. Vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt autem, quoniam febris ardens habet in uenis unà cum sanguine flauam bilem †plu- *Redundantē* πλεονάζουσαν rimam & ebullientem: tertiana uero eandem bilē habet in totum corpus delatam ac motam. Exquisita igitur tertiana erit quę suijpsius naturā puram sincerāq; seruat. Seruat autem, ubi flauam bilem habet (ut dixi) delatam & motam, & præterea tēpus æstiuum, & locum tempori simílem, calidum uidelicet ac siccum, & hominis ætatem & temperaturam simílem. Statim autem in tali tertiana accessio fiet cum rigore: & solutio cū sudore, uel per uomitum aut aluum inferiorem flaua bile euacuata, uel omnibus istis pariter factis. Erit & huic tertianæ tempus accessionis minus multo quàm quietis. Duobus siquidem diebus, & totidē noctibus toto eius perfecto circuitu, exquisitam tertianam nunq; inuenies extra duodecim horas suā accessionem protēdere. Talem igitur ait Hippoc. in septem circuitibus, quod longissimum sit, iudicari. Quod em̄ in continuis una dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Ad istarū igitur cōnumerationem, earū fiunt iudicatiōes. Hoc ipse in Prognostico innuit, ubi de quartana loquitur, ita inquiens: Fit autem & quartanarum consistentia ex ordine tali. Estq; à nobis obseruatum, tū in quartanis, tū in tertianis, fieri iudicationē ad numerū circuituū, non dierū. Statim itaq; in tertiana febre septima ab initio accessio in tertiū & decimū incidit diem, & sępius in ipso morbus iudicatur, nō expectato quartodecimo. Sicuti igitur in morbis continuis acutorū quidē morborū terminus est quartus decimus, peracutorū uero septimus; sic in intermit-

termittētibus, breuissimi temporis tertiana febris A terminum habet circuitum septimum. Rursus autem sicuti in peracutis, morbus poterat iudicari & in quinto, & quarto, & in tertio die: sic & in tertiana in eisdem circuitibus fieri solutionē cōtinget, non expectante natura septimum circuitum. Hippocrates igitur tertianā aliquando cū adiectione exquisitam, talem nominat: aliquādo uero simplicī appellatione cōtentus, tertianam tātummodo: sicuti & nunc quoq; consuetudo Græcorū est, huiuscemodi res omnes dupliciter nominare.

LX Quibus in febribus aures obsurduerunt: sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata soluit morbum.

Dictum est ab ipso & antea surditatē fieri si bi- B liosa excremēta retineātur, & ad caput recurrant: & talem solui surditatē, si aluus turbetur. Dictum est & nūc ab ipso hoc idem, & præterea de profluuio sanguinis è naribus. Etenim & hoc soluit surditatem, eam uidelicet quæ in febribus fit absq; ulla propria atq; præcipua instrumenti auditus passione. nihil autem mirum est si euacuatis aut transmutatis noxijs humoribus morbi cessant.

LXI Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare.

Nescio utrum hunc aphorismum Hippocrates scripserit, an fuerit à quopiam ascriptus. siquidem in Prognostico dierum iudicātium incremēta ac cōpositiones fieri in quaternis edocuit, & in hoc C ipso Aphorismorum libro, atq; in Epidemijs etiā, non modo die quartodecimo multos uidit iudicatos, sed & uigesimo, & quadragesimo, & sexagesimo, & octuagesimo. Iudicant autem ipsi & uigesimaquarta, & trigesimaquarta, & ab initio protinus quarta. Quomodo igitur ait nūc quòd nisi in diebus imparibus febris cessauerit, non sit fida iudicatio? Melius est itaq; pro imparibus scribere iudicatorijs, ut quibusdam uisum est. Multa siquidē exēplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, scriptum habent.

LXII Quibus in febribus morbus regius ante diē septimum accidit, malum.

Morbus regius interdum quidem ex iudicatio- D ne prouenit reponēte natura ad totum corpus, & præcipue ad cutē, flauam bilē. Fit autē & huiuscemodi casus, hepate se male habēte. Ipsius uero affectus ex quibus morbo regius solet aduenire, tres sunt, tumor durus, inflāmatio, & obstructio. Verū tumor durus, diutinus morbus existit: inflāmatio uero & obstructio etiā repēte fieri possunt. Acregij morbi qui ante septimum accidunt diem, ex aliquo istorum ortū habent: nam citius non potest iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante septimū itaq; diem, morbum regium esse malum, uerum existit: non tamē post septimū uacare periculo, est pariter uerū: neq; hoc nunc dictum est. Potest em̄ & inflammatio & obstructio longiori tēpore per-

manere: ante septimum autem, iudicatorie bilem effundi est impossibile. In quibusdam uero exemplaribus adiectum est aphorismo circa finem: nisi humores ex aluo prodeant. uolentibus ijs qui hęc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur. LXIII

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidāt, & ob id singulis accessionibus expurgetur atq; euacuetur: nō absq; ratione ad infebricitationem peruenit taliū febriū intermissio. Hoc igitur est quod nunc dictum est ab eo: quotidie febres soluūtur. ac si dixisset ægrotos quotidie sine febre fieri. Quēadmodum autē si quotidie rigores fiunt, quotidie etiam febres cessant: sic & si tertio quoq; die, aut quarto. quod proculdubio etiam fieri uidemus & in tertianis, & in quartanis circuitibus, in quibus & febres soluuntur, & rursus redeunt. remanet tamen quædā dispositio præter naturam in corpore, à qua secūdum circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

Quibus in febribus morbus regius septimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextra præcordia obduruerint. si uero non, non bonum. LXIIII

Quí ante hunc scribitur aphorismus, absq; ordine mihi uidetur fuisse interiectus. Melius em̄ fuisset hunc qui nūc scribitur aphorismū, illi fuisse cōiunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum. ut totus sermo talis procedat: Ante septimum quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: post septimum uero, bonū: nisi dextra præcordia obduruerint, id est, nisi aliquis malus affectus ex ijs quos antea diximus, uisceri hoc est hepati accíderit, expurgato quippe in ipso sanguine, & bile translata ex eius uenis ad meatus bilem excipientes. Siue autem obstructio fuerit in locis ad quæ transfertur, siue inflammatio aliqua, uel durus tumor: necessarium est omnino non expurgari sanguinem, & unà cum ipso bilem per totum corpus deferri, hincq; morbum regium generari.

In febribus circa uētriculum & fortis æstus, & cordis morsus, malum. LXV

Quòd non solū ei uisceri quod sua natura palpitat, cardia, hoc est cor, nomē fuit apud antiquos, sed etiam ori uentriculi, pro confesso habeē apud omnes: sicuti etiā q; cardialgian, id est cordis dolorē, huius partis dolores appellant: uerbū autē cardiosse-n, id est corde morderi, plurimi exponentiū aphorismos, pro cardialg-n, id est corde dolere acceperunt: nōnulli ipsius uiscéris motū quendā palpitationi símilē, per cardiogmon uerbū, id est cordis morsum intellexerunt. Fortis itaq; uentriculi æstus à flaua bile in ipsius tunicis ebulliente generatur. Rationabiliter autē ijs qui ita sunt affecti, &

uẽtriculi mordetur os, atq; ob id malus est casus. Si quis uero per cordis morsum crebrum & uelocem cordis motum, eum præcipue qui palpitationi similis sit intellexerit: extremũ ex eo malum significatur, uim uitalẽ maximo incendio laborare.

LXVI In acutis febribus conuulsiones, & circa uiscera dolores fortes, malum.

Febres uehemẽtes, ueluti ignis neruos exiccantes, eos extendunt atq; cõuellunt, atq; hoc modo malas afferunt conuulsiones. Nonnunq; uero & uiscera ipsa in tali affectu dolorẽ sentiunt, propter incendij uehementiam, ac siccitatem: atq; idcirco malum esse inquit. Peior autem fuerit si fortes dolores acciderint. Scimus autẽ propter inflãmationem, uel erysipelas, uel fortem obstructionẽ, uel abscessum aliquem, in uisceribus dolores fieri, sed uerisimile non est ut de his nunc sermo habeatur ab ipso. Manifestum est enim periculum, quod in ipsis est: necessario tamen non adiungitur cõuulsioni. Cũ Hippocrates in febribus dicit morbos febriles, intelligit quando febres ipsæ sunt passio, & non casus partis alicuius, quæ aliquo dictorum affectuum laboret.

LXVII In febribus, ex somnis timores, uel conuulsiones, malum.

Dictum ab ipso & antea fuit q; somnus lædens ægrotantẽ, mortalis est: qui autẽ non lædit, nõ est mortalis. ubi & exẽplum sermõis adijciẽs, inquit: Vbi deliriũ somnus sedat, bonũ: uti somno existẽte aliquo ex quo deliriũ non sedatur, sed excitatur aliquando ac generatur. Verũ & hic alia dixit exẽpla noxæ ex somno aduenĩẽtis, timores, ac cõuulsiones. Quidam uero non timores scribunt, sed labores: Saneq; nos sæpe uidimus in morbis exitialibus & timores & labores & conuulsiones ex somno fieri. Hoc autẽ uidetur contingere quãdo in somnis ad cerebrũ humor infestus peruenerit, tũc magis intra q; extra natura mota. At profecto ut à cibo ad somnũ conuersi, implent caput: sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replẽtes, aggrauãt cerebrum. Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturã uergit, timores fiunt: sin talis non fuerit, labores ac cõuulsiones. Somniq; proculdubio semper nocerent, quatenus ad profundum & uiscera materia fluit, nisi coctiõis ratiõe plus afferent utilitatis q; sit damnũ quod ex motu ad interiora consequitur. Non solum autem in cerebro ipso mali humores aceruati tales afferũt casus, sed & in ipso ore uẽtriculi: quare & in somnis magis euaporant, cum incocti permaneãt; sicuti coctiones utiles somnos inducunt.

LXVIII In febribus spiritus offendens, malum. conuulsionem enim significat.

Spiritum intelligendum est ipsum dicere, sicuti in Prognostico, respirationẽ: qui ubi offendit, hoc est in medio sui interruptus substiterit, conuulsio-

A nẽ significat. Etenim fit mouentibus thoracẽ musculis ac neruis iam cõuulsioni paratis: qua dispositione insuper aucta, & plures occupãte partes, manifesta conuulsio hominẽ apprehendet. Cũ uero duplex sit in respiratione motus: alter quo spiritus fertur ad interiora, inspiratio dictus, alter quo ferẽ ad exteriora, cõtrariã is accepit appellationẽ, expiratio nominatus. Offendit autẽ spirit⁹ aliquãdo quidẽ inspirantibus, sicuti cũ ipse dicit: duplex intro reuocatio, ueluti inspiratio: Aliquando expirãtibus, sicuti cũ dicit: Et spiritus offẽdit extra delatus. In his igiẽ, utriusq; partis respirationis seorsum meminit: in ꝓposito autẽ aphorismo de tota ipsa ꝓnũciãs, inqt: Spiritus offendẽs, siue in motu ad intra, siue ad extra, siue ad utraq; tale qd patiẽ.

B LXIX Quibus urinæ crassæ, grumosæ, paucæ, non sine febre, multitudo ueniens, ex his tenuis iuuat: præcipue uero tales ueniunt quibus ab initio, uel breui sedimenta inest.

Non simpliciter urinas crassas dixit, sed & grumosas adiecit, duorum alterũ ostendens, uel crassitudinis quantitatem, uel consistentiæ inæqualitatem ac diuulsionem, ita ut plures ipsarum cõsistentiæ ueluti grumi circumscriptæ appareant. Nonnulli uero non grumosas scribunt, sed† cœnosas, sicuti Numisianus & Dionysius, per hoc uerbum fœtorem quendã simul ostendunt: quorũ alij, plus aliquid q; alij demonstrantes: alij uero quasi crassitudinis quantitatem, nihilo plus hoc ipso docẽtes. [Βορβορώδεα]
C Sermo uero Hippocratis totus nõ uidetur de urinis esse fœtorem habentibus, sed de paucis tantũ, ac crassis, ut ex opposito manifestat inquiẽs: Multitudo ueniẽs, ex his tenuis iuuat. Quare si hoc solum scriberetur: Quibus urinæ crassæ paucæ: nihil sermoni deficeret. Fiũt autem & sine febribus urinæ tales, natura expurgante per renes totius corporis superfluitates, Fiunt etiã cũ febre: in quibus quispiã forte existimaret ad cõtraria transmutationẽ non esse bonam: quoniam magna ex parte in febribus, ex urinis ab initio tenuib. fit ad crassiores cõuersio, tẽdente iam morbo ad solutionẽ. atq; ob id mihi uideẽ ita scriptus ab ipso fuisse maxime aphorismus, id quod raro accidit, edocente. Contingit enim aliquãdo uel per initia morbi, uel
D nõ multo post urinas factas crassiores, propter grauitatẽ habere sedimen. His igiẽ urinis sedimen bonũ signũ nõ est, sicuti alijs quæ ab initio tenues existentes, ratiõe totius morbi coctionis sedimen capiunt. Non absq; ratione autem crassæ urinę sunt multitudine paucæ, ut quæ uix renes pertranseãt. Cum itaq; simul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata, simul & residuũ concoctũ fuerit: tunc excernuntur multo prioribus tenuiores. Melius est enim ita dicere & non tenues, absolute: queadmodũ dixit Hippocrates. Quæ ẽm secundũ naturã sunt, nõ simpliciter tenues existunt, sicuti neq; crassæ, sed mediũ tenent inter utrumq; excessum: & cũ mediocritatem habeãt, crassiores quidem sunt atq; dicũtur aquosis, tenuiores uero

grumosis

grumosis. multæ uero cum ratione excernuntur, quia prius fuere retentæ: quo tempore crassæ existentes, difficulter exibant.

LXX Quibus urinę † obuersæ quales sunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adest, uel aderit. [perturbatæ ἀνατεταραγμένα]

Hunc nõnulli aphorismum cum superiori coniungunt, tanquam eius partem, ita scribẽtes: Quibus autem urinæ obuersæ, hisce dolores capitis. Et uolunt quidã uerbum, obuersæ, contrarias urinas ostẽdere ijs quas antea crassas et grumosas nominauit, hoc est tenues: nõnulli uero perturbatas. Falsum autem est quòd urinæ tenues sint cum dolore capitis. Vidẽtur enim dolores capitis aliquando antecedere, aliquando simul esse cum perturbatis urinis. quales autem hæ sint, manifeste monstrauit inquiens: Quales sunt iumentorum, tales uero fiunt materia crassa ac densa à calore agitata. Hæ siquidem maxime & ab extrinseca caliditate uidentur in spiritum solui, sicuti bitumen, pix, atque resina. Nonnullę igitur è talibus urinis longo tempore manent peturbatæ, nõnullæ uero cito sedimen crassum habent, & cito morbum solutũ iri significant. Quæ uero non resident, si uires affuerint, longum fore morbum ostendunt: si imbecillitas adsit, ægri mortem prænunciant. Hæc obiter à nobis sunt dicta, quoniã non carent utilitate. Quę uero ad ipsum attinentia aphorismum adhuc dicere oportet, sunt ista: Vrinis perturbatis, capitis dolores necessario † aut adsunt, aut aderunt, ut inquit Hippocrates: quoniam spiritus flatuosus unà cum calore prompte fertur ad caput. Non tamẽ si quis dolet caput, aut doliturus est, huic omnino tales sunt urinæ. Fiũt enim dolores capitis etiam ex calore solo, nonnunquam uero ex flaua bile, quæ uel in capite uel in uentriculo continetur, & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionẽ, uel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generationem; quorum nihil talem facit urinam ex necessitate. [ἢ γεγόνασιν aut adfuerunt, in quibusdam additur]

LXXI Quibus septima iudicatur, ijs nubeculam habet quarta die urina rubeam, & alia, ex ratione.

Sicuti in pluribus alijs seipsos imperitos artis Hippocratis ostenderũt plurimi eorum qui hunc eius librum exposuerũt: sic & in isto. Putant enim adiecta fuisse aphorismo cum dicit, Et alia ex ratione, quæcunq; ad somnos attinent, uel uigilias, uel respirationem, uel accubitum, uel surrectionem, uel tale aliquid aliud eorum quæ in Prognostico scripsit: ut si hæc omnia bene facta uideantur, post septimum futuram speremus iudicationẽ. Videntur autem ignorare maxima capita ad præcognitionem facientia. Vigilant enim magna ex parte, & grauiter se habent, ac febriunt uehementius ægri, quanto propius iudicationem accedunt. Plures aũt eorũ prope iudicationẽ etiam spirant difficulter, Non igitur signum quod ex urinis apparet, talibus indiget casibus ad firmiorem futuræ iudi-

A cationis spem, sed multis alijs quæ frequentius q; istud apparent: de quibus nihil uidentur cognoscere qui audent Hippocratis libros exponere priusquam totam ipsius artem perdiscant. Nam quum quarta dies sit index, quemadmodum ipse docuit, & qualis sit futura septima, nunciet: omne quod in ipsa dignum effatu signum coctionis apparuerit, futuram septima die iudicationẽ ostendit, adeo ut non solum rubra aliqua nubes apparens, antea non uisa, iudicationem significet, sed & alba multo plus ipsa, adhuc autem magis & sublinamentum album, æquale, atq; consistens. Si uero uelociter admodum morbus moueatur: & coloris & substãtiæ mutatio sunt sufficientia signa futuræ iudicationis. Tenuis itaq; urina si mediocriter crassa
B efficiatur, & si alba † rufa fiat: in tali morbo iudicationem significat. [ὠχρὰ] Vnius itaque signi nominatim Hippocrates meminit, urinæ uidelicet rubræ. Dignum autem existimat, ut sicuti hoc, ita & alia ex ratione intelligamus quæcunq; futuras iudicationes ostendunt. Sunt autem hæc quæ in diebus ab ipso uocatis indicibus & contemplabilibus, fieri cõsueuere uel in urinis, uel in excrementis alui inferioris, uel sputis. semper enim omnia talia iudicationes significant, non tamen bonas semper. Solis enim coctionis signis in diebus contemplabilibus apparentibus, bonæ iudicationes futuræ indicantur. Sensus ergo uerborum aphorismi talis est. Meminit autem nubis rubeæ tanquam signi perrari; Albæ enim frequentissimæ apparent: & sunt sig-
C num coctionis manifestum. Rubeæ uero raro fiũt: Et nisi hoc in loco de ipsis dixisset Hippocrates, quòd in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem, forte nemo talem ipsis adesse uim expectaret: siquidem Hippocrates colorem rubeum salutarem quidem, diutinum tamen esse uult. Nam in Prognostico ita ad uerbum scribit: Si uero urina fuerit subrubea, & sedimen subrubeum & lene: magis quidem hæc diutina quàm illa, sed admodũ salubris. Nũquid igiẽ quarta die talis nubes apparẽs, futuram in septima iudicationem significabit, in alia autem aliqua indice non significabit, diligentius est inquirendum: quod in ipsis operibus est obseruãdum. Nam quantum ad rationes attinet, sunt ad utrãque partem argumen-
D ta, & magis ad alteram, quòd non significabit, nisi morbus ualde uehementer moueatur. Nam si quarto die fiat, æquale tempus priori, id quod sequetur, assumens, non est impossibile ut iudicationem ostendat. In undecimo autem apparens, non mihi admodũ uideẽ tribus solis egere diebus, sed etiam pluribus. Verissimum siquidẽ est colorem talem aliquid suffragari solutiõibus. Ego quidem raro signum tale in alijs diebus uidi præterquam in quarto. Cui igitur in septimo apparuit, hic quartodecimo fuit iudicatus. cui autem in quartodecimo, hic in uigesimo. Apparuit etiam cuidam alteri in undecimo, qui decimo septimo iudicatus est: rursus cuidam alij in eodem undecimo, qui uigesimo die fuit iudicatus.

LXXII Quibus urinæ albæ & perſpicuæ, malę, præ A
ſertim ſi in delirantibus appareant.

Vrinæ tales extremam cruditatem ſignificant, quare & morbos longos faciunt. quędam uerò ex ipſis, cum anticipauerint uires diſſoluere, ſunt pernicioſæ, ueluti in delirijs. Nullum etenim uidi delirantem, in quo talis urina apparuiſſet, ſaluatum. Melius ſiquidē eſt ut ſicuti totus morbus eſt biliоſus, ſic & urinę appareant biliоſæ. A quoſæ aūt urinæ (tales enim ſunt albę atq; perſpicuæ) magnam cruditatem oſtendunt, & præterea flauam bilem uniuerſam ad caput ſurſum rapi. Quibuſdā enim urinæ perſpicuæ, non tamen albæ, quæ quidem tenuem habent ſubſtātiam, colorem uero biliоſum. Quæ uero perſpicuæ ſunt & albæ ſimul, ſunt pe- B
nitus aquoſæ. Si igitur ſimpliciter ſcriptū ſit præcipue in delirātibus horum uerborum intellectus eſt manifeſtus. Sin autem fini ſermonis adijciatur, ſicuti in alijs exemplaribus uidetur adiectum, uerbum appareāt ſenſus erit talis: A quoſæ urinæ malæ ſunt: præcipue uero tales apparent in delirantibus qui exitio proximi ſunt. Neque enim in omnibus, quemadmodum nonnulli huius libri expoſitores intellexerūt, nihil ſcientes ex ijs quę in ægrotis apparent. In quibuſdā autem exemplaribus ita ſcriptus eſt finis aphoriſmi: Præcipue uero in delirantibus tales apparent; & eſt idem intellectus qui ſecundæ ſcripturæ antea à nobis dictæ.

LXXIII Quibus præcordia ſuſpenſa murmurantia, C
lumborum dolore ſuperueniente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut urinæ multitudo prouenĳat. hæc uero in febribus.

Præcordia ſuſpenſa, hoc eſt ad maiorem tumorem ex multis cauſis deducta unam habent, ſpiritum flatuoſum, de qua nunc diſſerit dupliciter factam: nōnunquam ex aliquo affectu difficilem habente ſolutionem partium ad aluum attinentium: nonnunquam ex aliqua recenti occaſione. Diſtinguit autem nunc Hippocrates iſta. Nam prior diſpoſitio cum murmure non fit. Extenta enim atq; inflata inſtar utris redduntur in ea præcordia. Altera cum murmure fit. Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cum neq; magnus, neq; multus extite- D
rit, & cum quadam modica humiditate ad inferiora moueē. Accidit igitur tali murmure deſcendente ad lumborum loca, unà cum ipſo tumorem ex præcordijs deportari. unde partibus quę hic ſunt, ex ipſo diſtētis, prouenit dolor: deinde hoc pacto, humore aliquando ad corpus diſtributo, ſolus ſpiritus flatuoſus emittitur, nonnunq; uero unà cum humore. Iā uero humor diſtributus magna ex parte per urinas excernitur. Recte ergo inquit in dictis ſignis aluum diſrumpi, niſi anticipet ſeorſum quidem humor diſtribui, ſeorſum uero ſpiritus in inteſtinis retentus per ſedem excerni. Cōtingit uero quandoq; utrunque ad corpus diſtributum & ſpiritum & humorem, cito ad ueſicam permeare.

A Quod uero in fine aphoriſmi ſcribitur, Hæc uero in febribus, tale aliquid mihi uidetur oſtendere, A febribus moleſtari dicebant antiqui illos qui abſq; inflammatione, uel abſceſſu, uel dolore, uel eryſipelate, uel (ut ſimpliciter dixerim) abſque aliquo membro præcipue affecto, ægrotabant. Quòd ſi uel propter lateris inflāmationem, uel pulmonis, uel talis partis alterius, febricitarent: nō febricitantes ipſos nominabant, neq; à febribus moleſtari dicebant: ſed pleuriticos aut peripneumonicos, & alijs ſimilibus nominibus, ueluti hepaticos & lienoſos appellabant. Nunc itaq; mihi uidetur Hippocrates duorum alterum uelle inſinuare, uel quòd hæc quæ dixit, febribus accidūt in quibus nullum membrum affectum eſt: uel quòd & illis accidunt
B morbis, non tamen ipſis aluus diſrupta ſit, uel flatus aut urinæ prodierint. Neq; enim aliquo naturę motu mēbris ſpiritum flatuoſum expellētibus, murmur in illis cōtingit fieri, ſed ueluti caſum tantummodo.

Quibus ſperatur abſceſſum futurum ad ar- LXX
ticulos, liberat ab abſceſſu urina multa, craſſa, & IIII
alba facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri. Si uero etiam ex naribus fluxerit ſanguis, brcui admodum ſolutio fit.

Dictum eſt à me etiam prius quòd abſceſſus fiunt ad articulos ijs qui in his laborem paſſi ſunt, et
C qbus quouis modo in morbo articuli laſſati ſunt, & præterea in quibuſcunq; craſſorum humorum multitudo longo tempore perduranerit. Si itaque natura ualuerit per urinam expurgare corpus, æger ab abſceſſu liberatur, humorē ad articulos decubiturum, per ueſicam euacuans. Satis autem habuit laborioſarum febrium ueluti in quodā exemplo meminiſſe, quæ initium ad urinam motionis in die indice accipiunt. His enim laborioſis hoc inest, quòd cito abſceſſus faciant, non expectantibus, ut aliæ, tempus prolixius. His uero ipſis & iuxta aurē fieri abſceſſus conſueuere, ſicut alijs prolixioribus multitudo plus ad inferiora decumbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiā ſubleuauit: uel ſanguinis profluuiū patiuntur, aut pa-
D rotidas, id eſt iuxta aures abſceſſus habent. Quòd autē ſolutio hæc uelocior ſit altera per urinas, non oportet dicere: quare & ipſi adiecit Hippocrates, breui admodū ſolutio fit. altera quæ fit per urinas euacuatione plures exigente dies. Quod autem quarto die dicitur, pro exemplo poſitum eſt: te uero oportet trāsferre ad omnes dies alios quicunq; ſunt contemplabiles & iudicatorij.

Si ſanguinē aut pus mingat: aut renum aut LXXV
ueſicæ exulcerationem ſignificat.

Siue in renibus, ſiue in ueſica ulcus factum fuerit, ſiquidē in uaſe aliquo effatu digno conſtiterit, & præcipue cum aliqua exeſione: ſanguinis excretio conſequitur, ſine hoc autem puris tantūmodo.

Contingit

Contingit autem ut facto ulcere in aliquo urinæ A
meatuum, & pus & ſanguis per urinam exeat. Hi uero renes ac ueſicam interiacent, & oportet hos illis ſubaudire. Exulcerātur autem magna ex parte ijs qui in renibus lapidem habēt, meatus urinarij, quando à lapide aliquo acuto aut admodū magno obſtructi excoriātur. Nam ex ulceribus quæ in pene fiunt, etiam ſine urina & pus & ſanguis egreditur. Exit autem ſimul cum urinis aliquando pus diſrupto abſceſſu in aliquo ſuperiori loco. Quare (arbitror) plures expoſitores alterā ſcripturam magis probarunt, in qua coniunctio & ſcribitur, in hunc modum: Si ſanguinē & pus minxerit, renum aut ueſicæ ulcerationem ſignificat. quaſi altero ſolo ſcilicet pure per loca urinæ exeunte, fieri poſſit, ut ſit ſignum non modo renum uel ueſicæ B
exulceratæ, ſed etiam alicuius partium ſuperiorū. Forte igitur & hi aliquid dicunt. Forte aūt & uerbum mingat quod aliud oſtēdit quàm minxerit, in ſeipſo continet diſtinctionem. Neq; enim idem eſt uel ita dicere, Si ſanguinem & pus mingat: uel illo modo, Si ſanguinem & pus minxerit: In uno enim uel duobus uel tribus diebus potuit minxiſſe pus diſrupto abſceſſu ad urinæ inſtrumēta. Multis autem diebus ac menſibus ubi hoc factum fuerit, renum aut ueſicæ exulceratio ſignificatur. Vtrum ipſorum magis ſit, & dolor diſtinguit qui in differētibus accidit locis, & ea quæ cum urinis excernuntur: de quibus deinceps loquetur. Iam uero & de urinarijs meatibus eadem eſt ratio.

LXXVI Quibus in urina craſſa exiſtente, carunculæ C
paruæ, aut ueluti capilli unà exeunt, ijs à renibus excernitur.

Paruæ quidem carunculæ renum ſubſtantiæ indicia ſunt: qui uero uti capilli, nullo modo renum. Neque enim fieri poteſt ut ad talem ſubſtantię formam ren diſſoluatur. nam qui hoc aiunt, renum ignorant naturam. At neque ueſica reſoluta aut exeſa, ut quibuſdam uiſum eſt, tales urinę exeunt. Sunt enim huius particulæ, foliorum ſimiles magis, ſicuti & Hippocrates paulo poſt eas ſquamas appellat. Sed rei ueritas ita ſe habet: quod nobis ſorte quadam ſæpius uidere contigit. Quidam igitur alij medici, quamuis in operibus artis multum exercitati, raro ſe aiunt uidiſſe urinas tales. Vocāt D
autem recentiores medici hanc paſſionem capillitium, quoniam capillis, & albis quidem magis ſimilia uideantur quæ ab urina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tam longa mingebat, ut incredibilis longitudo uideretur. nam quidam ex ipſis ad dimidium cubitum extendebantur. Hic autem toto fere anno qui anteceſſerat, orobum & fabam comederat, ſæpiſſimeq; caſeum & tenerum & ſiccum. omnibusq; alijs talia mingere contigit, qui cibis craſſioribus ueſcebantur. Tali igitur humore in renibus aliquo modo uſto, capillis ſimiles ſubſtantiæ generantur. Saneq; modus ipſe curandi, rationi quæ de cauſa habetur, atteſtatur. Nam ab extenuantibus atque incidentibus medicinis,

adhibito etiam alio uictu humectāte, tales ægri curantur. Si uero tanta eſſet exulceratio renum aut ueſicæ, ut eorum ſubſtantia diſſolueretur: non modo nihil ex talibus medicinis iuuarētur, ſed etiam ſupra modum irritarentur. In his itaq;, ſicuti & in alijs, Hippocrates dignus eſt admiratione, quum ipſe eorum inuentor extiterit, quæ ne à pluribus quidem medicis ad hunc uſq; diem ex ſignis fuere cōperta. Ipſa quoq; ſermonis diligentia magnā habet admirationem, cum dicat talia ex renibus excerni. Neque enim ſicuti in priore aphoriſmo renum cauſatur exulcerationem, ita & nunc dixit: uerū ſimpliciter ex renibus inquit excerni: quem admodum ſi aliquo mingente lapidem, ex renibus ipſum excerni dicamus, non quòd ſit pars ſubſtantiæ eorum, ſed quoniam in ipſis ſuam habuit conſiſtentiam. Paruæ igitur carunculæ ſubſtantiæ renum ulceratorum re uera partes exiſtunt. Qui uero ueluti capilli ſunt: in renibus quidem conſiſtentiam accipiunt, ueluti & lapides: non ſunt autem partes eorum ſubſtantiæ. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſine particula aut legitur, Carūculę paruę ueluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ aſſimilantur capillis. Verum oportet inter uerbū paruæ & dictionem ueluti mediam interponere coniunctionem aut tanquam Hippocrates non de una re, ſed de duabus faciat ſuo ſermone mentionem, quarum una eſt, Carnes paruæ: altera uero, Veluti capilli. In ijs igitur quæ ſunt ueluti capilli, ſemper urina eſt craſſa: quum pituitoſa ſubſtantia quam uenæ aggregarunt, per renes expurgetur. In carunculis autem non eſt neceſſarium. Nunquam tamen talem uidi renum diſpoſitionem: ſed quæ ſunt ueluti carunculæ, fæpius à me uiſæ ſunt in illis febribus, in quibus & quæ ſunt ſimilia orobis ſedimina conſpiciuntur, ſanguine craſſo in renibus, aut in hepate exuſto. Non tamen ueras carunculas unquam uidi cum urina exeuntes. Puto igitur poſſe contingere quòd craſſa urina ab ipſo dicatur quæ ſecundum naturam eſt, & mediocris. Hæc enim tenui quodammodo opponitur. Neque nos latet quòd proprie quidem ſecundum exceſſus oppoſitiones ita nominantur: per abuſionem autem, & medio & mediocri, extremorum nomina tribuūtur: cum & ad maxime craſſum, tenue: et ad maxime tenue, craſſum nominetur. Quod ſi ita accipiamus, ſermo talis erit: Quibus in urina quæ tenuis non eſt, ea quæ diximus, exeunt: renum eſt paſſio. ſi uero urina ſit tenuis, totū uenoſum patitur genus. Eundem intellectum mihi uidetur etiam in ſequēti oſtendere aphoriſmo.

Quibus in urina craſſa furfurea quædam ſi- LXXVII
mul exeunt, ijs ueſica ſcabie laborat.

Quando urina tenuis fuerit: haud ſecūdum naturam uenæ ſe habent. Cum uero non tenuis extiterit, ſed mediocrem habuerit ſubſtantiā (in quo ſignificato craſſa accipere oportet hoc loco) ea quę

ſimul

simul cum tali urina excernuntur, circa renes aut uesicam passionem ostendũt. Cum enim ex uenis urina ueniat, in renibus coletur, in uesica aggregetur: quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut uenas aut renes aut uesicam male se habere indicabit, sicuti & nunc furfurea uesicam scabie laborare, quando uenæ nullum affectum habent. Feruntur enim et ex ipsis aliquãdo furfurea, cum earũ tunica patiť, quemadmodũ & uesicę: uel cũ sanguis qui in ipsis cõtinetur, † à febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc est quicunque humor in eis crassior existit, & magis qui ueluti fæx sanguinis est, quem solemus humorem melancholicum nominare. Sicuti enim cutis superficies (quam superiorem pelliculam nominant) in scabie, lepra, atq; lichenibus tenue quiddã remittit, (quale est quod serpentum senectutẽ nominamus) sic ubi in partibus interioribus ea quæ est ueluti cutis, tale aliq̃d patitur, & casus erit passioni similis. Hac ratione igitur & uenæ ipsæ atq; uesica scabie laborantes, furfureos cortices unà cum urinis emittẽt. Distinctio autem fiet ex tenuitate ac crassitudine urinæ, ut antea diximus. Tenuis enim urina uenas: nõ tenuis autem uesicam pati indicabit.

ὑπὸ καυσώδους θέρμου φρυγῆτ

LXXVIII Quicunq; sponte sanguinem mingunt, ijs à renibus uenulam ruptam significatur.

Quod dicitur, spõte, potest idem quod sine causa exteriori, ostendere: potest & quod ueluti repente, nullo casu præcedente, quales apparent uesica ulcerata. In ipsa enim uenã rumpi ex influẽtis sanguinis abundantia, quemadmodũ in renibus, est impossibile. Neq; enim per eius uenas sanguis percolatur, sed solum tantum quantum ipsi sufficiens est, pro alimento contribuitur. Præterea neque uenæ quæ in uesica, nudæ aut † instabiles natura sunt, sicuti quæ renum uentres subintrant, quæ & aperiuntur, & quæ aliquando disrumpuntur, propter humorum multitudinẽ ac crassitudinem qui in ipsis cõtinentur. Disruptio itaq; puri sanguinis facit euacuationem. Ora autem aperta non subito plurimum sanguinem effundunt, præsertim cum parua est apertio, sed paulatim atq; tenuius percolant: unde totam urinam subsanguineam efficiũt. Fit autem, ut dixi, & uenis uesicæ exesione laborantibus, sanguinis euacuatio, quam antecedunt ulceris signa in uesica existentis, hoc est loci & dolor, & pus, & sæpe ipsius corporis uesicę quædam ueluti frustula. Hac ratiõe igitur melius uerbum, sponte, pro repente, accipere: & non pro sine causa manifesta. siquidem sanguis ex renibus sæpius & sine causa excernitur manifesta, uase ex multitudine rupto, sed aliquando ob saltum uehementiorem, uel ex alto casum, uel ictum.

sine firmamento ἀστήρικτοι

LXXIX Quibus in urinis arenosa subsistunt, ijs uesica laborat calculo.

Non omnino uesica laborat, sed contingit & renes: quare manifeste errat aphorismus, siue quia Hippocrates ipse dimidiam partem sermonis ne-

A glexerit, siue quia primus librarius omiserit. Siue enim in renibus, siue in uesica calculi generantur, unà cum urinis exeunt arenosa.

Si sanguinem mingant, aut grumos, uel stillicidium urinæ habeant, & dolor in imum incidat uentrẽ, & pectinem, & femen, circa uesicam labor est. LXXX

Duobus modis finis scribiť aphorismi: in quibusdam exemplaribus, labor est: in quibusdã, morbus est. & ferè in hoc nihil inuicem scripturæ differunt. Communiter autem ambæ errant, si quis intelligat circa uesicam ab Hippocrate dici quasi ipsam uesicã laborare dixisset. Nam ij quos memo-
B rat casus, communes sunt omnibus quæ urinæ seruiunt instrumentis, uesicæ, renibus, urinarijs meatibus. Melius est itaq; hoc modo quę circa uesicã, accipere, nõ tanquam sola uesica significetur, sed & partes quæ illi annectuntur. Adhuc autem magis, ut ita accipiamus, hortabitur sequens aphorismus, in quo nõ quæ circa uesicam, ægrotare dicit, sed ipsius uesicæ esse exulcerationem: quum non idem sit, pati aliquid ipsam uesicam simpliciter solam, enunciare, uel quæ circa uesicam.

Si sanguinem aut pus minxerit, aut squamulas, & grauis odor adsit, uesicæ exulcerationem significat. LXXXI

Sanguis quidem & pus mingendo prodeuntia,
C omnium instrumentorum quæ urinæ obseruiunt, signa sunt communia, odor autem grauis, hoc est molestus, & adhuc magis squamulæ, sunt propria uesicæ. In pluribus igitur exemplaribus: Si sanguinem & pus minxerit, scriptum inuenitur. In quibusdam uero: Si sanguinem uel pus minxerit. Ostendet autem hæc scriptura secunda coniunctionem, aut, esse disiunctiuam, quasi utrumlibet horum quæ dicta sunt, ubi adsit, ulcerationem significet: altera uero uult ambo assidere, uel simul inuicem, uel alternatim.

Quibus in urinaria fistula tubercula nascuntur: ijs suppuratiõe facta & eruptione, solutio. LXXXII

Ob sermonis breuitatem nihil effatu dignum
D hoc haberi aphorismo suspicabitur quispiã. Promptum enim est unicuique intelligere, quòd in meatu urinario qui in pene est, (hunc enim meatum, fistulam urinariam nominant) si consistant tubercula, & mox rumpantur, fieri solutionem. Verum si diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo ostenditur. Contingit enim urinam aliquando retineri ob tale tuberculum: ex cuius disruptione sanitas proculdubio sequetur. Verum ex dictis quædam dubitatio suboritur, utrum solum uelit hæc quæ in hoc loco sunt nata tubercula, rumpi: uel sæpius quidem hoc accidere, fieri tamen posse ut etiam dissoluantur: uel exemplum solutionum unum hoc aliquod scripsit, diruptionẽ: quod uerius existit.

Mictio

LXXXIII Mictio noctu plurima facta, paruam significat deiectionem.

Quòd quidem necessarium sit uentris humore distributo, minorem fieri alui deiectionem, unicuique manifestũ. sed cum hoc et illud apparet, quòd eo unà cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atque ideo plura deijciet, urina uero paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipsa ratio & alui fluentis, & siccæ remedia. In quibus enim supra modũ humida aluus deprehenditur, ijs potum minorem exhibebimus, ac pręterea illi uiam ad uesicam parabimus. In q̃bus uero siccior, & plus dabimus potus, & distributionem quantum fieri poterit, prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER QVINTVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

I CONVVLSIO ex elleboro, letalis est.

Iis qui elleborum acceperunt, album dico: (hunc enim simpliciter elleborum nominare cõsueuerunt, non sicuti nigrũ, cum adiectione) ijs inquam si ex purgatione cõuulsio aduenerit, casum ait esse letalẽ. Fit enim non ab initio purgationis, quãdo periculum est ne homo stranguletur: sed quando uomentes uehementius lacerãtur, propter ipsam quidem maxime quæ fit in motibus † distentionem laborantibus neruis, ob illam quã habent cum ore uentriculi in patiendo societatem, in quo & aliàs uidimus, ubi fortius mordetur, fieri conuulsiones, sicuti adolescenti qui æruginem euomuerat. Præstat enim æruginem, nõ æruginosum uomitum illum nominare. Erat enim talis qualis quæ uera ærugo nominatur, florẽtissimus: uerum inter uomendum, totum corpus conuulsum est: et ærugine euacuata, febris statim & conuulsio cessauit. Tale autem erat quod euomuerat, sicuti si quis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo ut ex eorum unione talis substãtia exultaret, quæ defruti crassitudinẽ repræsentaret. Non impossibile est igitur (ut dixi) & per compatiendi ad os uentriculi societatem fieri conuulsionem ex elleboro albo, & hæc foret † conuulsio minus periculosa. Contingit autem & propter ipsam euacuationẽ supra modum ipsis purgatis conuulsionem aduenire: sicuti & cholerã patientibus, contractiones frequenter adueniunt, maximeq; eorum qui sunt in suris musculorũ. Sed neq; illud est impossibile, propter pharmaci efficaciã ex neruis humiditates ad se attrahentis, atq; ideo tunc eos male afficientis fieri conuulsionem. Sed et ellebori aliquando ui ad sui distributionẽ impulsa uehementius, contingit neruorum substantiã uiolentius exiccari. Ipse † enim

cõtractionem συντονίαν

μετριώτερος ὁ σπασμός

al. autem

A nos docuit Hippocrates, quòd fit conuulsio ex repletione & inanitione, corporum uidelicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiuntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, musculi & tendones. Sicut enim in exterioribus uidemus lora & chordas extendi, ubi uehemẽtius exiccentur, aut multa madeãt humiditate: sic & in corporibus animalium, par est fieri non raro conuulsionem. Liquet igitur quod ex repletione conuulsio, sanabilis est per euacuationem. Ea uero quę fit ex inanitione, & neruorum siccitate, nõ facile admittit curationem. Fit autem (ut dixi) & propter compatiendi societatem conuulsio: quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate pretermissam. Eam enim quæ primum fit, cõuulsionem o-
B stendit, cum ait cõuulsionem ex repletione atque inanitione generari. Et quidẽ nouimus etiã morsus ratione fieri in ore uentriculi singultum, adeo ut quispiã & neruos itidem pati existimauerit. Et uidebitur ista conuulsio ijs qui ab elleboro purgati sunt, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri: nisi per Iouem illam dixerit quispiam fieri exinanitione, cum humores mordaces uim habeãt exiccandi. Hi itaq; modi sunt eorum qui ex elleboro conuelluntur. Sanatur autem ex ipsis & qui propter morsum, & qui propter distentionem ex uomitibus fit. quæ autem ex siccitate accidit, insanabilis est. Nõ absq; ratione igitur totum hoc genus Hippocrates ait esse letale, quoniã nonnullæ eius species cum difficultate sanantur, una autem insa-
C nabilis est.

Conuulsio ex uulnere, letalis est. II

Sicuti in eo qui hũc antecedit aphorismo, mortalem dixit esse conuulsionem, (quod idem est ac si diceret periculosam, atq; ad mortem sæpius terminãtem) sic & nunc eam quæ fit ex uulnere conuulsionem, letalem dixit esse, non tanquam ex necessitate ac semper mortem afferentem, sed tanq; admodum crebro. Sic & in multis ex prioribus aphorismis, letalis nomine uisus est uti. Ex uulneribus igiť fiunt conuulsiones ratione sequentis ipsa inflammationis, ubi partes neruosas attigerit. Et primum quidem uidentur conuelli quæ è directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde
D postquam et principium attigerit ipsum, passio ad totum extenditur corpus.

Vbi sanguis plurimus fluxerit: singultus aut conuulsio superueniens, malum. III

Non aliud quidem ostendi, est existimandum ex priori nomine letale, aliud autem nũc cum malum dicit: Consueuit siquidem Hippocrates casus illos ita nominare, quos letum sæpe subsequitur. Si cui uero per magis & minus differre hæc nomina uideãtur: maius periculum per uocem letale, quàm per malum, ostẽdetur. Quæ igitur fit ex plurima sanguinis profusione conuulsio, ex altero genere causarum ipsam efficientium cõsistit, ut antea dictum est.

Ex su-

IIII Ex ſuperflua purgatione conuulſio, aut ſin- A gultus ſuperueniens, malum.

Quod aliquando iſs qui elleborum ſumpſerũt, diximus fieri: hoc nunc oſtendit in omnibus qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim qui ultra modum purgãtur, eaſdem ob cauſas quas diximus in iſs, qui elleborum aſſumpſerũt, & iſs qui hac ratione laborant, non paruum periculum imminet. ſiquidem multo peior eſt ea quæ fit ex inanitione conuulſio, altera quæ fit ex repletione. Quòd autem & ſingultus conuulſio ſit ſtomachi ſecundum Hippocratem, nos uticq; nouimus.

V Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit: con uulſus moritur, niſi febre corripiatur, aut ubi ad B horam peruenerit qua ſoluuntur crapulæ, uocem recuperet.

Repletis neruis talis conuulſio fit. Solet autem facillime eos replere uinum, ut quod calidam habeat temperaturã. talis ſiquidem natura prompte omnia ſubintrat, præſertim quum non admodum craſſam ſubſtantiã habuerit. Subſtantiæ igitur copia uinum neruis affert conuulſionem. Rurſus autem qualitate ſanat eam quam fecit diſpoſitionẽ, neruos calefaciendo atq; exiccando. & ſi hoc aliquando facere nequeat, mortem ſubſequi eſt neceſſarium. Qua aũt ui diximus uinum ſanare conuulſiones, eadem uidelicet & febris ſanat. Hic uero maxime obſeruanda eſt Hippocratis conſuetudo, qui mutos nominat illos q quouis modo ob- C ſtupuerunt. Sed proprie ſtupor nominatur totius corporis inſenſibilitas atque immobilitas repentina. Hanc itaq; diſpoſitionem conſueuit Hippocrates ex uno caſuũ nominare: & fit proculdubio neruorum principio patiẽte. Neq; enim aliter poteſt omnino cõuelli corpus, antequam id principium patiatur, uel principaliter, uel per compaſſionem, altero prius patiente membro. Liquet autem omnem noxã ex uino factam, à Græcis crapalen nominari. Sicq; nonnulli uocabulo fecere etymologiam, carenon palleſthæ, qđ ſignificat caput, concuti. Horam autem qua crapulæ ſoluũtur, tempus nominauit. Eſt autem hoc tempus non præciſum, neq; circumſcriptum omnibus una menſura. Quidam enim poſtridie à crapula ſunt liberati, quidã D uero ſequenti nocte, quidã uero tertio die prorſus: & ſit hoc pro multitudine ac ui epoti uini, & eius qui potauit natura. Sicuti igitur neq; cibus unum habet in omnibus tempus cocționis præfinitum, ſic neq; uinum. Aut igitur oportet nos ægri naturam habere experientia cõpertam, aut poſtremum terminũ obſeruare: in quo ſi neq; febricitare, neq; loqui anticipauerit, conuulſus morietur omnino.

VI Quicunq; à diſtentione corripiũtur, in qua tuor diebus pereunt. ſi uero has effugerint, ſani fiunt.

Diſtentio morbus peracutus eſt, ut quę compoſita ſit ex illa quam Græci emproſthotonon, id eſt ad anteriora diſtentionem: & opiſthotonon, id eſt ad poſteriora diſtentionem nominãt: Atq; ita merito citius in ipſa fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore quem fert diſtentio laborem. In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorũ paſſio iudicatur.

Quibuſcunq; morbi comitiales fiunt, ante VII pubertatem mutationem accipiunt: quibuſcunque autem uigeſimoquinto, commoriuntur.

Proprie quidem paſſionis mutationes nominant, quando ex una parte tranſeunt ad aliam: per abuſionem autem & omnes ſolutiones ita nominantur. & mihi uidetur, Hippocrates ſecundi ſignificatus uſus eſſe appellatione. Nõ modo enim ad alias partes translatis iſs qui morbum comitialem faciunt humoribus, ſoluitur paſſio, ſed etiam omnino curatis. Sunt enim hi craſſi, frigidi, & pituitoſi. Ceſſant autem & ob ætatem ad ſicciorem naturam tranſmutatam, & ob exercitationem, & uictum exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis. Verum Hippocrates nunc ſolum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: à qua docti, & formam uictus una cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphoriſmorum dicit: Qui morbo comitiali laborant, ſi iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis & regionum & uictus, liberantur: hoc nunc in ipſis paſſionibus declarauit, morbos comitiales qui ante pubertatem fiunt, ceſſare dicens ex ætatis cõmutatione: qui uero ultra uigeſimũ quintum annũ proceſſere, commori inquiens. Vnde liquet quòd pubertatis tempus, uſq; ad uigeſimum quintũ annum extendi arbitratur, ſumens initium poſt ſecundam ſeptimanam. Liquet autem quod neq; omnibus ſanabitur paſſio ex pubere ætate, niſi & alia recte geſſerint: neq; quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam uictus rationem adhibeãt. Verum quòd non habeant ex ætate ſanationem, ſed quãtum ad eam attinet, paſſio cõſeneſcat, liquidò oſtendit. Non tamen adhuc manifeſte dictum eſt, quamuis uideatur manifeſtum iſs qui negligentius accipiunt uerba illa. Quibus uero uigeſimo quinto anno, commoriuntur. Neq; enim iſs ſolis paſſio cõmoritur, quibus uigeſimum quintum annum agẽtibus aduenit, ſed multo magis etiam iſs qui ultra hanc ętatem progreſſi ſunt. Addẽtes igitur ſermoni Hippocratis illud quod deeſt, uerum ex omni parte ipſum faciemus: Morbi comitiales qui quidem ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tempore finiunt: qui ultra pubertatem procedunt, commoriuntur. Tempus autem pubertatis eſt poſt quartum decimum annum uſq; ad uigeſimum quintum. Eſt autem & alia ſcriptura talis: Quibuſcunque uiginti quinq; annorum fiunt, multi cõmoriuntur. ſignificante uerbo multi idem quod plurima ex parte.

Quicunq; morbo laterali laborantes, in qua VIII tuordecim diebus non repurgantur, iŋ ad ſuppurationem uertuntur.

Eam

Eam quæ fit per ſputa euacuãtionẽ humorum A facientium morbum lateralem, ſolet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: ſicuti & iſtos expuere, purgari, tã in libro De uictu acutorum, quàm in Prognoſtico nominauit. Verum nũc & tempus præfinit purgationis: in quo ſi non fiat, ad ſuppurationem ait morbum uerti lateralẽ: aut omnem quæ fit ad pus tranſmutationẽ, ita nominans, (ſicut & in Prognoſtico ſępius) aut eam quæ fit inter thoracem & pulmonem, puris effuſionem. fit enim utrunq; horum, quando morbo laterali laborantes non expurgãtur per ſputa. Verum, ſecundũ ex iſs quæ diximus, ipſe in ſequentibus eruptionem ſuppurationis nominauit.

IX Tabes fiũt maxime ætatibus à decimo octa- B uo uſq; ad trigeſimum quintum.

In ſuperioribus aphoriſmis quando morbos ſecundum ætates enarrabat, Iuuenibus dicebat, ſanguinis ſputa, tabes. Nunc uero etiam numerũ apposuit annorum, non propterea eadem rurſus ſcribens quę antea, ſed propter paſſionum thoracis atque pulmonis cõmunionem. Propter quid igitur iuuenes his morbis præcipue corripiantur, antea diximus: de annis autem ætatum nũc determinandum, quoniam & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus à decimo octauo uſque ad trigeſimum quintum. Quod enim ætatibus numero plurali dicitur, quãdam habet ſignificationem, quòd non eandem Hippocrates ætatẽ exiſtimat eſſe media inter annos enumeratos. Neq; ſanè una eſt, C ſi diligentius cõſideremus: uerum ea quæ eſt à decimooctauo uſq; ad uigeſimum quintum annum, adoleſcentium eſt: quę autem ab hinc uſq; ad trigeſimum quintum, iuuenum.

X Quicunq; ab angina liberantur, iſs ad pulmonem uertitur, & in ſeptem diebus pereunt. ſi uero has effugerint, ſuppurantur.

De tranſmutatione nunc ipſi eſt ſermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerũq; ante ſeptimum diem occidere, ægro uidelicet ſtrangulato: ſi uero id tempus poſſit euadere, fluxiõe in pus conuerſa, ſuppurari.

XI Qui tabe moleſtantur, ſi ſputum quod ex- D tuſſiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.

Eas quæ ſunt in pulmone ulceroſas diſpoſitiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorem diligentius perpendi, id quod expuit, carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in ulceribus ueſicæ, odorem dixit graue ſentiri, ita & nunc tabidorum ſputum grauiter olere. Si uero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem eſſe notam: quoniam & maximus alimenti defectus oſtenditur, atq; aliquando humorum corruptio.

XII Quibuſcunq; tabe laborantibus, capilli à capite defluunt: iſs alui profluuio ſuperueniente, moriuntur.

De iſs qui ex tabe iam morti uicini ſunt, nunc ſermo habetur: quos etiam male ſe habere oſtenderat in defluuio capillorum. Alui autem profluuio ſuperuenięte, mortem appropinquare opinãdum: cum hic caſus, & mala cauſa, & malũ ſignum exiſtat. Fit enim ex uirium imbecillitate, quæ præter ea ex ipſo caſu fiunt imbecilliores.

Quicunq; ſpumoſum ſanguinem expuunt, XIII iſs è pulmone eductio fit.

Et pleraq; exemplaria, et quamplurimi huius libri expoſitores norunt aphoriſmum in hæc uerba ſcriptum: Quicunq; ſanguinem ſpumoſum euomunt, iſs è pulmone eductio fit. Et quidam ipſum exponentes, aiunt uerbum id multitudinem ſignificare, ac propterea à proprio eſſe trãslatum: aperte mentientes contra id quod apparet. Sæpe enim uiſus eſt ſanguis ſpumoſus abiq; multitudine euomi. Si igiť ita Hippocrates re uera ſcripſit, ipſum abuſum fuiſſe uocabulo dicemus. Neq; enim ſanguis multus, ex pulmone eductionem ſignificat: paucus uero, ex alio loco. Si uero expuunt, aut ex tuſſiant ſcriptum ſit: tunc proprio uſum fuiſſe uocabulo, & oſtendere ſanguinem talem carnoſam pulmonis ſubſtãtiam (quæ eſt ipſius uera ſubſtantia) affectam ulceribus eſſe. adeo ut uere quidẽ dicatur ſolius pulmonis ulcera ex ſpumoſo ſanguine indicari: non uere autem, ulcerato pulmone, ex neceſſitate ſpumoſum expui. Sæpius eñ uidimus quibuſdam ex alto cadentibus, & calcitratis, atq; in palæſtra percuſſis, ab illa maxime ictus parte in qua cuipiam ad ſolum ruẽti, alter ſuper thoracem inciderit, ſanguinem plurimum bene coloratũ expui cum tuſſi ſine ullo dolore: quem ratio dictat ex aliquo pulmonis uaſe diſrupto prodire.

A tabe habito profluuiũ alui ſuperueniens, XIIII letale.

Paulo antea dixerat, tabidis cum ſputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio ſuperueniente, mortem ſubſequi. Hic uero ſimpliciter dixit eſſe letale ſuperueniens alui profluuium in tabe, nulla facta, neq; de ſputo, neque de capillis mentione, tanquam illud ſolum ſufficiat mortem ſignificare, nõ tamen ita è proximo, neq; tam cito ſecuturam, ſicuti cum defluuium capillorum adiungitur.

Quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, XV ſi in quadraginta diebus purgantur à die qua fit ruptio, liberantur. Si uero non, ad tabem tranſeunt.

Addens ſuo ſermoni ruptionis uocabulũ, manifeſtum fecit ſe de illis loqui in quibus lateris inflammatione in ſuppurationem conuerſa, deinde diſrupta, in ſpacio thoracis atq; pulmonis interme dio pus continetur. His enim omnibus, niſi ut plurimũ in quadraginta diebus puris euacuatio fiat

per ſpuitiones purgati: neceſſariũ eſt pulmonem A exedi, pure proceſſu temporis putreſcẽte. Morbo igitur laterali diem quartum decimum terminum poſuit purgationis, ſuppuratis autem quadrageſimum. Dictum autem eſt plenius de differentia & aliorum dierum iudicatoriorum, & horum, in eo tractatu qui inſcribitur De diebus iudicatoriis. Quare ſi quis uniuerſam illam legerit contemplationem: ea quę ab Hippocrate de diebus iudicatoriis dicuntur, promptius aſſequetur.

XVI Calidum, ubi quis ſæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incõtinentiam, mentis torporem, profluuia ſanguinis, animi defectionem: hæc, ad quæ mors. B

De calidi & frigidi uſu immodico & modico dictum eſt non parũ et in libro De uſu humidorum. Dicta ſunt autem & hoc in loco aphoriſmorũ omnia ferè capita, & primũ hoc ipſum, quòd calidum ſi quis eo ultra modum utatur, has facit paſſiones, carnium effœminationem, hoc eſt debilitatem: dictum eſt enim nomen per trãslationem, quoniam fœmina debilior eſt maſculo: cui aſtipulatur hoc quod ſubiungitur, Neruorũ incõtinentiam. Nam et hi fiunt imbecilles, eorũ ſubſtantia à calore diſſoluta. Et rurſus mentis torpor, mentis eſt imbecillitas: ita ſcilicet ſubſtantia cerebri, ſicuti etiam neruorum, diſſoluta. Eodem modo & calidi uſus immodicus facit ſanguinis profuſiones in illis utiq; corporis diſpoſitionibus quæ ad ſanguinis profu- C ſionem apta ſunt. Sequuntur autem ad ſanguinis profuſiones, defectus animi, et ad hos mors, ſicuti et ad alia prius dicta: ſed ad illa quidẽ tempore pluri, ad hæc quidẽ magis, ad hæc uero minus: ad ſanguinis uero profuſiones, et animi defectus, ſtatim. Scriptus eſt autem finis aphoriſmi uario modo in exemplaribus: ſcripturæ uero omnes dictam ſententiam oſtendunt. Eſt autem una hæc: His mors. altera uero hæc: In quibus mors. tertia hæc: Quibus mors. alia: Hæc ad mortem.

XVII Frigidum autem cõuulſiones, diſtentiones, liuores, rigores febriles.

Immodicum ſcilicet frigidũ hæc facit, conuulſiones, diſtẽtiones, & neruorum refrigerationem. D Sicuti enim non oportet ipſorum ſubſtantiam ab immodico calore diſſolui, ſic neq; ultra modũ conuenientem refrigerari, & in unum cogi ac cohiberi. Ac ſanè quidem liuores ex refrigeratione fiunt, & rigores febres aduocãtes. Melius autem fuiſſet ita dicere: Rigores facientes & cõuulſiones, & diſtentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his ſeorſum diximus in libro De ſympt. cauſis.

XVIII Frigidũ, inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ: calidum uero utile.

Quęcunq; partes ſunt natura frigidiores, (ſunt autem in animalibus tales, quęcunq; ſunt penitus exãgues) citius ac magis ab immodico frigidi uſu offenduntur: iiſdem autem rationabiliter calidum conuenientius.

XIX Quæcunque refrigerata ſunt, excalefacere oportet, exceptis iis quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt.

Hoc quod nunc dictum eſt, haudquaquã euertit illud theorema, Contrariorum contraria eſſe remedia: de quo plenius diximus in eo tractatu qui De arte curatiua inſcribitur: in quo oſtendimus aliud eſſe theorema maxime neceſſarium, illa prius curari præcipiens quæ magis urgent, hoc eſt quæ maius periculũ afferunt, ſicuti & nunc profluuium ſanguinis. Ad hoc igitur prius obſiſtendum eſt: atque ita deinde quod paſſum eſt, ad bonam temperiem eſt reuocandum.

XX Vlceribus frigidũ quidem mordax, cutẽ obdurat, dolorem iuſuppurabilẽ facit, liuorem obducit, rigores febriles, cõuulſiones, diſtẽtiones.

Si proprio utamur uocabulo, calidum mordax eſt: ſenſus autem ſimilitudine, & frigida aqua uocatur mordax: non cum in cutem ſimpliciter incidit, ſed ulceratã. Nam quod mordax futurum ſit, eius quod morderi debeat ſubſtantiã oportet peruadere, quod in cute ſecũdum naturam ſe habente, frigida aqua non poteſt efficere, quoniam denſior eſt cutis quàm pro eius ſubſtantia. In ulceratis autẽ, ut quæ rariora ſint, peruadere poteſt eorum ſubſtantiam, in profunda ſubintrans. Dictum autem eſt plenius de natura mordaciũ, in libris De potentia ſimplicium medicinarũ. Vlceratis igitur frigidum eſt mordax: integris autem non ſolũ mordax non eſt, ſed & cutem facit duriorem, eius denſando ſubſtantiã. Et quidem dolorem efficit inſuppurabilem, natiuum refrigerando calorem, qui ulcera ad ſuppurationem perducit, & ea difflari prohibet quæ dolorem efficiunt. Quæ autem ſequuntur, prius etiam dicta ſunt ab ipſo, & liuores, & rigores febriles, & conuulſiones, & diſtentiones.

XXI Eſt autem ubi in diſtentione ſine ulceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquę multa perfuſio calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit.

Quæ raro iuuent frigidum ac calidum, poſt ea quæ ante dixit Hippocrates, deinceps proſequit: & primum quidem de frigido inquit, ut in diſtentione (liquet autem quòd & in omni alia conuulſione) in medio æſtatis tempore, cum bene carnoſus fuerit æger, ac iuuenis, frigidæ aquæ perfuſio calorem reuocãs naturalem, paſſionem ſanet. Vnde et manifeſtum fit, quòd non ſua ui frigida aqua morbum tunc ſanat, ſed ex accidenti, quoniam iuuenibus bene carnoſis reuocationẽ caloris facit. In alia igitur ætate nil proderit: quoniam neque reuocationem efficit, quando neque in hac ullo anni tempore, præterquam æſtate media. Nam aquæ frigidæ occurſus aut uincit natiuum calorem, aut colligit

colligit. uincit quidem cum debilis fuerit: colligit A autem cum fortis, ipſum continens ac difflari prohibens. Excipit aũt eas quæ ſunt cum ulcere conuulſiones, ut quæ nunquam ab aqua frigida ſanari queãt, neq; ſi æger iuuenis, & natura calidus fuerit, & æſtiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam (ut & ipſe antea dixit) ulceribus frigidũ mordax, dolorem inſuppurabilẽ facit. Iis igitur qui in ulceratione conuelluntur ob neruoſorum corporum inflãmationem, contrarium uehementer eſt frigidũ, ut quod neq; ulcus iuuet, neq; corporum neruoſorum diſſoluat inflammationem.

XXII Calidum ſuppuratorium, non in omni ulcere magnum ad ſecuritatẽ indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem ſedat, rigores, conuulſio- B nes, & diſtentiones mitigat: & ex iis quæ ad caput attinent, eius ſoluit grauitatem: plurimum autem confert oſſium fracturis, ſed nudis præcipue, eorumq; maxime qui in capite ulcera habent, & quæcunq; à frigore moriuntur, uel ulcerantur, et repentibus comeſis, ſedi, pudendis, utero, ueſicæ. his calidum amicum & iudicans, frigidum inimicum & perimens.

Sicuti frigidum cõuulſiones & diſtentiones facere natura aptum, tamen ſanat aliquando, quanquam raro, diſtentionem: ſic & calidum quantum ex ſui natura ad ſuppurandum efficax, eſt aliquan do prohibens ſuppurationem. ſiquidem ulcera pu C trida, & ſimpliciter, omnia quæ fluxiones habent, adeo non ſuppurat calidũ, ut his etiam plurimum noceat: atq; hæc ambo in unum cõiunguntur: nocere ulceribus, & minime ſuppurare: ſicuti cõtrà, prodeſſe, ac ſuppurare. Maximum etenim eſt ulceri ſignum ad ſecuritatem, & pus, & medicamen quod habet id faciendi facultatem. Nihil enim male poteſt aduenire ulceri pus generãti. Quæ igitur conuulſionem afferunt, nõ ſuppurantur omnino. Similiter autem & quæcunq; ulcera ſunt putredini obnoxia, et quæ partes circumſtantes exeſas habent, atq; hæc difficulter ad cicatricem perducuntur, uniuerſa & minime ſuppurantur. & quæcunque ex malis ulceribus proprijs nominibus inſigniuntur, ueluti quæ cancroſa, chironia, telephia, D & phagedenica, id eſt carnem comedentia nominantur, omnia & ipſa non ſuppurãtur. Maximum igitur ſignum ulceri ad ſecuritatẽ, eſt pus: & hoc potes conijcere ex calidi uſu. In quibus enim non * congruit, uidebis hæc à calido inſuppurabilia perdurare. Deinceps autem calidi opera quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam mollit, & craſſatam extenuat, & dolorem ſedat, & cõuulſiones ac diſtentiones mitigat: nec ſicuti frigidum dolorem inſuppurabilem efficit, quoniam eſt à natura noſtra alienum, quæ eſt calor natiuus, quem tamen coauget ubi mediocriter adhæreſcit. Calor uero extrinſecus facit hæc omnia quæ dicta ſunt, nonnullaq; concoquendo, & ad melius alterando: quædam diſcutiendo, et euacuando noxia, ad ſanitatem perducit. quòd ſi non ex toto ſanet, ſaltem dolores mitigat. In capitis uero diſpoſitionibus & hæc eadem facit, & eas quas carebarias, id eſt capitis grauitates nominant, ſanat, concoquens atq; diſſoluens quæcunq; moleſtant. Et quidem fracturis oſſium utiliſſimum eſt, & magis nudis, hoc eſt carne exutis: adhuc autẽ magis iis quæ in capite fiunt. nam talia frigidum maxime offendit: ut quod non oſſibus tantum, ſed ipſi quoq; cerebro ſit inimicum. Iam uero & quæcunq; partes ex algore emortuæ ſunt, iis calidũ remedio eſt: ſic quæ frigidum exulcerat, ſicuti hyberno tempore calcanea, & digitos, & extrema omnia, horũ quoque remedium eſt calidum. Sanat etiam ſerpentia comeſa, quamuis ab humore biliioſo calidoq; fiãt. nam propter exulcerationẽ frigidum eſt ipſis inimicum, ut quod ulcerũ mordax exiſtat. Sic & omnibus quæ ſunt in ſede diſpoſitionibus, amicũ quidem eſt calidum, contrarium uero frigidum, quoniam neruoſa ſedes eſt, frigidũ uero neruis eſt inimicum, & quoniam per communicationem frigiditas facile ex ſede ad uentrem aſcendit, & eodem modo caliditas. Sic & utero & ueſicæ calidũ quidem, amicum & iudicans: inimicum uero & occidens, frigidum. nam & hæ pariter neruoſæ ſunt, et ſupraiacentib. partibus facile tradũt frigiditatem. Quòd autem in omnibus quæ in aphoriſmo dicuntur, cõmuniter pronunciauit his calidum eſſe amicum & iudicans, frigidum uero inimicum & occidens, liquet, etiamſi à me non dicatur.

XXIII In his frigido utendum, unde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſa, ſed circa ipſa unde influit, & quæcũq; inflammationes uel inflammina ad rubrum & ſubcruentum ſanguine recenti tendunt. nam ueteribus nigredinẽ affert. Eryſipelas etiam non ulceratũ iuuat. nam exulceratum lædit.

Eas quas facit frigidum utilitates, ac mala, hoc tranſigit aphoriſmo. Primum, in quibus ſanguis fluit aut fluxurus eſt, inquiens cõferre ipſum, non ipſis partibus manãtibus ſanguine admotum, (ulceribus enim frigidum mordax) ſed circumſtanti bus, & illis præcipue unde aliquid ad ulcera profluit. Et quidem ait omes iuuare inflammationes, quas ſic ipſe nominat inflãmina, ueluti ab aliqua ſuccẽſa flamma, propter humorum à quibus fiunt, caliditatem. Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuẽti, colore rubra & ſubcruenta, recenti ſcilicet, & non antiquo ſuffuſa ſanguine. Nam ſanguis antiquus, floridum nõ habet colorem. Quare frigido admoto liuere, & nigras fieri contingit partes patientes. Eodem modo & eryſipelas non exulceratum iuuatur à frigido, ſicuti ulcerato mordax eſt frigidum, et dolorem affert: & hac ratione nocet, cum partes dolentes ſemper ad ſeipſas moueant fluxiones.

XXIIII Frigida qualis nix & glacies, pectori inimica, A tusses mouent, & sanguinem, & destillationes.

Hactenus de aqua calida & frigida sermonem habuit, nunc autem de niue & glacie differit, illud ostendens, quòd tanto magis hæ nocere possunt, quanto sunt aqua frigida frigidiores, & quòd thoracis partibus sunt inimicissimę, cum & tusses moueant, & uasis plerũq; disruptis sanguinem manare faciant, & ex capite destillationibus thoracẽ offendãt atq; pulmonem: nam has quoq; nix facit & glacies, cerebrum refrigerantes.

XXV Tumores articulorum atque dolores absq; ulcere, et podagricos quoq;, atque conuulsa, horum plurima frigida aqua large effusa leuat, & B extenuat soluitq; dolorẽ. nam modicus torpor dolorem soluit.

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuet, ostendit. Sed quænam hæc sint, dicere præter missit: tanquam ex illis quæ antea dixit, non sit admodum difficile inuenire. Quæcũq; enim inflammationes, uel inflammina ad rubrum & subcruentum recenti sanguine tendunt, à frigida ait aqua sanari, quæ influxum scilicet cohibet, & hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorẽ in talibus soluit, quia eius causam abscindit, refrigeratio etiã partium largior, affert torporem mediocrẽ, qui & ipse dolorem soluit sensum hebetando.

XXVI Aqua quæ cito calet, & cito refrigeratur, le- C uissima est.

Non pondere talem esse leuissimam dicendum est. Sic enim nihil magnum edoceret, præter id quòd per quendam circuitum illud inuenit quod facile erat statim inuenire. Nam si pondere leuiorem aquam dignoscere quærit: promptum ipsi fuit ad proprium eorum quæ ponderantur iudicium rem deducere, eiusq; per lancem ac põdus inquisitionem facere. Sed nunc leuiorẽ dixit aquam quæ uentrem non grauat, & quæ cito permeat: sicuti isti contrariam, grauem uocamus, quæ cito non permeat. Liquet autem quòd non solum hoc iudicium existit uirtutis aquæ, sed quòd cum alia in propatulo sint, et ab omnibus nota, hoc uero aliquid habeat artificiosum: sic ad id prodendũ scri- D ptis, Hippocrates uenerit. Sed quænam sunt aliæ? Primum quidem, si neq; turbida, neq; cœnosa: deinde si, neq; in gustu, neq; in odoratu aliquam absurdam qualitatẽ præ se fert: tum & illud quod nũc Hippocrates dixit, si cito refrigeratẽ & calet. nam perspicuum existit, talem esse bene alterabilem. Sicuti autem cibi uirtus est esse bene alterabilem, ita & aquæ: siquidẽ facile transmutari uolumus quicquid concoqui debeat ab instrumentis quibus est coctionis munus à natura demandatum. Quicunque uero sola potantium dispositione, optimam aquam iudicãt: certissimo quidem utuntur iudicio: uerum si hoc tantũ assumpserint, nõ recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis signis iudica re, antequam ad talem ueniant experientiam.

XXVII Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum sitientibus, si superdormierint, bonum.

Neq; si dandus, neque si minime dandus sit potus ijs qui noctu admodum sitiunt, quicquã ostendit, sed hoc tantum, quòd superdormire, confert. Coquitur enim per somnũ, ut liquet, & subdescendit id quod efficit sitim. Non tamen illud est in obscuro, quòd ualde sitientibus potus est dandus, siue ex potatione uini meracioris, siue ex defectu potus sitis aduenerit. Nam & defectui exhibẽdo succurrere; & illam quę facta est ex uino caliditatem, aqua restinguere, theorema est salubre. Si tamen modice sitierint, non omnino eis dãdus est potus, sed abstinendum, siue ex defectu humidi tale quid patiantur, siue ex nimia uini potatione. contingit enim & hos ex somno iuuari.

XXVIII Suffitus aromatum, muliebria ducit: sæpius uero & ad alia utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem.

Muliebria dicit, ut liquet, ea quæ ex utero mulieribus euacuãtur in menstruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud est, quòd & hoc in loco, illas quæ uel propter uteri inflãmationem, uel euersionem, aut talem aliam causam non purgantur, non aliter recte curabimus, quàm eam curantes passionẽ, cuius est casus suppressio menstruorum. Illas uero quæ sine hac passione parcius purgantur, ijs qui nunc ab ipso docẽtur suffitibus, curat. In his enim uel sanguinis crassitudo causa est retentionis, uel obstructio uasorum quę pertingunt ad uterum, uel eorundem obseratio, totiusue ipsorum substantiæ densatio. Quodcunq; uero dictorum in causa fuerit, ex aromatib. suffitus sanat dispositionem: qui ui sua aperit uasorum fines obseratos, extenuatq; humorum crassitudinem, et obstructiones incidendo remouet. Multoties uero & ad alia, inquit, utilis esset, nisi capitis faceret grauitatem. Nam totũ corpus poterat continue suffiri per uterum in omnibus frigidis atq; humidis dispositionibus, nisi timeremus illam quę fit ex suffitu, capitis grauitatem, præsertim in febribus. Quòd uero omnia ferè aromata natura apta sint facere capitis grauitatem; & experientia ostendit, & ratio docet. Quæcunq; enim satis calefaciunt, omnia capitis grauitatem causant, utpote sui natura calido superiora petente. Calida autem est sufficienter omnium aromatum natura, præcipueq; Casię, Costi, Cinnamomi, & Amomi.

XXIX Grauidas purgare turgente materia à quarto mense usq; ad septimũ, minus uero has. Recentiores autem et seniores uereri oportet.

Hic aphorismus dictus est antea ubi de purgatione sermo habebat. Sed & hic ubi de muliebribus agitur, in quãplurib. exemplaribus inuenitur. Quidam uero eximunt ipsum, ne bis scriptus inueniatur

inueniatur. Noua autem expositione non indiget A præter illam quam retro scripsimus.

XXX Mulierẽ utero gerẽtem capi ab aliquo morbo acuto, letale est.

Neq; absq; ratione. Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere cõtinuas. Talis enim est morbus acutus: et in hoc duplex est periculum: Vnum quidem propter febrem ipsam fœtum occidentem: alterum uero quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu fœtum destruemus. Si uero ut hunc seruemus, non uerebimur crebro cibum exhibere, febres cõtinuas uictu intempestiuo augentes, matrẽ occidemus. Sic & si absq; febre aliquis alius morbus acutus fiat, ueluti morbus comitialis, morbus attonitus, quẽ B Græci apoplexiã uocant, cõuulsio, distentio, propter magnitudinem morbi & acutiem, impossibile est laborantem euadere.

XXXI Mulier utero gerẽs, sanguine misso ex uena, abortit, & magis si fœtus sit maior.

Ex defectu alimenti fœtus destruitur, non modo misso sanguine ex uena, sed etiam ex longiori inedia. Ostendemus autem hoc ipsum paulo post & per alios aphorismos. Non absq; ratione autem & maior fœtus magis destruit misso sanguine ex uena mulieris, quia plurimo indiget alimento.

XXXII Mulieri sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus solutio.

ἀντίστασις Non absq; ratione. Erit enim † retractio simul atque euacuatio sanguinis ad superiora tendẽtis. Hoc quidem igitur & experientia cõprobat utiliter fieri: nos uero ab ipsa excitati, opera quæ bene à natura geruntur, imitabimur: & mulieres hac passione laborantes, misso sanguine è uena, uacuabimus.

XXXIII Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus fluens, bonum.

Quòd quidem sit necessarium eum qui singulis mensibus bene euacuatur sanguinem, quando ob aliquam dispositionẽ fuerit retentus, mulierem lædere, & quòd per aliam partem euacuatus, omnem corporis tollet læsionem, unicuiq; est manifestum. Cũ uero multa sint loca per quæ potest euacuari, omnibus alijs aut maius, aut minus ineſt de- D trimentum: sola quæ fit per nares euacuatio innoxia est, quam nunc laudat Hippocrates. Non tamen si aliqua etiã alia euacuatio sine noxa est, propterea aphorismus est falsus. Neq; enim quòd sola per nares euacuatio deficientibus menstruis bona sit, dixit: sed hanc simpliciter laudauit, non adiuncto quòd sola. Si quis igitur eam quæ fit per sedem, dixerit ita affectis mulieribus utilem esse, non aduersatur aphorismo. Videtur enim aliquando Hippocrates per unum exemplũ de similibus omnibus pronunciare.

XXXIIII Mulieri in utero gerenti si aluus plurimum profluat, periculum est ne abortiat.

Extra ord.

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit, periculum abortus esse, quem admodũ & antea in missione sanguinis è uena, ostendebamus.

XXXV Mulieri quę uterinis molestatur, aut difficulter parit: superueniens sternutatio, bonum.

Vnum in aphorismo uerbum habet obscuritatem uterinis. Nonnulli enim per id accipiunt omnes quæ utero adueniũt dispositiones: nõnulli uero illas tantum in quibus passio contingit, quã uocant uterinam strangulationem: quæ tamen nõ est uere strãgulatio, sed defectus anhelitus: alij choria, id est, secundas intelligunt. nam & has uteros nominant. Verum hi aperte aberrant, quamuis maxime uerum dicere uideãtur: quòd secundæ contentæ in utero, ex sternutatione disrumpuntur. Alius enim de his aphorismus est ab ipso perscriptus. Et plurimum refert, an uterũ dixeris, an uterina. Falsum est etiam illud, de omnibus uteri passionibus dictum esse ab ipso sermonem. Neq; enim exulcerationes, neq; inflammationes, neq; erysipelata, sicuti neq; abscessus, sternutatio iuuat. Verũ autem hoc, quòd in uterinis strangulationibus superueniente sternutatione, patiens aliquantulum leuat, non solum quia bonum est signũ sternutatio sponte aduenies ijs quæ ita se habent mulieribus, sed quoniam & causa, ut quæ sit huius passionis remedium. Signum itaq; bonum existit, quia naturam ostendit quæ prius obstupuerat, excitari ac reuiuiscere, & propriarum meminisse motionum: quando aliquam eijcit superfluitatẽ. Ostensum est enim in libro De causis accidentium, sternutationẽ hoc modo fieri. Causa autem ob quam iuuat, est, quia uehementiore concussu atq; feruore, partim quidem naturã excitat, partim uero excernit quæ partibus corporis firmiter infixa adhærebant. Sic enim & singultum sanare solet.

XXXVI Mulieri menses decolores, nec per idem sem per tempus uenientes, purgationẽ indicant esse necessariam.

In multis exemplaribus scripturam ita se habentem possumus inuenire: Mulieri menses tardi, nec per idem semper tempus ueniẽtes. Possunt igitur & menses tardi, hoc est qui post consuetũ ueniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitosi, ob quẽ & decolores fiunt, non tamen egemus hac sola necessario. nam & per extenuantem aliquãdo uictum tales dispositiones sanauimus. Scriptũ autem est à nobis de hoc extenuanti uictu, libro uno seorsum. Suffitus insuper aromatum idem facit, et qui eandem isti uim habent pessi adhibiti, epotaq; medicamenta quæ incidunt, & humorum crassitudinẽ extenuant, quale est quod ex calamentho fit, quo nos assidue utimur, quodq; sæpius tardantes mensium purgationes exciuit. Nam intentio sanationis in ipsis est, cum ora uasorũ aperire quæ pertingunt ad uterũ, tum sanguinem extenuare. Ac sanè quidem purgatio totius corporis, ut dixi, quando crassi euacuantur humores, tales sanat dispositiones

tiones. Si uero decolores scriptum sit, multo magis purgatio sanabit ita se habẽtes mulieres. Neq; enim propter humorem pituitosum tãtummodo, sed & propter melãcholicum & bilio-sum menses fiũt decolores. Quomodo igitur dignoscere oporteat humorem superabundantẽ, ipse in primo De muliebribus docuit: nunc autem q; per purgationem euacuandum sit, idem monstrauit. Verba aũt illa Nec per idem semper tempus uenientes huic scripturæ magis cõsonant, ut totus sermo sit talis: Si menses decolores fiant, & nõ per idem tempus ueniant quo antea uenire cõsueuerant, mulier purgatione indiget. Contingit eñ in mulieribus quæ malos humores habent, non modo decolores apparere menstruas purgationes, sed etiam tempus periodi nõ seruari: siquidem crassiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs qui secũdum naturam se habent, morando, & longius tempus expectando: sin autem contrarij, hoc est humidiores ac tenuiores, consuetum terminum anticipando. A B

XXXVII Mulieri utero gerenti si mammæ graciles repente fiant, abortit.

Hic pariter aphorismus ex illorum numero est quos diximus defectum alimẽti fœtu significare. Communes enim quędam uenæ sunt mammis ac uteris: quæ ubi parum habuerint sanguinis, graciles quidem mãmas reddunt, inedia uero nonnunquam fœtum perimunt, nonnunq; etiam ad excretionem excitant, illam ob causam quam ipse in libro De natura fœtus, per hæc uerba explicat: Alimentum atq; auctio à matre ueniens, nõ amplius est infanti sufficiens, quando decem menses prætierierint, & fœtus auctus fuerit. Trahit eñ à sanguine ad se id quod est dulcissimũ: & simul etiã lactis parte aliqua fruitur. Vbi uero hæc illi rariora fuerint, & iam infans molẽ corporis habet, plus cibi requirens q; illud quod adest: calcitrat, & mẽbranas disrumpit. Liquet igitur q; et ante decem menses fœtus est indigens alimento, & calcitrans, ac membranas disrumpens, initiũ partus matri affert. C

XXXVIII Mulieri utero gerenti si altera mamma gracilis fiat geminos habenti, alterum abortit: & si quidem mamma dextra gracilis fiat, marem: si uero sinistra, fœminam. D

Quod suprascriptus aphorismus de ambabus mammis dicebat, hoc in altera iste dicit. propter illam uero quam diximus de uenis cõmunibus causam: is qui è directo est mammæ factæ gracilioris fœtus abortum patitur. Quòd aũt existentibus geminis, altero mare, altero fœmina, si dextra quidem mãma gracilis fiat, solus mas: si uero sinistra, fœmina sola corrũpatur: ex illa ipsius pendet opinione, qua mares quidem in dextris, fœminas uero sinistris magis concipi opinatur.

XXXIX Si mulier quæ nec; grauida est, nec; pepererit, lac habet: huic menstrua defecerunt.

Ratio quidẽ longior existit: & oportet illũ qui eam exquisite assequi debeat, exercitatũ esse in libris De potẽtijs naturalibus. Tantũ tamen de his nunc à nobis dicetur, quãtum breuissime dictum possit ad præsentia cõferre. Hoc quidẽ commune est omnibus animalis partibus quæ aptæ sunt humores aliquos utiles generare, aut ad usum aliarũ partium, aut ad generis propagationẽ, aut ad conceptus nutritionẽ, esse humorem illum quandã ueluti superfluitatẽ alimenti partis ipsum generãtis. Non enim quia norit ad quid utilis erit humor animali, ipsius facit pars generationẽ, nisi debeat talẽ habere intellectũ, qualem habere ciuitatum gubernatores arbitrãtur oportere, sed animalis quidem opifex illum habet intellectũ, ipsa autem pars (ut ostẽsum est) potentijs regitur naturalibus, cũ alijs quibusdã, tum alteratiua, per quã assimilat alimentum sibijpsi. Quantũ igitur alimenti ab ipsa alterati fuerit nutrito corpori exquisite assimilatũ, illi apponẽ parti, ac nutrit eam. & hoc est quod ipse ait: Alimentũ est, quod alit, & quod est ueluti alimentum, & quod debet alere: superfluũ uero quod supereſt. similis autẽ naturæ partis humor existit, in ossibus quidem id quod in cauernis eorum continetur, in hepate uero, sanguis. Ex hoc genere est & spumeus humor qui in carne pulmonis cõtinetur, & qui in articulorũ cõpagibus glutinosus humor, & id quod in testibus, & assidentibus uocatum semen, & qui in lingua, cui nomẽ saliua. Sunt autem & quidam in mammis adenes, uim habentes id quod ad eos influat, † alterandi. Cum ergo hi sint exangues & albi, proprium efficiunt humorem, talem qualis est lac, eiusq; maiorem copiam, quo plus alimenti defertur ad ipsos. Plus uero defertur octauo & nono mense conceptionis, quãdo abundanter oppletæ sunt cõmunes uenę mammarum & uteri, sicuti in animaliũ prægnantium dissectionibus manifeste conspicitur. Fit autem & tale quandoq;, licet raro, cum mulier grauida non est, quãdo ad similem peruenerint uenæ repletionem ex menstruorũ retentione: cuius nunc dispositionis Hippocrates meminit. assimilandi ὁμοιοῦν

XL Quibuscunq; mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.

Quòd quidem sanguis ad mammas feratur, de inde ab adenibus qui ibi sunt, in lac transmutetur, in precedenti scriptũ est aphorismo. Nunc autem quando intransmutabilis manserit hic qui ad eos sanguis peruenerit, furorem ait Hippocrates significari. Ego quidem nondum hoc accidisse uidi: & siquando eueniat, ex ijs est quæ raro eueniũt. Hippocrates uero, ut qui uiderit, scribit. & si uerũ sit, talem ipsius oportet causam existimare. Adenum natura, illorũ præsertim qui in mammis sunt, exanguis procul dubio est, & frigida: omne enim exangue frigidũ. Atq; ideo sanguinem qui defertur ad ipsos, ad frigidius cõmutat. Quanto enim adenes hi sunt hepatis carne frigidiores, tãto lac sanguine. Cũ igit̃ plurimus aliquando sanguis & feruẽs per totũ labit̃ corpus, & caput p̃cipue petit: in furorẽ uertuntur

uertuntur, quoniam sanguis talis occupat caput. Qui uero ad mammas defertur: ad cõtrariam naturam alterari non poterit ita ut lac fiat, tũ propter feruorem, tum propter exuperãtiam. A

XLI Si uelis noscere an cõceperit mulier: cum dormitura est, ei aquam mulsam potandam da: & si alui tormina patietur, concepit: si minus, non concepit.

Tormina fiunt quidem propter mordacitatẽ, fiunt etiam propter spiritũ flatuosum, qui facilem non habet exitum. quæ tormina fieri nunc est arbitrandum in mulieribus quæ conceperunt, propter eam quæ fit ex utero angustationẽ. Dat autẽ aquam mulsam mulieri dormituræ, crudam uidelicet: quoniam qualitas flatuosa (si noscere uolumus) est necessaria: uolẽs & quiescere simul, & plenam esse cibis mulierem: hæc enim ambo conferent ad torminum generationem. B

XLII Mulier si marem concepit, bene colorata est: si uero fœminam, male colorata.

Vt ad seipsam muliere collata uidelicet, non autem ad alteram, dictum est ab Hippocrate indiciũ quod ex bono colore ac malo sumitur. Nam quæ fœminã concepit, minus seipsa colorata apparet: quoniam frigidior est fœmina mare. Nunq; uero talem concepisset, nisi & uiri semen & uterus mulieris frigidior eo tempore fuisset in quo cõcepit. Quare quod dicitur, ex eorũ numero est quæ sæpius eueniũt. Contingit enim ita omnia recte agere mulierem post tempus cõceptionis, ut bene colorata fiat. Liquet autẽ q; & alia signa sunt quæ significent marẽ esse conceptũ: sicuti ipsius conceptus plurimæ ac ualidæ motiones: quæ tamẽ nec; ipsæ, signa perpetua sunt. Contingit enim aliquando, licet sit rarũ, q; cõcepta fœmina sit mare robustior, & multis ac ualidis motibus moueatur: contingit etiam ut aliquãdo mas sit debilior fœmina, ac paucioribus debilioribusq; motibus cieatur. C

XLIII Si mulieris grauidæ in utero sit erysipelas, letale.

An solum erysipelas in utero mulieris grauidæ constitutum, putat esse letale, an illam etiam quæ proprio nomine dicit̃ inflãmationẽ? Quòd eñ facto in utero erysipelate, fœtus moriatur ex necessitate, manifestũ est. quandoquidẽ & febres acutæ aliquãdo sine inflammatione ipsum interficiunt. An uero utero inflammationẽ patiente, possit aliquando fœtus uiuere: dignum est inquisitione. D

XLIIII Quęcunq; pręter naturã tenues existentes, utero gerũt, abortiũt prius q; crassescant.

Secundum tres modos intellexerunt expositores libri huius, præsentis aphorismi sententiã. Quidam enim omnino arbitrantur ipsas abortire: quidam uero si nõ crassescãt & reficiãtur, sed maneãt absq; refectione, ac tenues: quidã uero cũ reficiuntur, tũc maxime eas existimant abortire, quod minus uidetur, q; prius dicta, uerisimile. Verũtamen ita exposuit Numesianus, dictũ inquiẽs esse aphorismũ in ijs quæ præter naturã extenuatæ sunt, & prius refici deinde cõcipere debent, quas nõ posse refici ait absq; q; sanguis ad cõceptus alimentũ deputatus, ad eius quæ concepit nutritionẽ assumatur: quare nõ absq; ratione fœtus sufficienti indigens alimento, corrumpitur. Sed & uerba illa Præter naturã tenues quidam ita acceperunt, sicuti Numesianus, ut præter suiipsius naturã grauida mulier sit extenuata. Quidam uero magnũ excessum dicunt significari, uolente Hippocrate nobis insinuare, nõ quòd mediocriter extenuatæ, id ex necessitate patiantur, sed quæ ualde sunt extenuatæ. Vtraq; autem expositio non caret ratione.

XLV Quæcunq; mediocriter corpora habentes abortiunt secundo aut tertio mẽse sine occasione manifesta, ijs acetabula uteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere fœtum continere, sed disrumpuntur.

Sine manifesta occasione ait, febre uehemente, uel alui fluxu, uel profluuio sanguinis, uel erysipelate in ipso utero cõstituto, uel saltu grauidę mulieris uehementiore, uel clamore, uel tristitia, uel ira, uel timore, uel uictu parciore, uel alio tali aliquo actu seu passione. Est eñ uerisimile, in his esse plena mucore ora uasorũ uenientiũ ad uterũ, ex quibus secundæ pendent: quę ora, acetabula nomina uit: non (sicuti quidã arbitrãtur) adnatas ipsis carnes adenosas. Nam ut ipse inquit in primo lib. De passionib. muliebribus, si acetabula plena fuerint pituita, mẽstrua fiunt pauciora, & Praxagoras in primo De naturalibus: Acetabula inquit sunt ora uenarũ & arteriarũ, quæ feruntur ad uterum.

XLVI Quæcunq; præter naturam crassæ, non concipiunt utero: ijs omentum os uteri comprimit, & prius quàm extenuentur, non concipiunt.

Verba præter naturam, dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam enim excessum significari arbitrantur: quidam præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Verior est autem prior acceptio: nam abomenti pinguedine comprimitur atq; angustatur uteri os ijs quæ supra modum crassę sunt, appellat autem nũc os, illud quod intus est, ubi uterus quidem desinit, collum uero incipit: quod magis proprie os uteri diceretur. Nam altera colli extremitas quæ mulieris pudendis cõiungitur, non uteri, sed ipsius colli os haud sine ratione uocaretur. D

XLVII Si uterus in coxam uergens suppuratur, necesse est linamentum fieri.

Quam necessarium est fieri per linea fila curationem, linamẽtum nominauit. Quòd autem uterus suppuratus, & præsertim ad exteriora, (nam hoc nunc uidetur dicere) curatione tali ex necessitate indigebit, non est obscurum.

XLVIII Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ A uero in sinistris magis.

Quòd propter temperaturã quæ statim ab initio calidior existit, fœtus masculus generatur, in commentarijs De semine, est demonstratum. Calidior uero temperatura fœtibus aduenit non minime ob locum qui est dextra uteri pars: hæc autẽ calidior existit, propter hepatis uicinitatem. Conferet autem aliquid ad cõceptus calidítatẽ & muliebre semen profusum quidem ex proprijs testiculis per utrunq; corniculum, partim in dextrũ uteri sinum, partim in sinistrum, dissimile tamen: ut & hoc ipsum ostendimus, siquidem serosior est atq; frigidior genitura quæ in sinistro testiculo continetur: & iuxta hoc conceptus in læua parte uteri B statim initio constitutus, nõ absq; ratione esset frigidior. Dictum autem est de omnibus talibus sufficienter in quinto libro Sectionum Hippocratis.

XLIX Vt secundæ procidant, sternutatoriũ imposito, & nares apprehendito, & os.

Non cum accentu circumflexo ultimam syllabam uerbi ὑπέρῳω, legere oportet, ut significet uterũ, sed cum graui, ut secundæ intelligantur. Neque enim uult uteros ipsos excidere, tẽtione facta cum medicinis sternutare facientibus, sed ea quæ χώρια uocantur atq; secundæ.

L Mulieri si uelis menstrua cohibere, cucurbitulam quammaximam ad mammas appone.

Sicuti menstruorum quæ aut nullo modo, aut parce fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum quæ ultra modum euacuãtur docet, iubens nos cucurbitulam quammaximam ad mammas apponere. Melius est autem non mãmis ipsis cucurbitulam adigere, sed inferius sub ipsis eã affigere, potissimũ, ubi sunt uenæ quæ ad ipsas desubter ueniunt. saneq; nonnulli his uerbis aphorismum scribũt, Cucurbitulã quãmaximã sub mãmis pone. Vult autẽ quamaximã esse cucurbitulã, ut fortiorẽ faciat ex utero ad superiora attractionẽ, per cõmunes id uenas artificiose molitus.

LI Quæ utero gerunt, ijs uteri os cõprimitur.

Maximũ hoc est mulieris quæ cõcepit indiciũ, D si obstetrix potuerit immisso digito os uteri tangere. Statim enim cũ semẽ intra seipsas acceperint, totum sui interius spatium contrahunt, & os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os uteri comprimi. Distinguitur q; ab eo qui in grauidis, ex duritie uteri.

LII Mulieri utero gerenti si lac multum è mãmis effluat, fœtum imbecillem significat. si uero mãmæ solidæ fuerint, fœtũ significant saniorem.

Illo uidelicet tẽpore fluit lac quibus usum fuerit fluere, quando natura fert ut in grauidis generetur. Neque enim in primis generatur mensibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum uero colligitur oppletis uenis cõmunibus quæ à mãmis pertingũt ad uteros. Sed adhuc magis implentur quando minimum conceptus absumit. Hoc uero ipsum fit ob eiusdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur quòd neq; mãmas tenues oportet apparere, sicuti in muliere nõ grauida: (hoc enim signum defectum sanguinis ostendit, & hac ratione fœtus in ipsis corrumpitur) neque ideo plenas ut lac effluat, sed tantum subleuari, ut solidæ tangentibus uideantur. Media eñ est hæc consistentia inter renitentes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum sanguinis. Quare merito laudat hoc signum Hippocrates, ut quod indicio sit neq; fœtum esse imbecillem, neq; deficere ipsi alimentum.

LIII Quæ corruptæ sunt fœtus, ijs mammæ extenuantur. Si uero rursus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infestabit, & non corrumpent.

Prius dixerat: Mulieri utero gerenti si mãmæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et si altera mãma extenuetur geminos habẽti, alterius fœtus abortum secuturum. Nunc uero ordinẽ cõsecutionis commutauit, & non à signis, sed à mulieribus fœtum corrumpẽtibus fecit initium, ipsis præcedere inquiens mãmas tenues. Non est autẽ omnino idem si dicatur, ad mammas tenues sequi C corruptionem, & futuræ corruptioni mammas tenues præcedere. Qui enim ait ad mammarum extenuationem sequi corruptionem: hic istud solum ostendit esse signum futuræ corruptionis. Qui uero dicit, ijs quæ debent corrumpere fœtus, mammas extenuari: hoc solum uidetur ostendere signũ præcedere fœtus corruptionem. Quare diligẽtius inquirendum est, & obseruandum in ijs quę apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corrumpant nec ne, sed semper præcedat mammarum extenuatio: an saltãtibus, uel magnopere uociferantibus, uel ira excandescentibus, uel nimio repente pauore correptis, contingit quidẽ interdũ mãmarũ non præcedere extenuationẽ. Contingit autẽ & in quibusdam ut propter magnitudinẽ febris, aut factum in utero erysipelas, uel mucorem acetabulorũ, aut aliquid aliud tale, fœtus corrũpatur absq; mammarũ extenuatiõe. Cæterũ uidetur Hippocrates existimare hanc semper præcedere: & mihi sæpius obseruanti, uisæ sunt in supradictis occasionibus ante corruptionẽ mãmę fuisse extenuatæ. Nunquid igitur quando citra aliquam huiusmodi causam mammæ extenuantur, defectũ sanguinis esse in causa existimare debemus: qui in uenis est utero mãmisq; cõmunib⁹: unde propter inediã fœtus corrũpitur: In alijs uero causis in quibus aut propter passionẽ, interit, aut disrũpitur fœtus, cũ ipsum mẽbranę cõtinentes diuelluntur, natura os uteri adaperiẽte, et dolores excitãte, ob has ipsas causas sanguinẽ ad genitales deferri partes.

Hæc

Hæc enim est quædam ratio cõmunis, in quibus A natura aliquid uiolenter excernit, ut eo sanguis ac spíritus tendat: quibus duobus ueluti instrumẽtis natura utens, ea quæ infestant, per uim expellit. Atq; hac ratione dolentibus partibus inflãmationes aduenitũt, natura excernere atq; expellere cau sam doloris properante: ut uero hoc faciat, sanguine ac spíritu locum implẽte. Hæc itaq; à me dicta sint in primam partẽ aphorismi. Secũda uero quæ sequitur (in qua contrariæ mammarum memínit dispositionis) talis est: Si uero rursus mammæ duræ fiant. Cum uero dictio rursus, duo significet in huiusce modi locutiõibus, alterum quidẽ quod antedictæ coniungitur dispositioni: alterum uero quod per alia uerba dici consueuit uice uersa: mihi uerius, & magis Hippocratis sententiæ cohæ- B rere uidetur secundum significatum: ut quod in toto dicitur aphorismo, sit tale: Mammæ quidem tenues omnino præcedunt fœtuum corruptionem: & non possunt isti corrumpi sine earum extenuatione præcedente. Duræ uero, corruptionem quidem non significant, sed dolor quidem dictarum partium ad ipsas consequitur: ut sicuti mammę tenues, defectus sanguinis significationẽ habent: sic duræ multitudinis: differentes uidelicet ab illis quas paulo ante dixerat solidas: in quibus rursus reponente natura ad quasdam partes materiã inutilem, illæ dolent, sed fœtus nullam habet offensionem. Quæstio autẽ occurrit hoc loco, ob quam causam ad corpus uteri natura nunquam materiã reponit inutilem, & non facit inflammationẽ: uel C cur inflammato utero, fœtus non corrũpitur. An quod ab Hippocrate dicitur, aliud est? Neque enim quòd nũquam ad mammas duras corruptio fœtuum sequatur, putandum est fuisse ab Hippocrate dictum, sed quòd nõ semper (quẽadmodum in tenuibus) uerum si ad alterum locũ natura reponat superfluitates, (quod ex dolore cognoscimus) corruptio non sequitur. Et fiet rursus, si ita intellígamus, sermo talis: In mulieribus quæ fœtũ corrupturæ sunt, semper mammæ extenuatæ præcedunt: duræ autem ac plenæ, non semper. Omnino enim in his ad alteram partem materiam inutilem natura reponit. Si uero ad uteros ipsam expellat, fient & tũc omino tenues. Nam secundũ Hippocratis (ut apparet) sententiam, etiam si propter D aliud quicquam, & non ob defectũ alimenti abortus fiat, omnino præcedet mammarum gracilitas, ob causam antedictam. quare etiamsi ob acetabulorũ humiditatem conceptus effluet, tunc etiam ipsum natura expellente ad excretionẽ, motio sanguinis erit ad uteros, & hac ratione mammæ fient graciles magis quàm prius erant.

LIIII Quibus os uteri durum est, ijs uteri os comprimi est necessarium.

Dictum est & antea q̃ os uteri comprimi, commune est signum & tumoris alicuius in eo præter naturam existentis, & conceptionis in muliere, & quòd oportet id ex duritie distinguere. Grauidis enim molle est, & secundum naturã: Durũ autem in quibus est tumor prẽter naturam, siue sit inflammatio, siue tumor durus. Melius itaq; fuerat hunc aphorismũ post illũ scribere in quo dicebat: quæcunq; utero gerunt, ijs os uteri compressum est.

LV Quæcunq; utero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt sine occasione manifesta, difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur.

Accidit quibusdam grauidis in quibus uitiosi humores prius q̃ conceperint, sunt aceruati, non nunq; à febribus adeo uehemẽtibus corripi, ut ex necessitate abortiant: nonnunq; uero à mediocribus quidem, sed cum non purgentur sufficienter, aliquid supereſt reliquiarum humorum in corpore uitiosorum, ex quibus febres erant constitutæ, utpote nõ potentibus medicis mulieri grauidæ aliquod ualidum auxiliũ adhibere, aut exquisita uictus ratione in ipsis uti. Ob hanc igitur causam febris in ipsis frequenter reuertitur, & magna tẽporis parte grauiter se habẽt. Non sine ratione igitur fœtus aliquãdo nequit obsistere, sed ex febre & uitio humorum corrumpitur: nõnunquã uero perdurat quidem usq; ad tempus partus, sed cum & ipse ualetudinarius sit, ut qui longo tempore laborauerit, & matrem habeat imbecillem, nõ sine periculo paritur. Nam ad bonum partum, duorum corporum uigore est opus, & grauidæ mulieris, C & infantis.

LVI In fluxu muliebri si conuulsio & animi defectus aduenerit, malum.

Non statim, incipiente fluxu hæc fiunt, sicuti nec aliorum ullum, quęcunq; in sequenti sermone quibusdam alijs ait aduenire, sed cũ uel uehementior fuerit, uel diu perduauerit. Defectus quidem animi, communis omis immodicæ euacuationis est casus: conuulsio uero etsi nõ cõmunis existat, ad plures tamen ex ipsis consequitur, & magis, si pars quæ patitur, neruosa fuerit.

LVII Si menstrua plura fiant, accidũt morbi: & si non fiant, ex utero morbi contingunt.

Quibusdam medicis usum est ex multitudine quidẽ plurimos fieri morbos, ex defectu autẽ nullum, Verũ Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos, non solũ in mulieribus, sed etiã in uiris. Siquidẽ ad defectus consequitur aliquando siccitas, aliquãdo frigiditas, aliquando utrunq;. Ostẽsum autem est q̃ intemperaturæ quæcunq; tantam habent magnitudinẽ, ut possint iam lædere operationẽ, sunt ex morborũ genere. Verũ quantum ad hoc, neq; falsum, neq; obscurũ est quicquã ab Hippocrate dictum. Quatenus autem, in pluribus quidẽ menstruis simpliciter dixit fieri morbos, neq; ex utero adiecit, in defectu autẽ eorũ istud adiunxit, dignũ est inquisitione, nunquid in utrisq; affectibus dictis, cõmuniter, ex utero subin-

ro, subintulerit, an tantũ hoc propriũ sit defectus menstruorum. Hoc autem scire exquisite, est impossibile, nisi omes nouerimus causas ob quas uel plura quàm opus sit, uel pauciora ueniant menstrua. Possibile est igitur immodicas fieri mẽstruorum euacuationes, si ora uasorum quæ pertingũt ad uterum, ultra modum aperiantur, & si sanguis uel calidior, uel tenuior fiat, & si totũ corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur sanguine, quem licet modum naturæ cõuenientem sua multitudine non excedat, expellit ad uenas quę in utero sunt, ut fluxionibus accidit ex una parte ad aliam. Eadẽ uero menstrua possunt fieri pauciora, uel quia uenæ ferentes ad uterum menstruam purgationem, comprimũtur, uel obstruuntur ob crassitiem sanguinis, siue frigiditatem & robur ipsorum quę in utero sunt uasorum, adeo ut quod influit, non admittant. Quodcunque autem horum fuerit, necesse est processu temporis & ipsum uterũ pati aliquam aut similem inflammationi dispositionem, aut erysipelati, aut duro tumori, aut cancro, quibus denuo totum cõpatitur corpus: In immodicis uero euacuatiõibus nulla talis accidit uteris passio, adeo ut per compatiẽdi rationem totũ corpus una laboret. quare fit uerisimilius in sola retentione menstruorum dixisse Hippocratem morbos contingere ex utero.

LVIII Recto intestino aut utero inflammationem patiente, urinæ stillicidium accidit, & renibus purulentis urinæ aduenit stillicidium. hepati autem inflammationẽ patiẽti singultus aduenit.

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc passio urinæ stillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in uesica, nonnunquam uero ex acritudine urinę. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquẽ tumorem præter naturam. acritudo autẽ uel propter renum passionem, uel quia talis ad ipsos uenit ex uenis superfluitas serosa percolata. Recte itaq; Hippocrates inquit urinæ stillicidium recto intestino, & utero inflammationem patiente, & renibus suppuratis aduenire. In recto quidem intestino & utero, per compatiendi rationẽ uesica patiente: in renibus autem purulentis, pure per uesicam euacuato. Hoc igitur sui acritudine mordens uesicam, excitat ad excretionẽ. In uteri autem uel recti intestini inflammatiõe, uicinitatis ratione pati uesicam est necessarium, ut quæ & intemperaturam participet & inflammationẽ, & præterea prematur atq; angustetur à tumoribus præter naturã qui in illis existunt. Dictum autem est à me etiam prius quòd nõ simpliciter alterius passio alteri aduenire apta est, nisi cum magnitudinẽ habet effatu dignam. Sic igitur & hepate inflammationem patiente singultus accidit propter neruorum communicationem, non quidem semper, sed quando ad maximam attollitur inflammationem.

LIX Si mulier non concipit, scire autem uelis si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias: & si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito quòd ipsa nõ ex seipsa sterilis est.

Verbum suffias materiam indicat quæ naturã habet ut suffiri possit, thus uidelicet, & myrrham, & styracem, & quæcunq; alia talia quæ calidam habent temperaturam, & sunt satis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri uim quæ ab ipsis manat, ut cum & os & nares attigerit, à muliere manifeste sentiatur. In ijs igitur solis totum non peruadet corpus qualitas suffitorum, quibus durum est ac densum uteri corpus. cum uero sit tale, non est aptum ad conceptionem: sicuti & paulo post ipse inquiet: Quæcunq; frigidos habent uteros & densos, non concipiunt. Quod autem in fine aphorismi scribitur, Scito quòd ipsa non ex seipsa sterilis est, indicat eius rei necessitatem. Sæpius enim ut permaneat genus alicuius sacerdotis, uel regis, student ciuitates ut prolem habeant mares seu fœminas in quibus uel solis genus consistat. atq; ita ubi mulieres non concipiunt, quæritur utrius causa hoc accidat, ut facto diuortio mulieres concipiãt. & hanc Plato in Theęteto innuit esse bonarũ pronubarum artem. Totus autem sermo dicetur paulo post, quãdo omes exposuerimus qui ad ipsum pertinent aphorismos.

LX Si mulieri utero gerenti purgationes eant, impossibile est fœtum esse sanum.

Et uerbũ purgationes numero plurali dictum, & ipsi uerbum eant adiunctum, ostendunt nõ esse paucum illum qui excernitur sanguis, neque semel, sed sæpius, & multum. Qui enim semel aut bis paucus excernitur, in multis apparet absque hoc quòd fœtus patiatur. Cum uero nihil deficit multitudini purgationis menstruorum, & seruat deinceps terminum circuituum per menses, impossibile est fœtum esse sanum. siquidem ille qui fortis est, ad sui alimentum utitur sanguine qui ex toto corpore ad uteros fertur. Excretio uero quæ in grauidis fit, uidetur ex uenis quæ in collo sunt, apparere. Nam ab interioribus quę sunt in cauitate uteri, secundæ pendent, quare nihil per illas potest in muliebrem sinum excerni.

LXI Si mulieri cessent purgationes, neq; febris, neq; rigor superueniat, & fastidia incidant: iudica ipsam in utero habere.

In his quæ recte purgantur mulieribus, & quibus repente sine causa manifesta supprimũtur purgationes, sermonẽ fecit Hippocrates, docens nos ea quæ plurimæ mulieres ipsa experientia didicerunt. Cum enim fastidium patiuntur mẽstruis suppressis, tunc se cõcepisse cõiciunt. Fit autem fastidiũ eadem qua pica, ratione, læso ore uentriculi in mulieribus grauidis. Interdum autem cõtingit & propter uitiosos humores totũ corpus occupãtes, tale ali-

tale aliquid accidere: uerum hoc cũ horrore & febre patiuntur, & his distinguuntur à grauidis.

LXII Quæcunq; frigidos & spissos uteros habẽt, non concipiunt. Et quæcũq; præhumidos uteros habent, non concipiunt. extinguitur enim in eis genitura: Et quæcũq; siccos magis & aduerentes. nam ex defectu alimẽti corrumpitur semen. Quęcunq; uero ex utriscq; mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt.

Si mihi liceret omnibus aphorismis ordinẽ congruentem apponere, non essem ueritus paulo antea dictum aphorismum in hũc locum transferre: ut finito sermõe De purgatiõibus, ille qui de ipsis esset uteris, deinceps scriberetur, docẽte ipso quot modis mulieres steriles fiãt. Primus igitur in ipsis erit aphorismus in quo dixit: si mulier non concipit, scire autem uelis si conceptura sit, pannis circumtectam desubter suffias. Secundus autem iste qui nunc est nobis propositus, cuius summa est, quòd bene temperati uteri ad conceptionem sunt idonei: male autem temperati, si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt: sin nimium, mulieres steriles reddunt. ita ut simul etiam detur intelligi, unde uiri sint steriles. sed hoc multos latet. Qui uero ea quę dicta sunt, diligẽtius considerat: primũ quidem sciet quam ob causam & quidam uiri omnino steriles sunt. Secundo loco, post hoc de uiris quidem ac mulieribus bonã habentibus temperaturam q̃ semper generabũt, etiam si cum malam habentibus coeant. De habentibus autem malam temperaturam, quòd cum solis ijs qui contrariam habent, coeuntes, gignẽt. Prius autem dicetur de mulieribus sterilibus, quarum uterus statim ab initio est male temperatus exuperante scilicet uel una duarum qualitatum, uel duabus: quẽadmodum in cõmentarijs De temperaturis determinauimus, ostendentes octo esse numero omnes intemperaturas: simplices quidem quatuor, quarũ nũc & Hippocrates meminit, compositas autem alias quatuor his simplicibus inuicẽ complicatis. Vbi igit̃ immodica frigiditas adeo exuperat, ut uterus spissior efficiatur, angusta quidẽ sunt supra modum ora uasorũ quæ ad ipsum pertingunt, mulieres uero steriles redduntur, cũ secundæ nõ possint uasorũ orificijs adnasci: neq; si hoc fiat aliquãdo, possit bene nutriri cõceptus. uel eñ nullo modo fiunt in hisce mulierib. purgatiões, uel omino paucę, & hę ipsæ uitiosę, solo tenuiore atq; aquoso sanguine perlabente. Sed & hæc quoq; ora facile obstruũtur cum propter natiuam angustiã, tum quia magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant † pituitosum. siquidem & corpus totũ ut plurimum est uteris simile. Contingit autem & maris semen in talibus uteris refrigerari, nisi sit natura calidissimum. De prima itaq; frigida temperatura Hippocrates fecit mentionẽ, inquiens: Quæcunq; frigidos & spissos uteros habent: Non per Iouem uolens simul coniungere in ipsis cum frigiditate densitatem, ueluti si siccitatem, aut humiditatem addidisset. Harum enim neutra semper consequitur frigiditatẽ: & propterea ipsi modo una, modo altera adiungitur. Densitas uero ex necessitate ualde frigidos uteros comitatur, ob quam nõ possunt concipere, ut diximus. Quare ita sermonẽ totum huius aphorismi accipiemus. Quęcunq; frigidos uteros habent, non concipient, propter substantiæ ipsorum spissitudinem. Cur uero spissitudo aduersetur conceptioni, dicere prætermisit, ut nobis potentibus intelligere. Et quæcunq; uteros nimis humidos habent, non concipiunt. extinguitur enim genitura, quemadmodum in terra palustri cerealia semina. Et quæcunq; siccos siue aduerentes habent uteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in siccis uteris tale quiddã accidit, quale ubi, aut arenæ, aut argillosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina. In habentibus autem immodicam caliditatem, quale ubi ualde calidæ terræ semina committuntur, quemadmodum in æstibus sub Cane contingit. Sic itaq; quatuor qualitatum Hippocrates meminit, singularũ seorsum facultatem exponens: ut si quando inuicẽ misceãtur, manifesta sit earũ commistio. Post hęc autem inquit: Quæcunq; uero ex utriscq; modicetẽperatæ sunt, fœcunditatem habent. Ex quibus autẽ utriscq; nõ profecto ex qualitatibus, (sunt enim quatuor) sed quæ sunt secũdum ipsas oppositionibus. Sicuti enim dictum est in libro De temperaturis, una quidem est bona tẽperatura, mistis modice inuicẽ calido ac frigido, altera uero humido ac sicco. & fieri potest ut sit aliquis uterus secundum unam quidem oppositionem bene temperatus, secundum alterã uero male. Sed ne mulier cõcipiat, potest uel altera efficere intẽperatura. Mulierem uero esse fœcundam, sine ambabus bonis temperaturis est impossibile. Hippocrates itaque sicuti totum sermonem anteriorem de mulieribus scripsit, sic & nuper dictum de ijs quas habẽt uteri temperaturis conscripsit, nec tamen addidit de uiris sermonem, uel quia promptum nobis sit ex ijs quæ dicta sunt, easdem intemperaturas ad semẽ trãsferre, uel quia distulit in posterũ, sed postea oblitus est. Quidã tamen alterũ deinceps aphorismũ de maribꝰ ascripsere, cuius initiũ est. Similiter & in maribus. Sed probatissimi aphorismorũ expositores aiunt ipsum ab Hippocratis mẽte & elocutionis modo manifeste deficere. Ac proculdubio ad proportionẽ illorũ quę de mulieribus Hippoc. scripsit, licet nobis ad uiros transeuntibus dicere, q̃ uel propter temperaturæ frigiditatẽ nõ bene semen concoquitur: atq; ideo si mediocris sit intẽperatura in ipso, indiget utero calido sufficiẽter. Si uero immodica sit, est omnino sterile, uel ꝓpter humiditatẽ rursus nõ cõcoquit̃: & hoc etiam indiget, si modica sit intẽperatura, utero calidiori ac sicciori: sin immodica, sterile est. Eodem modo & propter excedẽtẽ calorẽ semẽ fit tosto simile. Ob siccitatẽ uero, ubi primũ excidit, nec extendi potest: quod maxime est necessariũ si mulier debeat

φλεγματικώτερον

concipere. Ostensum est enim in sermone de semine, nisi per uteri cauitatẽ parte plurima semen extendatur, mulierem non concipere. His igitur ueluti quibusdam elementis à nobis astructis, deinceps dicamus id qđ paulo ante dicere distulimus, quod etiam in Platone in Thæeteto proponitur. Inquit enim & hoc esse maximum opus obstetricum, scire coniungere inuicẽ corpora apta ad cōceptionem, (quod nunc in sermone dictum est) & simul posse discernere qui uiri sint infœcundi, & quæ mulieres steriles. Nam immodice intemperaturæ, horum sunt causæ. modicę uero si sint, & cōtrarijs coniungantur, tunc concipient mulieres, si uero similibus, non cōcipient. Neq; enim fieri potest ut frigidum semen in utero frigidiore sit fertile quemadmodum in sicciore: idem & de duobus alijs sentiendum, sed indiget semen quidem frigidius, utero tanto calidiore, quanto deficit ab optima temperatura: & humidius sicciore: eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum uteri intemperaturarum est quam paulo ante dixit Hippocrates in suffitu qui per aromata fit. Frigiditas enim spissitudinis ratione nō permittit usq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas uero sicuti ab ipso dicta est extinguere geniturã, sic & aromatum qualitatem. Reliqua est uehemẽs caliditas quæ qua uincit ratione aromatum facultatem, alterat atq; corrumpit: ac propterea non permittit ipsam seruantem suæ naturæ synceritatem, ad os & nares ferri. De hisce etiam naturis suffitus aromatum sufficientem cognitionẽ præstabit: qui si eam præstare non sufficiet, ex alijs indicijs nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum primũ cognoscẽtibus, quòd rara admodũ est huiuscemodi tẽperatura in mulieribus. siquidẽ fœmina est mare frigidior. Vnde ob hoc ea quã facit Hippocrates ex aromatũ suffitu dignotio, in sterilib. mulieribus utilissima est, uel quia omnis immodica intemperatura isti subijcitur, uel quia rarissime una ipsam subterfugit in mulierib. illis quæ tenues apparent, nigræ, & hirtæ: ita ut ex his signis percipiatur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum.

LXIII Similiter autẽ & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem spiritus extra fertur, ut semẽ non transmittatur ad os, uel propter spissitudinem humor non exit foras, uel propter frigiditatem non concalescit, ita ut ad hunc colligatur locum: uel propter caliditatem hoc idẽ accidit.

Qui hunc interposuit aphorismũ, neq; proprias uoces intellexit. Nam cum profiteretur eundem in uiris sermonem se facturum sicut Hippocrates in mulieribus scripserat, nō adimpleuit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis fecisset mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus, A ut nos fecimus, in medium adducere: uerum non sic iste, sed primum quidem corporis raritatem statim damnat, quæ in mulieribus fuit prætermissa. deinde nec eius sermo si ipse seorsum diligentius examinetur, uerus deprehendetur. Conspiciũtur siquidem uiri non pauci qui licet corpus rarũ habeant, semen tamen habent fœcundissimum. neq; id mirum. Raritas siquidem corporis in calidioribus atq; humidioribus prouenit tẽperaturis, quę potissimũ plurimo semine & fœcundissimo abundant. Nam & materiam habent ex qua semen generatur copiosum, & uim à qua cōcoquitur. Eiaculatur autem semen uasorum seminalium intentione cōpressum, nō spiritus occursu propulsum. siquidem in semine substantia spiritualis cum hu- B more miscetur, quæ & ipsa indiget exprimẽtibus, sicut & humiditas tantũ siccitatẽ ex cedens, quanto & celerius foras eijcitur, & ad longius spatium fertur. Hæc igitur sunt ab eo ignorata qui aphorismum adiecit, & præterea cum ait humorẽ propter spissitudinem non exire foras. Si enim alium humorem à semine dicit, sermo delirus est. Si uero ait semẽ propter corporis totius spissitudinem non exire foras, ignorat omnino quæ sit structura instrumentorum quę seminaria uocantur. melius enim fuerat ipsorũ causari angustiã. Sed & quod deinceps est dictum, usq; ad aliquid uerum, nō habet id quod sequitur, intelligibile. Nam quòd propter tẽperaturæ frigiditatem semen non concalescat, ac propterea sit infœcundum, uerum existit: C quòd autem colligi nequeat ad locũ hunc, superfluo adiectũ est, præter id quod neq; locus ab ipso explicatur, sed à nobis intelligendus relinquitur: & tamen id uerbum, hunc, ad ea quæ prius dicta sunt, habet relationem. Sed hæc quidẽ parua sunt: Qui uero circa finem error, est magnus, cum dicat propter ipsius caliditatem hoc idem euenire. nam manifeste ad illud quod antea dictũ est, sermo iste refertur. Dictum autẽ antea fuit quòd propter frigiditatem non adeo concalescat ut ad hũc locum colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non cōcalescere, neq; colligi in uasis seminarijs semen. Hoc autem est aperte absurdum. Nam torreri aut assari, aut tale aliqđ semen pati propter calorem, rationem habet: non cōcalescere autem, D est omnino perabsurdum.

Lac dare caput dolentibus, malum: malũ uero & febricitantibus, & quibus præcordia suspensa murmurant, & siticulosis: malum autem & quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones, & quibus sanguinis multi deiectio facta est. Conuenit autem & tabidis dare qui nō ualde multum febricitant, & in febribus longis, & paruis, si nullum ex supra dictis signis affuerit, & præter rationem consumptis. LXIIII

Quòd lac facile alteretur, & quòd duplicem habeat alterationem: quãdo pluri quidem † adhæret ὁμιλῇ

calori

calori, statim euaporans: quando autem pauco, cito acescẽs: tibi licet perdiscere, partim statim cum ex mãmis excidit, ad ignem elixãti: partim ipsum iacere per seipsum permittenti. Nam & elixatum in uaporem abit, & sibi dimissum omnino acescit cito, uel tarde. Sic autẽ & in sanis, si non bene concoquatur, in quibusdam acescit, in quibusdam autem euaporat. in uẽtriculo quidem frigidiore prorsus acescit, in calidiore uero euaporat. Lac uero bene concoctũ, nutrit, & bonos facit humores: & dum concoquitur, pariter attollit præcordia, ac caput petit. Hos effectus & passiones in sanis etiã uidebis. Verũ quæ ægrotis accidunt, percurrit Hippocrates: quæ † semper quidem experiri uolentibus manifestantur: & possunt etiã ante experientiam cognosci. ἑκάστοτε Vbi enim in ijs qui integra sanitate B fruuntur, uidemus lac capiti dolorem afferre, & præcordia inflare: non est admirabile, colligere q; ijs qui iam caput dolent, uel suspensa habent præcordia sit inimicissimum. Recte autẽ dixit præcordia suspensa, licet dicere potuerit inflata & flatuosa. Neq; enim hæc sola potest lac offendere, sed & alia omnia quæ sunt quouis modo suspensa, propter aliquam talem qualis est inflammatio, uel erysipelas, uel tumor prædurus uel laxus, passionem. Adhuc autem magis si abscessus nondũ sit in præcordijs disruptus, est enim his etiã lac inutile. Hęc itaq; omnia uno uerbo significat Hippocrates, inquiens: præcordia suspensa. Nocere autem ait & murmurantibus lac, quæ alia sunt ab inflatis & distentis. flatuosa siquidẽ ac uentosa & hęc sunt. Ma C ior itaq; offensio distentis præcordijs obuenit, minor uero murmurantib. sed tamẽ his quoq; lac est inutile. Acescit enim in ipsis. Serũ tamẽ lactis sale & melle cōdientes, plurimis talibus exhibuimus, iuuantur enim citata ipsis aluo Sitientibus quoq; malum inquit lac esse. euaporat enim in ipsis, siue natura siticulosi sint, siue ex aliqua occasione sitis aduenerit. Et biliosa deijciẽtibus, in quibus etiam dicerem ipse lac euaporare: nō minus q; in ijs qui talia euomunt. Nam in uniuersum didicimus q; celerrime ab omnib. causis calidis lac in uaporem commutari. Rationabiliter itaq; & ijs qui acute febricitant, nocet. mihiq; uidetũ sermo melius in hũc modum se habere, Malum autem & quibus biliosæ deiectiones, & acutis febribus. Neq; enim am- D bobus simul iunctis tãtummodo noxium est lac, sed seorsum in utroq;. His igitur passionibus lac plurimũ aduersatur. Vtile autẽ est ijs quæ sequuntur, de quibus est ab Hippocrate scriptum in hũc modum, Conuenit autem tabidis non ualde febricitantibus dare. Nam primum de tabidis facit mẽtionẽ. Intelligendũ est autẽ ipsum ita nominare illos qui tabem ex ulcere pulmonis patiũtur. Nam alios qui alia ex causa sunt extenuati ipse deinceps nominat in uerbis illis quorum initium est, Et in febribus paruis. Commune autem in omĩbus qui lacte indigent, quòd cibus bonum generans succum, & qui cito per uenas distribuatur, illis est necessarius. Neq; mirandum est si laç dicimus bonũ A succum generare, etiam si aliquid habeat flatuosum. Nam in uniuersum, bonum succum generare dicimus quęcunq; post coctionem ad bonũ humorem transmutantur, hoc est, ad sanguinem. hic enim humor est nobis amicus. Cur autem cum dixisset, Cōuenit autem tabidis, adiecit, Non ualde multum febricitantibus, mihi uidetur dignum inuestigatione non parua. nam sufficiebat etiam sine ualde dicere. Nunquid igitur & multũ febricitantibus lac exhibet: solis autem ijs qui ualde multũ febricitant, haudquaquam exhibẽs: an ab aliquo adiectum fuit uerbum, ualde, sicut & pleraq; alia. Hæc itaq; quispiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc à nobis discens, multum febricitantibus lac dandum non esse. Miror autem quomo- B do in illis in quibus lac dari iubet, ascripsit, Si nullum ex supradictis signis affuerit, cum sit à breuitate aphoristica alienum. id enim erat ex ijs quæ prius dixerat, cognitum, etiam hoc nō adiecto q; dandum est tabidis, & præter rationẽ extenuatis lac, nisi caput doleat, aut præcordia intumuerint, aut biliosæ sint deiectiones, aut tale aliquid aliud ipsis adsit. An nō simpliciter, neq; semper seruare breuitatẽ uidetur Hippocrates, sed in quibus magnum aliquod periculum imminet si negligẽtius quod ab ipso docetur, accipiatur, in his bis terúe repetere eadem non ueretur.

Quibus tumores in ulceribus apparent, non conuelluntur maxime, neq; insaniunt: uerum his euanescentibus, derepẽte quibusdam à tergo C conuulsiones & distentiones fiunt, quibusdam ante insania, uel dolor lateris acutus, uel suppuratio, uel difficultas intestinorũ, si tumores sunt rubicundi. LXV

Omnes præter naturam tumores Hippocrates œdemata, id est inflationes nominat, sub quibus uidelicet etiam tumentes inflãmationes continentur, Quamuis hoc ipsum nomen inflammationis antiqui omnes magis inflammationibus quæ sine ullo sunt tumore, adaptabãt. Quod igitur dicitur, tale est: Quibus tumores ulceribus adueniunt, nō admodum conuelluntur, neq; insaniunt. Hoc autem indicio est quòd nonnulli quidem in ipsis cō- D uelluntur & insaniũt, sed raro hoc patiuntur, quãdo uidelicet magnitudinem effatu dignam uel malignitatẽ aliquã assumpserint. Si uero tumores derepente euanescant, cōuulsiones ac distentiones, quando in partibus retro, hoc est in dorso ulcera fuerint. Quæ uero deinceps dicũtur, si in partibus anterioribus fuerint, consequi dicit. Posteriora siquidem neruosa sunt, anteriora autem uenosa atq; arteriosa. Quando igitur ab ulceratis partibus humor qui fecit tumorem, ad aliquam partem principalem se contulit: in partibus quidem retro neruosis conuulsiones fient ac distentiones: (nam hę sunt neruorum passiones) in anterioribus uero insania, si feratur ad caput: lateris autem dolor, si ad thoracem humor conuertatur. Sæpius uero & hi

suppurantur, si humor non dissoluatur. Difficul- A
tatem uero intestinorũ fore inquit, si tumores ru-
bri fuerint & repente discedant: illam dico intesti
norum difficultatẽ, quam sanguineam nominant,
quæ est sanguinis euacuatio per intestinum absq;
exulceratione. Quòd igitur si uel in dorso, uel in
partibus anterioribus illi oppositis contigerit ali-
quando tumores derepente euanescere, in tales æ-
gri incidunt passiones, nos uidimus, nõ tamẽ ipse
nobis Hippocrates manifestauit si de his partibus
solis loquatur, an simpliciter de oĩbus, ita ut cru
ra etiam & brachia hoc sermone comprehendan-
tur. In tibijs itaq; nõ sunt in partibus anterioribus
musculi in chordas ualidas definentes. In coxa ue
ro in partibus genu anteriorib. magnã uidemus
chordam: in qua per compatiendi rationem, ratio B
nabile est magis fieri conuulsionem, quàm in ali-
quo musculorum qui sunt in partibus coxæ poste
rioribus. Sunt enim omnes carnosæ. Quare uerũ
non uideretur id quod uniuersaliter ab Hippocra
te dicitur, quòd ex partibus tantum posterioribus
accidunt conuulsiones. Videtur quidem magna
ex parte id fieri, non in cruribus modo, sed etiam
in brachijs, forte quoniam hæ partes omnes è dire
cto sunt dorsalis medullæ. Nascuntur autẽ ab hac
& membrorum extremorũ, & dorsalium muscu-
lorum neruí.

LXVI Si in uulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Potest & ultimo aphorismi uerbo malum ad- C
iungí ingens: potest & priori parti coniungi. Fiet
enim sermo talis: Vulneribus prauis existẽtibus,
si tumor non appareat, ingens est malum. Vel ta-
lis, Vulneribus prauis existẽtibus, si tumor ingẽs
nõ appareat, malum. Contingit autẽ & uerbũ in-
gens communiter dici, ac si ita dixisset: Si uulneri
bus prauis existentibus, tumor ingens non appa-
reat, ingens est malum. Melior uero ex tribus ser-
monibus meo quidem iudicio hic est: Si uulneri-
bus prauis existentibus, tumor non appareat, ma-
lum est ingens. Dictum autem est & antea quòd
tumor generaliter dicitur de omnibus tumoribus
præter naturam. Vulnera autem praua dici existi-
mandum est quæ sunt in capitibus aut finibus mu
sculorum, & maxime neruosorum. Nam in capiti D
bus musculorum, musculis neruí adnascuntur, ex
finibus autem chordæ oriuntur. Sicuti igitur pau-
lo prius damnabat omnes derepẽte euanescẽtes,
ita nunc illos qui neq; omnino aduenient uulneri
bus prauis. Nam & in his suspicandum ne humo-
res ad uulnera defluẽtes, ad partes principaliores
transmeent. Hoc in illis præsertim fieri uulneribus
est existimandum, in quibus adest quidem dolor,
& propter ipsum omnino aliquid influit, sed à me-
dicis reprimitur ualde infrigidantibus aut astringen
tibus medicamẽtis: nam si dolor absit, neq; fluxio
mouetur. Maxime autem dolores patiũtur partes
neruosæ, quæ medicinas calefacientes atq; exic-
cantes desiderant.

Molles boni, crudi uero mali. LXVII

Hic sermo pars est antecedẽtis, docente Hip-
pocrate omnes tumores quicunq; molles sunt, bo
nos esse: contrarios uero prauos. Proprie igitur
molli opponitur durum atq; renitens: Hippocra-
tes uero crudum ipsum nominauit. Neq; enim fie
ri potest ut sit tumor renitens bene concoquente
mẽbri natura humores ad ipsum confluentes.

Dolenti partem capitis posteriorem, in fron LXVIII
te recta uena incisa prodest.

Nõ solum studet Hippocrates ubi sit opus eua
cuare, sed cum auersione. Auersio autem ad con-
traria fit, secundum longitudinem quidem supra
& infra, secundum latitudinem uero hinc & inde,
hoc est à dextris & à sinistris, secundum altitudi-
nem uero ante & retro. In doloríb itaq; partis capi
tis posterioris, cũ auersione nũc euacuatio ex fron
te fiet: sicuti anterioris ex occipite. Sic itaq; diutur
næ oculorũ fluxiones sæpius sanatæ sunt, ex par-
tibus secundum occiput sanguine misso, unà cum
cucurbitulæ usu.

Rigores incipiunt mulieribus quidẽ ex lum LXIX
bis magis, & per dorsum ad caput, sed & uiris
parte corporis posteriore magis quàm anterio
re, ueluti femorum, cubiti. Sed & cutis rara: indi
cio autem est pilus.

Rigores omnes incipiunt quidem cum sensibi
li frigore: paratiores autem nõ solum ad suscipien
dam, sed etiam sentiendam frigiditatem, sunt dorsi
partes: quare nõ absq; ratione hinc rigores incho-
ant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmi-
na est natura frigidior atq; imbecillior. Recurrit
autem hinc rigor incipiens, ad principium neruo-
rum, scilicet caput, celerrime facta per spinalẽ me
dullam compassione, quoniam & ipsa, natura fri-
gida est, sicut & cerebrum, & propter substantiæ
mollitiem ut cerebrum alterationem facile susci-
pit. Ex partibus autem anterioribus rigores non
inchoant, quoniam calidiorem habent quàm par-
tes posteriores temperaturam. huiusq; argumen-
tum sumit ex cutis raritate: rursusq; raritatis ex pi-
lorum multitudine. Dictum est autem à me de ge-
neratione pilorum sufficiẽter in commẽtarijs De
temperaturis.

A quartanis capti, non admodum à conuul LXX
sionibus capiuntur. Si uero prius capiantur, &
quartana superuenerit, liberantur.

Quæ quidem fit ex euacuatione cõuulsio, acu
tissima est & pernicios issima: quæ uero ex repletio
ne partiũ neruosarum, qualis in morbo comitiali,
neq; acutissima, neq; similiter periculosa. Meminit
autem Hippocrates nunc non de tali cõuulsione,
nam uerba capti & capiũtur longitudinem tem-
poris ostendunt. Hanc itaq; conuulsionem quar-
tana non solum prohibet fieri, uerum si præfuerit,
soluit,

soluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituito- A
sis qui partibus neruosis inserti sunt. Cũ uero ho-
rum humorũ duplex sanatio sit, excretio scilicet
& coctio, ambas habet quartana, excretionem qui
dem ex rigore, (hæc enim sola agitatio sufficiens est
crassum excernere humorem) coctionem uero, ca
loris febrilis ratione, qui rigorem consequitur.

LXXI Quibus cutes circuntenduntur aridæ & sic-
cæ, sine sudore moriuntur: quibus uero laxæ &
raræ, cum sudore moriuntur.

Morituri qui quidem squalidas, duras & siccas
habent cutes & extentas, sine sudore moriuntur:
qui autem contrario modo, laxas uidelicet & mol
les & raras, cum sudore moriuntur. prioribus si- B
quidem humiditas uel omnino deest, uel cuti: a-
lijs uero & cuti inest.

LXXII Qui regio morbo laborant, nõ multum uen
tosi sunt.

Ventosos ab ipso nũc dici est existimandum il-
los qui in uentre colligunt multitudinem uẽti fla
tuosi, qui uel per ructus uel flatus excernitur, uel
remanet, & extendit quæ ibi sunt. Fit autem hoc
nõnunq; quidem ob debilitatem, & partiũ ad uen
trem attinentium imbecillitatem, nonnunq; uero
ex pituitoso & frigido humore. Hi itaq; qui pro-
pter pituitosum humorem uentosi sunt, contrarij
sunt laborãtibus regio morbo, qui ex bile accidit.
Quare hi nunq; ob humoris exuperantis naturã C
uentosi fiunt. Contingit autẽ ipsos ob partium im
becillitatem fieri aliquando uentosos. Quare ser-
moni adiecit. Non admodũ continuitatẽ quidem
negationi adimens, ostendens autẽ maiori ex par
te quod dixerat, fieri. Neq; enim admodum inue-
nire contingit regio morbo laborãtes, habere par-
tium ad uentrem attinentium imbecillitatem.

GALENI IN APHORI-
SMOS HIPPOCRATIS, LI-
BER SEXTVS,
NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

I N LONGIS leuitatibus intesti- D
I norum, si ructus acidus fiat qui
I prius nõ erat, signum bonum.

LEVITAS intestinorũ est ue-
lox exitus eorum quæ comedũtur
atq; bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere
deuorata. Si quis uero uellet breuiorem afferre de
finitionem, diceret esse priuationem coctionis, cũ
neq; quoad cõsistentiam, neq; quoad colorem, uel
odorem, ullamúe omnino qualitatẽ, in uẽtriculo
facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomen
hæc passio sortita est, existimantibus illis qui prius
talem ei indiderunt appellationẽ, fieri ipsam pro-
pter intrinsecæ superficiei intestinorum leuitatẽ,
ob quã cibos qui continentur in eis, non amplius
apprehẽdunt, quos cũ suã seruarẽt sibi à natura in-
ditam asperitatem, retinebãt. In pluribus ita alijs,
qui primi nomina rebus imposuere quamuis sint
collaudandi: non tamen eas in leuitate intestinorũ
accepto, cum ignorauerint quòd ipsius uentricu-
li proprium est cibos amplecti, ac se circũstringen
do, certo tempore detinere, & rursus ad inferiora
dimittere. Et sicut in uesica fit urinæ stillicidium,
non expectante ut illa colligatur, sed statim tanq;
mordentem aut aggrauantem expellente: sic & in
uentriculo ueloces exitus. hæ enim sunt cõmunes
omnium excretionum causæ, quas si illi sciuissent,
qui primi hãc passionem leuitatem intestinorum
nominarunt, talem de ea opinionem abiecissent,
& uice eius, totius uẽtriculi atq; intestinorum im B
becillitatem in causa posuissent, ob quam hæ par-
tes corporis grauatæ à cibis assumptis, ipsos cõse
stim excernunt. Fieri uero potest etiam aliquãdo
ut à quorundam humorum mordacitate in super-
ficie exulceratis fiat hæc passio, etsi ipsa uis non
multum patiatur: nam & tunc erit necessarium, ut
permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorẽ sen
tiãt, atq; ideo deorsum illos propellant, & à seipsis
q; citissime emittant: quo in omnibus partibus fa
cto, uelocitas exitus subsequetur, & nullũ fiet ini-
tium coctionis. Verum tali intestinorum leuitati
cuiusdam morsus inerit sensus. In illa uero quæ ac
cidit propter uentriculi atq; intestinorum imbecil
litatem, absq; ullo doloris sensu fient deiectiones.
Adest autem & hęc haud parua utriq; differentia. C
Quæ enim abrasa fit, humorum acritudine in uen
triculi atq; intestinorũ superficie, cessante humorũ
malignitate, statim sanat, cibis ac potibus qui uim
densandi habent. Quòd si longiori tempore perse
ueret, in alterã passionẽ quæ dysenteria, id est diffi
cultas intestinorũ nominatur, transmutatur. Quæ
autem potentiæ retentiuæ sequitur imbecillitatẽ,
omnino quidem fit ex intemperatura, sed uel ipso-
rum corporum quæ iam habitum quendam nõ fa
cilẽ solui contraxerunt, est dispositio, uel propter
humorem aliquem qui in uentriculo atq; intesti-
nis cõtinetur, euenit: ex quibus humoribus unus
est pituita, Vnde & acidos ructus, qui tali passio-
ne laborant, habent, quos Græci oxyregmias no
minant, qui sine aliqua pituita quandoq; in uentri
culo frigidiore fiunt: & in quibusdam leuitatibus
intestinorum quæ ex frigiditate ortũ habent, unà
fiunt, sed progressu temporis cessant. Nam ab ini-
tio paruo quodam tempore cibi in uentriculo reti
nentur, procedẽte autem atq; aucta passione, neq;
hoc tempore retinẽtur. In quibus igitur paruo re
manẽt tempore, fit quoddam ueluti initiũ coctio-
nis, & propter hoc non sortitur effectum. Nos uẽ-
ro didicimus imperfectas coctiones ex frigiditate
prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autẽ
cibi nullum habent coctionis initium: neq; ulla ab
initio fit in qualitate mutatio: quare neq; ructus a-
cidi, nisi pituita præsertim acida in uẽtriculo abun
det, propterea Hippocrates non simpliciter dixit

bonum esse signum acidos ructus in leuitatibus intestinorum, sed primum quidem in longis adiecit, quasi cum incipientibus, ut dictum est, sæpius unà eueniant: deinde ubi prius nõ fuerint, inquit. Quæcunq; enim à pituita uentriculum refrigerante fiunt leuitates intestinorũ, semper cũ ipsis sunt acidi ructus, ut casus quidam. Illis igitur quæ neque incipiunt, neq; ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. quòd si aliquando fiant, significat tantũ iam tempus cibũ in uẽtriculo retineri, quòd principium mutationis accipiunt, & naturam suorum operum reminiscí. Hactenus mihi uideor expositoris officium satis impleuisse. Siquis autem eorũ quæ dicta sunt, uult capita omnia scientia comprehẽdere: in tractatu qui De potentijs naturalibus inscriptus est, non paucas habet de uentriculi uitiis demõstrationes: in causis autem accidẽtium, de omnibus quæ uelociter excernũtur. Quoniam uero Erasistratus in secundo De uentriculo mẽtitus est de medicis se ætate superioribus, turbauitq; & confudit intestinorũ leuitatis notionem: melius mihi uisum est hæc etiã superaddere, ac primum ipsius Erasistrati uerba subscribere, quæ ita se habent: De ea quæ leuitas intestinorum nominatur, dicẽdum: quã priores medici in tres partes diuiserunt, in difficultatem intestinorum, in leuitatẽ intestinorũ, & tentionem. quidam tamẽ, in ijs quæ excernuntur, differẽtias considerantes passionis, atq; dicentes, quãdo sanguinolenta atq; mucosa exeũt quæ à uentriculo fuere concocta, tunc difficultatẽ intestinorũ nominabãt: si uero exeuntia cruda, mista autem sanguinolentis atq; mucosis, leuitatem intestinorum uocabant: cum uero bilíosa mista cũ sanguinolentis atq; mucosis excernuntur, tentionem passionem appellabant. Hæc igitur Erasistratus inquit, nescio qua ductus opinione, adijciens crudis excremẽtis mucosa ac sanguinolenta. Hoc enim nullus apposuit, neq; eorũ qui eius ætate claruerũt medici, ueluti Philotimus, Herophilus, & Eudemus, neq; eorum qui post ipsum fuerũt usq; ad iuniores istos Archigenis sectatores, neq; quos ipse citat priores medici, hoc est ipso Erasistrato seniores. Diocles siquidem in libro De curatiõe & causa passionis, scribit in hunc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate intestinorum. uocatur autem leuitas intestinorum, ad quam sequitur deiectio humida ac spumosa, & cruda, & multa, & cita post cibum assumptũ, ac potum. Praxagoras autem in secundo De assidentibus, inquit: Intestinorum leuitate laborantibus, quoniam lubricũ est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est cito ciborũ fieri deiectiones. Post hæc deinceps quòd necessarium sit cito exeuntia, esse omnino cruda, Praxagoras scribit, maximã quidẽ passionis proprietatẽ in cita ponens deiectione: quòd uero cibi omnino incocti permaneant, hoc unum faciẽs ex ijs quæ necessario consequuntur. Neq; enim quia omnino incocti permanẽt cibi, ideo cito deijciuntur: sed quia cito deijciũtur, idcirco nullam habẽt coctionẽ: atq; ideo nos, & alij cõplures medici, citam ciborum nullam habentium coctionem deiectionem dicimus esse leuitatem intestinorum. Ad hunc modum & alij antiqui medici de ipsa sentire uidẽtur. Nam in libro De passionibus Hippocratis, siue eius sit is liber, siue Polybi eius discipuli, hæc de leuitate intestinorum scripta inueniuntur: Cibi deijciuntur imputridi, humidi, absq; dolore, corpus autem extenuatur. Liquet uero fuisse morem antiquũ uiris istis, uocare imputida quę nos incocta nominamus. In libro autem De uictu salubri, qui & ipse Hippocrati ascribitur, (licet qui adulterinum censent, nõnulli ad Aristonẽ, nõnulli ad Philistionẽ, quidam ad Pherecydem referãt) scribuntur hæc uerba: Patiuntur nonnulli talia, cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbũ, ueluti leuitatem intestinorũ, neq; aliquẽ ipsis affert dolorẽ. Hi quidem omnes Erasistrato seniores. Sed ut diximus, mille alij qui omnes Erasistrati ætate & postea uiguerunt, in eandem sententiam de intestinorum leuitate scripserũt. Quare nescio qua causa ductus de priscis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in leuitatibus intestinorum sanguinolenta atq; mucosa cibis incoctis commiscerí.

II Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruũtur: quibus uero contraria, salubrius degunt.

In siccioribus secũdum naturam temperaturis nulla omnino superfluitas manifesta neq; sensibilis per nares effluit ex cerebro, sicuti neq; per cutẽ sudor: sed illa quæ à medicis diffiatio occulta nominatur, superflua extenuata in modum uaporis euacuat. Humidioríb. uero naturis sensibiles fiũt superfluitates, præsertim cerebri, quoniam est natura frigidius. eisdemq; genituram, hoc est semen ipsum, ait esse humidiorem: sicut in siccioribus a quosa humiditate cõsumpta, crassius ac siccius est semen. Eos igitẽ qui sunt humidiores, siue cerebro tantum, siue corpore uniuerso, non contingit salubrem uitam omnis expertem noxæ traducere, uerum cõtinuo destillationibus ex parua occasione capiuntur. & si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat, partes subiectę offenduntur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, uẽtriculus. Tusses itaq; in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditatesq;, & uentris profluuia, est necessarium, nonnunquam uero & difficultates intestinorum, quãdo quod destillat † falsum quodammodo fuerit. Dixit autẽ & ipse de his in libro De aquis, aere, & locis, sicuti & in libris De morbis ac passionibus,

III In longis difficultatibus intestinorũ, inediæ ex fastidio, malum, & cum febre peius.

Difficultates intestinorũ † fiunt quidem ex humoribus acribus, sunt autem intestinorum exulcerationes primum quidem summa parte abrasorũ, progressu autẽ tẽporis & profundiora, habẽtium ulcera

ulcera & ut plurimũ putrilagini obnoxia: quo maxime tempore etiam uentriculus ipsis cõpatiens, ad cõcoquendum ineptus redditur: qua offensione magis ac magis ad superiora perueniente, cum & os uẽtriculi afficitur, cibũ fastidiunt, hoc est nõ appetũt. Sunt etiam & qui ab initio nonnunq; cibum fastidiant propter malos humores fluẽtes ab hepate, à quibus diximus abradi intestina, præsertim cum hi amaræ bilis naturam habuerint. Nam pars eorum superfluitans, ad os uẽtriculi effertur. In longis uero difficultatibus intestinorum cũ hic casus euenerit mortem quãdam ipsi iam aduenisse uentriculo cõpatiendi ratione significat, ob quã omnino interijt appetẽtia, opus ad uitam necessarium. Si uero unà cũ inappetentia febris aduenerit difficultati intestinorum, duorũ alterũ est, uel putredo aliqua circa ulcera, uel digna effatu inflãmatio: atq; ita, ut dictum est, toto iam patiente uentriculo, ægri se habent exitialiter.

IIII Vlcera circumglabra, praua sunt.

Quando uel pilos uideris defluentes à circumiacentibus ulceri locis, uel cutẽ squamulas è summa parte dimittere: scito ijs qui ita se habent, prauos humores ad partẽ cõfluere, qui ulcus erodũt. Neq; eñ si radices quidẽ pilorũ possunt corrũpere, loca ulcerata ad cicatricẽ peruenire sinent.

V Dolores qui sunt in lateribus & pectoribus atque alijs partibus, an multum differant, perdiscendum.

Perdiscere oportet non modo locum dolentẽ, qualisnam sit, sed & magnitudinem doloris in eo, quanta sit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad præcognitionẽ, eorũ quæ circa ægrũ futura sunt, & præterea ad curationis inuentionem. Si ergo in lateribus magnus fuerit dolor, primũ hic esse nõ potest quin patiatur mẽbrana quæ subcingens nominatur: secũdo autem nõ est absq; periculo: deinde & maiori indiget curatione: siquidem ad clauiculam dolor pertingat, uenæ sectione: si uero ad præcordia, purgatiõe: quẽadmodum ipse in libro De uictu acutorum edocuit: sin autem mediocris fuerit dolor, & præterea non pungat, ut qui in membrana subcingente est, neq; ad clauiculam aut præcordia pertingat, contingit ipsum carnosis costarum partibus patientibus fieri, atq; ideo neq; esse periculosum, neq; magno auxilio indigere. Sic & in singulis alijs partibus doloris magnitudo est consideranda: uelut si renum pars carnosa patiatur inflammationem, dolor est grauis: quẽadmodum & ipse inquit in Epidemijs, ita illũ nominans, qui ueluti cuiusdam põderis loco incũbentiũ inuehit sensum. Alijs uero partibus quæ sunt in rene, patientibus: dolor sentitur acutus. Dico autẽ alias partes tunicã hũc obtegentẽ, & uentrẽ eius interiorẽ, & eas quæ ad hũc terminãtur arterias ac uenas: ac præterea ortus uasorum urinariorũ. Sic præterea se habet res etiam in hepate. Nam eius parte carnosa inflammatio-

nem patiente, grauis fit dolor: tunica uero circumducta, uel uasis, acutus: & ipsius doloris acuti quãtitas maior aut minor, causæ facientis affert indicium. humor siquidem bilíosus & acutus dolorẽ auget, sicut & spiritus flatuosus non habens exitum: exoluit autem pituitosus. Nõ solum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris indiciũ, sed etiã quantitatis. Augetur enim cuiuslibet causę efficientis opus, eius aucta substantia. Si igitur uniuscuiusq; doloris uolens à nobis magnitudinem cõsiderari, hunc aphorismũ scripsit Hippocrates: sufficienter ipsius usum exposuimus. Si uero non solum quoad magnitudinem, dolorum differentiam dicit fore cõsiderandam, sed generalius adhuc quiddam, ac uelut uniuersalius ostendit, cõsulens nobis omnes effatu dignas dolorum differẽtias inspicere: maiorẽ adhuc ex eo fructum utilitatis percipiemus. Fietq; huiusce modi sermo: Non simpliciter partium dolorẽ cõsiderare oportet: neq; arbitrandũ eandem esse in omnibus dispositionẽ; ueluti si prius quidem Dion, postea uero Theon costam doluerit: non eodem modo utrũq; se habere existimandũ, sed discere oportet nũquid multũ inuicem in dolore differãt, an quodãmodo similes existant. Fit autem hoc ex duobus perspicuum, & ex doloris specie, & ex uehementia. Ex specie, si pungenti similis uel tendenti, uel torporem inducenti, uel grauãti, uel stimulanti, uel exedenti, uel feriẽti, uel continuus, uel cum intermissione, uel æqualis, uel inæqualis. Ex uehementia, quis sit maior aut minor, aduertendum: quæ paulo antea quoad magnitudinem differentia in doloribus dicebatur. Consueuere siquidem medici uerbo abutentes, omne uehemẽtius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem sed ad qualitatẽ id pertineat. febrem enim quæ suam habet in caliditate substantiã, magnã uel paruam uel mediocrẽ omnes nominare non desinunt. Quare non est mirandum si & dolorẽ uehementiorem, maiorem appellant. immo uero non est admiratione dignum si quæ ab inuicem specie distant, magnũ aiunt habere discrimen; ueluti dolorem qui ponderis cuiusdam similitudinem gerit, ab eo qui uidetur ferire, uel aliqd' aliud pati ex ijs quæ antea diximus.

VI Renum & uesicæ uitia in senioribus difficulter sanantur.

In senibus uix (inquit) sanantur, hoc est multo negocio ac tempore longo quæ in renibus ac uesica sunt uitia, quoniam earum opus indesinens est, quiete autẽ opus est si quid sanari debeat: & quia per ipsas euacuaẽ superfluitas acris, apta irritare, siue ulcus, siue inflammatio, siue aliqua alia passio in ipsis constiterit. Multo autem difficilius sanantur in senibus uesicæ passiones: quoniam & omes alij morbi, præcipueq; longi. Tales autem & ipse superius dixit commori omnes.

VII Dolores uentris sublimes, leuiores: qui uero non sublimes, fortiores.

Sublimes nunc intelligẽdi sunt, non secundum A longitudinem corporis, sed profunditatem. Interstringuntur autem hi in locis ad uentrem attinentibus, interiore abdominis membrana, adeo ut quicunq; supra hanc fiunt, sublimes uocentur: qui uero infra, hoc est in ipsis intestinis atq; uentriculo, non sublimes dicantur. Liquet autem quòd tales recte dixit esse fortiores.

VIII **Aqua inter cutem laborãtibus, ulcera in corpore facta difficulter sanantur.**

Docuit ipse in libro De ulceribus, non prius ad cicatricem perduci ulcera, quàm sufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri in ijs quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

IX **Latæ pustulæ non admodum pruriunt.**

Sicuti tubercula omnia duplicem habent differentiam, quoniam quædam tendunt in acumẽ, & altum petunt: quędam ad maiorẽ extenduntur locum, non tamẽ in altum attolluntur: sic & pustulæ nonnullæ sublimes, nõnullæ latæ fiunt. Sublimiores autem pustulæ atq; tubercula à calidiore humore generantur, humiliores autẽ à frigidiore. Quare ob duplicẽ causam latæ pustulæ nõ admodũ pruriunt. Difflantur enim in latitudinem extẽta, & facientem ipsas humorem minus acrem habent.

X **Caput dolenti, & circũdolenti, pus uel aqua uel sanguis effluens per nares aut os aut aures, morbum soluit.**

Plura & alia sic ostensus est Hippocrates dicere: in quibus nisi quis animum aduerterit, uidebitur quod ab ipso dicitur, solum ad curationẽ passionis proficere, aliud uero nihil. Verum ipse non hoc tantũ dicit, sed simpliciter quòd pus uel aqua effluens per nares uel aures, morbũ soluit. Quòd si utiq; conuertens dixisset, queadmodũ ego nũc, sermo foret irreprehensibilis. Quãdo uel propter inflammationem, uel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorum fieri dolorem cõtigerit, tunc inflammatione suppurata, aut humore excreto, solutio fit† morbi. Si uero propter spiritum flatuosum, aut sanguinis multitudinẽ, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia sanabitur.

† ὀδύνης

XI **Atra bile uexatis, & renum passionibus: hæmorrhoides superuenientes, bonum.**

Non solum ratione euacuationis hæmorrhoides sanant huiuscemodi passiones, sed & ipsa qualitate humoris euacuati. Hę etenim sanguinẽ crassum cõsueuerunt euacuare, humore plenũ melancholico talem habentẽ in sanguine cõsistentiam, qualis est in urinis fæx: quare nihil mirũ si atræ bili & renũ passionib. cõferũt hęmorrhoides, ut quę humorẽ fęci similem euacuare natura aptæ sint.

τῶν οἷον ἰλύι τοῦ αἵματος.

XII **A diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si una non seruatur, periculum est aquam inter cutem uel tabem aduenire.**

Hęmorrhoidas fieri impossibile absq; hoc quòd propter multitudinem & crassitiem sanguinis ora quarundam uenarum aperiantur, hepate ad ipsas reponente fæculentum sanguinem & melancholicũ. Si quis igitur ei hoc intercludat iter, simul duritiem in hepate facit, simul multitudine grauans ac crassitie, calorem in ipso natiuũ extinguit, cum tale quid accidat, quale in flammis exterioribus, in quibus multa ligna superingesta suffocant ignẽ atq; extinguunt. Si igitur à natiuo calore generatur sanguis, perspicuũ est quòd ipso extincto non generabitur amplius. Aqua uero inter cutẽ fit cũ B sanguinis generatio frustratur. Quòd si aliquãdo possit hepar propellere multitudinẽ ad uenas pulmonis, hic uase aliquo rupto tabidi fiunt. Non frustra igit̃ consulit unã saltẽ seruare hæmorrhoidẽ, ut per hanc euacuetur fæculenta ac uitiosa materia hepatis, præsertim in quibus solita est tempore longo per tales uenas excerni.

A singultu habitum sternutatio superueniens liberat. XIII

Autor est ipse, sicuti conuulsionẽ, ita & singultum, uel ex inanitione, uel plenitudine fieri. Quando igitur à plenitudine fit (magna autem ex parte ita fit) uiolento opus est motu, ut ueluti concussæ ipsum efficientes humiditates difflentur atq; euacuentur. hoc autem facit sternutatio. Eos uero qui C ex inanitione fiunt (qui sunt rariores) non sanat sternutatio. Quòd uero ex plenitudine singultus iugiter fiat, indicant pueri crebro singultientes cũ sunt repleti. Rigor autem & frigiditas omnis, qui omnia neruosa corpora efficiunt ad difflandũ difficilia, sunt causa ut hæc repleantur, atque ideo in ipsis singultiunt.

Ab aqua inter cutem habito, si aqua è uenis in uentrem defluxerit, soluitur morbus. XIIII

Et hoc exemplum est earum quæ sponte fiunt & utiliter euacuationum. Spontaneum autem dicimus nõ quod sine causa fit, sed quod nostra causa non fit. Quando enim data à nobis medicina aquam trahente, talis fiat euacuatio: non amplius D hanc spontaneam nominamus.

A longo alui profluuio habito, spontaneus uomitus superueniens, morbum soluit. XV

Et hoc pariter exemplum est eorum quæ recte fiunt à natura, quod medicũ imitari oportet. Vtilitas uero prouenit retractionis ratione.

A morbo laterali uel pulmonia habito, alui profluuium aduenient malum. XVI

Cum partes aliquæ patiuntur, non simpliciter aliæ compati sunt natura aptæ, sed cum forti passione detinentur. Secundum hoc igitur, & hepate fortiter patiente, singultus superuenit, cõpatiente stomacho

stomacho: tussis autem, & difficilis anhelitus, com A patientibus ijs quæ respirationi obseruiunt instrumentis. Sic & his ipsis pessime affectis hepar compatitur. & hoc ipsum manifeste ostendit Hippocrates, cum non simpliciter dixerit, In morbo laterali uel pulmonia aluum turbatã esse malum signum, sed adiecerit, habito, ac si dixisset detento atq; uexato homini à talibus passionibus profluuium alui superueniens, malum esse signum, quoniam ita se habentibus id solet aduenire, cum nõ bene possit amplius hepar ad se trahere alimentũ, neq; conuertere in sanguinem, & quãdoq; uentriculus alimentum corrumpat. In mediocri aũt morbo laterali atq; pulmonia profluuium alui superueniens potest interdum prodesse, ratione euacuationis, et magis cum signa coctionis apparuerint inesse pas- B sionibus, neq; adest timor, sed morbus est citra periculum. Communiter autem & in his, & in omnibus alijs quæcũq; eodem modo dicuntur, illud meminisse oportet, † quòd nullus alius extemporaneus & manifestus casus superuenerit, ueluti & nunc ut alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo, sed morbi ratione contingat. Nam si alia ex causa, & non ui morbi fiat, non potest eius morem significare: siquidem oportet secundum aliquod signum ei quod ab ipso ostenditur, connecti.

† διὰ μηδὲν ἄλλο πρόσκαιρόν τε καὶ πρόδηλον ἐπιγεγονέναι τὸ σύμπτωμα καθάπερ

XVII **Lippientem alui profluuio corripi, bonum.**

Non ut signum, hoc lippientibus bonum ab eo dictum est, sed ut causa, quia humorum abundantia simul euacuatur, atque ad inferiora retrahitur. C Est autem & hoc apud ipsum exemplũ unum eorum quæ sponte & utiliter euacuãtur, quod medicum imitari oportet, & proculdubio sic etiam omnes faciũt, in lippitudinibus aluum & clysteribus & purgationibus subducentes.

XVIII **Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuiorib. intestinis, aut uentriculo, aut iecore, letale est.**

Hoc uerbum, letale, Hippocrates sępe in alijs libris, & in hoc etiam protulit de ijs qui ex necessitate sunt morituri, sæpe etiã de ijs qui magna ex parte. Quare nunc quoq; manifestũ non est, nunquid omnino secuturam mortem discissis his partibus, uelit ostendere, an in quibusdam raro hominẽ ser- D uari contingat. Quòd igitur cor uulneratum mortem afferat necessario, unum ex ijs est quæ in confesso habentur: non tamen in alijs æque recipitur, uulnus quodcunq; mortẽ afferre ineuitabilem, sed illud quod magnum est, atq; profundum: quod rationabile est à uerbo, discissa, significari: ut tota uesicæ tunica diuisa usq; ad interius spatiũ intelligatur: atq; in singulis alijs eodem modo. Siquidem in uesica, confessum est, tale uulnus non coalescere, sicut & in parte septi neruosa, & in tenuibus intestinis: in uentriculo autem dubitatur. nam quosdam in eo uulneratos dicunt aliquando, sed raro, fuisse sanatos. Hepatis autem non solum profundum uulnus in fibris eius factum, sed etiam fibram A abscissam aiunt fuisse sanatã. Neq; nos latet quòd in libro De uulneribus exitialibus, quędam ex his eius libri autor conatur sanare. Quòd uero partes ipsæ diuisæ agglutinari nõ possint, in corde quidẽ ac septo transuerso ex iugi eorum motu cõtingit: in uesica autẽ, quia neruosa est ac tenuis & exanguis: nam eius collũ uidemus quotidie sanari cũ lapis extrahitur, quoniam carnosum est. Hepar uero uulnera habet plurimo manantia sanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita sunt uulnerati, q̃ uulnera agglutinari possint: hoc autem ita uult intelligi ut etiam uena sit dissecta. Ob hoc ipsum igitur, nec qui uulnera in summa eius parte consistentia aiunt sanari, nec qui fibras hepatis abstulisse, uerum uidentur dicere. Cerebrũ autem uulneratum B sæpe sanatum uidimus, semelq; in Smyrna Ioniæ, uiuente adhuc præceptore Pelope: è uulnere effatu digno. Hoc itaq; rarissimum est. Verum autem est quòd magna uulnera quæ consueuit Hippocrates nominare discissiones, afferunt mortem, fatenturq; omnes uulnera cerebri quæ usque ad aliquem eius uentriculum penetrãt, afferre mortem. Tenuium autem intestinorum natura, et uentriculi magis, non parum participant carnosæ substantiæ: & ideo in summa parte uulnerata sæpius agglutinantur: Tota autem discissa usq; ad eorum cauitatem, rarissime. Hoc autem nõ tam propter eorum substantiã mihi uidetur accidere, quàm quod non possumus æque intrinsecus sicut extrinsecus medicamentum uulneribus imponere. Quapro- C pter is qui librum De uulneribus perniciosis conscripsit, siue Hippocrates fuerit, siue quis alius, sanare uentriculum per potiones conatur.

Cũ discissum fuerit os, aut cartilago, uel neruus, aut genæ particula tenuis, uel præputium, neq; augetur, neq; coalescit. XIX

Augeri uocat talem aliquam generari substantiam qualis est abscissa, sicut in cauis ulceribus uidetur caro germinare: coalescere autem quãdo discissi corporis labra agglutinantur. Quòd igitur neq; cartilago, neq; os generentur, est in confesso. An uero agglutinentur, nonnulli dubitant, Inquiunt enim perspicue uideri ossa perfracta agglutinari. Sed aberrant, & doceri possunt in brutis quo- D rum pars aliqua fracta cõtraxit callum. Hęc enim, seu uiua, seu mortua, si quis uelit inspicere dissecãdo, uidebit manifeste à callo ueluti uinculo quodam circumducto partes ossium discissas esse constrictas: quas si abraserint, fracturæ profundum uidebunt non agglutinatum. Sic igitur de ijs quæ diximus, ambigunt, nonnulli augeri dicentes, non tamen coalescere: quidam uero etiam coalescere, sed raro. augeri igitur illa desiderant, quæ per excessum sunt ulcerata. & nullum uidi taliter affectum cui non increuerit caro. Agglutinari autẽ illa quæ diuisa sunt, & nõ discissa. Hęc enim inuicem differunt, cum discissa diuisionẽ habeant usq; ad finem peruenientem: quæ nũc Hippocrates inquit non coalescere, non ob id tantum quòd neruosa sunt

atq; tenuia, sed quoniam etiam, eo quòd talem habent naturam, labra uulneris non sunt parum à se inuicem distantia. A

XX Si in uentrem sanguis pręter naturam effunditur, necesse est suppurari.

Quidam sine articulo/uentrem/scribunt, uolentes omnem significari cauitatem, quibus astipulatur, quod/præter naturam adijcitur: per quam adiectionem tale quiddam ostendit Hippocrates, Si unquam sanguis à propria cauitate in aliam quancunq; cauitatẽ peruenerit: ut sanguis permaneat, est omnino impossibile. Sic igitur & in inflammationibus, & illis quas Græci ecchymoses nominant, fieri uidetur. In inflammationibus quidem, B per minimas partes disperso sanguine ad eas quæ sunt in musculis cauitates, quas sola ratione contemplamur: in ecchymosibus autem in spatia effuso quæ uasis circumiacent. Suppurari autem non est recte dictum, cum nomen sit unius mutationis in sanguine factæ. quare nonnulli ipsum ad generalius transferunt, hoc est ad corrumpi, id ab ipso dicentes significari. Sic enim fieri uidemus, non permanere sanguinẽ, cum à suo loco exciderit, sed aliquando suppurari, aliquãdo † liuescere, aliquãdo in grumos uerti, pręsertim quando in magnam cauitatem exciderit præter naturam.

als. nigrescere μελαίνεσθαι

XXI In insaniẽtibus si uarices uel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.

Hic insaniam illam quæ proprie melãcholia dicitur, uocat, non illum qui fit ex bile furorem. sunt autem uarices uenæ latiores in coxis & cruribus: quæ ex crasso & melancholico † humore contingunt, adeo ut pellente natura ad partes ignobiliores eos qui insaniam efficiunt humores, præsertim cum melãcholici fuerint ac crassi, dictarum passionum generatio sequatur, & insaniæ solutio.

αἵματος

XXII Quæcunq; rupta ex dorso ad cubitum descendunt, uenæ sectio soluit.

Melius quidã scribunt: Quicunq; dolores. nam ruptum ipsum descendere, unum est impossibiliũ: siquidẽ diuulsa ac rupta musculi parte carnosa, fit ruptum. Videtur itaq; nonnunq; manifeste admodũm collectus in loco ruptionis sanguis: & discussione sanatur. Reliqui uero qui sunt in dorso dolores, ex defluente humore generãtur, interdũ solo, sed magna ex parte crasso ac flatuoso spiritui associato: quẽ excipere oportet atq; euacuare p uenę in cubito existẽtis sectionẽ, quãdo huc apparet fluẽs. Est eñ eius præceptũ, secũdum q humores repũt, facere euacuationes. Idemq; significãt uerba hæc: Eò ducendũ est quò repũt, per loca opportuna. Si aũt de ruptis sermo est scriptus ab eo: eos qui fiunt cõpatiẽdi ratione dolores, intelligendũ est dici ab ipso descendere ad cubitos, nõ ipsam carnosæ partis diuisionem. Nam fieri potest ut & talibus uenę sectio utilis sit, communi euacuationis ratione.

XXIII Si timor atq; mœstitia longo tempore perseuerent, ex eo atra bilis significatur.

Si quis non ex causa manifesta metuat, aut mœstus sit, atræ bilis casus manifesti sunt, † etiã si non diu præcesserint. Quòd si propter causam manifestam incipientes, diu postea perseuerent, non te lateant insaniã significare. Nam & plures uisi sunt furore corripi, qui ab excandescentia, uel ira, uel mœstitia principium habuit, ipso scilicet corpore tempore illo prompte se habente ad incidendum in tales passiones.

et magis, si diu durarint, καὶ μᾶλλον εἰ τύχῃ κεχρονικότα

XXIIII Si quod intestinorum graciliũ discindatur, non coalescit.

B Hoc & in aphorismo paulo antea dicto mõstrauit, cuius initium, Vesica discissa, uel cerebro. Nescio igitur quo pacto nunc frustra fuerit ascriptus. Idem autem uidimus, & in pluribus alijs aphorismis: quos melius fuerit eximere.

XXV Erysipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.

Non solũ erysipelas, sed aliud quodcunq; quod ex profundis & principalioribus partibus trãsfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare. Contrà uero si ad interiora & profunda transmutetur, malum. Sed & alia multa uidetur dixisse Hippocrates quædam ueluti exem- C pla sermonum uniuersalium, à quibus eius quod solet euenire, experientiam possumus habere manifestiorem. Talia etenim exempla oportet esse.

XXVI Qui in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.

Vtrũ Hippocrates tales sermones scripserit, ut exẽpla magis generaliũ atq; uniuersaliũ sermonũ, an alij interposuerint, cęteris inquirẽdũ relinquentes, illud tantũ in ipsis obseruabimus, quod & antea dictũ est, & nunc in febre ardente dicet. Quæ enim hanc febrem efficiũt causæ in uenoso genere existentes: quãdo ad neruos transferunt, primum tremores faciũt: cõpatiente uero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente translatio, sic D & in omni alia febre potest fieri, & omino ex arterijs & uenis ad neruos transfluxus humorũ noxiorum, sicuti rursus ex neruis ad has. Improprie igitur dictũ est febrem ardentẽ à tremore solui. Hæc enim solet Hippocrates dicere quibusdã superuenientia, eorum soluere consistentiã, quæcũq; prorsus hominem liberant, non quæ alteram generant passionẽ quę nihilo minus q prima sit periculosa.

XXVII Quicunq; suppurati, aut aquam inter cutem patientes uruntur aut secantur: si pus aut aqua uniuersim effluxerit, omnes moriu ntur.

Suppuratos præcipue consueuit nominare qui pus habẽt in spatio inter thoracẽ atq; pulmonem:

quos

quos quomodo urere oporteat, dixit in libro De A passionibus: cuius initium, Pulmonis arteria. Quidam hunc librum inscribunt de suppuratis. Vstione igitur indigent qui plurimum habent pus, adeo ut desperent per spuitiones posse expurgari. Hos uero ipsos & difficultas anhelitus uehementer infestat ex loci angustia: quæ etiam nos cogit ut eos uramus. In ijs autem qui aquã inter cutem patiuntur, illæ quæ à Græcis paracenteses, id est punctiones nominantẽ, magis quàm ustiones medicis sunt cõsuetæ. Verum quod cõmune est ustioni ac punctioni, nunc sane Hippocrates cõsulit caueri, hoc est multam ac subitam euacuationem. sic enim uidetur cõtingere, uti ait. scriptum est etiam ab Erasistrato exquisitius de ijs qui aqua inter cutem laborant, in pluribusq; compertum dicit experiẽtia, B multam ac subitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus autem & in alijs partibus æque atq; in thorace, quãdo aliquis magnus tumor suppuratur, periculosum esse subito multum euacuare, cum euestigio deficiat anima, uiresq; concidant, nec postea debilitas ista facile remedium habeat. Videtur itaq; in his propter magnam uulneris distantiam, & puris acrimoniam, ora quorundam uasorum arteriosorum adaperiri, quæ prius ueluti quoddam operculum pus cõtinebant: quo uniuersim euacuato, multi cum eo spiritus exeunt atq; excernuntur: unde periclitantur. In aqua uero inter cutem nõ modo ob hanc causam ea laborantes offendũtur, sed & duricies uisceris, ut quæ non amplius sustentatur ab aquosa substantia, & C septum trãsuersum deorsum trahit, & uiscera quę sunt in thorace.

XXVIII Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

Eunuchos sectio testiculorũ similes efficit fœminis. Sicuti ergo in eis caluities nõ accidit, sic neque in eunuchis, † propter temperaturæ humiditatem. Nam eunuchos podagra nõ laborare, Hippocratis quidem tempore uerum extitit: nunc uero non amplius, propter immodicum ocium, & uictum intemperantem. Res autem tota ita se habet. Necesse est pedes natura esse imbecilliores, si quis podagra corripi debeat: sicut & cerebrum, si morbum comitialem passurus sit. D non tamen est omnino necessarium alterutrum pati, si nihil in uita deliquerit. Disces autem aperte quòd imbecillitas partis non sit sufficiens ad generandam passionem ex intermedio tempore accessionum: in quo prorsus non infestantur, quamuis natiue imbecillitas continua sit. Clarum est autem hoc, & in podagricis manifestissime apparens, quòd influẽte aliquo ad pedes humore superfluo, passio generatur. Si nunquã igitur hic humor influeret, liquet quòd neq; unquã accideret passio. Non influet autem si semper uacãs superfluitatibus corpus extiterit. Erit autem uacans superfluitatibus, si mediocri utatur exercitio, & homo bene cibum cõcoxerit: unde & desidiæ & crapulæ eis nocent. Nocent etiam multa & potẽtia uina bibere, præcipue cum aliquis ea A ieiunus potauerit. Hæc enim neruosam substantiã promptissime offendũt, sicut & coitus. Aetate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter uitæ moderantiam: nostris uero temporibus usqueadeo auctis edulijs ut nihil eis addi posse uideatur, infinita est podagrarum multitudo, quum nonnulli sint qui ne exerceantur quidem, sed cruditatibus atq; ebrietatibus incumbant, & ante cibum bibant uina potentia, ac uenereis utantur immoderate: nonnulli uero & si non in his omnibus, in uno saltem aut duobus delinquãt. Atqui peccatum magnum cum fuerit sæpe in uno eorum quæ diximus, deliquisse sat est. Ob hanc igitur causam etiam eunuchi podagra corripiũtur, quamuis nullum habeant usum uenereorum. B Talis enim est eorum desidia, ingluuies, ebrietas, ut etiam sine uenereis podagra corripi possint. Hæc eadem & de articulari morbo dicta existimes. omnes siquidem qui eo laborant, magna ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has causas ob quas plerique incidunt in podagras, quòd multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus semen erat uitiatum, atque ideo filijs uehemẽtiorem fecerunt partium imbecillitatem.

διὰ τὸ ψύχου τῆς κράσεως

XXIX Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Ostensum est enim in præcedente sermone, C quòd nisi humores superabundauerint, ex sola partium imbecillitate non potest podagra fieri. Verum rursus & hic, prius quidem erat uerum, ubi non omnino menstrua defecissent, quia parua erant delicta quæ ætate superiore mulieres admittebant: nunc uero ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant antequam menstrua deficiant, cum nonnullis pauca exeant, nonnullis autem uel mediocria.

XXX Puer podagra non laborat ante usum uenereorum.

Quòd magnam uim habeat ad podagræ generationem usus uenereorũ, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaq; uidimus quosdam podagra D laborantes, pueros autem non uidimus. Verum si quis tali est passione correptus: unà cum hoc quòd & genuũ articuli & manuũ intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem, ex multis cruditatibus aceruatam.

XXXI Dolores oculorum, meri potio, aut balneũ, aut fomẽtum, aut uenæ sectio, aut medicamentum epotum soluit.

Singula horum quæ dixit, magis experiẽtia, q ratione aliqua uidetur mihi Hippocrates cognouisse. Nil enim mirum si homo dolens cum isset ad balneum, dolore fuit liberatus: uel si nõ permissus bibere uinũ, deinde nullã ex hoc sentiens utilitatẽ, motus est ad bibẽdum, alioqui multum appetens

uini

uini, & posthac melius se habuit. Sicut igit̃ & plura alia quę medici hoc modo inspexere, sunt ab eis scripta absq; aliqua determinatione: ita & hæc mihi collecta uidentur ab Hippocrate, neq; ut rationali dicẽte, dispositiones, neq; ut Empirico cõcursus. Cæterum utilitas quæ nobis potest aduenire ex sermonibus hoc modo scriptis, est inquirere dispositiones in quibus meri potio, & balneũ, & singulorum eorum quæ seriatim dicta sunt, utile sit: quod & mihi contingit. Nam & si prorsus esse aliquos credebam oculis dolentes, quorum nõnulli meri potionibus, nõnulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens (neq; eñ scripsisset, si non uidisset) non tamen ab aliquo præceptorũ tale auxilium ægris adhibitũ fuisse cõspexerã: Itaq; primo cum oẽs quęsiissem dispositiões in quibus necessarium est non in oculo tantum, sed & in alijs partibus fieri dolores: deindeq; mihi ipse persuasissem eas adinuenisse, postremo consideraui earum indicia dispositionũ: & postquam his etiam fidem adhibui, ausus sum remedia afferre dolẽtibus: ac primum quidem adolescẽtem balneaui, cui medicus non absq; ratione in die secundo ab initio uenam secuerat, & deinceps curauerat medicinis quas experientia cognouerat, cum inflammatio sola obsideret oculos. Dolebat autem uehementissime per quosdam insultus, in quibus aiebat ipse sentire se acutos humores, qui uniuersim fluebant ad oculos, quibus excretis licet uehementia doloris sedaretur, non tamen dolor omnino cessabat. & hoc illi per totam quintam accidit diem, maius semper habens incrementũ. Cum igitur dolorem nõ posset tolerare, me & quẽdam alterum ex ocularibus medicis aduocauit tunc in urbe Roma probatissimum. Illi itaq; uidebatur utendũ esse collyrio quodam ex eis quę emplastica nominant & anodyna, id est dolorem sedantia: cuiusmodi sunt quæ ex ce-
al. λιωεις russa lota, amylo, et †papauere cõponuntur. Nam sic maxime sperabat posse reprimi per emplastica id quod influebat, et simul sensum per† infrigidan-
al. διὰ τῶν ναρκωτικῶν tia torpescere. Ego uero ab initio suspecta habui talia medicamenta. Neque enim uehementes reprimunt fluxiones, sed excerni prohibent: atq; ideo si humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit: si uero multi, extendi ac uehementer irritari, ac si rumperetur: ex quibus nisi medicamentum fuerit magnopere stupefaciens, dolores impatibiles excitantur. Si uero fuerit adeo uehementer stupefaciens, ut ex eo oculi maximam inflammationem non sentiant, necessarium est, simul uim uisoriam adeo lædi, ut cessante inflãmatione, uel debiliter uel nihil omnino uideant: simul quandam præduram dispositionem, & quæ difficulter sanari possit, in oculorum tunicis relinqui. Cum igitur ista nouissem, atq; animaduerterem humorem influentem non paucum, ualdeq; & acrem & calidum: primum fomento utendum censui, experientiæ gratia, tanquam ex ea certius cogniturus qualisnam foret dispositio. Solet enim in his fomentum parumper quidem dolorem mollire, sed alteram fluxionem aduocare. Qua enim ratione potest id quod in oculis continetur, discutere: eadem ratione alteram quoque ex uicinis locis attrahere ualet. Verum quamprimum et aquam calidam & spongiam afferri iussi, æger ipse se dixit expertum esse sæpius tota die id remedium, ac primum dolorem imminuere, sed paulo post maiorem adducere. Quæ ego cum audissem, medicũ ocularem expectare iussi, ipsi promittens me etiam absq; frigido medicamẽto ægrum à dolore liberaturũ. Cum autem solo balneo usus essem, ita dolorem sedaui, ut tota nocte dormiret æger, nec semel aliquem eorum qui iuxta dormiebant, aduocaret. Ab hinc in reliquis in quibus per signa cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non tamen corpus esse plenũ: balnei usu dolorem sanaui. Adolescens item alius fuit qui quòd uicinus urbi nõ erat, oculorum inflammationem pluribus iam diebus ruri passus fuerat, hunc quia in eodem statu perseuerabat, in urbem profectum intuitus habere oculos, squalidos quidem, sed ualde tumidas ac plenas sanguine eas quæ in ipsis uenas erant: iussi ut quum se lauasset, potu uteretur meraciore, et ita se sopori traderet. quod & factum est. somnus enim profundus ipsum inuasit, & mane sine dolore surrexit: mihiq; fiduciam præbuit ut in quibus sanguinis copia crassioris in oculorum uenulis contineretur, sine plethorica totius corporis dispositione, uterer uini potione, ut quæ diffundere sanguinem atq; dimouere possit, suiq; motus uehementia obstructiones aperire. Cæterum hæc quidem remedia doloris oculorum potentia sunt. Securissimum autem est fomentum, & omnino aliquam afferens utilitatem, uel tanquam signum ad dignotionem, uel tanquam causa sanitatis oculorum. Nam cum nihil omnino influit in oculos, fomẽtum dissoluens eam quæ in ipsis continetur superfluitatem, oculis sanitatem restituit. Cũ uero adhuc influit: primo quidem cum adhibetur, suo calore aliquod affert uel mediocre leuamen. Quòd si paulo post dolorem auget, tunc fit signum dignoscitiuum, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem peruenimus: ipso quidem sanguine redundante, per uenæ sectionem: malitia uero humorum infestante, per purgationem. neq; enim difficile est admodum ab humorũ malitia sanguinis copiam distinguere.

Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur. XXXII

Sicuti psellizesthæ, id est balbutire, prolationis uitium est, non uocis: sic & traulizein, eiusdẽ significationis uerbum, non potente lingua exquisite eas dearticulare uoces quæ per t & r proferũtur, qualis est hæc ipsa traulus, & similes hę, trepidus, tremit, tradit, trochum, tristis, & quæcunq; aliæ tales. Hæ siquidem omnes exigunt linguam se ampliantem ac prioribus dentibus innitentem. Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior, male innititur, & sonum t & r dearticulare nequit, atque ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc

autem

autem ei cõtingere potest quia quoquo modo sit breuior quàm ipsi conueniat: quod tamen rarissimum existit. & quia molliorem atq; humidiorem habet temperaturam, quam ob causam & pueri balbutiunt, cum tale quiddam ipsis in loquendo contingat, quale etiam in ambulãdo euenit. nam et ambulare nonnulli quidẽ prorsus non possunt, nonnulli uero non sufficienter, cum cruribus nequeãt propter mollitiem firmiter inniti. Quibusdam etiam ætate integra, inter loquendum fatigatis, balbutire cõtingit: sicut & illis qui plurimum tibia cecinerint, & quibus uires ex morbo plurimum sunt debilitatæ, & quibus demũ lingua est uehementer exiccata. Verum siccitas tanta nulli inesse potest qui habitum seruet naturalem: atque ideo solius humiditatis immodicæ in iis qui natura balbutiunt, id linguæ detrimentum casus est, cum eius musculi nequeant firmiter stabiliri: atq; hoc ipsis potest accidere uel propter suã, uel propter neruorũ imbecillitatẽ, quos uidelicet à cerebro suscipit. Quare et ebrii aliquãdo balbutiũt, partim quia multa humiditate perfunditur cerebrũ, partim quia etiam ab ipsius multitudine prægrauatur. Continget igitur iis qui sunt balbi natura, ut uel cerebrum humidum habeant, uel linguam, uel utrumq;. Et à cerebro quidem talem temperaturam sortito, defluere multas par est humidas superfluitates, easq; inde fluentes in uentrem suscipi: lõgisq; ideo profluuiis hominem capi. Lingua uero admodũ humida ex natura existente, & uentriculum talem esse par est, ut qui alteram sui tunicam communem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate uentriculi propria passio est diuturnum profluuium.

XXXIII Qui acidum eructant, non ualde morbo laterali corripiuntur.

Acidum eructãtes, hoc est acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali. Nam quod dicitur non ualde, idem ostẽdit quod raro, non nullo modo, ut quidam libri huius expositores scripserunt. Dictum autem à nobis est, ubi de morbo laterali sermonem habuimus, quòd lateralium morborum hic quidem qui unà cum flauis ac rufis fit sputis, ex biliosis humoribus ortum habet: hic uero qui cum spumeis, ex pituitosis: sicut qui cum nigris, ex melancholicis: qui uero cum rubeis, ex sanguine. Est enim lateralis morbus inflammatio membranæ quæ subcingens nominatur. Cum uero unaquęq; inflammatio ex alicuius humoris superabundantia gignatur, pro eius natura & sputi species morbo laterali laborantibus aduenit, & spes salutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo sunt natura aptæ humores suscipere. densa siquidem est membranarum substãtia, pulmo uero rarus admodum ac laxus: quare huic quidem promptum est pituitosos omnes suscipere humores, membranæ autẽ subcingenti plus biliosos. Ob hanc igitur causam quibus pituita natura superabundat, raro à morbo laterali corripiuntur, præsertim si salsedinem atque acrimoniam aliquam sibi adiunxerit. Talis enim intestina mordens, irritat ad deiectionem: in qua contingit non solũ pituitam, sed plures alias etiam superfluitates excerni. Dicebat uero ipse in libro De aere aqua & locis, eos qui habent uentrem natura humidũ, morbo laterali atq; aliis morborum generibus minime corripi.

Quicunq; calui sunt, iis magnæ uarices non fiunt: quibus uero caluis uarices magnæ superueniunt, iį rursus capillati fiunt. XXXIIII

Quando in uiri sapiẽtis libro aliquis sermo inuenitur manifestum habens mẽdacium, non sine ratione legentes dubitare contingit, & primo quidem sibiipsis diffidere, quasi neq; illa quę sunt manifesta noscentibus, deinde suspicari ne falso fuerit interiectum. Quis enim nesciat caluitium esse passionem insanabilem? Sed neq; illud uerum est magnas uarices caluis nunquam aduenire: sicuti nec uaricibus aduenientibus, caluitiem cessare, nisi forte (ut nonnulli inquiunt) uocatum à medicis capillorum defluuium, caluitium nominet. Illud enim à uitiosis humoribus generat̃ sicuti quæ ophiasin & alopecian nominant: atque ideo cum iidem humores ad crura decumbunt, possunt uarices facere, & capillos restituere. Si enim prius contigerat ut capilli à uitiosis humoribus corruptis eorum radicibus, corrumperentur: uerisimile est ut eisdem humoribus aliò transpositis, ad primam naturam postmodum redeant.

Aqua inter cutem laborantibus, tussis superueniens, malum. XXXV

Superuenire passionibus alias passiones & casus, prisci medici dicere cõsueuerũt, quęcũq; ipsius passionis adauctæ ratione cõtingere solent. Talis enim est Praxagorę liber De supueniẽtibus inscriptus. Sic & nũc de tussi dictũ est. Neq; enim cum ex alia fit occasione in homine aquã inter cutẽ patiente tussis signum est exitiale, sed quando ipsius morbi ratione. Cũ enim in hydrope aquosa humiditas tantum adaucta fuerit, ut iam asperas occupet arterias, si tussis superueniat, tunc periculũ imminet ne homo haud ita multo post stranguletur.

Difficultatem urinæ, uena secta iuuat: secare uero interiores. XXXVI

Neque hic sermo uerus est, nisi & coniunctionem assumpserit, ita ut aphorismus talis fiat: Difficultatem urinæ & uenæ sectio soluit. Re uera enim & uenæ sectio soluit difficultatẽ urinæ, illam uidelicet quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod aũt sequitur, Secare uero interiores: si de uenis manuũ dicitur, neq; uerũ est neque consentaneũ Hippocrati. Videmus siquidẽ ipsum in omnibus libris suis, in partibus quæ supra hepar sunt, è manibus sanguinem mittere: in inferioribus autem uenas quæ in poplite uel talo sunt, secari iubet. Si quis uero de his ipsum dixisse arbitretur, Secare autem interiores: hoc dictum

paruam

paruam uim habet. Ab una enim ambæ naſcũtur, quæ in poplite triſariam diuiditur, quoniã & una uena ad hoc peruenit membrum, nõ ſicuti ad manum duæ. Melius itaq; fuerit & hũc aphoriſmum unum ex adiectis opinari.

XXX VII Ab angina habito ſi tumor fiat in collo, bonum. foras enim morbus deducitur.

Sermo uerus eſt, & cauſa in promptu. ſiquidem ex intimioribus & principaliorib. partibus paſſiones confert ad cutem transferri.

XXX VIII Cancros occultos omnes melius eſt non curare. Curati enim cito pereunt: non curati uero longius tempus perdurant.

Occultos cancros dixit uel eos qui ſunt ſine ulceratione, uel abſcõditos, hoc eſt non apparentes: quod rurſus idem ſignificat ac ſi diceretur, qui in profundo corporis ſunt. Sed & curare, duplex eſt. Vnum quidẽ omnia agere ut particula patiens ad ſanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam quæ paſſioni cõgruat, hoc eſt ipſam mollire, ac mitiorẽ facere, tum præcipue cum adeſt exulceratio. Tunc enim eſt neceſſarium ut, ſi non aliud agamus, ſaltem ſaniem abluamus, humido aliquo utentes, nõ quocunq; ſed uel per experientiam, uel per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neq; irritare partem patientem ſit aptum. Ab hac igitur curatione neq; abſiſtere conuenit: neq; illi qui ſunt ſine ulceratione cãcri, indigent ea. Aliam uero quæ fit per ſectionẽ uel uſtionem, (quæ ſola ſunt remedia cancrorum) conſulit ut in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi qui ſunt in partibus penitioribus, talia remedia non deſiderant, etiam experientia docet. Equidem ſcio omnes qui huiuſmodi cãcros curare tentarũt, magis illos irritaſſe, & breui homines interemiſſe. Nam et qui cancrum in palato conſtitutũ, & in ſede, & in ſinu occulto muliebri, uel uſſerũt uel ſecuerunt, non potuerunt ulcera ad cicatricem perducere, & homines in curatiõe afflictos ac maceratos, uſq; ad mortem detulerunt: qui ſi nullam curationem adhibuiſſent, longiori tempore uitam cum minori moleſtia tranſegiſſent. Tales igit̃ cancros nullo modo curare tentemus: ex eis uero qui in ſumma parte corporis hærent, illos tantummodo, quos poſſumus unà cũ radicibus ipſis, ut quiſpiam dixerit, reſecare. Neq; enim malum eſt per ſimilitudinem radices cãcri, nominare eas quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico uenas, & uſq; ad loca circumſtantia diſtenduntur. Multi enim magnæ autoritatis medici, neq; hos manus opera curari permittunt, ſed illos tantum qui exulcerati, ſimul laborantes moleſtant, adeo ut ipſi ultro manu curari deſiderent, ſimul ſunt in talibus partibus ſiti, quas poſſumus unà cũ radicibus reſecare & exurere. Quidam uero neq; hos amoliri permittunt, ſed omnino abſiſtendum conſulunt à remediis potentibus in omni cancro. Quòd autem Hippocrates nunquam cõſuluiſſet curare potenter cancros in partibus corporis penitioribus cõditos, ex ipſa paſſionis natura licet coniectari: An uero & eos qui in ſumma parte corporis hærent abſq; ulcere, incertum eſt, quantum ex uerbis aphoriſmi conſici poteſt. Ipſum uero ſcripſerunt Artemidori & Dioſcoridis ſectatores, uſque ad ea uerba, melius eſt non curare.

XXXIX Conuulſio fit uel ex repletione, uel inanitione: ita uero & ſingultus.

Cõuulſio (ut & ipſum indicat nomen) conuulſis fit ad propria capita muſculis, ut autem clarius diceretur, retractis, ſicut etiam eſt motus eorum ſecundum naturam: uerum hic quidem non fit ſine animalis appetitu. Conuulſio autem, paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem uenientibus neruoſis partibus diſpoſitionem, quam etiam in motibus factis ſecundum appetitum aſſumebant. Nam ex repletione ita nerui intenduntur ut chordę in ualde humidis ambientis nos aeris conſtitutionibus atq; ideo propter hanc cauſam ſæpe etiam rumpuntur. idem uero & in ſiccioribus conſtitutionibus accidit. nam in ſeſe colligunt ac conuellunt omnia neruoſa corpora uiolẽtius exiccata: ueluti lora ſi paulo magis ab igne calefiant, quibus ſimilia patiuntur, & quæ ſolis feruor exſiccauit. Conuulſio igitur non abſq; ratione à contrariis fit cauſis. Singultus uero concedatur conuulſio ſtomachi nominari, quãdo aliud fuerit ſermonis propoſitum. Quando uero hoc ſolum ſtuduerimus, ut ſingultus ſubſtantiam cognoſcamus: melius fortaſſis fuerit non conuulſionem ipſum nominare, ſed quendam motum eiuſdem quidem generis quo uomitus, intentiorem tamen illo, & uehemẽtiorem. Nam ſtomachus appetens eorum aliquid quæ in ipſo cõtinentur, expellere, ad duos mouetur caſus, uehemẽtiorem quidẽ in ſingultibus, mediocriorẽ uero in uomitibus. ſiquidem in uomitibus appetit ea tantum quæ in uentriculi ſpatio latiori cõtinentur, expellere: ſingultibus autem ea quæ ſunt in ipſo uentriculi ore penitiora. Per ſtomachum nunc à me intellexeris non ſolum eum qui ita proprie nominatur, ſed & uẽtriculi os. Quæ enim in hoc continentur, ipſo appetente uentriculo expellere, ſingultus fit. Quòd uero eorum quæ difficulter excernunt̃, & quæ ueluti abſorpſerit uẽtriculi os, fiat per ſingultus excretio, diſcere licet ex iis quæ quotidie eueniunt, omnibus fere, plus minus. Si quis enim acutum aliquid, ueluti piper per ſe ſolum deglutierit, uel cum melle, uel aliquo alio, et poſtea unum biberit aqua calida temperatum, ſtatim ſingultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius uero acutie uentriculum moleſtante: unde conatur motu uiolentiore rem infeſtantem expellere. demonſtratum autem eſt à nobis in libro De cauſis caſuum, & tuſſim, & ſternutationem, & rigorem ex talibus motibus oriri.

XL Quibus dolor circa præcordia fit abſque inflammatione

flammatione, iis febris ſuperueniens morbum ſoluit.

Sequitur quidem & ad morſus dolor: ſed conſueti ſunt morſus nomine, non doloris, tales caſus appellare. Fit autem dolor propter quandam ſimilem inflammationi diſpoſitionem. Sic autem nominata eſt, quoniam & eryſipelata dolor cõſequitur. Quando igitur nõ ob talem diſpoſitionem dolor præcordia occupauerit, & morſus ſenſus abfuerit, relinquitur ut dolor fiat, uel propter obſtructionem, uel propter ſpiritũ flatuoſum, uel ob aliquam intemperiem inæqualem, quæ omnia febrilis calor aptus eſt natura ſanare: hæc quidem incidens, extenuans, atq; diſſoluens, hæc uero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

XLI Quibuſcũq; ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit.

Duplex eſt huius loci ſcriptura, & duplex expoſitio, & utraq; non caret ratione. Nam & propter puris craſſitudinem, & propter loci ſæpius occultatur puris in aliquo loco cõprehenſi notitia. Recte ergo nõnulli ſcripſerũt: His propter loci craſſitudinem. nonnulli uero: His propter puris craſſitudinem non innoteſcit.

XLII Morbo regio laborantibus ſi fiat hepar durum, malum.

Morbum regium hoc loco dicit, qui fit ex hepatis inflammatione, tunc enim duricies oſtendit uel tumorem prædurum, uel inflammationem in hepate exiſtere, quemadmodũ & ſine hac contingit aliquando, propter eius obſtructionem, morbum regium aduenire: cõtingit & ipſa natura permodum criſeos humorem exuperantem in uenis contentum, ad cutem expellente.

XLIII Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur, iis ſuperueniente longa difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem, aut leuitas inteſtinorum aduenit, & moriuntur.

Oportuit hũc aphoriſmum illi præponi in quo dicit: Lienoſis difficultas inteſtinorũ ſuperueniẽs, bonum. Sed ille quidem inter ſequentes ſcribitur quatuor tantum interiectis, nobis autem neceſſarium eſt nunc huius expoſitionem aggredi. Quicunque enim lienoſi ſunt, hoc eſt qui durum iam diu habent lienem, iis ſuperueniens difficultas inteſtinorum, ſoluit diſpoſitionem, quãdo ſcilicet ratione tranſpoſitionis atq; euacuationis humorum craſſorũ ac melancholicorũ lieni inſertorum euenerit. Sed quoniam ſæpius huiuſcemodi euacuationes ultra modum extenduntur, & noxię ſunt laborantibus: cõuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas inteſtinorum, oſtendit, quæ talibus aduenit diſpoſitionibus. Læſis ſiquidem inteſtinis à trãſitu uitioſorum humorum, & uis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hanc igitur cauſam, & aqua inter cutem, et leuitas inteſtinorum, ſuperueniunt: leuitas quidem inteſtinorum, ex ſola inteſtinorum læſione: aqua uero inter cutẽ, propter hepatis compaſſionem, atq; lienis, & omnis uenoſi generis.

XLIIII Quibus ex ſtillicidio urinæ, ileos ſuperuenerit: in ſeptem diebus pereunt, niſi febre ſuperueniente, ſatis urina fluxerit.

In ileo nihil exit inferius, neq; ſi quis acerrimo utatur clyſtere. Vomitus autem ſtercoris aduenit iis qui exitialiter ſe habent. Quòd igitur intercluſa inferiori uia exitus, hæc paſſio fiat, quodq; in tenuibus inteſtinis, non autem in craſſis, omnes fere fatentur. Cæterum quòd propter inflammationem & propter obſtructionum ſtercoris † ſicci, uel humorem craſſorum atq; tenacium, dictum eſt à pluribus. Mihi uero uidetur inflammationem, uel durum tumorem, uel abſceſſum, tantam facere poſſe loci anguſtationẽ, ut nihil poſſit ad inferiora tranſmitti. Quòd autem humores craſſi atq; tenaces in cauſa ſint, non admodum mihi uidetur probabile. Verum & hoc (ſi libeat) ponito, & ſi quid aliud dicatur præter hoc. Verum id quod eſt ab omnibus fere receptum qui aphoriſmos expoſuerunt, increbile mihi admodum uidetur. Aiunt enim quòd quando ueſica inflammatur, anguſtia loci ex compreſſione in inteſtinis facta paſſionem affert, quæ ileos nominat. Ego uero multos qui mingere non poterant me puto in tota uita mea uidiſſe, nonnullos tantũ periclitatos, non paucos etiã mortuos, quibus tunc manifeſte omnibus ſecundum propriam circunſcriptionem plena ueſica apparebat, adeo ut ſupra modum eſſet extenta: dolorq; ut par eſt, inde acreſceret: & tamen nullus eorum factus eſt ileoſus. Quomodo igitur quiſpiam unquã perſuaderetur, ob ueſicæ inflammationem anguſtiore facto inteſtino, ileon aliquãdo prouenire? Non magis ſanè quàm ex tumore uteri in muliere grauida. ſiquidem uſque ad præcordia prægnantium tumor extenditur, & magis comprimere poteſt atq; anguſtare inteſtina tenuia: ueſica uero ſi in tumorem attollatur, ſolum poteſt rectum comprimere inteſtinum. Quidam uero etiam dicunt abſurdius quòd febris ſuperueniens conferat ileo. Nam febris quidem in inflammatione ueſicæ non abſq; ratione fieret, quin quanto illa maior ac grauior, tantum augeri febrem contingeret, cum caſus ſit inflãmationis. Ileos uero (ut ipſi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & unam tantum ſpem habet ſolutionis, inflammationis ceſſationem, cum qua etiam febrem ſedari eſt neceſſarium. Bonũ igitur ſignum ſolutionis earum quæ ſunt in ileo paſſionum, eſt febris, uel remiſſa, uel ſoluta. ſuperueniens autem febris, uel aucta, neq; bonum ſignum eſt, neque cauſa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidẽ ſola, aliquando uero cum humoribus crudis, pituitoſis uel flatuoſis ſpiritibus. Me

als. duri σκληρᾶς

lius est itaq; si fateamur nos ignorare quæ in hoc aphorismo Hippocrates dixerit, neq; enim ratio, eorum indicat ueritatem, neq; experientia docet. Tertiũ autem nihil habemus ad fidem faciendam. Quòd si unquã talis ægrotus uisus est, aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neque enim an legitimus sit hic aphorismus, dicere possum) multitudinem humorum crudorum unà cum multa frigiditate, melius est talium in ileo casuũ qui dicti sunt, causam arbitrari. Sic enim tantummodo febris esset medicina huiusce dispositionis, & retentarum urinarum euacuatio. nam re uera cõsueuerunt uri næ crassæ, & plurimæ, repente simul illis concoctis euacuari.

XLV Vlcera quæcunq; annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium & cicatrices cauas fieri.

Quæcunq; ulcera lõgo tempore manent, uel cicatrice nullo modo adueniente, uel si facta sit, rursus resoluta, nihil uidelicet medicis in curatiõe delinquentibus: necesse est uel propter influxum uitiosorum humorum, uel propter dispositionem in membro longo tempore contractã ex humoribus influẽtibus, uel ob aliquam passionem ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari. talia itaq; ulcera semper maiora & deteriora fiunt: atq; hæc omnia Phagedænas antiqui nominabant. Quidam uero posteriores ea distinguere cogitarunt, propriamq; singulis appellationem indiderunt, quædam Chironia, quædam Telephia, quædam Phagedænas nominantes, aliasq; curiosas adhuc magis appellationes afferẽtes. Nobis uero sufficiet ex ijs quę aliquid loci circunstantis occupant, alia herpetas, id est repentes nominare, quæ summam cutem tantum infestant: alia Phagedænas, id est exedentes, quæ carnem subiectam corrumpunt. Nam quod putridũ atq; depascens à nonnullis ulcus uocatur, non est propria ulceris differentia, sed passio implicita ex ulcere atq; putredine. Scimus autem quòd & absq; ulcere putredo ipsa per seipsam in multis corporis partibus cõsistit. Vocatur etiã Anthrax, id est carbo ulcus escharosum, cui adiungitur multus partium circũstantium feruor. Hæc igitur propriam habuere appellationẽ, Anthrax, Phagedæna, & Herpes. Quæcunq; uero ulcera fiunt sine dictis casibus, hæc ipsa per seipsa solebant antiqui ulcera tantum nominare: de quibus nũc Hippocrates loquitur, edocens, quæcunq; talia sunt ulcera, in longum tempus protrahi. Videtur autem experientia rationi astipulari: multaq; sæpius ex hoc genere ulcerum, cum non post multum tempus fuerint ad cicatricem perducta, rursus inflammantur, ac iterum disrumpuntur, ipsarum cicatrice soluta. Fit autem hoc talem aliquam ob causam: Quãdo ex adhibitis medicamentis, caro quæ ossi supercrescet patienti, exiccata cõtraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta uidetur: rursus uero paulatim aliqua influẽte sanie ex osse corrupto, in parte penitiore, iterum aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur, à quo quidem tota superficies eroditur, caro uero exulcerat. Quænam igitur est talium sanatio ulcerum? Non profecto alia quàm ab ipso scripta in libro De ulceribus, & à nobis in tertio De arte curatiua demonstrata. si quidem ulcera omnia exsiccari oportet, præcipue uero in quibus patitur os. Terminus autem siccitatis est, ut abscedat pars ossis quæ uitiata est. Quare non absque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abscessus amplitudinem.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. XLVI

Gibbos solet Hippocrates nominare quos nũc omnes homines conuexos appellant. Nam & uere eis est spina in partem posteriorẽ cõuexa. Conuexo igitur opponitur cauũ, gibbo recuruũ. Sed hæc quidem de sola spina Græci dicũt, illa uero de omnibus. Quomodo uero gibbi fiant, ipse narrauit in libro De articulis, sicuti et de recuruis distortis, atq; concauis. Hæ enim sunt propriæ atq; præcipuæ spinæ passiones: oportet autem illum qui uult istarum passionum habere noticiam, ijs quæ in eo libro scribuntur, plenius incũbere. Nunc uero à nobis ea dicẽtur quæ ad propositum aphorismum uidenẽ utilia. Gibba fit spina aliquando propter ictum, aut casum: gibba etiam fit propter quędam tubercula dura quæ in parte anteriore consistunt: à quibus si quando una uertebra trahitur ad anteriora, recurua fit eo loco spina. ita & si plures fuerint se ordine consequentes. quando uero non fuerint continuæ hæ quæ tendũtur uertebræ, gibbositas fit tantũ partibus retro tendentibus, quantum uertebræ extentæ sunt ad interiora reflexæ. nam hoc fieri uidetur in omnibus duris mediocriter tentis, ueluti calamis, uimínibus, uirgis, & omnibus alijs huiusce modi. dictum est de his plenius in expositionib. libri De articulis. Nunc uero eos q̃ gibbi facti sunt ex asthmate & tussi, ante pubertatem cito inquit interire. Neq; eñ uult in his thorax, ut ipse dixit, unà cum alijs augeri, atq; ideo magna angustia premũtur ea quæ respirationi obseruiunt instrumẽta. Omnibus siquidem est commune, qui sponte gibbi facti sunt, hoc est quibus sine ictu uel casu spina passa est propter dura tubercula & concoqui difficilia, tales fieri. Sed cum multa sit in tuberculis quò ad tumorem, duritiem, & locum in quo consistunt, differentia: quæ dura simul ac magna sunt, statim difficilem faciũt hominibus respirationem: quę uero ex suo humore aliquid ad asperam mittunt arteriam, remittunt tussiculosos. Verum quæ talia sunt ut mittãt ex suo humore aliquid, non sunt dura exquisite, atque ideo necessarium est eis suppurari aliquando, & hominem occidere. Quæ uero nihil mittunt, ex crassis humoribus ortum habent, atque ob id dura sunt, & incocta, & longo permanent tempore antequam suppurentur, atq; ideo non perimunt hominem. Quę uero unà cum tussi ortum habuere, properant ad suppura-

suppurationẽ, atq; ideo sunt exitialia. Sic & quæcunque cum difficili anhelitu fiunt, sunt ijs qui ad huc augent, pernicioſa. uel enim hæc magna sunt, uel in loco thoracis ad uitam opportuno. Cum igitur pulmo unà cum corde in talibus augeatur, locusq; continens minor efficiatur, costæ uero non augeantur, & se flectendo, propter gibbositatem thoracem faciãt angustiorem: necessarium est tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, ut homo corrumpatur. Nam si nondum gibbositate superueniente, propter solos tumores extra naturam difficilem habebãt anhelitum, quid debemus expectare cum tubercula sunt processu temporis adaucta, thorax autem factus angustior? Quod autem, cum multæ sint spirãdi difficultates, solam illam Hippocrates asthma cõsueuerit nominare, in qua contingit ualde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum existit. Appellãtq; nunc homines eo nomine, illam quæ fit in cursibus & uehementioribus exercitijs respirationem: Hippocrate autem posteriores, & passionem aliquã pectoris diuturnam, nonnulli simpliciter asthma nominant, nonnulli orthopniam, quando absq; febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

XLVII Quibuscunq; uenæ sectio, uel purgatio cum medicamento cõuenit, hos uere purgare, uel uenam incidere oportet.

Liquet quòd de ijs qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. Hos eñ oportet ut anticipemus euacuare uere adueniente, uel per uenæ sectionem, si plenitudinis † passionibus subijciuntur: uel per purgationem, si eis quæ ex corruptione proueniunt. Nos itaq; plurimos ita seruauimus annos, qui longo ante tempore singulis annis morbis capiebantur. atque podagram, & morbum articularem adhuc incipientem, & nondum poros circa articulos facientem, ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & sanguinis spuitionem, morbum comitialẽ, apoplexiam, melãcholiam, & alias huiusce modi diuturnas passiones in multis hominibus per dictam euacuationem sustulimus. Venæ itaq; sectio, commune auxilium est earum quæ ex plenitudine fiunt dispositionum: purgatio uero quamuis si secundum genus inaudias, unum quoddam auxiliũ existat, non tamen secundũ speciem. Nonnullis siquidem conuenit humores pituitosos euacuare, nonnullis uero amaram bilem, nõnullis atram, nonnullis serosam superfluitatem, secundũ naturam earum quæ consueuerunt superuenire passionum. Velut quidam singulis annis incidit in melancholiam nisi purgetur: & est res mira quomodo morbo iam inchoante, statim homo præsentit primam eius generationem: & me aduocato purgatis humoribus atris, cessat protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt, quòd & superfluitates expelluntur, & quòd ex acritudine eorum quæ excernuntur, parumper aperitur os uenæ quam uocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua sanguinis uitiosi cõsueti euacuari: quo retento superuenit melancholia. Purgo igitur ipsum, non uere tantum, sed etiam autumno: & sicuti dixi, si ex cõtemptu aliquando purgationem omiserit, & morbum nõ anticipauerit, casus persentit passionis. Sic & mulierem quandam, singulis annis uere inchoante similiter euacuãs, cum aliquando tumorem cancrosum in mamilla pateretur, forti atq; frequenti medicamento purgante atram bilem, ad sanitatẽ perduxi. Et si quando purgatio omitteretur, dolorem profundum sentiebat: & me aduocato, statim uolebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per uenæ sectionem & purgationem sanaui: & singulis annis rursus huic sufficit una purgatio: & ea omissa, statim passio innotescit. Morbi itaque huiusce modi, atri humoris exigunt purgationem: comitialis autem, & apoplexia, & anhelatio, pituitosi: articulares autem si cum multa fuerint caliditate, amaram bilem uolunt euacuari: si uero cum frigidis tumoribus, pituitã. Quidam alius tempore æstiuo semper febribus tertianis corripiebat: sed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem ueris anticipauit. Sic enim melius est tales euacuare, sicuti illos qui morbo comitiali, apoplexia, & melancholia, & articulari, & alijs passionibus quæ ex crassis humoribus generant, præstat circa ueris initia euacuare: de quibus omnibus seorsum à nobis scriptum est in illo tractatu qui inscribitur, De ijs qui uerno tempore egent euacuatione. Est autem iste tractatus pars totius salubris tractationis.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum. XLVIII

Paulo antea hunc aphorismum exposui, cum sermo habebatur de aphorismo in hunc modũ scripto: Quicunq; lienosi à difficultate intestinorũ capiuntur, ijs longa facta intestinorum difficultate, aqua inter cutem superuenit, uel leuitas intestinorum, & moriuntur. quare isti nunc propositio nulla est expositio necessaria.

Quibuscunque morbi podagrici fiunt, ij sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt. XLIX

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbẽte. hanc autem fluxionem suscipiunt primum quidem loca articulationum, deinceps circumstãtia omnia usq; ad cutem. Quia uero impleri dicimus articulationes, liquet etiam esse necessariũ ea quæ ipsis circumiacent ligamenta extendi. Neruos enim & tendones nõ est rationabile in ipsis inflammari, sed solum dolere quia simul cum articulationibus extenduntur, argumento, quoniam uisus est nunq; podagricus pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum ac tendo-

tendonum inflammationibus aduenire. uerum intentio sanationis in eis, communis est omnibus inflammatione laborantibus. Nam discutiatur oportet id quod ad pedes fluxerit, siquidē tenuiorem habuerit substantiam, tempore breuiore: si uero crassam uel tenacem, lōgiore: longius adhuc multo tempus requiret si simul crassum atque tenax illud quod defluxit, existit: ultra tamen spatium dierum quadraginta nō prorogabitur curatio inflammationis, si & medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omibus obedierit. Quæ uero carnosas partes occupat inflāmatio, morborum acutorum subijcitur termino, diebus scilicet quatuordecim: quoniam carnis substātia mollior est ac rarior ligamentis: unde & tardius inflāmari incipit natura ligamentorum, tendonum atq; neruorum, ex ictu, & longiori tempore ad consistentiā inflammationis perueniunt, ac tardius sanantur. Qua enim ratione uix aliquid in se humoris excerni suscipiunt, cum durę sint ac densæ huiuscemodi partes, hac ipsa ratione cū difficultate dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non diem quartum decimum, sed quadragesimū posuit: quia qui in articulationibus humores insunt, per ligamenta ipsas amplexantia oportet per modum uaporis euacuari, item qui in ipsa ligamenta inciderūt. Meminit autem et in Prognostico quadragesimi diei, ut in quo iudicantur quæcunq; non sunt diuturna exquisite, & acutorum terminum exciderunt. Dictum autē est plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

L Quibuscunq; præciditur cerebrum: ijs necesse febrem, & bilis uomitum superuenire.

Præciso cerebro febris aduenit ea ratione communi qua quolibet membro principali patiente inflammationē, subsequitur febris. Bilis uero uomitus fit cōpatiente uentriculo propter eius cum cerebro cōmunicationem, ore præsertim ipsius, ad quod terminatur ex cerebro effatu digna quędam neruorum cōiugatio. Consueuit quidem & aliter in magnis doloribus atq; mœroribus fortibus ad uentriculum fluere biliosa superfluitas: & multo magis quum ipse male affectus fuerit. Ad ea enim quæ talia sunt, feruntur partium proximarū superfluitates, præsertim quæ tenuem habent substantiam, qualis est ipse biliosus humor, atque cum eo quæcunq; serosa superfluitas, quę sæpius in uomitibus bili commiscetur. siquidem raro admodum accidit ut bilis exquisita euomatur, cui serosam superfluitatem nō uideamus admistam. Apparet autem & in sanis cum diu à cibo abstinuerint, in illis præsertim qui natura sunt biliosiores, tales in uentriculum humores admitti, quod et ipsius morsus & uomitus manifestant. Non solum autem cerebro uulnerato euomunt homines bilem, sed & dura membrana ipsum circūstante, quæ cum in multis partibus sit cerebro agnata, citissime ei communicat proprias passiones. Erasistrati autem sectato-

[A] res quum membranas uelint esse principia neruorum, membranam crassiorem inquiēt suæ naturæ ratiōe, si sola sit uulnerata, tales afferre casus. Si uero usq; ad cerebrum uulnus peruenerit, quoniam ambæ membranæ prius illud admiserint, si nuper dictarum sequi passionum ortum fatebuntur. Dixi autem Erasistrati sectatores, & nō ipsum Erasistratum talia dicturos: quoniā cum iam senex esset, (ut illi inquiunt) scripsit libros sectionū, in quibus cerebrum esse neruorum principium demonstrauit. Dictum autem est de his in commentarijs De Hippocratis sectione.

Quicunq; sani dolore capitis repēte capiuntur, & statim muti fiunt & stertūt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. LI

[B] Mutos solet Hippocrates nominare nō eos tantum quibus læditur uox, uerum per exuperātiam quandam unà cum eius læsione dat nobis intelligendas omnes quæ sunt secundum electionē operationes. Nonnunquam igitur illis oblæsis non interit sensus. Quos igitur ipse mutos appellat, contingit esse sentientes: sed sæpius utraq; patiuntur: & talem affectum uocant apoplexiam. Est autem & hæc alia quidem debilis, alia uero fortis: atque ideo dixit: Soluere apoplexiam fortem impossibile, debilē uero non facile. Videtur autem nunc fortis apoplexiæ indiciū apposuisse, quod stertere dixit: quod etiā profunde dormiētibus accidit quoad dispositionis similitudinē. nam quamuis diuerso modo contingat, [C] utrisque tamen si quid habent cōmune, ut stertant consequitur. Est autem cōmune ambobus, eius quæ fit per neruos operationis debilitas: dictū est de his amplius in ea quæ De locis affectis inscribitur tractatione. Nūc uero quantum ad expositionem aphorismi sufficiet, dicetur à nobis. Quibus sanis dolor in capite repēte aduenerit, causam referre oportet in primis ad spiritum flatuosum: interdum uero & ad influentis uniuersim materiæ multitudinem, quam & nunc ad cerebrum fuisse delatam indicant casus qui post dolorem superuenerunt, per quos & quòd sit quædam materia pituitosa, cōmonstrantur: atque idcirco febris superueniens soluit dispositionem, ut quæ calefaciat, extenuet, atq; resoluat spiritū flatuosum, [D] et pituitosos humores. Fit autē hoc nonnunquam tribus diebus aut quatuor, nōnunquam uero pluribus, non tamen ultra dies septem: quia pars est principalis: tales uero partes non diu tolerant fortes simul ac diuturnas passiones: ut sæpius ostendimus.

Oportet uero & considerare oculorū in dormientibus suspectiones. Nam si quid albū commissis palpebris subinspicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione istud contingat, malum est signum, & letale ualde. LII

Aut ob palpebrarū siccitatem, aut propter potentiæ ipsas mouentis imbecillitatem, aliquid albi subin-

subinspicitur, cum oculi integre claudi nō possint. Ob hoc igitur ipsum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid subinspicitur quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & uires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem siccitas in palpebris innotescit, quoniā sunt natura sicę. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur, eodē modo & similes corporis partes. Et quidem quòd potentia existente imbecilli, nō possint exquisite oculos claudere, sed neq; os, unde hiantes dormiunt: liquet unicuiq; rei naturam diligentius animaduertere uolenti.

LIII Desipientiæ quæ cum risu fiunt, securiores: quæ uero cum studio, periculosiores.

Nulla quidem desipientia secura est, minus uero periculosæ quæ cum risu fiūt: sicuti temerariæ, ut ipsæ nominat, omnium periculosissimæ: in medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, siue primo & per seipsum, siue per cōpatiendi rationem: differunt aūt inuicem per causas ipsas efficientes. Quæcunq; enī ex sola fiūt caliditate sine humore uitioso, similes quodammodo sunt eis quæ ex † ebrietate contingunt. (οἰνοποσιν) Quæcūq; uero ex flaua bile cum studio perficiuntur, ipsa uero multū exusta, ut iam magis ad atræ bilis naturam accedat, sunt insaniæ satis furiosæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea quæ in alijs locis de atra bile pręfiniuimus, ꝙ quædā ex flaua bile superassata gignitur, quæ omnino molestissima est. Quæ uero ex sanguinis (ut quispiam dixerit) † fæce, crassior quidem est illa secundum substantiam, sed plurimum differens prauitate qualitatis. (ἰλύος καὶ τρυγός) Dictum autem est quòd eam quæ est ueluti fæx sanguinis, quum uolumus exquisite loqui, nondum atram bilem nominamus, sed humorem melancholicum. Nominibus uero abutentes, & atram bilem aliquando uocamus, quoniam si non prius euacuetur, paulo post atra futura est.

LIIII In acutis passionibus quæ cum febre sunt, luctuosa suspiria, malum.

Infantes sępe uidentur quo tempore plorant inspirare inspiratione interrupta, stante interim thorace, deinde rursus id quod deest, adijciente: quod ipse in Epidemijs in hunc modum explicuit. Duplex intro reuocatio, ueluti superinspirantibus. & accidit hoc nonnunquam potentia fatigata, nonnunquam ex duritie instrumentorū, nōnunquam uero ambabus causis simul conuenientibus, sed & aliquando propter aliquam musculorum pectoris similem cōuulsioni dispositionem. nam & uis imbecillis quando nequiuerit thoracem uno impetu tantum attollere, quantum animali est necessariū, in media primum cōsistit operatione, deinde cum impetu iterum se effert. & durum instrumentum cum non prompte sequatur potentiam attollentē, ab ipsa uibratum uiolenter attollitur. De dispositione autem simili conuulsioni, quid oportet dice-

[A] re quòd talem faciat respirationem? Nam si frigus uel musculos thoracis apprehenderit, uel neruos: duricies quædam instrumētis adueniet, & motus conuulsioni similis, quam febris sua est apta natura sanare, et calida auxilia. Febre uero cum his existente, non possumus causari musculorum thoracis siue neruorū frigiditatem, sed uel duriciem quę facta est, uel uirium imbecillitatem, uel conuulsioni similem dispositionem. Quicquid uero horum in causa sit, non est bonum ut in morbo acuto contingat. Si igitur de sola prædicta motione instrumentorum respirationi obseruiētium, luctuosa respiratio ab ipso dicta fuit, iam ad finem expositio peruenit. Sin autem & cum aliquo tali sonitu uult dictam contingere respirationem, qualis flentibus [B] accidit, ultra dictas causas quādam ostendet dolorosam dispositionem, ex qua ueluti flentes, uel gementes, uel aliquem mistum ex utrisq; sonū edentes, in hunc modum respirant.

Dolores podagrici uere & autumno magna ex parte mouentur. LV

Podagricæ passiones, sicuti & omnes aliæ articulares, uere augentur, atque ideo ipse superius in enumeratione morborum uernalium, etiam articularium commeminit, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliquando & autumno ijs quibus per æstatem tempore quo fructus maturātur, uitiosi aliqui humores fuerint coaceruati. Ostensum enim à nobis est in commentarijs [C] De potentijs naturalibus, quòd singulis partibus sicuti aliæ potentiæ, ita & illa inest, quæ materias infestas excernit. Infestant autem aliquæ sua multitudine aggrauantes, aliæ uero extranea qualitate. Secundū utrunq; igitur ijs qui hyberno tempore in uictu deliquerint, postmodum uerno diuturnę passiones excitant, fusis humoribus et mox à fortibus ad loca debilia detrusis: secundum alterum uero, tantummodo autumnali.

In morbis melancholicis ad hæc periculosi decubitus, stuporē corporis, uel conuulsionem, uel furorem, uel cæcitatem significant. LVI

Fiūt quidem & propter pituitosum humorem [D] apoplexiæ, conuulsiones, & cæcitates oculorum: Fiunt & propter melancholicum, quoniam communis utrisq; est harum quæuis passio: non tamen furor est passio communis. Nūquam enim hic ex pituitoso humore ortum habet, cum ad eius generationem humor irritās ac mordens exigatur. Talis autem est semper quidem flaua bilis, melancholicus autem humor nō semper, sed cum supra modum exustus, aut putrefactus, malignam induerit acrimoniam.

Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum. LVII

Non tamen apoplexiam, sed nuper dictam tantummodo (quæ ex atra sola fit bile) contingit ad-

uenire ijs qui dictam agunt ætatem, quoniã in his maxime abundat atræ bilis humor, quemadmodũ etiam in autumno. Quod si uolumus simpliciter pronunciare, plures senes laborant apoplexia. Si igitur sermo debeat esse uerus, iungendus est cum priore aphorismo, ac si ita diceretur: In morbis melancholicis ad hęc periculosi decubitus, stuporem corporis, q homines occupat à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum.

LVIII Si omentum excidat, necessario putrescit.

Propter breuitatem falsus esse uidebitur hic aphorismus ijs qui non recte ipsum inaudierint. Quod enim dicitur, huiusmodi est: Quando excide-
rit, hoc est quando nudatum fuerit, & extra peri-
tonæon, id est membranam abdominis interiorẽ, omentum exierit, non contingit ipsum ad locum proprium restitutum, sanum & saluum fieri, sicuti si aliud aliquid extra promeretur, ueluti intestinũ, aut aliqua uisceris fibra. Illa etenim nisi lõgo tempore frigefiant, quando uulnus in parte uentris superiore factum, ad cicatricem perductũ fuerit, pristinam recipiunt temperaturam. Omentum uero etiam si minimo nudetur tempore, reductum putrescit: quam ob causam medici partem illam quæ fuerit nudata, solent resecare. Hanc igitur sententiam habet aphorismus, licet confusius in uerbis dictis proponatur. Si quis uero dicat se aliquando uidisse omentum quod paruo tempore extra prodierat, deinde ad suum locum reductum, non putruisse, perpetuã is quidem non esse probabit Hippocratis enunciationem: illud tamen non tollet, quòd magna ex parte solet accidere. commune si-
quidem est huic aphorismo cum alijs ab Hippocrate dictis, ut perpetuũ quiddam ex figura dictionis ostendatur, quãuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed licet raro interdum etiam aliter accidant.

LIX Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis excidit coxa, & rursus incidit, ijs mucores superueniunt.

Sæpe in articulis humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellant: à quo madefacta articulationis ligamenta, laxiora redduntur: atq; ideo facile à cauitate articulus excidit, & rursus non cũ difficultate incidit, quæ nũc ait accidere ijs qui ita morbo laborant coxendicum. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere, quomodo etiam in libro De articulis dicebat: Humerum autem uno modo noui lubricare, ac si dixisset articulum humeri.

LX Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa: ijs crus tabescit, & claudicant, si non urantur.

Hunc aphorismum nõ debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita unum sermonem intelligere. Vult enim dicere quòd à coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, et rursum incidit, necessarium est processu temporis crus contabescere, nisi prius urẽdo mucorem exiccemus: quod in libro de articulis cõsulit fieri in brachio iugiter excidẽte. nam & nũc eadem est sermonis uis, cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in libro De articulis docebat: ut & id quod mucosum est absumat, & laxitas cutis ad quam articulus lubricat, magis exadustione contracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi. Quòd si ob multitudinem mucoris extra suũ locũ diu coxa steterit, (est enim hoc quidem claudicatio) necessario crus contabescet, ut etiã alijs omnibus solet accidere qui priuati motibus fuerint, qui illis secundum naturam insunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS, LIBER SEPTIMVS,

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

OMNES ferè qui antea scripserũt expositiones aphorismorum: circa initia quidem ultra id quod est utile, sermonem extendunt: in processu uero ita remittũt ut primo quidem quoad utile fuerit tantum progrediantur, deinde uero infra id etiam subsistant, & postremo usq; adeo contrahant expositiones ut nec animaduertãt † plures aphorismos esse nothos, atq; plane falsos. Verum ut qui sunt in disputatiõibus fatigati, prompte ad omnia annuũt: sic & ipsi omnes admittunt quoscunq; scriptos inuenerint aphorismos, & ad ultimam suis in expositionibus breuitatem deueniũt, prioris loquacitatis obliti. Nos sanè cum alias eorum absurditates conati sumus euitare, tum omnes ex æquo studuimus facere expositiones, quę & ueritatem, & utilitatem artis intenderẽt, & interpretando neque se ad extremam breuitatem contraherent (hoc enim libro conuenit, non libri expositioni) neque ad tantam prolixitatem effunderent, quantam ipsi in principio expositionum instituerunt. id autem quod optimum est in omnibus sermonibus, quod quidem seruat mediocritatem in unaquaq; tractatione, à principio usq; in finem seruare studuimus.

In morbis acutis frigus partium extremarum, malum. I

In morbis diuturnis, qui præsertim sunt sine febre, & hyeme, & ætate senili, partes extremas corporis, ueluti nares, aures, pedes, & extremas manus frigidas fieri, nihil absurdum. Non tamen in acutis est mediocre malum, sed casus satis exitialis: quod † magnis accidit uiscerum inflammationibus. Acutos autem ipse ait uocari morbos quorum febres magna ex parte cõtinuæ sunt; in qbus cum

cũ fuerint sine magna inflãmatione, nedum extrema frigescere, sed exuri contingit. Cum uero inflammationis calor adeo uehemens fuerit, ut ad se trahat per modũ cucurbitulæ ex toto corpore sanguinem: ijs qui ita se habent, uiscera peruruntur, extremæ autem partes frigescunt propter defectũ sanguinis ad uiscera se recipientis: & eorũ plericq; neq; tegumenta tolerant propter incendium quod in uiscere sentiunt.

II In osse ægrotante caro liuida malum est.

Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginib. talis species coloris circumstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo.

III A uomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho: qui humoribus infestantibus aduenit, nonnunquam totum uentriculum, nonnunquam os eius, & gulam, quos per uomitiones abijciens, statim à singultu liberatur. qui si neque per istas cessauerit, duorum alterum ostendit, uel cerebrum neruorum principium, uel uẽtriculum pati non mediocrem inflammationem. Rubor uero oculorum utrãque sequitur dispositionem, sed præcipue illam quæ in cerebro existit similis inflammationi.

IIII A sudore horror, non bonum.

Quòd iudicatoria quæ nõ iudicãt, partim mortalia, partim male iudicantia sunt, ab ipso dictum est, quoniam natura in huiuscemodi dispositionibus morbo succumbit.

V A furore difficultas intestinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bonum.

Difficultatem quidem intestinorũ, uel aquam inter cutẽ transmutationis ratione esse furoris sanationem, nõ est extra rationem, cũ à capite noxij humores transferãtur ad inferiora. Mentis autem alienatio tantum abest ut sit furoris solutio, quòd quispiam magis diceret esse incremẽtum. Ac profecto si modo re uera Hippocrates continuũ atq; uehementem furorem, alienationẽ mentis nominauit: quendã ita nouimus à furore mediocri quo prius detinebatur, fuisse liberatum: unde ratiocinando perpendimus ex uehementi motu causarũ efficientiũ furorẽ, solutionem fuisse subsecutam: quemadmodum in morbis acutis uehemẽtissimi casus solent aliquando bonas crises operari.

VI In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones synceræ, malum.

Fastidium cibi per seipsum prauum est signum in morbis diuturnis. Nam in ijs qui à talibus morbis sunt euasuri, cõtrarius affectus solet accidere, uehemẽs scilicet ciborum appetentia. Quare cibi fastidium haud quaquam bonum est signũ: multo uero magis quando fuerint etiam prauæ deiectiones. Synceras uero deiectiones nominauit imperm
istas aquosæ humiditati, quoniam solus humor euacuatus desiderat, siue sit bilios
us, siue melãcholicus, siue porri colorẽ præ se ferẽs, siue bilis quæ æruginosa nominatur. Nam deiectiones huiuscemodi exustam esse omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonstrant.

Ex multa potatione rigor & desipientia, malum. VII

Quòd quidem multa potatio, non aquæ, sed uini potionem significet, unicuiq; manifestum. Desipiunt autem ex talibus potionibus aliqui, capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido. Ob hanc ipsam uero causam & calidiores redduntur, præcipue quidẽ caput, sed & corpus uniuersum. Pauci enim ex ipsis sunt qui cum desipientia rigeant: in quibus calor natiuus non accenditur, sed ob multitudinem extinguitur, sicuti ignis lignorum multitudine superiniecta, & lucernæ flamma oleo uniuersim superfuso.

A tuberculi intus ruptione, exolutio, uomitio, aut animi defectio fit. VIII

Tuberculum nominauit, quod in alijs ipse solitus est uocare suppurationẽ. Intus uero ipsius ruptionem, ad uentriculum dicit. ad hanc enim consequitur uomitus, sicuti tuberculorum in thorace atq; pulmone ruptio, non uomitiones, sed ex necessitate quidem tussim excitat, sæpius etiã strangulat: quemadmodum suppurationũ ad intestina ruptiones, puris faciunt deiectionem. Commune autem omnium ruptionum est exolutio, & animi defectus, propter uitalis spiritus excretionem, ut alibi à nobis est demonstratum.

A profluuio sanguinis, desipientia, ac conuulsio, malum. IX

Hic aphorismus magnã nobis affert utilitatem ad credendum quòd aliquando fiat desipientia ex defectu, modo simili quo manuum ac pedum tremores. Nam & hæc membra propter potẽtiæ ipsa mouentis imbecillitatem, infirmas habent motiones, & cerebrum uacillantes, quapropter neq; uehemens est hoc desipientiæ genus, sed mediocre, atq; ut quispiam diceret, delirãtis. Ipse siquidem solet mediocrem insaniam, delirium nominare. Si ergo conuulsio aliquando tali desipientiæ cõiungatur, omnino salus est desperata. Quædam igitur exemplaria, cum &, copulatiua cõiunctione, scripta sunt, quædam autem uel disiunctiuam quam uocant habent, secundũ quam desipientia non bonus est casus post sanguinis fluxũ, etiam si sola cõtigerit, multo autem magis conuulsio etiã si absq; desipientia facta fuerit. Maximũ uero malũ est amb
arum conuentus, quando uel sola conuulsio ex immoderata euacuatione, casus sit admodum exitialis. nam desipientia minus malum est.

X Ab ileo uomitus, singultus, desipientia, uel conuulsio, malum.

In ileis nihil descendit ad inferiora, & hoc est proprium inseparabile passionis. Vomitus autem non semper adest, sed quando exitiales sunt: & si uehementius distorqueantur, stercus etiam eis ascendit, atq; singultiunt. Quidam uero desipiunt & conuelluntur, compatiente neruorũ principio stomachi passioni. Hæc uero mihi fieri uidentur ab intestinis in quibus passio talis existit, à se expellere stercus appetentibus, quando longitudine tẽporis cœpit molestare, & non potentibus se exonerare propter eam quæ facta est in partibus inferioribus obstructionem, sed coactis contra naturã uiolenter moueri, & ad loca superiora materiam noxiam extrudere.

XI A morbo laterali inflammatio pulmonis, malum.

In pluribus quidem exẽplaribus in fine aphorismi adiectum est, malum: in quibusdam uero ita simpliciter scribitur: A morbo laterali inflammatio pulmonis, uolentibus illis qui in hũc modum scribunt, non quòd sit bonum uel malum, pulmonis inflammatio morbo laterali superueniens nũc ipsum docere, sed simpliciter hoc unum tantummodo, quòd morbus lateralis soleat in pulmonis inflammationem transmutari, uel morbo laterali pulmonis inflammatio superuenire. transmutatur igitur morbus quando priore cessante, aduenit alter: Superuenit autem quãdo altero adhuc manente, alter adijcitur. Verum hoc in loco uidetur Hippocrates de superueniẽtibus agere, quibus statim hoc ineſt, quòd mala sint, adeo ut etiamsi hoc uerbum malum non adijciatur: uel subaudiẽdum sit secundum modum à communi dictum, uel potẽtia ostendi existimandum. Omnis enim huiusce modi superuenientium consistentia, neq; paruos, neq; mites insequitur morbos, sed magnos atque malignos. Exempli gratia statim in dictis in aphorismo passionibus: quando non potest is qui morbũ facit lateralem, in costis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur. Ad inflammationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodum consequi solet, quoniam si mitis fuerit inflammatio, omnis humor noxius per sputum expurgatur: in pernicioſis uero, antequam costę unà patiantur, strangulat ægrum.

XII A pulmonis inflammatiõe phrenitis malũ.

Quando à calido humore fit inflãmatio pulmonis, quæ multos uapores transmittit ad caput: cerebrum implet uaporibus, & facit phrenitidem. Alia autẽ cõmunia sunt ad prius dictum aphorismũ non huic solum, sed etiam sequentibus.

XIII Ab æstibus fortibus conuulsio aut distentio, malum.

Multi expositores ita scribi hunc aphorismum cognouerunt. Marinus uero, A uulneribus, scribit, & sequentem aphorismum sibi ait astipulari. Verumq; sane est quòd & à uulneribus fortibus fiunt inflammationes, ac conuulsiones. Sed cum omnes ferè expositores & præcipue uetustissimi, illam norint scripturã quæ habet, Ab æstibus fortibus: melius est ut & nos etiam eandem exponamus. Quidam igitur pro æstibus, febres intellexerunt: nonnulli uero aeris ambientis feruorem ita nominari dixerũt: alij pro cauterijs & escharis: & omnes uerum dicunt. Superueniunt enim his omnibus haudquaquam ad bonum distẽtiones ac conuulsiones, propter neruorum siccitatem, quas diximus esse difficillimas.

In capitis ictu obstupescentia & desipientia, malum. XIIII

Desipientia quidẽ agnoscitur loquẽtibus agentibus ue nihil consentaneum rationi. Obstupescẽtia uero quando neq; aliquid dicũt, neq; agunt, sed apertis oculis quieti manent, similes ijs qui ex timore sunt attoniti. Quòd uero hæc omnia huiusce modi fiant cerebro patiente, manifestũ. ostensum enim est in eo esse animæ principatum. Si igitur in fine aphorismi scripti sit malum, liquet quòd recte dictum fuit. indicio enim sunt quòd ictus intra ad cerebrum penetrauerit. Si uero non scribatur, nos nihilominus possumus subaudire, sicuti antea diximus à communi. Possumus autem & quia huiusce modi casus unà indicãt cerebri læsionem, magnitudinem passionis considerare.

A sanguinis sputo puris sputum, malum. XV

Quòd omnis hæc enumeratio sit eorũ quę propriè superuenientia uocantur (de quibus & Praxagoras unum uolumen scripsit haud paruũ) manifestum esse arbitror ex ipso aphorismo. Neq; eñ omne sputum sanguinis, sequens habet sputũ purulentum: sed malignum existit solum. tale autem est omnino ex pulmone.

A puris sputo, phthisis & fluxus: cum uero sputum retinetur, moriuntur. XVI

Quam propriè Græci, & præsertim Atheniẽses phthoen nominãt, hanc nũc Hippoc. phthisin appellauit, ob pulmõis ulcera insanabilia, totius corporis cũ febre parua extenuationẽ. Fluxum autẽ uel de capillorũ defluuio, uel de humida deiectione protulit. ambo enim consueuerunt euenire cũ tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex siccitate, altera ex potẽtiæ debilitate. Quod uero in fine scribit: Si autẽ sputũ retineat, moriunt, modũ, mortis ostẽdit illorũ qui ex phthoe moriũtur. Eousq; enim extenuati uiuunt, donec per ea quæ expuunt, possint pulmonẽ expurgare. Cum uero intus manent, obserantur quidem uiæ spiritus, patientes uero suffocantur.

In hepatis inflãmatione singultus, malum. XVII

Dixi & antea quòd omnes hi seriatim scripti aphorismi

aphorismi de casibus docent qui passionibus auctis & iam deterioribus factis superueniunt. Hoc modo igitur & nũc singultus hepati inflammationem patienti dicitur superuenire, non semper, neque quomodolibet patiente, sed quãdo ad magnitudinem attollitur, feruẽte inflammatione: in quo feruore stomachus ad cõpassionẽ trahitur, nõnun quam communium neruorũ ratione, qui sunt (ut ipse docuit in secundo Epidemiarum) breuissimi. Quare tunc solum compassio fit stomacho ad hepar, quando inflãmatio & maxima & pessima fuerit. Sanecq; bile satis calida & multa in huius uiscere inflammationibus genita, ac cõfluente ad intestinorum principiũ, atq; ita superfluitante, atq; ad uentriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo singultire. Nonnulli uero arbitrantur magnitudinem inflammationis iecinoris uẽtriculum premere ac singultũ facere, non habente exitum spiritu, quemadmodum inquiunt.

XVIII In uigilia, conuulsio uel desipientia.

Quidam & hoc loco malum subiũgunt. Nos uero & prius diximus quòd etiamsi nõ subiungatur, potentia cõtinetur. Cur uero immoderatis uigilijs conuulsio succedat aut desipientia, manifestum est ei qui priora meminerit. Nam dictum est & ab ipso Hippocrate conuulsionẽ ut à repletione sic ab euacuatione fieri. Ex ijs autem quę maxime euacuant & exiccant, uigiliq; sunt: atq; ideo cõuulsionem ex siccitate faciunt, ac desipientiam, immodicæ siccitatis ratiõe, ac præterea quoniam in longis uigilijs bilioſior redditur sanguis. In quibusdam tamen exemplaribus, & quidem diligentissime scriptis, hic aphorismus scriptus est sine uerbo desipientia hoc modo: In uigilia cõuulsio. quia, ut arbitror, pessima quæ superueniunt, ab Hippocrate scribuntur hoc loco.

XIX In ossis exutione erysipelas.

Hoc in loco maxime oportet subaudire malũ. Neq; enim hoc dicit, quòd semper, aut magna ex parte exutis ossibus erysipelas superueniat (nam potius contrarium uerum est, quòd ita patiẽtibus ossibus, raro superuenit erysipelas) sed quòd casus prauus est osse nudato carnem circumstãtem uideri ab erysipelate apprehensam.

XX Ab erysipelate putredo aut suppuratio.

Clarum est & in hoc sermone quòd malignis erysipelatis hæc superueniunt.

XXI A forti in ulceribus pulsu, profluuium sanguinis.

In ulceribus inflammatis pulsus fit non ferente carne incumbẽte arterijs illarum motũ, sed dolente quãdo se attollentes inciderint. Est eñ huiusmodi pulsus sensus quidam cũ dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio sentiebamus cum membra se haberent secũdam naturam, tum quia eorum adhæsus non est molestus, tum quia in spatio laxiore mouentur. Membris uero inflammatis, & loci angustatio, & dispositio dolorifica, triſtem afferunt laborãtibus sensum ex motu arteriarum: quem non solum medici, sed omnes homines pulsum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus dispositionibus. Ostensum siquidem est in commentarijs De potentijs naturalibus, quòd est quæ dã in ipsis etiam uis aliena excernẽs, quæ & sudores criticos, id est iudicatorios facit, & profluuia sanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quæcunque alia huiusce modi. Secundum hanc igitur uim nonnunquam uehementius natura operans, magnum & uiolentum arteriarum efficit motum, appetens illa quæ molestant, expellere: atq; ita profluuium sanguinis facit.

A uentris dolore diuturno, suppuratio. XXII

Siue frigus, siue omino aliqua inequalis intemperatura circa uentrem fuerit, siue uentus flatuosus, siue acritudo quædam mordax, fieri nõ potest ut in longum extẽdatur, si omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus sermonibus talib. subaudire oportet. Relinquitur igitur quòd adhuc dolor perdurat propter inflãmationẽ: quæ temporis processu proculdubio suppurabit, nisi hominẽ morte præripiat. nam & hoc subaudire oportet in omnibus sermonibus talibus.

A deiectione sincera difficultas intestinorũ, malum. XXIII

Deiectiones sinceras solet (ut dixi) Hippocrates nominare impermistas aquoſę humiditati, quę solum habent sincerum illum qui infra desijcitur humor, siue sit flaua bilis, siue atra. Nihil igitur mirum si in talibus deiectionibus aliquod intestinũ exedatur.

In ossis præcisione, desipientia, si in uacuum apprehenderit. XXIIII

Osse qd' in capite uidelicet est præciso, nõ simpliciter, neq; utcunq; contigerit, sed usq; ad interiorem superficiem, quã uacuus excipit locus qui cerebrum continet, desipientia fit. nam passio proxima tunc existit membranis & cerebro. Marinus autem nescio quo modo, legẽdum seorsum existimat: In ossis præcisione desipientia. & rursus seorsum facit principium aphorismi secundum. Si uacuum apprehenderit. adijciens ipsi: Ex potu medicamenti conuulsio, mortale. ita ut totus aphorismus talis fiat: Si uacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulsio, mortale. Rationabiliter enim inquit hoc dici. semper enim factam ex euacuatione conuulsionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, quòd propter immodicam euacuationem facta conuulsio est exitialis: sic igitur & facta ex potione medicamenti est exitialis. Verum non animaduertit quòd sermonẽ priorem falsum ostendit: nam apertè falsum est ꝙ in ossis præcisione desipientia fiat.

Neq;

Neq; em̃ ex alicuius oſſis alterius, neq; eius quod cerebrum tegit, præciſione, dementia ſequitur antequam ad membranas paſſio perueniat.

XXV Ex medicamẽti potione cõuulſio, letalis eſt.

Medicamenti potiones, & medicationes, conſueuit Hippocrates proprie nominare eas tantum quæ cum purgantibus fiunt medicamẽtis. Quòd uero cõuulſio quæ fit iſtis ſupra modum euacuantibus, letalis exiſtat, ſi quis eorum meminit quæ ſępius à nobis ſunt dicta, non ignorat.

XXVI In forti dolore uẽtris, partium extremarum frigiditas, malum.

Fit quidem (ſicut & ſupra dictũ eſt) ob magnitudinem inflãmationis in uiſceribus, partiũ extremarum frigiditas: fit etiã propter animæ defectũ, uel quia calor natiuus extinguatur, uel quia propter multitudinem ſuffocetur, tum præcipue, cum frigida fuerit. Fit inſuper & propter dolorẽ uehementem medias corporis partes occupantem, ob quem natura in ſeipſam contrahitur, & ad ęam conſequitur ſanguis, non ſolum extremas corporis partes derelinquẽs, ueluti pedes, & manus, & caput, ſed & cutim uniuerſam. Cauſam igiť quandam particularẽ dixit Hippocrates hoc in ſermone partiũ extremarum frigiditatis, ſicut & in pluribus aliĳs ſermonib. hoc ipſum feciſſe oſtendimus. Sed mirandum non eſt, illum qui primus multa adinuenit, non omnium ſimul, ſed ſingulorum particulatim feciſſe mentionem.

XXVII Mulieri utero gerenti ſi tentio ſuperuenerit, facit abortum.

Circa inteſtinum quod rectum nominatur, tentio fit, eandem habẽs cauſam ac diſpoſitionẽ quã in difficultatib. inteſtinorũ ſuſcipit aliquod ex ĳs quę ſuperiacẽnt, inteſtinis. Hæc autem paſſio nomen accipit (ut inquiunt) ab illa quæ fit in eo tentione, ob quam cum cacare uehemẽter appetant, cõtinue exurgunt. Ob talem igitur tentionẽ atq; moleſtiam, & totũ aliud corpus laborat, ſed prę cęteris matrix, quæ cognata eſt recto inteſtino. Nihil autem mirum, ſi propter uehementes atq; frequentes exurrectiones, cõceptus abortitur, quando & ex aliĳs omnibus fortibus motibus atq; doloribus mulieres grauidæ ſolent abortum facere.

XXVIII Quando os, aut cartilago, aut neruus abſcinditur in corpore, non augetur.

Et hic aphoriſmus iã ſcriptus eſt antea, his uerbis: Quando diſciſſum fuerit os, uel cartilago, uel neruus, uel maxilla tenuis, uel præputium, neque augetur, neq; coaleſcit, & nos in ſexto commentario ipſum antea expoſuimus.

XXIX Qui alba pituita detinetur, ſi fortis uẽtris fluxus ſuperuenerit, à morbo liberatur.

Conſueuere & aliĳ medici quãdam aquæ intercutem ſpeciẽ, albam pituitã nominare uel quòd ſit etiã aliqua pituita liuida, uel quòd ſui quidem ratione ſit ſemper alba, ſed propter miſtionẽ quorundam aliorum humorum uerum mutet colorẽ. Poteſt etiã ſicut in libro De articulis ſcripſit, Vertebrę quæ in ſpina ſunt, non tanquam ſint albi, diſtinguens, ſed ſimplici utens adiectione: ſic & hoc in loco abſq; diſtinctiõe, albi feciſſe adiectionem. Hoc autem quod ſubiecit, ex forti alui profluuio, uel diuturno (utrunq; enim ſcribitur) ſolui albę pituitæ ſuperabundantiam, commune eſt ad multa alia quæ ita ab eo dicta ſunt.

XXX Quibus in alui profluuĳs excrementa ſpumoſa ſunt, ĳs ex capite pituita defluit.

Hoc indiſtincte dictum eſt. Fiunt enim aliquando excrementa ſpumoſa ſpirituoſo humore ex capite ad uentriculum defluente. Fiunt & uaſis quæ ad ipſum perueniunt, illum effundentibus. Fieret etiam quando in ipſo uentriculo unam habens, ut quiſpiam diceret, cauſam contentiuam, quomodocũq; excernatur aut fiat, antecedentes uero plures. Eſt autem huius pituitæ cauſa contentiua flatuoſus ſpiritus, dum humori commiſcetur, uehementem habens motum, & inæqualem, ita ut & ipſe diſrumpatur, & pituitam frangat in multas ac paruas partes. Talis uero motus ipſi cauſa eſt, & propria natura, & caloris nonnunquã multitudo. Sic & in ĳs quæ elixãtur, apparet ſpuma, maxime cũ tenacem habuerint naturã, & in mari uiolentis uentis agitato. Qui uero arbitrantur per pulmonẽ ad uentriculum pituitã deueniſſe, atq; ideo ipſam uideri ſpumoſam, neſcio quid inquient de ĳs quibus fiunt à capite ad pulmonẽ fluxiones. Oportebat ſiquidẽ in his alui excremẽta eſſe ſpumoſa: uerũ hi neq; ſpumoſa per ſedem excernũt, neq; cum tuſſi expuũt, & tamen ſæpius manifeſte aſperę pulmonis arteriæ, ſunt eo, qui à capite fluxit, humore cõpletæ: qui cõcoctus puri quidem eſt ſimilis, ſpumoſus autem nequaq;. Sed neq; ſemper ex pulmone ſpumoſum ſanguinẽ expuunt. Videtur itaq; cũ ex propria ſubſtãtia uiſceris ſimul quicq; effertur ſanguinis, eſſe ſpumoſus. Sanè & qui morbo laterali laborant, aliquando ſpumoſum expuunt, ſed raro. Hi uero etiã rarius qui inflãmationẽ pulmonis patiuntur, calore ſcilicet, ut mihi uidetur, intẽperato atq; igneo in patiẽtibus partibus aggregato. Si uero quod à capite defluit ad aſperas pulmonis arterias, ut nõnulli uolunt, permeat ad inferiora: primũ ad uẽtriculos cordis ipſum peruenire oportebit, poſt hoc duorũ alterũ eueniet, aut primũ per cauam uenã ad gibba hepatis, deinde illinc ad caua, & ita per portas ad inteſtinorum inuolucra: aut primũ quidem ad magnã arteriam, deinde ſic ad illam quæ eſt in meſenterio. Sed quomodo adhuc ſpumoſum remaneret, & ſanguini commiſtũ, & tot cum eo uenas pertranſiens?

XXXI Quibuſcunq; febricitantibus, in urinis fiũt ſedimina ueluti farina craſſior, longam ægritudinem fore ſignificat.

Et hic

Et hic ſermo adhibita diſtinctione uerus eſt & ab experientia comprobatus, nam tales urinæ exitiales ſunt, ſicut etiam in Prognoſtico dictum eſt: plurimiq; morte præripiũtur anteq; ęgritudo diutius protrahatur: & quicũq; ex ipſis ſunt liberati, ĳs omnibus in longũ producta eſt ægritudo, cum diſpoſitio multam requireret coctionem, in qua talis urina mingitur. Dictum autem eſt à nobis in libro De Criſibus ſiue iudicĳs, plenius de urinis omnibus. In Epidemĳs autẽ (ſufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo feciſſe mẽtionem) in primo quidem libro De Sileno ſecundo loco cõſcripto poſt tres conſtitutiones: de quo in ſua enarratiõe ſic inquit: Minxit totũ ſimul, ſubcraſſum, ſedimen inſtar farinæ craſſioris, album: extrema rurſus frigida: undecima mortuus eſt. In tertio autem de ægro qui ordine tertius eſt, de quo ipſe ita ſcripſit in ſuæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis, deinde paulo infra: Vrinę tenues uarię habẽtes ſublimamẽta parua inſtar farinæ craſſioris. Hũc autẽ dicit quadrageſimo die fuiſſe iudicatũ. Liquet igiť & ex hiſce exẽplis, ꝙ quicũq; mingentes urinã ſimilem farinæ craſſiori, ſi ſaluari debeant, tarde liberantur. Quicunq; uero exitialiter ſe habent, contingit hos quamcito interire.

XXXII Quibus autẽ bilioſa ſedimina ſupra tenuia, acutum morbum ſignificant.

Bilis quidem ſemper acutos morbos operatur. Dictum enim à nobis eſt quòd amaræ bilis humorem ita medici priſci conſueuere appellare, ſicuti melancholicum ſemper cum adiectione dicũt, nõ ſimpliciter bilem proferentes, ſicuti flauam, ſed atram bilem nominãtes. Quod autem ſequitur, ſupra tenuia, hoc eſt aquoſa: (ſic enim conſueuit uti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictũ uideretur. Vrina ſiquidẽ aquoſa, cruda eſt & diuturna. Equidem nunquam uidi urinam cuius ſedimen bilioſum eſſet, pars uero ſuperfluitans aquoſa. Non abſq; ratione igitur nonnulli expoſitores dixere aduerbium ſupra non locum, ſed tempus hoc in loco ſignificare. ac ſi ita diceretur: Vrinarũ ſedimina quando ab initio tenuia ſunt, poſtea uero bilioſa fiunt, acutum morbum ſignificant.

XXXIII Quibuſcunq; urinæ diſtantes ſunt, ĳs turbatio uehemens in corpore fit.

Si uerbum diſtantes in propria ſignificatione accipiatur, rem impoſſibilẽ oſtendet. Vrina ſiquidem ſemper eſt ſibĳpſi continua, nullum ſpatium uacuum habens interiectum. Si uero per id† ſubſtantiæ inæqualitatẽ dici intellexerimus, recte dixit uehementem ſignificari perturbationem. nam ſuperãte natura, omnia æqualiter unita ſunt. ęgris uero cauſis tumultuantibus, ac renitentibus ei, illud quod obtinetur atq; cõcoquitur, aliam habet formam: renitens uero atq; tumultuans, aliam: & quando plura huiuſcemodi fuerint, uariam magis oſtendunt urinarum inæqualitem, & eius cauſam perturbationem.

† σύστασιν ἀνώμαλον

XXXIIII Quibus in urinis bullæ inſident, morbum renalem & longum ſignificant.

Bullæ fiunt circumextento humore ſpiritui flatuoſo. Solet autem hoc magis accidere quãdo humor aliquid tenacitatis habet: tunc autem & bullæ ipſæ ſunt ſtabiles, & difficulter ſolubiles. Cum igitur ſpiritus flatuoſus unà cũ urinis excernitur, ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum. Hęc enim aggregat ſpiritum flatuoſum: atq; ideo aiunt ægritudinem fore longã. Frigidum enim omne eſt difficulter ſolubile, & uix coctionem admittit, atque ideo diu durat. Nonnulli etiam aiũt ab acrimonia urinarum aperiri ora arteriarum quæ ſunt in renibus, atq; ita excerni ſpiritum aliquẽ, qui cum urinis exit, & bullas facit.

XXXV Quibus inſidens pingue, ac ſimul totum, ĳs renum uitium acutum ſignificatur.

Siue alui excrementum, ſiue urina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore exiſtentis: quare neq; omino morbi renalis eſt ſignum, ſed commune omis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum eſt, tanquam in ĳs de quorum uitio renali non ambigitur, nõ paſſionis genus, ſed acutiem dignoſcat ac prędicat in hoc aphoriſmo Hippocrates: uel pro uerbo nephritica quod ſignificat uitium renum, ſcribendum eſt phrenitica: ſicuti quidam ſcripſerunt expoſitores. Quanquam neque hoc ſolius phrenitidis ſignum exiſtit, neq; ſimplicis, neq; incendentis, ſed cuiuſcunq; febris colliquantis. Quòd uero totum ſimul, ſermoni adiectum eſt, poteſt & breuitatem temporis ſignificare, poteſt nihilominus & loci ſpatium. Quod em̃ aſtrictum eſt, & in ſeipſum contractum, ſimul totum nominamus, contrarium exiſtens diſtracto atq; diſperſo. Hæc itaque à noſtris etiam præceptorib. huc uſq; fuere interpretata. Quid autẽ ego ſentiam nunc explicabo. Simul totum, ſermoni adiectum, mihi uidetur de tempore dictum, atq; ideo adipis renum oſtẽdere colliquationẽ. In aliĳs em̃ partibus corporis adipes colliquati, paulatim, & non uniuerſim cum urina exeunt, primum colliquatiõe participata à uenis illi uicinis, deinde ab ĳs quæ continuantur, & rurſus ab aliĳs, donec ad renes perueniatur. Adipis uero circa renes colliquati tranſſumptio ad urinas celerrima eſt, & non paulatim, ſed ſimul tota fit, atq; ideo in renib. ipſis diſpoſitionem eſſe monſtratur: cui rei & experientiam inuenies, ſi diligentius adnimaduerteris, cõſentientem. Cum uero duplex extet ſcriptura, nã in quibuſdam exemplaribus inſidens, in quibuſdam ſubſidens ſcribitur. Primam dicimus eſſe ueriorẽ. Inſidet em̃ ſemper quod pingue eſt, & non ſubſidet. Saneq; prioris aphoriſmi dictioni magis cõſonat iſta ſcriptura. In illa enim Hippoc. dixit: Quibuſcũq; autẽ in urinis bullæ inſident, morbũ renalem, & longum ſignificant. Conſentaneũ igitur ei quod dixit inſidẽt, quod deinceps dictũ eſt,

Quibus

Quibus insidens pingue, & simul totum, ijs renũ A uitium, & morbum esse acutum significatur.

XXXVI Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, dolorescꝫ circa spinæ musculos fiunt si quidem circa loca exteriora fiãt, abscessus quocꝫ exterius futuros expecta. si uero dolores magis circa loca interiora fiant, etiam abscessus expecta futuros interius.

In prioribus quidem aphorismis signa docuit per quæ renum uitia possemus dignoscere, in hoc uero de ijs docet quos longo tempore scimus morbo renali laborasse, inquiens in ipsis futurum abscessum cum labore, hoc est dolore, cũ signis præ B dictis antea ueniẽte, hoc est circa musculos, quos & spinæ musculos, & spinales medici nominant. Duplex autem est horum musculorum genus: unum quidem retro sub cute, totam spinam utrinꝫ complectens: alterum uero in partibus anteriorib⁹, non per totam spinam extentum, sed solũ per partes ad lumbos attinẽtes. In utris autem horum se firmauerit dolor, illic quocꝫ abscessum futurũ expecta. Nunquid uero renibus ipsis suppuratis, aut solis musculis, aut aliquando utrisꝫ, nondum præfiniuit: experientia uero hæc omnia fieri ostendit. nam & musculi soli nonnunquam hoc patiuntur uel interiores, & anteriores, uel posteriores, & exteriores, & sine musculis renes, nonnunquã introrsum, nonnunquam extrorsum uergente in ipsis abscessu.

XXXVII Quicunꝫ euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: si uero cum febre malum. Curare uero acerbis, & refrigerantibus.

Quę uomimus quidẽ, è gula & uẽtriculo, quæ uero extussimus, ex aspera arteria & pulmone feruntur. Quidam uero huius libri expositores aiũt sub uerbo euomunt cõprehẽsos esse & illos qui ex aspera arteria atꝫ pulmone sanguinẽ educũt. Atqui salubrem esse hanc passionem, hoc est curari posse quando ægri nõ febricitauerint, haudquaquam est uerũ. Si quis enim absꝫ febre uel prorsus ex pulmone cum tussi sanguinem emiserit, periculũ imminet ne curatio fiat: & si perduraverit D casus, oĩno postea febres succedent. Ob hoc igitur melius est, ut accipiamus uerbum euomũt in proprio significato, consideremusꝫ deinceps atꝫ distinguamus & quid periculo uacet in ipso, & quid cũ periculo sit ex febris præsentia, uel absentia. nam illis qui febre uacãt, liquet nullam adesse inflammationem in loco unde emittitur sanguis. Quare uel alicuius uasis ore adaperto fit sanguinis uomitus, uel cũ ulcere quidẽ, sed sine inflammatione. Curantur autem quæ sunt absꝫ inflammatione ulcera facile† acerbis. Quæcũꝫ uero cũ συπληκοῖς inflammatione sunt ac febribus, nedũ curari possint, necꝫ in eadem possunt magnitudine permanere, semper enim maiora fiunt, ac maligniora.

Distillationes in uentrem superiorem suppurantur intra uiginti dies. XXXVIII

Ventrem superiorem nunc nominat qui à thorace præfinitur, quem pulmo obtinet, atꝫ ideo in ipsum à capite destillatio fertur per asperam arteriam. Suppuratur autẽ magna ex parte in uiginti diebus, & non (ut multi scribunt) in uno & uigesimo. Semper enim Hippocrates diem uigesimũ iudicatorium facit, nõ uigesimũ primũ, quẽ admodum in libris De diebus iudicatorijs ostendit.

Si quis sanguinem minxerit & grumos, & stillicidio urinæ laboret, & dolor inciderit in femur, & imum uentrem, pectinemcꝫ: quæ circa uesicam, male se habere significatur. XXXIX

In omnibus fere exemplaribus hic aphorismus scriptus est: eximere autẽ ipsum oportet propter alterum qui prius est dictus, quẽ nos exposuimus in quarto horum commentariorum per hæc uerba scriptum: Si sanguinem mingat ac grumos, & urinæ stillicidio laboret, & dolor inciderit in imũ uentrem & pectinem: quæ sunt circa uesicam, male se habent. In proposito autem aphorismo est ultima scriptura duplex, una quæ antea scripta fuit: altera talis, Vesicam male se habere significatur.

Si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elanguit, tale est melancholicum. XL C

Incõtinentẽ quidem nominat linguam quę aut infirma est, ita ut nõ possit integre dearticulare uocem, aut immobilis, & oĩno resoluta: stupore autem elanguentem, aliquam corporis partem quæ resoluta est. Cur uero hæc repente facta, dicat esse melancholica, ignoro. Melancholiæ enim in cuius nomine omnes Græci consentiũt, recte ab ipso talia indicia sunt prodita.

Si timor atꝫ mœstitia longo tempore perseueret, ex eo melancholia significatur. XLI

Aliter autem, melancholicas dicimus esse passiones, cancros, elephantes, scabies, lepras, & uitiligines nigras. Sed necꝫ talium passionum aliquam, necꝫ illam quæ ab omnibus nominatur melãcholiam, linguæ incontinentiã uidemus antecedere, sicuti necꝫ alicuius partis stuporẽ. Quare superest ut dicamus quòd quemadmodum quartani circuitus causa est humor melancholicus, sic & dictarũ passionum, & linguæ intemperaturæ, & partis resolutionis: fierique posse ut propter humoris crassitudinem tales passiones consequantur quales ex crassa & lenta eueniunt pituita. Non igitur dicemus simpliciter utrumꝫ dictorum esse melancholicum, sicuti necꝫ pituitosum simpliciter, sed pituitosum simul & melãcholicũ. Additum autem est sermoni aduerbium repẽte propter mala quę paulatim fiunt, ex inflammatione duritiem retinente, & intemperatura difficulter solubili.

Si seniori-

XLII Si senioribus supra modum purgatis, singulA tus superuenerit, non bonum.

Communis est hic sermo secundum utrunꝫ, & quatenus omnibus supra modum purgatis nõ est bonus singultus, & quatenus senioríb⁹ oĩnia mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

XLIII Si febris non ex bile habeat, multa aqua calida capiti superinfusa, solutio fit febris.

Ex hoc sermone manifeste declarat non omnes febres ex bile fieri. Ostendit insuper quod reliquę omnes exceptis ijs quæ ex bile factæ sunt, aqua multa capiti superinfusa soluuntur. Secundũ hũc sermonem igitur in primo libro Epidemiarũ De Melitõe scripsit: Balneis usus supra caput. Febres B siquidẽ quæ ab exustione ac frigiditate factę sunt, à talibus balneis utilitatem sentiũt, nec minus quæ ex lassitudinibus fiunt, & quæ propter foraminum angustationem, siue propter obstructionem, siue ob clausuram fuerint angustata. Respirare siquidem per ipsa oportet & dissolui calorem febrilem. Non tamẽ ubi inflammatio aliqua, aut absꝫ inflammatiõe humoris putredo igneum calorem accenderit, balneæ utiles sunt antequam noxij humores euacuentur aut concoquantur. Verum tales morbos, aut laterum inflammationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis, antiqui nominabãt, uolentes febrem non esse morbum ipsum, sed causum morbi. In quibus autem sine partis inflammatione, putrescentes in uenis humores, febrẽ accenC dunt: in illis solis dicebant hominem à febre molestari, & ipsum à febre haberi. Atꝫ in ipsis febrium scripsere differentias, Hepialon, & Lipyriam, Eloden, & Typhoden, pestilentem, & ardorem nominantes. Hepaticam autẽ febrem, uel lienosam, aut pulmoniã, aut lateralem nemo dixit, adeo ut nũc sermo ab Hippocrate habeatur de per se febribus quæ sunt absꝫ partium inflammatione. In pluribus autem exemplaribus non aqua, sed sudor scribitur, talẽ habente scriptura intellectum: Si febris non ex bile ortum habeat, multus sudor à capite defluens febrem soluit. non ex solo capite sudorem fundi dicente Hippocrate, sed à prima parte quæ subijcitur oculis, de toto monstrante corpore. Quantum igitur ad hanc scripturam attinet, ij D qui ex bile febricitant, à talibus sudoribus nihil iuuabuntur. Atqui sæpius manifeste soluuntur cum aliæ plurimæ febres, tum in quibus flaua bilis prima est, Tertianæ, & Ardores. Melior igitur est prima scriptura, quæ ueram docet curationem earum febrium quæ ex dicto genere sunt, quæ uidelicet uel ob lassitudines, uel exustiones, uel refrigerationes, uel oĩno cutis siũt angustationes. Quòd autem à bile dicitur, & de rufa, & de atra bile intelligi potest: non tamen in his solis ostendebamus, sed & ob pituitam putrescẽtem fieri febrem. & in hac sola uidebitur aphorismus non esse uerus, nisi quis existimauerit pituitæ putrefactionem in humorem bilioſum conuerti.

Extraord

Mulier ambidextera non fit. XLIIII

Ambidexterum Euripides nominat ferrũ utrinque incidens: circum dextrũ autẽ Homerus Asteropæum ambabus manibus similiter utentem: ac si utrinque dextrum dixisset. Eodem modo ambilænum Aristophanes in Tegenitis, utrinꝫ sinistrum. Hipponax ambidextrum dixit in hoc uersu: Ambidexter enim sum, & non aberrans. Homines itaqꝫ qui ambab⁹ manibus pro dextris utũtur, sæpe uisi sunt: mulier uero nulla ad hunc usꝫ diem, ob naturæ imbecillitatẽ. Si enim ambabus manibus ob neruorũ robur ac musculorũ quidam uiri utuntur, rationabiliter nulla mulier utetur: cum satis ipsis esse debeat, si sola dextra mediocriter utatur. Amazonidas quidem ipse inquit mammam dextram exurere ut plurimo alimẽto ad manum uicinam proueniẽte, maior ei uigor adsit, ut quæ & ipsa sit natura debilis. Quidam tamen aiũt ambidextrã dictam esse, quæ parte uteri dextra genita sit, quibus adhuc magis à ratione deuiant, qui de Hermaphroditis inquiũt Hippocratẽ fuisse locutum, dixisseqꝫ mari quidem muliebre pudendũ adnasci, mulieri autem uirile nequaquam.

Quicunque suppurati uruntur uel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si uero subcruentum & fæculentum ac fœtidum, pereunt. XLV

Suppurationes cõsueuit nominare, nõ eas tantũ quæ sunt in thorace, sed in quauis alia parte adpus alterata tubercula. præcipue uero suppuratos illos ferè solos nominat, quibus inter thoracẽ atꝫ pulmonem aceruatum est pus: quos urere consuetos esse ueteres, discere licet ex ijs quæ dixit Plato comicus de Cinesia, hisce uerbis: Post hęc Euagoræ filius Cinesias è morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerẽs crura, tabis nũcius plurimis escharis corpus inustus ab Euriphonte in concionẽ prodijt. Quòd quidẽ pus albũ, bonum sit: fęculentum uero & fœtidum, malum, nemo ignorat.

Quorum hepar suppuratum aduritur si pus purum fluxerit & album, euadunt. in tunica enim his pus continetur. si uero qualis amurca fluat, pereunt. XLVI D

Ipse causam dixit ob quã nonnulli pereunt qui ita se habent, nõnulli uero euadunt. Quibus enim in tunica est pus, nihil patiente substantia hepatis, saluantur omnes. quibus uero usꝫ ad carnem hepatis corruptio pertingit, nõ absꝫ ratiõe moriuntur. Quòd autem amurcam, omnes nominent fæcem olei, & quòd talem par est esse incoctam putredinem hepatis, liquet unicuiqꝫ.

Dolores oculorum, post meri potionem, & aquæ calidæ balneum, uenæ sectione curato. XLVII

Hic aphorismus mihi uidetur ex ijs unus esse qui fuere interiecti, cum non cõsentiat uni ex illis

qui antea ſcripti fuerũt, huic ſcilicet: Dolorẽ oculorum, meri potio, balneũ, uel fomentũ, uel uenæ ſectio aut medicamentũ ſoluit. Hunc itaq; aphoriſmum in ſexto expoſui commentario, oſtenſis diſpoſitionibus in quibus oporteat ſingula remedia in uſum deducere. Propoſitus uero aphoriſmus in una uult diſpoſitiõe tribus uti remedijs. Si quis igitur nos ſciat docere diſpoſitionẽ in qua tria hęc remedia conueniant, ei habebimus gratias. Quouſcq; uero expoſuerint quidem hunc aphoriſmum quaſi legitimum, nos uero nõ docuerint quęnam ſit ea diſpoſitio, eorum expoſitionibus nullam præſtabimus fidem. Quæ igitur dicũt qui omnino aliquid conantur dicere etſi mediocrem habent probabilitatem ſunt huiuſcemodi. In quibus ſanguis craſſus ſuperabundat, atq; ideo euacuatione indiget, melius putant ipſum fundere prius, deinde ſecare uenam. Fuſile autem fiet ſi ægri merum bibe rint, & ſe balneauerint. Sed eos qui hæc dicũt nun quam experientia exacte nouiſſe illa quæ dicunt, ſciunt in artis operibus exercitati. Nam neq; uinũ neq; balneũ tolerat plethorica diſpoſitio abſq; maximo detrimento. Verum hæc auxilia ſunt ſanguinis craſſi in aliqua parte compacti ſine totius corporis repletione. Sic enim Aſclepiades utitur uino poſt totius corporis euacuationem pro remedio extẽtionum. Si uero adſit in toto corpore plenitudo, prius diſrumpẽtur oculorum tunicæ interbibendum atq; lauandum. Quare ſi abſq; multitudine dolor fiat propter obſtructionem ac compactionem craſſi ſanguinis, recte quidem lauabunt, & uinum dabunt, non recte autem ſecabunt uenam. Si uero multitudo fuerit, recte quidem uenę utentur ſectione, non recte autem lauabunt & uinum dabunt.

XLVIII Aqua inter cutem laborans ſi à tuſſi habeatur, deſperatus eſt.

Et hoc prius dictum eſt ab ipſo in hoc aphoriſmo: Aqua inter cutem laborãtibus ſi tuſſis ſuperueniat, malum.

XLIX Vrinę ſtillicidium, & mingẽdi difficultatem, uini potio, & uenæ ſectio ſoluit. incidere autem interiores.

Quòd urinæ ſtillicidium ſignificet urinæ ſtillatim exeuntis emiſſionem, nomen ipſum oſtendit. Mingendi uero difficultas poteſt & quæ cum dolore fit mictio dici, poteſt & quæ cum difficultate aliqua, adeo ut uix ueſica operetur. Vrinæ ſtillicidium, ipſius urinæ acrimonia facit, & potentiæ retentiuæ in ueſica imbecillitas, quæ ob intemperaturam fit, præſertim frigidam. Vrinæ uero difficultatem, ſiquidem cum dolore fuerit, inflammatio, & abſceſſus, & ulceratio, & inæqualis intemperatura, & ſpiritus flatuoſus. Sin motus quidam difficilis, uel potentiæ imbecillitas, uel tumor contra naturam, ex omnibus autem hiſce diſpoſitionibus frigiditatem quidem uini potio ſoluit, hoc eſt uel ſimpliciter uini potio, uel meracioris: atq; eã etiã inflammationẽ quæ propter obſtructionẽ ſanguinis craſſioris citra multitudinẽ facta fuit. Illam uero quæ cum multitudine ſit inflammationem, adhuc autem & aliam quæ ſine defectu eſt, & cũ potentiæ robore, uenæ ſectio ſanat. De eo autẽ quod dicitur incidere uenas interiores, dictum eſt à me & in libro præcedente, in quo hunc aphoriſmum expoſui: Vrinæ † ſtillicidium uenę ſectio ſoluit; incidere autem interiores. †νοσεῖται

L Ab angina habito tumor & rubor in pectore ſuperueniẽs, bonũ: extra emũ uertitur morbꝰ.

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt per hæc uerba: Ab angina habito tumorem fieri in parte colli anteriore, bonum. Expoſui autem ipſum in quarto horum commentariorum. Hic igitur uidetur fuiſſe interiectus, uolente aliquo adiũgere: Extra enim conuertitur morbus.

LI Quibus cerebrum ſphacelatum, id eſt corruptum eſt, in tribus diebus pereunt, ſi uero hos euaſerint, ſani fiunt.

Sphacelare ſæpius in lib. De fracturis & articulis, pro corrumpere, uſus eſt. Hic uero non contingit cerebri corruptionem intelligere, cum adiectũ ſit: ſi uero has effugerint, ſani fiunt. Si enim ſphacelus eſt corruptio ſubſtantiæ uniuſcuiuſq; partis quæ ſphacelari dicitur, non contingit hunc qui ita ægrotet, perſanari. Nunquid igitur aliquãdo abuntur hoc uerbo ad ſignificandum huius diſpoſitionis inceptionem, quæ tamen nondum exacte completa ſit? Tale enim quiddam carnoſis etiam partibus accidit, quas gãgrẽnam pati dicimus, cũ ob magnitudinẽ inflammationis inſenſibilitatẽ, nigritiem, aut deniq; morticinum quendam colorem intulit, & cum in hanc diſpoſitionem tẽdere particula patiens incipit. Sicuti igitur gangrẽnam ita iam completam ut pars ſit intermortua, ſanare eſt impoſſibile: dum uero adhuc fit, poſſibile: ſic & ſphacelum, Saneq; partis carnoſæ interitus ex magnitudine inflammationis, quem proprie medici gangrẽnã nominant. Græci ſphacelũ etiã appellabãt. ſic igiꝛ mihi uideꝛ & Herodotus dixiſſe coxam Cambyſis ſphacelari. cerebrumq; ita quiſpiam diceret ſphacelari tantũmodo. iam uero propter quid uelox in eo mors ſit, manifeſtum eſt. nimirum quia & morbus grauiſſimus & pars principalis maxime ſit. Quòd ſi æger mori tribus primis diebus non anticipauerit, ſed ad diem quartum perueniat, ſperandum eſt & morbum declinare, & uires fortes ita eſſe, ut morbus omnino ſuperare poſſit.

LII Sternutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo q̃d in capite inani. Aer enim intus contentus extra erũpit. Sonat autẽ, quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.

Tales ſermones duo ſignificant, unũ quod de omni

omni re propoſita uniuerſaliter dicitur, uelut hoc in loco de ſternutamẽtis, alterũ quod particulatim de quibuſdam tantũ uelut hic, de ſternutamentis ex cerebro factis: Primus igitur ſermo talis erit: Omne ſternutamentũ fit ex capite cerebro calefacto, uel humectato eo quod eſt in capite inani. Secundus uero: Sternutamentũ ex capite eueniens, fit cerebro calefacto, uel humectato capitis inani, quod uerius exiſtit. Non emꝫ omnis ſternutatio fit calefacto cerebro, uel humectato in capite inani. Pennis enim quidã nares irritantes ſternutant. & cũ tuſſi ſpiritus deſubter ueniens ad naris meatus, cauſa fit ſternutamenti. Præterea opinari ſolũ aerẽ qui ex capite excernitur, eſſe qd̃ ſonat, eſt manifeſte falſum. Nam liquido apparet deſubter ex pulmone elatus aer toto ſe celeriter cõprimẽte thorace. Sed & antecedente inſpiratione fieri ſternutamentũ, natura aggregante aeris copiam ad ſternutamenti generationẽ, ijs quæ dicta ſunt, aſtipulat. Solum itaq; illud ſternutamentũ quod habet ſuæ generationis principium, naturã appetentẽ excernere flatuoſum ſpiritũ ex capite, hoc modo fit, quẽ docere aggreditꝰ aphoriſmus, neq; forte hunc omnem. nam quod ait humectato, ſuperfluum eſt ad ſternutamẽti generationem. Nam & ſi aliquis humor in capite ſuperabundat, non facit tamen ſternutamentũ, niſi in uentum cõuertatur. & hoc manifeſte uidetur in multis qui licet copiã humoris per nares excernant, non tamẽ propterea neceſſario ſæpe ſternutant. Soli enim ex his ita affectis illi ſternutãt, quibus mordax eſt ea quæ à capite fluit humiditas, ceu & ſi quid mordax naribus imponas. ſicut enim tuſſis caſus quidam naturalis eſt ad expurgandas eas quæ ſunt in pulmone aſperas arterias, ſic & ſternutamentũ manifeſte uidetur expurgare narium meatus. Duplici autem exiſtente meatu, & lato quidem ad os, anguſto autẽ qui & bifidus eſt ad cerebrum ducẽte: qui quidem ad os peruenit, ab eo qui deſubter ſpiritu efferẽ: qui uero ad cerebrum pertingit, ab illo qui ab ipſo prodit, expurgantur. Atq; ſi diligenter aduerteris, uidebis ſternutamẽta quæ ex capite motus initiũ habent, leuare † caput. Fiunt enim & rarefactis ijs qui ſunt in capite humoribus, & naturæ impetu excretis. Rarefieri uero ipſis accidit cõcalefactis. Calefiunt autem natiuo calore excitato, ob cuius imbecillitatem prius erant ſuperfluitates aggregatæ. Cum igitur ait Calefacto eo quod eſt in capite inani, maxime quidẽ intelligẽdum eſt de eo quod eſt in uentriculis cerebri: adhuc autẽ & de illo qd̃ ipſum ambit exterius. facile eſt enim & illi per cerebrum primo quidem ipſos uentriculos, inde uero nares ſubire. Quia uero repente totus ſimul erũpit, ſonitum edi Hippocrates inquit. Eſt autem cõmune hoc, undecũq; uenerit, ſiue ex pulmone elatus, ſiue ex capite delatus. τὰ βάρη τῆ κεφαλῆς

LIII Quicunq; hepar circumdolent, ijs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

Verbum ſuperueniens indicio eſt quòd prius cum circumdolebant ipſi, nõ febricitabant. Si igitur hepar uehemẽter dolebat, uel propter fortem inflammationem dolebat, uel propter ſpiritum flatuoſum, tumq; non aderat ipſis inflammatio, alioqui omnino febricitaſſent: par igitur eſt quòd flatuoſus ſpiritus ſit cauſa ut doleat uiſcus in ipſis. Dolet etiam propter obſtructionem, uerũ mediocriter, & cum quodam põderis ſenſu potius q̃ uehementis doloris. Dolor autem uehemẽs propter flatuoſum ſpiritum, uel inflammationem, maximam ſcilicet aut ſuppuratam, accidit.

LIIII Quibus à uenis ſanguinem mittere confert, ijs uere uenam oportet ſecare.

Hic aphoriſmus pars eſt eius qui prius dictus fuit in hęc uerba: Quibus medicamentum epotũ, uel uenæ ſectio confert, ijs uero ſecare uenam, uel purgare medicamento opus eſt. Atq; ideo in quibuſdam exemplaribus non eſt aſcriptus omnino: id quidam libri huius expoſitores ſciunt, bisque ipſum ſcribunt. Nõnulli uero neq; mentionẽ eius omnino fecere, non admirari uero illos non poſſis qui non modo bis eundem ſcribunt aphoriſmũ, uerum etiam in eiſdem cõmentarijs eũ exponũt, nulla facta ſignificatione quòd ijs qui antea ſcripti fuerũt, quidam ſunt ex toto ijdem, quidam uero ex parte, cuiuſmodi hic eſt. Quidnam igitur uiſum fuit uel ijs qui hos adiecere aphoriſmos circa finem libri, uel ipſi Hippocrati ut bis de eiſdem faceret mẽtionem, uel quibuſdã expoſitoribus qui duas unius aphoriſmi fecerũt expoſitiones, deos teſtor me non poſſe coniectari. Nam neq; ſcriptorem ipſum aphoriſmorum credibile eſt tantarum rerum obliuione fuiſſe correptum; præſertim talis cum fuerit qualem in omnibus fuiſſe Hippocratem nouimus: neq; illorum qui appoſuerunt, aut obliuionem, aut malignitatem tantã cogitare poſſumus, ut propterea bis eadẽ aſcribere uoluerint. Adhuc autem magis illos decet expoſitores admirari, qui cum bis eoſdem expoſuerint aphoriſmos, ne hoc quidem ipſum adiecerunt, ſecũdam ſe expoſitionẽ facere: multoq; adhuc magis illos qui de eiſdem differentes ſcripſere expoſitiones, in ijs quę circa finem, ab illis quę per initia dixerant.

LV Quibus inter uentriculum & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert nõ habens exitum neq; ad alterum uentrem: ijs per uenas ad ueſicam pituita uerſa, ſoluitur morbus.

Non abſq; ratione mihi uidetur dubitare Marinus, impoſſibile exiſtimans inter ſeptum & uentriculum pituitam conſtitui. Defluet enim inquit, deorſum uſq; ad oſſa pubis. Neq; fieri poſſet ut in uenas tranſiciatur, ſicuti in aqua inter cutẽ, tenuis & aquoſus humor tranſſumptus excerniꝫ per urinas. Quare accipiendum eſſe arbitratur, inter ſeptum & uentriculũ, pro eo quod eſt inter propriũ ſepti corpus quod carnoſum eſt, & interioris mẽbranæ

branæ abdominis uerticẽ. Verũ & si ita intellexerimus ò Marine, transſumptionem ad uenas, ſimiliter tamẽ dubitabimus. Nam ſi pituitam hinc ad renes per uenas ire eſt poſſibile, neq; ex eo ſpatio quod eſt ſub mẽbrana abdominis interiore, eſt impoſſibile. Adde quòd oĩno impropria foret uentriculi appellationis abuſio. Nihil enim eſt ſimile uentriculo & membranæ abdominis interiori, cuius gratia eandem participent appellationẽ. Melius eſt igitur ita intelligere, ſicut omnes intellexerunt, illud ſpatium ab eo dici, quod eſt quidem infra ſeptum, ſed intra eam mẽbranæ abdominis interioris partem quæ ad epigaſtrium attinet. Et cõſiderare an poſſibile ſit illud quod dicit, cum ſciamus quòd uiam ſemper materiebus inuenire natura Hippocrates opinatur, quando ualida fuerit: etſamſi quãmaxime ſint craſſæ, & per anguſta foramina debeãt permeare, quãdo & in oſſibus fiant inquit abſceſſus. Videmus autem & humorẽ illũ qui eſt inter thoracem atq; pulmonem, in ſuppuratis expui cum tuſſi: nonnunq; uero & per cutẽ ſanam exiſtentem excidere ſanguinẽ in oſſibus quæ fracta occalluerunt. Non igitur neq; in ea de qua nunc Hippocrates dixit pituita, impoſſibile prorſus oportet arbitrari ad urinæ uias fieri transſumptionem. Verum & hoc ipſum agi à natura cõtingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodũ pus in ſuppuratis.

LVI Quibus hepar aqua plenũ in omentum eruperit, ijs uenter aqua repletur, & moriuntur.

Aptiſſimũ hepar eſt ueſicas quaſdam aqua plenas, in ea quæ ipſum ambit exterius membrana generare. Videtur itaq; & in iugulatis animalibus hepar his aliquando plenum. Siquando igitur contingat eas ueſicas rumpi, effunditur aqua ad locũ membranæ abdominis interioris parti ſupra uentrem poſitæ reſpondentem, in quo etiam aqua hydropicorum congregatur. in omentum autem nõ poteſt aqua effluere, niſi aliquo modo ipſum exedatur. eſt enim ſolidũ & firmũ undequaq;, ita ut nihil in ipſum ex aliqua parte poſſit incidere, niſi ex uentriculo, colo, ac liene, illiſq; partibus unde ipſum enaſcitur. Vel igitur uult omentum exedi, qua parte uicinum eſt hepati, hoc eſt dextra. uel in omentum intelligere oportet, hoc eſt ad ipſius locum. Ventrem autem aqua impleri, nõ de illo uentre dictum eſt, in quo cibi recipiuntur, ſed de tota cauitate quæ eſt infra thoracem: ſecundum quod ſignificatum, uentroſi nominantur & mulieres dicuntur geſtare uentrem. Mori autem eos quibus hoc in loco aqua colligitur, cõſiderandum an perpetuo ſit uerum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec quam uis hic locus ipſis aqua repleatur impoſſibile eſt, ſicut in illis per medicamenta aquoſitates purgantia, & impoſitiones eorum quæ uim habent ciendi urinam, & in uapores ſoluendi humorem talẽ, ſic & in his fieri curationem.

Alyce, id eſt anxitudo, oſcitatio, horror, uinũ æquale çquali potum, ſoluit ægritudinem. LVII

Solœcophanes uiſa eſt quibuſdam rationabiliter figura ſermonis, atq; ideo nonnulli caſu accuſatiuo ſcripſere: Anxitudinem, oſcitationem, horrorem, uinum æquale çquali potum ſoluit. Nihil autẽ refert ad præſens utrauis ſcriptura aphoriſmus exponatur. Primum enim illud ſcire nos oportet, quòd alycen nominauit, quam multi Græci halen appellant: deinde quæ ſit faciẽs hunc caſum diſpoſitio. anxios igitur illos ſanos dicunt, qui ſemper præſentibus moleſtantur, & ab uno negocio atq; actione ad aliã tranſeunt. Eodem modo & ægros illos, anxios eſſe qui accubitum non ferentes, iacendi figuram euariant, quia ſemper præſens aggrauat eos. Hoc uero præcipue illis euenire conſueuit, quibus in ore uentriculi (quod nos abutentes uocabulo, ſæpe ſolemus ſtomachum nominare) certa quædã humoris qualitas continetur, uentriculo moleſta, quæ neq; multa eſt, neq; in uentriculi fluitat cauitate, ſed eam ipſę imbibere tunicę.

†Sed & oſcitare, ſicuti & pandiculari, contenta aliqua in muſculis, per quos tales fiunt motus quos pandiculationes & oſcitationes nominamus, uel humiditate flatuoſa, uel ſpiritu uaporoſo, fieri eſt à nobis demõſtratum. Horror autem prauis humoribus per cutem currẽtibus accidit. Liquet autem quòd nunc à nobis habetur ſermo de horrore qui ex corpore prouenit inſalubri, non de illo qui cauſam extrinſecus habet. Singula igitur hæc quæ dicta ſunt, potus uini meracioris ſanat. Moderatam autem temperaturam ipſe monſtrauit inquiẽs: Vinum æquale æquali potum. Vult enim æqua portione aquæ uinum temperari, ut partim quidẽ pellat & euacuet ex materia infeſtante quicquid ceſſerit uini motui cũ impetu lati, partim autẽ qd' reliquũ fuerit tẽperet. Calefacit enim uinum, ut nouimus, corpus totũ, citoq; mouetur in omes partes, & cũ hoc omnes humores bonos reddit.

ſed & oſcitationes, ſicuti & pandiculationes, cõtenta aliqua in muſculis, per quos motus fiunt, uel humiditate &c.

Quibus in urinario meatu tubercula fiũt, ijs ſuppuratione facta & eruptioe, ſoluitur dolor. LVIII

Et hunc aphoriſmum in præcedentibus Hippocrates ſcripſit, nosq; ipſum expoſuimus in hæc uerba ſcriptum: Quibus in urinaria fiſtula tubercula naſcuntur, ijs ſuppuratione facta & eruptione, ſolutio.

Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. LIX

Etiam in hoc aphoriſmo in quibuſdam exẽplaribus poſſumus inuenire uerbum mutos, ſcriptũ numero plurali, caſu accuſatiuo: in quibuſdam uero mutum, numero ſingulari, per modum figuræ ſolœcophanis. Sed neq; hoc loco quicquã ad preſentia refert, modo nouerimus ſæpe conſueuiſſe Hippocratem ab uno accidente notiſſimo, uocis amiſſione, nominare & oſtendere illos qui neque ullum

ullum alium motum ſeruant ſecundum electionẽ, neq; quicq; omnino ſentiunt. Sed iacent eodẽ modo quo apoplectici, ſine ſenſu pariter & motu. Fit autem hoc & propter alias cauſas: nunc uero conculſionis cerebri Hippocrates meminit, ipſamq; talem ait totius corporis diſpoſitionẽ ſequi. Concuti autem hoc modo cerebrum cõtingit propter aliquem caſum totius corporis uiolentum ex locis altioribus factum. Tales enim caſus ſolent & in ſpinæ uertebris facere concuſſionẽ, quãdo ipſarum coagmentationes fuerint commotæ, & ſpinalis medulla quæ in earum cauitate cõtinetur laborauerit, ualdeq; concuſſa periculum adduxerit ne aliquis neruus eorum qui ab ipſa naſcuntur, abrũpatur: id quod non minus in ipſo quoque fit cerebro, & tanto magis, quanto plus uacui loca habẽt quæ ipſum circumſtant: id uacuũ maius eſt in ſenibus, quemadmodum in Diſſectionibus diximus. Contrahit autem ſe uis animalis in ſeſe in talibus diſpoſitionibus, à motu periculoſo moleſtata, atq; idcirco quieſcit. orta uero nonnulla quidem ſufficienter tenduntur, quædam uero aliqua ex parte diſtrahuntur. atq; interim donec ſe rurſus uis animalis collegerit, mutum atq; immobile totũ iacet quod ita afficitur animal. Si uero cerebrum auelli contigerit, aut aliquam eius partem conuelli: qui ita patiuntur, non amplius reſtituuntur.

LX Corporibus carnes habẽtibus humidas, famem adhibere conuenit: fames enim corpora ſiccat.

Quòd omnia quæ exiccant, ſint paſſionum humidarum remedia, manifeſtum eſt: ſiquidem contraria contrariorum remedia ſunt. Quòd autẽ & fames ex accidenti corpora exiccet, non eſt dubium. Si quid enim defluat à corpore, ſicuti & antea dixi, nec id inſuper ab alimento ſuppleatur qd' fuerit euacuatum, neceſſarium eſt corpus effici ſiccius. Liquet enim quòd in cuiuſq; animalis corpore prius illæ partes abſumũtur quæ ſunt humidiores, quando & ipſe defluxus idcirco fiat, quia corpus extenuatur, atq; in uapores reſoluitur. Idq; duplici de cauſa: extrinſecus quidem ab aere ambiente: intus uero à calore natiuo. quæ autem per hyemem latent animalia, cum neq; extrinſecus caleant, & neq; intrinſecus, uel nihil prorſus uel parũ omnino diſſoluuntur, atq; ideo nõnulla eorum nec alimento quidem ullo penitus egent, nonnulla uero minimo prosus. Poſt preſcriptos aphoriſmos aliſ duo fere in omnibus exẽplaribus inueniuntur, quorum huius libri expoſitores ferè oẽs meminere, quidam etiam ipſos expoſuere, ſed aliter atq; prius fecerant, ne hoc quidem ſolum adijcientes quòd ijdem aphoriſmi ſuperius ſint ſcripti. Nos uero in quarto commentario illos expoſuimus, parum uerbis ab iſtis differentes. Alter enim eorum qui nunc ſcripti ſunt, ſuperfluo adiectum habet, ut deuorare non poſſit, niſi uix: Alter uero cõmutatũ habet uerbum uix, ut prior quidem ſit talis: Si à febre habito, tumore non exiſtente, in faucibus ſtrãgulatio repente ſuperueniat, & nõ poſſit deuorare niſi uix, letale. Secundus uero ſic: Si à febre habito collũ conuertatur, & deuorare non poſſit: tumore non exiſtente in collo, letale. Priores uero quos dixi in quarto horum commẽtariorum fuiſſe expoſitos, ita ſe habebant: Si à febre habito, tumore non exiſtente, in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat, letale. Deinde qui deinceps ſequitur: Si à febre habito collum conuertatur, & uix poſſit deuorare: tumore nõ exiſtente in collo, letale. Quod igitur in priore aphoriſmo eſſe dictum eſt, ſuperfluere nunc conſideremus. Etenim id fieri uidimus ubi ægri omnino exitialiter à morbo haberentur. Quare ſiue nullo modo poſſint deuorare, ſiue uix, non exiſtẽte tumore in faucibus (nam hoc licet perſpicuo cognoſcere, ſi plurimum os aperiatur, & lingua uerſus mãdibulam inferiorem prematur) in tali inquam cõſtitutione, quòd difficulter deuoretur, cauſam eſſe ſuſpicandum cõmunionem tunicæ quæ ſubnata eſt expartibus gulæ & gutturis interioribus. Nam oſtẽſum eſt hanc cibo os permeante, ipſam quidẽ trahi inferius, guttur uero totũ retrahi ſuperius. Tumeſcente igitur in gutture inflammatione, nonnunq; qui dem nullo modo, quandoq; uero uix uẽtriculum ſequitur attrahentem, atq; ob hãc cauſam uel nullo modo deuorant, uel uix.

Vbi in toto corpore mutatiões, & corpus refrigeratur, & rurſus calefit, aut colorem aliũ ex alio commutat, longitudo morbi ſignificatur. LXI

Et hunc aphoriſmum in quarto commentario expoſuimus, ijſdem ferè uerbis ſcriptum, quibus & hic. Eſt enim ſcriptura talis: Et ubi in toto corpore mutationes, & ſi corpus frigeſcat, uel rurſus caleſcat, & ſi alius ex alio color fiat, morbi longitudo ſignificatur.

Sudor multus calidus, uel frigidus ſemper fluens, humorem abduci, robuſto quidem ſupra, debili uero infra, ſignificat. LXII

Antea alium aphoriſmum in quarto horum cõmentariorum expoſuimus hoc modo ſcriptũ: Sudor multus calidus uel frigidus ſemper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum ſignificat. Et talium ſudorum diximus eſſe diſpoſitionem, multitudinem humiditatis quæ in ægri corpore continetur. Propterea igitur qui nunc proponitur aphoriſmus, abduci præcipit ſuperfluum humorem, robuſtis quidem ſupra, hoc eſt per uomitus: debilibus autem infra, quod & ipſum ſignificat per alui ſubductionem. Quòd quidem igitur ſemper ſit neceſſarium ſuperfluas corporis humiditates euacuare, plane eſt manifeſtũ. An uero robuſtis ſupra tantum, debilibus uero infra, mihi dignum uidetur animaduerſione. nam forte melius eſt, non hac ratione diſtinguere remediorũ uſum,

sed ut in tractatione curatiua de talibus omnibus A fuit à nobis distinctum. Quare & hunc aphorismum arbitror fuisse ascriptum. Post superscriptos aphorismos, alij tres inueniuntur in pluribus exemplaribus, qui pariter & ab expositoribus scripti sunt, & parum uerbis euariant ab illis qui in quarto horum commentariorum habentur. Scribunt autem eos hoc modo: Febres quæcunq; non intermittentes, tertia die fortiores, fiunt periculosæ: quocunq; autem modo intermiserint, significant quòd non periculosæ. Quibuscũq; febres longæ, ijs uel tubercula, uel ad articulos dolores decumbunt. Quibuscunq; tubercula diutina, aut in articulos dolores ex febre decumbunt, ij cibo pleniore utuntur. Liquet autem quòd & hi interiecti fuerũt, à prioribus nihil aut parum admodum B uerbis differentes: nos uero ipsos expositmus in quarto horum commentariorum.

LXIII Si quis cibum febricitanti dederit: ut sano robur, sic laboranti morbus.

Scribitur autem & sic aphorismus: Si quis febricitanti cibum dederit, sano quidem cibus est, laboranti uero morbus. Vtraq; uero locutio ab explicatiõe naturali, ad æmulatricem quam nominãt, recessit: nescio quid sibi uolentibus illis qui ita libri finem tam uarijs modis disposuerunt, nonnulla quidem eisdem uerbis scribẽtes quibus ipse antea usus erat, nõnulla uero paululum commutantes, aliqua uero tota interponẽtes, ueluti hunc pro C posítum aphorismum, qui neq; prope accedit ad Hippocratis explicationem. Ipse siquidem prius dixit: Non pura corpora quãto magis nutries, magis lædes. Et si ex morbo cibum assumens aliquis non corroboratur, significat corpus pluri uti alimento. Si uero cibum non assumente hoc fiat, significat quòd euacuatione indiget. & quædam alia huiuscemodi quæ germanam natiuamq; habẽt explicationem. Qui uero propositum apposuit aphorismum, male æmulando, in cibo dixit: Qui sano robur, hic laboranti morbus. Vult enim dicere cibum robur quidẽ in sanis efficere, nocere autem ægris: uel per Iouem, sanis quidem augere robur, morbum uero laborantibus. Absurde autem explicuit inquiens cibum ipsum robur esse sanis, morbũ uero laborantibus: qui neq; robur est, sed roboris effectiuus: neq; morbus, sed morbi effectiuus, uel quod rectius diceretur augens.

LXIIII Quæ per uesicam excernuntur, inspicere oportet si talia qualia sanis excernuntur. Quæ igitur minime similia sunt his, hæc morbosiora. Quæ uero sunt sanis similia, hæc minime morbosa.

Omnia quæ sunt sanis similia in toto corpore, dictum est ab Hippocrate & in Prognosticis & in omnibus alijs libris, bonum aliquod significare: quæ uero dissimilia, contrarium. Hoc igitur nunc conatur dicere qui hunc composuit aphorismum. Suspicor enim neq; hũc esse Hippocratis, ex ipsa elocutione conijciens, quæ non habet eandem cũ Hippocratica formam, & ex dictis ipsis quæ non æque sunt ut ipsius authoris alia, exquisita. Cum igitur inquit: Quæ minime similia sunt his, hæc morbosiora: quis non reprehenderet ipsum his dicentem illa morbosiora, pro eo quod morbosissima? Nam uerbum minime cũ quadam exuperãtia dicitur, & multã significat ad id quod est præter naturam, euersionem. Vnumquodq; enim quod præter naturam est, quantũ recessit ab eo quod secundum naturam, tantum habet prauitatis. Quæ igitur minime sunt ijs quæ secundum naturam se habent similia: sunt ijs quæ sunt secundũ naturã, maxime contraria, & ideo morbosissima.

Et quibus deiectiones si stare permiseris, & LXV non moueris, ueluti strigmenta subsistunt: & si pauca, paucus est morbus: & si multa, multus: ijs confert alui purgatio. quòd si aluo non purgata dederis sorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.

Per aluũ exeuntia solet Hippocrates deiectiones ac subductiones nominare: & propterea quidam hoc loco acceperunt eius sermonem esse de ijs quæ per aluum euacuantur. Verum his aduersantur uerba illa quæ in sermone proponuntur, si stare permiseris, & non moueris. Hoc enim proprie conuenit humidis, atq; ideo alij rursus de urinis eundem accepere sermonem. Vtriq; uero rursus diuisi, aliqui scribũt subsistunt, aliqui uero insistunt. Neutrum autem horum uerborum urinis repugnat, quia & per ea quæ subsistũt, & per ea quæ insistunt, consueuimus & præsentium, & futurorũ etiam aliquid cognoscere. In alui autem excremẽtis, uerbum insistere, magis competit. Neq; enim sicut in urinis prompta est atq; expedita subsistentium cognitio, sic & in alui contingit excremẽtis. In urinis etenim & ipsum uas ex uitro factũ ostendit eorum quæ subsistunt naturam: & si in alio uase etiam continerentur, possumus id quod supernatat abijcientes, sola subsistentia relinquere. In alui autem excrementis, neutrum fieri potest. Rur- D sus id quod deinceps dicitur, Veluti strigmenta ijs quæ per aluum excernuntur congruit: illis uero quæ quouis modo urinæ inferuntur, siue superius, siue inferius, nõ congruit. Nam quædam strigmentis similia per aluũ sæpius excernunt: & ita ea non modo Hippocrates, sed etiã alij medici nominare cõsueuerũt, nõ tamẽ in urinis. Hic igitur tã nominũ quàm uerborũ usus impropriùs ostendit præsentẽ aphorismum interiectum fuisse. Adhuc autem magis cum dicit his conferre alui purgationem. neq; enim simpliciter, neq; quouis modo illi cuius strigmẽtis similia alui excremẽta sunt, confert aluum purgare: sicuti neque ij qui ita affecti sunt, necessario læduntur in aliquo si cibum acceperint. Videmus siquidem cum alui inferioris excrementa

excrementa biliosa fiunt, quædã similia strigmen- A tis per aluum excerni, in quibus neq; omẽs læduntur, sorbitiones accipientes, neq; prius eos purgare est necessarium, modo iam quicquid bilis inest, fuerit euacuatũ. Adhuc autem magis si urinis aliquid inferatur quod sit ueluti strigmenta purgare non cõuenit. Accedit ad hoc, quòd difficile est formam agnoscere qualem esse uelit eorum quę uelut strigmenta inferuntur urinis. Verum qui hos aphorismos interposuerunt, mihi uidẽtur ad hunc finem eos cõposuisse, ut sermo confunderet tanq; ænigma quoddã, & multa indigeret inquisitiõe, in qua seipsos eorũ quę dicunt expositores cõstituentes, apud adolescentes laudem assequerent. Quòd autem omnes obscuri sermones dent sophistis garrulitatis occasionẽ, fiet tibi in hoc ipso aphorismo B manifestum. Quidam enim eorum qui eum exposuere, aiunt nõ uetare Hippocratem quin dentur sorbitiones hoc modo affectis, sed plures sorbitiones, quum dicat: Quanto plura dederis, magis lædes. quasi non etiam alij quicunq; indigent sorbitionibus, non lædantur à pluribus, uel quasi non consequatur ad illum qui dicit: Quanto plura dederis, magis nocebis: putare ex paucioribus minorem fore læsionem. Veruntamen propter malum elocucutionis modum, sophistis datur facultas in ueniendi solutiones, & magis quando licuerit addere aliquid uel adimere, & scribendo transponere: quod in obscuris sermonibus facere consueuerunt. Statim enim in hoc aphorismo quidã ipsum exponentes, cõiunctionem & adijcientes, quod C alij sequentis aphorismi fecere principium, id huius finem constituunt, ut sermo ita se habeat: Si uero aluo non purgata dederis sorbitionem, quanto plures dederis, tanto magis nocebis: & quibus infra cruda deijciuntur, quanto uidelicet plura dederis, magis lædes. deinde aliud initiũ facientes scribunt, ꝙ ubi atra bilis inest, si plus, maior est morbus: si minus, minor. Plures uero expositores aliter exponunt & scribunt eo modo quo subscriptũ est: Quibuscunq; cruda infra deijciũtur, quoniam atra bilis inest: si plura, maior: si pauciora, minor est morbus. Dictum autem est antea quòd & aliæ quædam scripturæ sunt. licitum est enim in obscuris unicuiq; pro arbitrio scribere, cum nulla lex sit transcribentibus posita. Sæpius autem nõ propter D obscuritatem, sed propter sermonis falsitatem coguntur aliquid addere prius inuẽtis, aut adimere, aut scripturam transponere. ueluti exempli gratia in hoc aphorismo, cuius uerba primi expositores aphorismorũ, quorum unus est Herophilus, Bacchium dico, Heraclidesq; ac Zeuxis Empirici, in hunc modum scripserunt: Quibuscunque inferius cruda deijciuntur, atræ bilis sunt: si plura, pluris, si pauciora, paucioris. Quia uero hic sermo particulare quiddam explicat, dictus autem est tanquam uniuersalis, ideo præbuit dubitandi occasionem: Sed id quod dicitur, quantũ ad uerba attinet, nullam habet quæstionem, cum eorum scriptor uelit ostendere quibus cruda deijciuntur, in eorum in-

strumentis quæ concoquendi uim habent, esse atram bilẽ, ex qua refrigerata deterius concoquũt: modus incoctionis est qui à cruditate fit: cui flaua bilis contrarium agit. nam quæ propter eam incocta remanent, fumosa sunt. Quidam uero & hunc sermonem etiam de urinis dictum arbitrantur.

Excreationes in febribus non intermittenti- LXVI bus liuidæ, sanguineæ, biliosæ, & fœtidæ, omnes malæ. Cum uero bene excernũtur, bonum est, & per uẽtrem, & per uesicam: & ubi aliquid secedens steterit non purgatum, malum.

Et hic aphorismus supra scriptus est, hoc modo: Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, sanguineæ, fœtidæ, omnes malæ: sed si bene excernũtur, bonum est, & per aluum inferiorem, & per urinas. Si uero aliquid per loca excernitur quod non conducat, malum. Nos uero ipsum exposuimus in quarto horum commentariorum.

Corpora oportet ubi quis purgare uoluerit, LXVII fluida facere: & si supra, sistere aluum: si uero infra, humectare.

Et huius sermonis pars prior fuit in præcedentibus scripta, non adiecto uerbo supra, & sequentibus, quæ quispiã uolens adijcere hos in loco, rursus scripsit aphorismũ cum expositione perquam uerus esset. Quòd autẽ sit altera expositio uerior, quam nos multa experientia inuestigauimus, dictum est superius in † quarto commentariorum. habetur in secundo

Somnus, uigiliæ, utraq; modum excedẽtia, LXVIII morbus.

Et hic aphorismus in quibusdam exemplaribus fuit interiectus, q prius dictus est totus eisdẽ uerbis, præterq; in fine. hic enim morbus, illic autem malum scribitur, quæ scriptura est longe melior.

In febribus non intermittentibus si exterio- LXIX ra frigent, interiora uruntur, & febris habeat, letale.

Et hic aphorismus imprudenter scriptus est, cũ melius supra dicatur sine uerbis illis, & febris habeat. Nam cũ in principio dixerit, in febribus non intermittentibus, uana est rursus in fine sermonis adiectio, & febris habeat.

In febre non intermittente si labrum, aut na- LXX sus, aut oculus, aut superciliũ peruertitur, si non uideat, si non audiat, & iam debilis sit: quicquid horum fuerit, mors prope est.

Et hic aphorismus antea dictus est, his uerbis: In febre non intermittente, si labrum, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertitur, si non uideat, si non audiat, & iam debilis sit: quicquid horum fuerit, mors prope est.

A pituita alba, aqua inter cutem superuenit. LXXI

Quod dicitur, tale est: Quibus in uasis & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit aceruata, ijs aqua inter cutem (quę leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet) superuenit. A

LXXII Ab alui profluuio, difficultas intestinorum.

Ā communi uidelicet subaudire oportet, superuenit, abrasis paulatim intestinis, deinde in pfundum malo subeūte, atq; ita ulceratis. Prius uero in aphorismo legitimo melior scriptura est hoc modo: A syncera deiectione, difficultas intestinorū. & nos hunc aphorismum exposuimus in sexto horum commentariorum.

LXXIII A difficultate intestinorum, leuitas intestinorum superuenit. B

Et hic aphorismus est pars prius dicti, per hæc uerba: Qui lienosi à difficultate intestinorum corripiuntur, ijs superueniente longa difficultate intestinorum, aqua inter cutem superuenit, aut leuitas intestinorum, & pereunt. Nos uero ipsum exposuimus in sexto horum commentariorum.

LXX IIII A corruptione, abscessus ossis.

A communi hic quoq; subaudiendū est, superuenit. Vtrum uero ad ossis corruptionē ipsius ossis sequatur abscessus, uel carnis circūstantis, non manifestauit. Vtrunq; autem potest esse uerum.

LXXV A sanguinis uomitu, tabes, & puris purgatio supra.

In tabe, fluxio ex capite: in fluxione, alui profluuium: in alui profluuio, astrictio purgationis superioris: in astrictiõe mors. In pluribus exẽplaribus, & apud plures expositores scriptum est: In sanguinis uomitu corruptio. In quibusdam tamen exemplaribus hæc habetur scriptura: In uomitu sanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuisse collecta, & corrupte composita, ab illis præcipue aphorismis: In sputo sanguinis, puris sputum, & fluxus: quum uero sputum retinetur, moriuntur. C

Qualia fuerint uesicæ aut alui excremẽta, & ex carnibus, & sicubi alibi à natura corpus exierit, si parum, paucus est morbus: si multũ, multus: si ualde multum, letale est. LXXVI

Hic ultimus aphorismus in multis exemplaribus scriptus est, in quibusdam uero & alij adiecti sunt, eodem modo quo & illi omnes quos percurrimus ex legitimis ita fraudulẽter cõcinnati ut nõ nulli eisdem uerbis scribantur, nonnulli parũ euarient, nonnulli parua facta adiectione similes sint ijs quos scripsit Hippocrates: quare ne ipsos quidem duximus adijciendos. nam neq; hic nunc propositus aliquid plus nobis ostendit ijs quæ sæpius Hippocrates manifestauit. Sed et modus explicandi haudquaquam Hippocrati conuenit. Nam qualia uesicæ fuerint aut alui excrementa, redditione indigent. Summa tamen (ut dixi) uera est. nam si paruus sit à natura exitus in quauis parte, minorē morbum: si uero plus, maiorem: si uero admodum multus sit à natura recessus, mortalem debemus morbum iudicare.

CL. GALENI ADVERSVS LYCVM QVOD NIHIL IN EO APHORISMO HIPPOCRATES PECCET, CVIVS INITIVM, Qui crescunt plurimum habent caloris innati.

IVLIO ALEXANDRINO TRIDENTINO INTERPRETE.

VM in Hippocratẽ nulla in se cõflata hominum inuidia scripserit Lycus, tum cuicunq; collibitum hoc est, lõge adhuc minore eos onerandos inuidia existimo, si qui quæ perperam in illũ cõgeruntur crimina diluere ualẽs, ueluti apud utrorunq; libros in iudicio lecturos, defensionem paret: præsertim cum qui accusat, antequam ea quæ dicunt discendo percipiat, audacius agit, qui uero defendit, in ueteris magistri placitis exercitatus sit. commentarios itaque scripsit quidem Lycus Hippocratis aphorismos exponẽtes, utrobiq; aũt hominis placita male accipit, & cum reprehẽdere, & cum eorum quæ ab illo dicuntur, nonnulla laudare se putat, nec minus, in qbus contradictionem molitur. nam nec quæ ab eo laudantur inter Hippocratis placita ponũtur, uerum Lyci figmenta sunt, & per quæ contradicit aperte seipsum prodit, Hippocraticæ artis ne elementa quidem tenere: cui uero elementorũ scientia nõ adsit, multo is sanè minus artis illius, aut eorum quæ ab illa ueniunt tanq; syllabas nouerit. itaq; si primus ego, aut unus demum essem, qui censere Hippocratem dicerem ex calido frigido, humido ac sicco animantium constare corpora, minus fortasse audacter Lycum accusarẽ, quòd antecq; Hippocraticæ artis elementa teneret, librorũ ipsius scribere enarrationes aggrederet: neq; enim aut eos q alienis placitis nomen dedere, aut ne principia quidem artis

artis utilia agnoscunt, explanare aphorismos decet, sed quod ab ineunte ętate didicere, eius rursus probant, aut damnant placita. Lycus autem Hippocraticæ artis ignarus adeo est, ut quum primas cõmentariorum eius in aphorismos expositiones perlegissem, Deos tester omnes nõ potuisse mere liquæ libri parti percurrendæ animum adhibere, adeo mihi uisus est à ueteris magistri sententia aberrare. Cum uero amicorũ cuidam uisum fuisset, ut ijs quæ ab illo in aphorismo, in quo ait, quæ augentur plurimũ habent caloris innati, scripta sunt, aures accõmodarem, deinde alij etiam quampluri mi me hortarẽtur ut eius obiectionibus responderem, hac ductus necessitate scribere ista aggressus sum. sed quò facilius quæ ab illo dicuntur, & à nobis dicenda aduersus ea sunt, intelligant, qui ferre de hac re sententiã debent, præfari pauca quędam oportet. Calorem inesse nobis in aperto apud omnes est, utrum autem ex cordis atq; arteriarũ motu generetur is, an uero quemadmodũ connatus cordi motus est, ad eundem etiam modũ se habeat calor, diuersa de his sensere medici. Cæterũ si quis est qui perdiscere scientifice cupiat animantiũ cunctorum generationis primordia calidum esse & frigidum, & siccum, & humidum, unum is conscriptum à nobis librũ habet, in quo quid de hoc Hippocrates sentiat, explicamus demõstramusq;, cui quidem titulum fecimus De elementis secundum Hippocratem. ab hoc deinceps libri De temperaturis habentur, in quibus quænam corpora maiorem calidi elementi portionem, quæue minorem adepta sint, ostendimus, utq; hãc ipsam ob causam calidiora hæc, illa frigidiora natura facta sint. nam cum uniuersis nobis calidum insit elementũ à prima statim origine innatum, quam sortiti ex semine ac sanguine menstruo sumus: distamus tamẽ in uicem, quòd magis minusq; alius alio calidus reperiatur: sunt tamen latitudini huic quidam tanq; termini præfixi, quos ultra si temperamentũ progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire necesse sit. ut enim plus iusto refrigerati morbos contrahimus frigidos, sic cum extra sanitatis campũ excalfacti fuerimus febrem incidimus. quinetiam febrium ipsarum quædam exacte siccæ habentur, si cuti exquisiti ardores: quædã uero summe humidę, quod genus illę sunt, quas Græci τυφώδεις uel ἑλώδεις appellãt. Quòd si alicui uocabula hæc nõ admodum placẽt, aut res alias istiusmodi nomenclaturis notare consueuit, huic ego clarum oratione faciam quales esse humectas febres dicã, quum à prima statim die ægrotãtes sudant, sudoreq; ipso aut parum, aut nihil leuãtur, has ego humectas appello febres: siccas è diuerso eas uoco, in quibus sitis urget uehemens, ac scabra uisitur lingua, duraq; tanquam corium cutis, plurimusq; in uniuerso adest corpore squalor. Sunt & aliæ quædam febres totius corporis transpiratione tangẽtibus infesta, ut & pungi & morderi uideanẽ, quod ipsum etiam dupliciter fit. nam quod sentimus aereũ siccum interdum nobis, interdum humidum, ueluti A uapor quidam apparet, nec iam aliæ in sanis reperiuntur temperaturarum inter se differentiæ, quas à recta declinare temperie dicimus, quarumq; naturalem, quantũ fieri à nobis potest, intemperiem corrigimus, quæ non postrema est, sanitatẽ tuẽtis artis pars. Quæcunq; uero temperata natura corpora instituit, in his nihil se huiusmodi tãgentibus offert: quippe quę exquisita temperie constant, ut nec caloris defectum sentiant, quod senibus refrigeratisq; accidit, neq; uero excessum, quod his euenit, qui labore usi sunt nimio, aut æstiuo se soli diutius exposuere, ac multo sanè minus mordacitatis, aut molestiæ quicquã horum obtinet calor. Verum, ut quæ dicuntur apertius intelligantur, optime à nobis fiet, si in memoriam balnea reuocabimus, in quibus una cum sit temperatorum formula, multæ uisunt intemperies. una enim balnei intemperies ea est cum plus, quàm usus postulat, repertum id frigidum fuerit: altera quum ad molestiam usq; excalfactum sit: tertia cum nec frigiditatem eius, nec caliditatem damnantes, uapore tum repletum esse dicimus, hocq; illud nomine culpamus. Quis emẽ est qui nescíat, qui modo homo sit, temperatam sæpius nõ solum aquam reperiri, sed ad eundem etiam modum aerem atq; uaporẽ? sic etiam tẽperatus in ipsis balneis lapis est, per quem nec caliditate nimia, nec frigiditate, neq; ariditate, nec iam humoris redundantia culpata, uolutari possumus. Igitur quemadmodũ in aqua, lapide, aere, eodem modo in uapore temperata inest caliditas. Qui quoties balneum temperie hac prædituS repleuerit, qui lauãtur balneum quidem huiusmodi damnant, deq; eo quæruntur, non tamen frigidius id, aut calidius appellant. Quòd si huiusmodi etiam aliquid accesserit, duplici balneum culpa notãt, frigidum id esse dicẽtes uaporisq; plenum, quemadmodum rursus nimio cum uapore immoderate calidum. non tradamus itaque hæc oblitioni, neque præ nimia, quam nonnulli ostentant, sapientia, quæ uniuersim hominibus cunctis aperta sunt, destruamus. Verum quoties dicentem de animali audiemus aliquem, quòd huius temperatus calor sit, intemperatus illius, balneorũ recordati cum erimus, non erit ad diuersum quippiam dirigenda cogitatio, sed illuc, quo quicunq; communes notiones integras seruant, quotidie quum in alijs permultis, tum uero in his de quibus mentionem iam fecimus, balneis, dirigunt transferenda. calidum itaq; balneum esse inquiunt, ac frigidum: uaporis item plenũ, siccumue, atq; aridũ singulis his nominibus propriam rem aliquam significãtes. Est igitur præter hæc, quę retulimus aliud quoddam balneũ fumo plenum, et eo numerosissimarum specierũ, siquidẽ alius ex roboreis lignis, ex ficulneis alius, oleagineisue cõstat, ac pro unaquaq; arbore alius, atq; alius. sed his particulatim differẽtijs in præsentia nõ egemus. satis nunc sit, si uniuerso genere hoc unica nomẽclatura atq; intelligentia comprehenso fumidũ esse balnei aerẽ dixero, nihil hic nec calore illius, nec frigore dãnato, aut

aut etiam (si forte ita cõtingat) utrobiq; culpato, & quòd calidũ balneũ, & quòd fumidũ sit. uerum omissis iam balneis, age eorum, quæ quotidie domi nobis accidũt, recordare: quoties ędium in quibus degimus, nunc humiditatẽ, nunc uero frigiditatem nimiam, aut caliditatẽ culpamus. Num igitur ad eundem modũ domus aerem in magnis sub Cane caloribus damnamus, & cum repletus is fumo fuerit, an potius hic quoq; quemadmodum in balneis nonnunq; calore inter se nihil quidem distant? est autem horum alter hoc tantũ unum, nempe calidus aer, alter præter id fumidus etiam. ac calidus quidẽ aer lachrymas nunq; ciet, cum tamen fumidus, etiam si modice calidus sit, id semper faciat. Quam ob rem planũ hoc in loco aperte factũ esse arbitror, mordacẽ caliditatẽ, non quòd magis excalfaciat, uerum alia quadam re differre. Quo circa sæpenumero cum ad flãmam, quæ fumo caret, maximã, proxime accesserimus, adeo calescimus, propè ut aduramur, nullus tamen, quod eue nire in fumo solet, morsum sentit, nec lachrymas oculis mittit. miremur igitur si quis sit qui hanc in fumo quidem ac flamma differentiã deprehendat, in corporibus uero nostris interdũ quidem uehementissimam caliditatem nõ persentiat, qualis est flammæ, interdũ autem qualem fumi, mordacem infestamq;. nec sanè minore admiratiõe prosequamur, si quis animantiũ caloris intemperies, ijs quę in balneis domibusq; reperiuntur, proportione respondere nõ concedat. Ergo quẽadmodũ alius domus aer est fumidæ, alius calidæ solummodo: ad eundem opinor aperte modũ diuersus ab his est, in quo accensarum lucernarum multitudo sit, aut facis, quę fuliginem mittat. quo fit, ut fumidum alterum uocemus aerem, alterum fuliginosum, nimirum eum qui ex materia ad plenum perusta uenit. siquidem cum utrunq; flammæ excrementum sit, hoc est inter fuliginem ac fumum discrimẽ, quòd fuligo terreæ est materiæ ad plenum perustę exhalatio: fumus nec; ex perusta, aut terrea, uerũ ex semiusta, excę humida terreaq; substantia composita materia fit. Quicunq; igitur in Hippocratis placitis legitime uersatus fuerit, is demũ didicit eius, quam medici omnes usitato iam uocabulo sensum latentem transpirationem appellãt, qua difflantur corpora, aliam quidẽ talem esse qualis uapor est, a D liam autem qualis aer siccus, atq; aliud esse, quum quæ uideri possunt, exeunt humiditates.

Desiderantur quædam.

Hæc sunt quæ attulit Lycus uerba, dum probare nititur, nihil aliũ ab alio differre calorem, quæ iam non quidem dum à nobis refellantur, expectant, cum ipsa sponte sua corruant. quid enim tandem ait? Calor qua calor intelligitur, nullam obtinet cum calore alio differentiam. si igitur nihil oratoni appositum significat hoc qua calor intelligitur, subtrahamus inde penitus id: sin aliqd notat, aperte calorem à calore secundũ quidem hoc minime, sed secundũ aliud tamen aliquid distare monstrat. nam si nulla ratione differt, quorsum attinuit uerbum qua addere. sin alia quidẽ ex parte differt, hæc non differt, secundũ id quod differt differentiæ intelligantur. si namq; secũdum quod unumquidq; dicitur, tantummodo cõsideretur, iam rerum omnium discrimina tollas licet. animal quatenus animal est, nihil ab alio distat animali: plãta quatenus planta, nihil ab alia distat planta: arbor quatenus arbor, nihil ab alia differt arbore. nũ propterea animalium differentiæ non sunt, uolatile, pedestre, natatile, aquatile, terrestre, aereũ, aut mortale & immortale, aut rationale & irrationale, aut domesticum & syluestre, aut timidum & audax, aut aliorum quæ scimus discriminũ unumquodq;? nam quid attinet plura referre? Sic etiam inter plantas arbor aliud est, aliud frutex, aliud spina, herba B aliud, suffrutex etiam aliud. an potius cum animalia omnia quatenus animalia nihil inter se distent, tamen has quas modo retuli, uniuersas, ac præter eas permultas etiam alias animalis esse differẽtias uere quis dixerit. nec iam aliter dicendum de plantis. neq; eñ planta à planta eo distat, quòd hæc quidem rationalis sit, illa irrationalis, neq; quòd uolatilis hæc, pedestris illa sit, neq; uero secundum aliquam earum quas modo enumerauimus, differentiam. quemadmodum sanè nec animal ab animali differt, quòd hoc quidẽ frutex sit, illud spina, hoc arbor, illud herba, hoc suffrutex, illud cedrus, uerum plantarum potius generi huiusmodi attribuitur sectio. Quinetiam morborum differentias Lycus ipse plurimas colligit. atqui morbus à morbo C quatenus morbus, nihil differt, sicuti nec symptoma à symptomate, quatenus symptoma, horum tamen nihilominus differentias scribere aggreditur Lycus, sicuti lateralis etiam doloris, ac aliorũ morborum omnium. atqui laterum dolor, qua dolor laterum, à laterali dolore alio minime distat, cum tamen inter hos alius sit, qui dolorem ad iugulum usque, alius qui ad præcordia extẽdat. ad eundem modum alius est, in quo infectum colore aliquo sputum uisitur, alius huic oppositus, in quo nihil expuitur, qui ἄπτυος à nonnullis uocatur, id est, sputo carens, aliæq; præterea differentiæ plurimæ sunt, secundum quarum diuersitatem diuersam etiam esse curationem contingit: quas tamen ipsas, ac febriũ præterea ipsarum differentias nobis nititur Lycus tradere. atqui siue illæ ob caloris redundantiam, siue ob qualitatis mordacitatem fiant, febris cũ febre, qua quidem febris est, nulla cõstituetur differentia. Quãobrem orationem inerudítam adeo perquirit Lycus, ut non sentiat artes se inde plane omnes euertere: siquidem in rei uniuscuiusq; differẽtijs noscendis artes cõsistunt, de quo Plato etiã in Philebo prolixius inter ipsa statim libri initia disseruit, nec ab illius discesserũt opinione Aristoteles, & Theophrastus, et Chrysippus, & Mnesitheus, ac nullus quidẽ est, qui non eadẽ in opere De arte differat de hac oratione. uerba porrò quæ primũ de artium cõstitutione Plato attulit, ad hũc se habent modum: Socrates. Vna quidẽ quæ ore ẽgreditur in nobis uox est, ac multitudine rursus infinita

infinita tum omnium, tum uniuscuiusq;. Protar- A
chus. Quid ni? Soc. atq; ex horum neutro sapientes reddimur, neq; eo quòd infinitum illius scimus, neq; uero quòd unum, uerum quod, quot, qualiaq; ea sint nouerimus, id est demũ quod nostrum unumquenq; grammaticum reddat. Prot. uerissime dicis. Soc. nec iam musicũ quod faciat diuersum ab hoc est. Prot. quonã modo? Soc. uox utiq;, ꝙ ad artem illam attinet, una in ea est. Prot. Quid ni? Soc. ponamus autem duo, graue, & acutum, ac tertium præter hæc æquitonum, an aliter tibi uidetur? Prot. ita censeo. Soc. nõ tamen propterea edoctus adhuc probe musicam fueris, cum hæc sola sciueris, nec nisi ad plenum, (ut ita dicã) ea teneas, quicquam egeris. Prot. nõ sanè. Soc. ue- B rum id tum amice assequere, cum uocis, quod qui dem ad eius spectat grauitatẽ acumenq;, quot sint numero interualla, ac qualia, & interuallorum terminos apprehenderis, tum quæ cunq; ex his ipsis factæ compositiones fuerint, quas, cum qui ante nos fuere perspexissent, nobis, qui illos sequimur uocandas reliquere harmonias. Nec minus in corporis rursus motionib. alias inesse huiusmodi affectiones censent, quas ipsas numeris dimẽsas oportere aiunt rythmos, mensurasq; appellare: simul etiam illud intelligendum, ad hunc esse modum in re omni de uno ac multis insimul cõsiderandum. cum enim hęc ipsa hoc apprehenderis pacto, tunc sapiens euasisti: cumq; rem quamcunq; aliam hoc modo cõsideratam tenueris, sic demum in hoc factus prudens es. ac sanæ quidem mentis auditori- C bus satis hæc fuerat ex Platone audijsse pro artiũ uniuersarum cõstitutionis indicatione. neq; enim fieri potest, ut uel solius rei artifex quis sit, nisi rerum prius differentias teneat: non tamen ab re fuerit, si quemadmodum Plato non cõtentus sola sermonis summa in exemplum præter hæc claritatis gratia addidit, grammaticam ac musicam, ita nos exemplum quoq; afferamus, unum artis quidẽ pictoriæ, sed eius quæ subiecta illi sit, colorum materiæ. nempe enim hoc etiam in loco affirmemus licet inter colorẽ & colorem qua color est, nullum esse discrimen, excę hoc uniuersas eorum differentias tollamus, id quod Plato etiam tandem ipse in Philebi notauit principio. cũ enim uoluptates di- D stinxisset Socrates, nec eas, qui cum eo differebat inter se distare omnes concederet quatenus uoluptates sunt, simillimasq; esse illas diceret, huic istius rationi uerbis his obuiã it Socrates. etenim inter colorem etiam & colorem ὁ uir diuine secundum hoc nihil distat, quatenus quidem color horum unusquisq; est, omnes tamẽ albo nigrum præter id quòd diuersum ab eo sit, etiam contrarijssimum esse scimus. quin etiã figura omnis cum alia secundum idem genere una est, illius tamen partium quædam oppositissimæ sibijnuicem sunt, quædam diuersitatẽ inter se obtinent infinitam, ac permulta etiam alia sic se habere comperiemus. quare noli fidem rationi huic adhibere, quæ unum contrarijssima omnia faciat. hæc sunt ferme eius de coloribus ac figuris uerba. in ꝙbus uero de uoluptate disputat, sic habent: Voluptate quidem affici dicimus & proteruientem, & modestum, nimirum hoc ipso quòd modeste agit, uoluptatẽ etiam sentire insanum dicimus, insanarumq; opinionum, ac spei plenum, ac prudenter agentem, eo ipso ꝙ prudenter agat, nec sanè merito pro insano habeatur, si quis uoluptates has similes inter se esse utrasq; dixerit. Cæterum quemadmodũ uoluptatum differentias uerbis his Plato breuib. demonstrauit, plenius autem eas per uniuersum librũ exposuit, sic artiũ in duobus libris discrimina explicuit, sophista ac politico. Quid igitur? Scientiarũ ac uoluptatum differentię erunt plurimæ, ac colorum præter hæc, figurarumq;, uocisq; tonorũ, tum etiam ætatum, horarũ, regionum, morborum, rerum deniq; aliarum omniũ, in solis uero calidis, aut nullæ omnino erunt, aut quæ cognosci ab hominibus non possint? Cæterũ Lyci ratio hæc unius (ut ipse quidem existimat) caloris, re aũt uera rerum aliarum omniũ differẽtias tollit, siquidẽ rationis uis huius eodem omnibus modo cõuenire potest. eadem enim de humoribus quoq; ipsis deinceps dicam, nimirũ nihil eos distare inter se quatenus humores sunt: in quo uero insigniter præter alia peccat, hoc est, ꝙ artes etiam uniuersas de medio tollit, quippe quæ ex specierũ constituanť differentijs. & Plato quidẽ, cum prius de artiũ constitutione in summa dixisset, exẽplo deinceps rationẽ aperuit, dum ostendit quemadmodũ cognitis demum constituať uocũ differentijs grãmaticæ ars. at Lyci ratio tum hanc, tũ cum illa pariter musicã tollit, aliasq; pręterea omnes, dum uidelicet uocis huius, quatenus hoc aliquid intelligiť unicam censet esse differentiam. uideto igiť quomodo prius quidẽ grammaticam artẽ, deinde uero alias quoq; omnes ratio ipsius tollat. Impossibile uideť mihi, ac nulla fieri ratione posse, uocẽ hanc quatenus intelligiť consideranti, ut cum alia uoce secundũ quidem pronũciationem ipsam, differentiã habeat, cum tamen proprietate quadã differat, nẽpe qualitate, quæ in pronunciatione poniť. Quæ sanè ratio eadẽ undecũq; est, atq; illa quę inter prima Lyci uerba scripta est, ijsq; ipsis illius uerbis omnib. cõstat, uno tãtum coloris uocabulo in uocis nomẽ mutato, ut si ualida illa futura, hæc quoq; sit. at ualida hæc nõ est: neq; igiť illa erit, nisi forte Lyci populares uocẽ ε, non iam diuersam ab ο esse existimauerint, uocẽ aũt ο ab ω differre. sin has quoq; ipsas diuersas inter se esse fatebimur pręterquã has α ι υ, tum reliquas quascunque literas, hę quidem quatuor & uiginti erũt. quæ uero illarũ differẽtias nouit, ars est grammatice, sicuti musica quoq; ipsa uocum acumẽ, ac grauitatem callet, quas tamen ipsas quoque nihilo sanè minus Lyci ratio tollit. uox enim quatenus uox est, à uoce non discrepat, quum uocis tamen mediæ sonus sicuti extenta mediarum tono acutior, ita eius quæ prope mediam est tono grauior sit: ac rursus inter has ipsas uocis extentæ sonus tono subprincipalis mediarũ acutior, eius uero quæ

prope

prope mediam est grauior sonus hemitonio tertiæ A diuisarũ, horumq; deinceps acutiores alij, alij grauiores, atq; alij deinceps, quousq; ad acutissimum omnium, grauissimũq; sonum perueniamus. Quæ sanè omnia non animaduertit à se optimus Lycus tolli, dum dicit, impossibile, mihi, nec ulla ratione fieri posse uidetur, calorem hac certe ratione consi
* derãti qua intelligitur, nempe secundum calefactionem uti ab alio item calido differat. mirum uero, ni dum inter colorem quoq; qua color est differentiam esse ullam negat, pingẽdi artem de medio tollat, quæ rubrum, album, nigrum, flauum, atque alios id genus colores sub oculos ponit. magis sci licet persuadebit, quæ de coloribus affertur ratio, quàm quæ dicta est de calido. calidum enim à calido distare quidem, non tamen alterum alteri con- B trarium esse dicimus: colorem uero à colore nõ distare solum, sed etiam albo oppositissimum esse nigrum. Dicet hic Lycus, quo nam tãdem fieri modo potest, ut color qua color intelligit̃ colori contrarius sit? et uere quidem, (ita me Diis ament) existimabit, colorem, quod quidem ad colorem attinet, colori contrarium nullum esse. uerumtamen quemadmodũ uerum hoc est, sic etiam illud, nempe nigro album nõ solum differre, sed hactenus etiam differre, ut cõtrariissimũ illi sit. & quonã tandem pacto fieri potest, dicent fortasse ij, qui Lyco omnia deferunt, ut idem unũ simul ac contrariissimum sit, sicuti in nigro et albo. quibus hoc saltẽ dicemus, ut siquidem impossibile eis uidetur idem simul cum nigro album esse, simul etiam illi contra C rium, alterum horum eligãt. Nam Plato, quemadmodũ sanè & Aristoteles & Theophrast. fieri posse existimat, alterius ab altero cũ genere idẽ sit, tantam tamen habere speciei differentiam ut contrariissimum ei sit. at ij, si non sermonem uerum esse utrunq; censent, manifestiorem eligant. porrò manifestius est, quãto id etiam magis apud omnes in confesso est, nigro contrarium esse album. quòd si uerum hoc est, uerum autem sermonẽ utrunq; esse posse negant illi, & qui nigro contrariũ esse album dicit, & qui idem, non sanè recte existimant, cum à nigro quatenus color est, nihil differre album dicunt. Atq; is quidẽ qui in Platonis libro cum Socrate unà disputat, uenia fortasse dignus sit, dum à dissecanda in differẽtias uoluptate Socratem pro- D hibet. nusquam enim istiusmodi adhuc inueniebatur liber, qui fieri posse doceret, ut tametsi multa multis genere eadẽ essent, eousq; tamen differrent, ut contrariissimã sibijnuicem speciem, naturameq; obtinerent. cum uero scriptus aliquãdo à Platone Philebus sit, in quo rei docet ueritatem, siquidem librum hunc Lycus nunquã in manus legendum sumpsit, hominis doctrinam suspicio, sin quum legisset, nõ intellexit, tamen ingenij perspicacitatem demiror. quòd si postquam intellexisset, persuasus inde nõ fuit, felix eius iudiciũ agnosco. prò deum immortalem, reperietur aliquis, qui dialectica ipsa ne à limine quidem salutata sermones interroget: Græcum tu aliquem inuenias medicum, gramma

nihil uidetur inter humorem & humorẽ discrimi- A busta materia exiliunt particulæ, quàm densitate nis esse, quatenus quidẽ humor est. scirem igitur etiam, ac raritate, tum quòd semustæ hæ sint, illæ perlibenter cuinam tandem rei differentiæ conue- uero ad plenum aduste, tum uero in uniuersum, q niãt hæ, dulcis, acidi, acris, amari, salsilaginosi, sal- hæc magis, minus illa correpta igne sint. cum igsi, acerbi, austeri, astringẽtis, pinguis. nam si humo tur tanta in his differentia appareat, tum uero qui rum differentię nõ sunt, erunt fortasse aut uocum, illa excepit aer interdũ magis, interdum etiam miaut colorum, aut odorum, aut tactu notę hæ nobis nus cõcalescat, arbitror diuersitatem necessario in fient, cũ præter hos sensus teneamus alios nullos, gentem, ac nõ paruam esse flammæ differentiam: sed quinque in uniuersum sint, gustus, auditus, ui- nam mistionis inæqualitas est, quę differentiarum sus, olfactus, tactus, & ut res alias sensibiles sensi- faciat multitudinem. Cæterũ quemadmodum tebus alijs, sic humores gustu dignoscamus. porrò si mere de igne pronunciauit Lycus, ad eundem ecuti in humoribus differentiæ insunt multæ, sic e- tiam opinor modum aberrat, cum postquã triplitiam in sensibus, qui tamen, qua sensus sunt, nihil citer calidum multum accipi dixisset, unũquodq; discrepant. uerum Lycus egregie scilicet in dialec- significatorum enarrat. Etenim aliter calidum intica instructus, non permittet, ut aut humorum quit multum secundum substantiam, aliter secunquas diximus, differentias collígamus, aut sensuũ, B dum qualitatis intẽsionem accipitur, atq; aliter sequas tamen nouere omnes, aut etiam colorũ, nem cundum functionis propriæ robur. sed nec crescunpe album, nigrũ, fuscum, flauũ, fuluum, rubrum, dum substantiã multum inesse in his qui crescunt, puniceum, cœruleum, quando nec color à colore calidi, utpote in exigua corporis mole, neq; secun quatenus quidem color est, distat. Delirant itaque dum qualitatis incrementum, quando calidius q̃ medici pariter ac philosophi omnes qui putant co- quod in uigentibus ætate sit, haudquaquam appalorum quidem eas esse differẽtias, quas diximus, reat, in solo tamẽ functionum propriarum robore humorũ autem acidum, amarum, acre, tum quas- eorum qui crescunt excedere calidum cõcedit, imcunque paulo anteretuli, sicuti ipsorum quoq; sen- proprie tamen dici. sunt porrò quibus hæc ostensuum, cum nec color à colore, quatenus color, ne- dit plurima eius uerba: uerũ ego more meo factoque à sensu sensus, neq; ab humore humor discre- rus uideor, si quod in superioribus feci, nunc quo pet, quo sanè pacto nec à febre febris differt, quip- que faciam. nam & illa complura cum essent, non pe nec à calore calor distat. Ergo planè desipiunt omnia adscripsi, sed opportunissima quæq; elegi. medici quicunq; febriũ differentias tradidere, mul- Ad eundem igitur modum nunc quoq; faciamus, tas, ardentem, lipyriam, hepialam, typhodem, pe- ac quæcunq; ex illis ad propositum maxime con-
C stilentem, hemitritæam, quotidianam, tertianam, C. ferre uidebuntur, exaremus hic. Et alterũ quidem quartanam. Quin Lycus etiam ipse febrium alibi sermonem hoc concludamus fine. Nunc ad relidifferentias scribit sicuti aliarum quoq; rerum fere quum transeamus, etenim meminisse debetis duomnium. Quid igitur in mentem illi uenit, ut nũc plicem me statim ab initio proposuisse quæstiodissectionis in proprias cuiusq; differentias obliui nem. alteram an recte Hippocrates uerbum innatum addiderit, alteram an recte dictum ab eo sit, sceretur? adeo ut nec in succenso ex paleis igne, cu plurimum inesse ijs qui crescunt, caloris, atq; alteiusmodi ad fabrefaciẽdum aurum uti solemus, ul- ram quidem quæstionem quum absoluerimus, ad lam inesse differentiam existimet, qui tamen ab ijs eam quæ restat, ueniamus, incipiamusq; disquiqui materias diuersas sortiũtur, differt. nam tamet- rere an dictum recte sit, plurimum in ijs qui crsi ab igne ignis, duntaxat qua ignis est, nihil differescunt caloris inesse. Itaque in comparatione alterat, maioris tamen ac minoris ratione differt, cum rius calidi cum altero tria sunt quæ in disquisitiofieri possit, ut alius alio uehementior, infirmiorq; nem ueniant, plurimumq; inter se distantia. primũ ignis sit. & eum quidem qui ex paleis confit esse quid sit, plus aliud alio calidum esse: alterum quid, inualidissimum arbitratur, ad aurumq; conflan- aliud alio calidius: tertium quid aliud alio calidũ dum appositum ait: liquefieri enim ac diffluere, si ualidius. si quis igitur à nobis quærat, cuiusmodi
D uehementiorem experiatur flammam. enimuero D sit quod plus aliud alio calidum est, quod tale prooptime Lyce, dixerit fortasse ei quispiam, si quo- portione sit respondere debemus: quomodo etiam modo flammæ generentur naturales philosophos interroganti, quale nam sit, quod alterum altero quærentes audijsses, earum opinor differentias in- plus humidum est, respondebimus. nam quemadtellexisses. itaq; nos quàm poterimus breuissime, modum hic interrogatio primũ in id quod dictum præcisum sermonem tibi de his nõ paruum explicabimus. uidisti opinor materiæ quæ comburitur, est, tendit, par est ut nihil respondeamus aliud, q̃ extra lationem fieri quandam particulis inter se di- hoc unum, nempe id quod substãtia superet, siquisperſis, quas inter aer quidam interceptus necessa- dem plus humoris amphoram dimidio continere rio quidem concalescit, non tamen exiguam obti- dicimus: ad eundem etiam in calido modũ, siquis net secundum magis minusq; differentiã, tum cor- hac eadem interrogatione perquirat quale nã sit, porum quę sursum feruntur, nõ in unaquaq; flam- quod plus altero calidũ est, nihil sanè aliud responma æqualia uisuntur spatia, quo etiam modo exha- dere conueniet, quàm quod substantia plus sit, nilationis natura ipsius diuersa est. uerum tam mag- mirũ eo quòd plus in eo substãtiæ sit, & maiorem nitudine & paruitate inter se differũt, quæ ex com- capiat locum: ac nihil sanè prohibet, ut in eodem

& plus insit calidi, & minus tamẽ caloris, æque ac humidum, quod plus substantia est, minus tamen esse diffusum potest. Ergo ad interrogationẽ hanc recte hoc pacto respondebimus. Rursus cum hoc quæritur, cuiusmodi sit quod alterum altero calidius est, recte dicemus quod intensiore caliditate est, etiamsi in minore substantia reperiatur. quemadmodum enim cum quis interrogat, quale nam sit, quod alterum altero candidius est, nõ sanè perperam respondemus, cum quod qualitate candida intensiore sit dicimus, quo sanè modo, niuem, etiamsi exigua eius sit quantitas quocunq; alio albo candidiorem esse affirmamus. sicuti quoq; ad interrogantẽ qualenam sit quod altero humidius est, recte respondemus, quod fusum magis sit, uti aqua melle ac pice humidior, etiamsi exigua admodum aquę substantia sit, mel autem & pix longe uincãt. sic etiam de calido interrogati quale sit quod alterũ altero calidius sit, recte respondemus, quod caliditate intensiore sit, cuiusmodi ignis habetur, licet in exigua id substantia consideretur: alterum autem quod cum hoc comparatũ tepidius calidum est, maiorem quàm hoc sortitum substantiam sit, & hoc quidem pacto ad hæc respõdemus. ei uero qui quærit qualenam sit alterum altero ualidius calidum, non eadem erit sicuti prius, parata responsio, cum neq; quod caliditate intensiore sit, neq; quod in substãtia spectetur maiore respondere debeamus, sed quod operis perfectiõe excellat. Cæterum quod dico ad hunc se habet modũ. multa uisunt caloris opera, quippe quod alia fundat, alia congreget, ac ualde plurima transmutet, atq; (ut priuatim dicamus) in corporibus nostris, alimentum in uentriculo concoquit, atq; intestinis, confectumq; id in corpus deducit, ad ipsumq; immutat, nostrisq; inolescere id corporib. facit, concoctione nimirum, atq; augumento. Ergo alterum altero ualidius dicetur calidum, quod ista præstare magis poterit, atq; hoc non id semper est, quod aut qualitate intensiore sit, aut substantiæ plus habet. sæpius namq; minore prædítum substantia, ac caliditate minore perficiẽdo operi efficacissimum reperitur. sicuti enim antea dicebamus, non quod intentum maxime, sed quod maxime commensuratum sit, ut propriũ nobis opus præstet, ualidius est, quando quod insigniter calidum fuerit, interdum etiam nocumẽtum operi inferat, cuius rei satis esse argumento possunt quę prius de calidi proprietate exposui. Cũ hæc ita se habeant, sintq; tria, sicut prius diximus, quę in comparatione alterius calidi cum altero, in disquisitionẽ trahantur, hocq; in loco Hippocrates quæ crescunt, plurimum habere calidi innati dicat, de tribus unum fateamur necesse est. aut enim proprie uoce hac usus falsi aliquid dixit, aut simul et male uoce hac utit̃, & falsi aliqd dicit, aut ut uerũ aliquid dixerit, uoce tamen usus falsa sit, necesse est. nam si plurimum in ijs qui augentur secũdum substantiam inesse calidi dicat, ueluti si quis plus q̃ amphora cõtinere humidi dixerit, qd̃ duplo maius uas sit, uoce usus quidẽ prohæc

hæc Lyci uerba: plurima illa quidem, sed quæ nihil præter ea quæ nos ante diximus, explicent. si namq; substãtiæ commensurata mole plus esse in ijs qui crescũt calidi Hippocrates ait, falli eum opinatur, propterea quòd manifesto minus in pueris spectet corpus: quòd si id dicat, quod calore intensiore sit, huic rursus apparẽtia obstare ait. sin quod opus ualidius præstat, uere quidem hoc dici concedit, uoce tamen illum non recte usum fuisse affirmat. non em̃ plus oportuisse, sed ualidius ad opus perficiẽdum dicere eorum qui crescunt, calidum. Verum uidero optime Lyce, dicet hic fortasse aliquis calumniæ eius in Hippocratẽ apologiam meditans, ne uana quę dicuntur sint. Iam primũ enim calidum quod secundũ substantiam est, non absolute ita corporis uniuersi mole dijudicat̃, uerum, quemadmodum ipsemet aliquando Lycus alibi dixit, maximum esse hominis cerebrum affirmans, nõ quidem accepta absolute magnitudine, sed habita potius animalis cum animali proportione. ergo sicuti paruulũ adeo puerum, maius habere elephante maximo cerebrum affirmat, non sola habita corporis magnitudinis consideratione, sed adhibita præterea proportiõe, sic etiam fecisse illum in calido corpore oportuit, examinatione antea facta corporum quæ in nobis sunt, quodnam innatum sit, id est primogenitum, quod ἀρχήγονον uocant. siquidem ipse etiam nomen hoc scit & in Hippocratis libris scriptum reperiri, & pro eo accipi corpore, quod primitus generãdis adsit, id est, ex quo primam sortiũtur generationem: quod quid aliud quæso sit, q̃ sanguis menstruus semenq;? Ego certe nihil noui præter hæc tertium. Quoniam autem corporis in ijs quæ generantur, substantia ex his constat principijs, quæ prima exacte fuerit constitutio, non ex pluribus ijs quæ diximus, sed ex solis corporibus constabit, quanquam cur primam exacte dico? Si namq; qualis ab Hippocrate exposita sit dierũ sex genitura recordabimur, innatum adhuc in illa corpus permanere dignoscemus, cũ antequam aliqua ossis, aut uenæ, aut arteriæ, aut nerui, aut cartilaginis, aut ligamenti in fœtu natura appareat, unum ei corpus calidum innatũ adsit. Sanguinis enim grumo persimilis, molliscq; caro, ac effigie carens, primum fœtus excipit effigiationem, tanquam sanguinis uibices, ut Hippocrates nominat, continentẽ, ex seminis substãtia ipsa, cum candor ei adsit. fiunt deinde ob multã, & quę assidue fit, mutationem ossis lineamenta quædam ac cartilaginis, & ligamenti, & nerui, & arteriæ, & uenæ, quo quidem tempore innatus adhuc perseuerans calor fœtus ipsius corpus est. uerum quo magis magisq; crescit fœtus, eo sanè minus redditur calidum illi innatum corpus, quòd nihil quàm sanguis semenq;, aliud est. Corporum uero acquisitioni uarietas accedit quædam, cum eorum quæ enumerauimus innatum animantibus nullum sit, sed acquisititia omnia habeant̃. Quòd si fieri posset ut totum aliquando animal ex ossibus, aut neruis cõstaret, hoc sanè modo innatus deperderetur calor. Nunc fieri quidem hoc nõ potest, ut tamen maior ossium, cartilaginum, ligamentorũ, neruorum, arteriarumq; substantia sit fieri potest. Quam etiam ob rem quæ extremã senectutem agunt animalia, cum sanguineæ naturæ minimũ obtineant, tota ferè ex solis ossibus, neruis, membranis, ligamentis, arterijs, uenis, cartilaginibusq; constant. nam inter animantis partes sola est caro quæ sanguinea sit, quam quę consenuere corpora minimã in se cõtinent, & eam tum sanguine prædítam exiguo, tum duriorem, aliarum uero partiũ quæ sanguinea sit nulla est. Connati igitur corporis quod ab efficacissima, quæ in eo est qualitate innatũ calidum appellatum fuit, non absolute ita metiri magnitudinem oportet, sed facta potius cum non innatis comparatione, eorum inter se inspicere proportionem debemus. Quemadmodũ enim in balneo uaporem, siue fumum malis, multum, aut huiusmodi esse aliquid dicimus, non ita absolute ad domus referẽtes magnitudinem, sed ad proprium potius balnei aerem. ad eundem etiam in homine modum, aut multã, aut paucam esse innati caloris substãtiam dicemus, facta cum non innatis corporibus comparatione. ut enim cuncta in infantibus sanguinolentissima reperiũtur adeo, ut in ossibus quoq; nonnihil huiusmodi appareat, contra in senibus sit, ut exanguia maxime cũcta sint, usq; adeo ut caro quoq; huiusmodi sit, quam etiã ipsam minimo prædítam sanguine obtinent. corpus porrò calidum innatum sanguis erat. quare ex his colligitur, et ijs qui crescunt plurimum inesse corporis calidi innati, & ijs qui consenuere, minimum. sic etiam semen quod ex serosa humiditate, ac spiritu qui in ea est, constat, in his quidem qui consenuere, exiguum admodũ est, at in horum qui crescunt corporibus, plurimum: atq; inter ipsos in his potissimum, qui nati nuperrime sunt, quemadmodum in cõmentarijs De semine demõstrauimus. Num igitur ambiges, an eorum qui crescunt facile absumatur, atq; diffluat corpus? atqui in cæteris non temere fugit, aquam calidã, aut oleum, aut si quis est alius id genus humor exiguo temporis interuallo per halitum digeri totum, id quod neq; in terra notari, neq; in lapide potest, nec iam in alijs, si qua frigida & sicca natura sunt. nam ut duæ sunt in uniuersa rerum natura, quæ per halitũ facile digerantur qualitates, caliditas atq; humiditas, sic ediuerso quæ perdurent duæ, siccitas ac frigiditas. Quã ob rem nihil uideri mirum debet, siquidẽ puerorum ob humiditatem & caliditatem facile diffland̃ corpora, senum uero non facile, ut qui à frigiditate & siccitate coagmentata substantiam obtineãt. Quare quę in te dici rectius possent, alteri obijcis Lyce optime. Certe principale documẽtum quoddam, quod nullus, qui modo legitime introductus in disciplinas sit, nescit, uisus es ignorare. nam multam substantiam, quæ simplex sit, corporis quidem diiudicat moles, at quæ ex diuersis componitur eorum quę immista sunt, proportio, sicuti cerebrum etiam, aut aliarum partium aliquam, ad quem sanè mo-

nè modũ ĩ quoque qui uinum aqua bibendi causa miſcent, aut uini, aut aquæ eſſe plus, aut horũ neutrum ſuperare dicunt, cum forte commiſta ita temperate ea fuerint. Tam uero obſtupidus nullus eſt, ut cum ad uini dolium aquæ heminam addiderit, plus eſſe in dolio aquæ dicat quàm in paruo poculo ſit, cum uerbi gratia ex tribus qui in eo cõtinentur cyathis, unus aquæ, reliqui autem duo uini fuerint. Lycus porrò ipſe medicamẽtum quoq; quod tetrapharmacum appellant ex cera, adipe, pice, ac reſina æqua omnium portione conſtans, non plus continere opinor picis dicet, ſi quis duplam illam iniecerit. Verũ hic quoq; iubebit nos animaduertere, utrum tetrapharmaco medicamento plenum dolium totum ſit, an uero paruum aliquod uaſculum, ac deinde plus in dolio ineſſe picis dicet, q̃ uaſculo, etiã ſi in altero æqua omnia portione inſint, in uaſculo autem picis ad alia duplũ ſit. Quòd ſi igitur omnia huiuſcemodi errata cũ cætera non poſſint, ſecundũ proportionem, ac miſturam multum diſcernit, quod ſimpliciter ita ſecundum communem menſurãdi modũ dicitur, nõ ſanè ad eum ſe res modum habet, quemadmodum Hippocratem Lycus reprehendit nam tam eſt in ĩs qui creſcunt caloris innati ſubſtantiæ plurimum ad aliorum uidelicet proportionẽ, quàm etiam unà cum hac, qualitatis, ſiquidem à ſubſtantijs ſeparari propriæ qualitates nequeunt, uti ſanè nec facultates. atq; ad hunc modum ſi in tetrapharmaco plus iniectum facta ad alia proportione, picis fuerit, non eius tantũ ſubſtãtię, ſed etiã qualitatis, facultatisq; plus ineſſe dices, ob idq; humorem etiam, quicunque is picis ſit, auctum eſſe. Itaq; planum factũ eſt, ſecundum tria quæ Lycus ſcripſit, multi ſignificata, tã in tetrapharmaco plus ineſſe picis, dici poſſe, quàm caloris innati in animantibus. Atq; hoc in his, in quibus quæ admiſcentur, tota inter ſe non cõtemperantur, manifeſtius fit, nempe ſecundum tres, quos Lycus retulit modos, plus alterum altero eſſe dici, ſicuti ſanè in hoc, quod inter uſitatiſſima eſt, medicamento, ex iride, ariſtolochia, orobi farina, ac thure, æquo omnium pondere confecto, poterit quis, cæteris æquis ex his unũ aliquod triplicatum immiſcere: ut ariſtolochiam uerbi gratia, in qua miſtura dici uere poterit ariſtolochiam & ſubſtantia, & qualitate, & efficacia reliqua exuperare, atque huius ineſſe plus. idipſum de balneo quoq; pronunciare licet in quo nõ ſolum contemperatus inſit aer, ſed etiam fumi uaporiſq; aliquid accedat, ex quibus interdum fumi, interdũ uaporis plus eſſe continget, quomodo etiam naturalis nonnunquam balnei aeris plus. porrò abſolute ita pronunciatum plus ſecundum ſubſtantiæ intelligimus exuperantiam, cum qua unà qualitatem, & quæ ab hac fit, efficaciã augeri neceſſe eſt. ſuppo-
namus igitur maiorem reliquis duobus fumi ſubſtantiam reperiri, recte hic fumi ipſius qualitatem etiam, ac efficaciam maiorem eſſe dicemus, quum tamen in cõfeſſo ſit qualitatem qualitate maiorem non effici, ſed uehemẽtiorem, ſicuti nec minorem, ſed imbecilliorem. uerum is uocabulorũ uſus tam in uniuerſa uita, quàm in artibus omnib. frequentiſſime uſurpatur. Qua in re quid attinet aliorum mentionem facere, cum manifeſtum orationi noſtræ à febribus etiam ipſis ſumere teſtimoniũ poſſimus, quas nunc maiores, nunc etiam minores factas eſſe dicentes quotidie audire omnes licet, & alium alio aliquando plus, aliquando minus febricitare, atque de eodem etiam heri quàm hodie. Ad hunc igitur modum quum ſupponatur ſecundum qualitatẽ multum dici, nihil uideri mirum debet, ſi in quo balneo maior ineſt fumi ſubſtantia, in eo maiorem etiam factam eſſe qualitatẽ dicamus, uti efficaciam quoq;: ſiquidem proprio utemur uocabulo ualidam uehementioremq;, ſin eo abutemur, maiorẽ copioſioremq; nominabimus. quippe mordicus oculos fumus uellicabit, quo magis eius adaucta ſubſtantia fuerit. quapropter cum ſubſtãtijs unà propriæ etiam earũ qualitates excreſcant, atq; efficaciæ non perperam quis in huiuſcemodi balneo plurimum ineſſe fumi dixerit. Rurſus, ut dicebamus, uaporis quidem ac fumi æquæ ſupponantur portiones, plurimum autem propriæ aeris ſubſtantiæ ineſſe, quæ innato animantium calori proportione reſpondet, ac generaẽ: hic ſanè in balneo caloris proprij plurimũ ineſſe dicetur. num igitur diſſimile huic eſt, quod in animãtium humoribus inſpicitur, ex quibus in uaporẽ reſolutis reſultans calor extrinſecus tangentes ferit? etenim alius ſanguinis accenſus calor eſt, pituitę alius, ut in flaua, atq; atra bile alius. ergo in pueris plurima ſanguinis ineſt ſubſtantia, nimirum ſecundũ miſturæ proportionem (nam in hoc ueluti ob lethargum dormitantes identidem excitandi ſunt, qui talia effutiunt, qualia Lycus ſcripſit) & quæ præterea cum ea unà increſcit qualitas huiuſmodi, qua mitem ſe ac tangentibus amicam, nõ iam aduerſam mordacemq; præbeat, necnõ etiam efficaciæ, ſecundum quam nequaquam nidoroſæ concoctiones fiunt, neq; uero, uti in pituita aridæ. Omnibus igitur Lyce optime modis plurimũ ĩs qui creſcunt, caloris innati ineſt, quocirca nihil iam deliquit Hippocrates, at te potius ipſum cõuiciatorem eſſe deprehendimus. planum enim ex ĩs quæ ſcripſiſti, fecimus, ut à nullis introductus præceptoribus fueris, quo Hippocratis dogma aliquod percipere potueris, utq; manifeſto quæ prorſus ignoras ipſe reprehendas, tum contradictionem moliri ignorantiæ plenam declaratus es eam, qua artis uniuſcuiuſq; conſtitutionem demoliendam aggrediẽbaris: cumq; eorum quæ de his ſæpenumero ſcripſit Plato, nihil teneas, tibi ipſi pugnantia ſæpe affers, in adoleſcentium detrimentum, quicunq; ratiocinatiuæ, ſicuti tu, ſcientiæ ignari ueram à falſa diſtinguere orationem nequeunt: poſtremo audaciſſimus præter hæc, ac nihili uiſus es, dum prius q̃ ea plane diceris, eorum quæ ab Hippocrate dicuntur, expoſitiones conſcribere aggrederis.

Cl. Ga-

CL. GALENI CONTRA EA QVAE A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS DICTA SVNT.

IVLIO ALEXANDRINO TRIDENTINO INTERPRETE.

ONSVLTIVS quidem eſſet, ſi quemadmodum ſtatutũ legibus eſt, ut eadem qua reus pœna, ſi dãnatus fuiſſet, puniatur ĩs qui falsò accuſarit, ita digna in eos erratorũ pœna animaduerteretur, qui ĩs quæ ignorant falſo cõtradicunt. ſed quoniam neſcio quo pacto iniurias perſequi iudicio licet, lex autem falsò contradicentibus ſtatuta nulla eſt, arbitror non immerito in optimos uiros impuriſſimũ quenq; inuehi audere: ſiquidẽ ſicuti in Aegypto olim artium inuentum unumquodq; à cõmuni eruditorum conſeſſu probatum columnis inſcribebatur quibuſdam in ſacris locis poſitis, eodem modo factum apud nos oportuit collegium proborum ſimul doctorumq; hominũ, qui examinatis recentiorũ ſcriptis in publicum quæ bona ſint, exponãt, mala uero quæcunq; fuerint perdant: ſatius autem eſſet, ſi ne ſcribentis quidem ab his nomen reciperetur, quemadmodũ antiquitus ne in Aegypto quidẽ: hoc enim pacto nimiæ gloriæ contentioni apud iſtius cupidos obuiam maxime iretur. Nũc cum & paſſim ſcribere omnibus liceat, & unicuiq; ſententiam ferre apud uulgus, audaciſſimus quiſq; maxime cõmendatur. Quemadmodum Theſſalus ex ĩs quæ contumelioſe aduerſus Hippocratem ſcripſit. Cum tamẽ librum is cõpoſuerit, in quo, dum aphoriſmos damnare ſe putat, aperte ſeipſum prodit, ne minimã quidem Hippocraticę artis partem didiciſſe. Atqui æquum fuerat, cum prius hanc ipſam edoctus fuiſſet, ita demum contradictionem moliri: an hoc fortaſſe non à me recte dictũ eſt? neque enim (ſiquidẽ eam probe noſſet) tã fuiſſet audax, ut ſe ueris opponeret, niſi ſi ex illis eſſet, qui omnẽ funditus pudorem exuerũt, cuiuſmodi nũc etiam Alexandriæ repertus eſt Iulianus, cuius quadraginta octo eſſe libri dicuntur contra Hippocratis aphoriſmos ſcripti, in quorum ſecundũ nuper incidi, in quo aphoriſmum ipſe quidem hunc eſſe falſum exiſtimat, in uẽtris perturbationibus, & ĩs qui ſponte ſua fiunt, uomitibus, ſi qualia purgari debent purgentur, prodeſt, & leuiter ferunt, ſin minus contrariũ: ſic uaſorum quoq; exinanitio, ſiquidem qualis fieri debet, fiat, pdeſt, et leuiter ferunt, ſin minus, contrariũ: & dĩs quidem gratia, q̃ is nobis primũ ſeſe obtulit legẽdus liber, ne fruſtra conſumptum mihi tempus fuiſſet legendis in longum ĩs, quæ contra aphoriſmũ primum ſcripſit, qui cæterorũ deinceps proœmiũ eſt. fortaſſis enim cum coactus, aduerſus ea ſcripſiſſem, nihil feciſſe magnum uideri poſſem, propterea quod ad medicam conſideratiõnẽ nondum accedit ſermo ille, at præ dictus aphoriſmus non sanè de minima artis parte diſputat, medicum admonẽs cum per ſuperiorem inferioremue uentrẽ ſponta neæ fiunt euacuationes, ut eas quæ iuuent, imitetur, tum quæ illæ ſint docet, ac quẽamodũ dignoſcendæ, non minus q̃ eas quæ lædunt, ſuis notatas indicijs. Quòd ſi artem Iulianus ab Hippocraticis magiſtris percepiſſet, non ſanè auſus eſſet ueritati contradicere, ſed cum neq; ipſe, nec iam is qui talis tantæq; ſtoliditatis autor ei extitit, Theſſalus artẽ nouerint Aſclepiadarum, mirum non ſit, ſi ea iſti ignorãt, quę nec hi quidem neſciunt, qui repudiata ratione mederi ſe profitentur. quippe licet eos dicentes audire incrementum ex imitatrice maxime experientia ſuſcepiſſe artẽ. nam quæ cũq; caſu facta ægris profuere, ea nos inquiũt ſępenumero ſecuti cõſtituimus, diuiſiſq; his naturalia appellãt, quorum de corpore cauſa prouenit, quorũ autem extrinſecus à fortuna, ut iam non ſolum nature, ſed etiam fortunæ imitator medicus ſit. Ac multa ſanè allata ab illis exempla ſunt eorum quæ à fortuna profuere, utq; inter alia is cui, cum cecidiſſet, diſrupta in frõte uena fuit, quod in ſimiliter affecto non ſunt ueriti facere, ut eandem ſecarent uenam, nimirũ eiuſdem, aiunt, ſucceſſus ſpe: Quinetiam phlegmone laborantes oculi, à ſatisq; abunde cita aluo adiuti maxime nos ad id imitandum excitarunt. ad eundem modum morbo regio affectis profuſa bilioſorũ excrementorum copia uiſa eſt ſæpius contuliſſe: ut aqua inter cutem laborãtibus, aquoſorum, utq; ĩs qui morbum, quem elephanta uocant, patiuntur, nigricantium humorũ confert inanitio. unde argumentari aperte licet, debere medicum imitatorem eſſe. Quid aũt attinet euacuationes ſpontaneas referre? Cum præceptorũ quoq; facta ſecuti artem ad diſcamus, an ſi clyſteri quocunq; uentrem ſubducens Theſſalus ægrotantẽ curet, imitari hunc diſcipuli debeant: ſi ſponte is fluat, non debeant: an cum ſuppreſſa menſtrua fuerint, ſanguiniſq; uomitus mulierem inuaſerit, tũc ſi prouocata purgatione, uenáue ſecta affectũ hunc ſanet Theſſalus, non ſanè delinquant diſcipuli magiſtrum imitati, ſponte autẽ profuſis menſtruis ſi leuetur ægra, hoc non iam imitari eos conueniet? atqui nihil intereſt ad hoc ut utrunq; imitemur, ſi uel cum obſtetrix euocauerit menſtrua, uel cum Theſſalus, uel cum horum neuter, at ſponte fluentibus ipſis, leuet ægra,

quando ab euacuatione, non unde hæc sit utilitas A
prouenit, hocq; ipsum Hippocrates docens apho-
rismum aliquando illũ scripsit, Mulieri sanguinem
uomenti prorumpentibus menstruis, solutio, quo
modocunq; prorũpant menstrua, soluetur, inquit,
affectus, siue naturaliter id, siue à nobis fiat: non e-
nim quæ hoc facit causa, sed quod factũ est ægros
iuuat, unũ modo menstruis adsit, nempe cõfertim
effluere, quod uoce illa prorumpentibus Hippo-
crates notauit, solitus largiores euacuatiões nomi
ne illo appellasse, æque ac si uerbis usus esset hu-
iusmodi, Mulieri sanguinẽ uomenti mẽstruis con
fertim ,pfusis solutio. Dies me certe deficiet, si quę
cunq; sponte facta imitentur homines referre ue-
lim, nec sanè de hoc alius ambigit quispiã, sed tan-
quam cõmunem notionem agnoscunt omnes, so- B
li sunt qui dubitent, perditi sophistæ, quicunq; tan
dem quantũ quidem ad artis opera attinet, uulgo
quoque ipso deteriores sunt, at abiecto pudore te-
xendis aduersus optimos medicos prolixis nugis
exercitati. cuiusmodi nuper extitit Iulianus, is quẽ
in artis operibus nunquã uersatum esse, nullo aũt
pudore contumelijs ueteres incessere medicos no
uere omnes. Ea igitur, quæ contra paulo ante di-
ctum aphorismũ scribere ausus est, ne dici quidem
potest quantũ præ se ferant ignorantiæ dicam ? an
impudentiæ, an audaciæ, an potius (siquidẽ dicen
dum uerum sit) cũcta hæc simul, atq; his lõge plu-
ra conueniunt. Quapropter cõmodius fortasse fa-
ctum fuisset, si ne digna quidem ea iudicassemus,
quibus scribendo contradicatur, & in quę aliquid C
absumaẽ operis. Verum cum cõplures à me amici
* studiose exegissent, ut quęcunque post allatum ad
nos librum, in quo aphorismum prædictum Iulia
nus reprehendere aggreditur, disputassem, descri-
pta in commẽtarijs eis traderem, subij & hoc non
sanè exiguum certamen, ac longe quidem maius,
(siquidem fateri uerum licet) cũ cum extempora-
libus sermonibus usi sumus, quos per dies sex, aut
his etiam plures fecimus, dum nugarũ conamur
ostẽdere copiam, quarũ plenus sermo est is, quem
scriptum in libro reliquit. etenim in hũc istud opti
me dictum quadrat, quod uulgo dicitur, homine
hoc loquacius inuenias nihil. unus olim Therси-
tes plus iusto loquax fuisse dictus, at id huic, quan
to quàm Thersitæ conueniet magis, facile omnes D
quotquot unq; fuere, loquacitate superanti. qua-
propter qui sermonibus his interfuere, cũ illos le-
gerent, duobus hominem nominibus notarunt, lo
quendi immodicitate, atq; infinitate. itaq; Vlysse
potius quodã opus illi fuerit, qui eum sceptro assi-
dere iubeat, me autem ut eum prudẽtia instruam,
miníme. tam enim obstupidum prudentem redde
re ne Musarum quidem chorus possit. cum igitur
inuitus adductus sim ut ista scriberẽ, ne forte ab ijs
qui hæc lecturi sunt, reprehẽderer, præfari hæc uo
lui. Cum enim futurum sit, ut hominem reprehen
dam indoctũ stolidum, opinione sua sapientem, nu
gis inter inerudítos adolescentes uersatum, in uni-
uersa uita, apud quos, quo nomine ueteribus male
dicebat, aliquis tãdem esse uisus est, hoc cum per-
agere necesse habeã, quæso liceat mihi uerbis hu-
ius ignorãtiam castigare asperioribus, quibus ego
uti alioqui non soleo. iniquũ quippe foret, siquidẽ
huic in optimum quenq; ueterum cõgerere male-
dicta liceat, nobis non liceat eius ignorantiam de-
monstrationibus detegere manifestis, quę tantum
suscepit incrementum, ut unde nam ordiatur quis-
piam non sit facile inuenire. Ac in libri quidẽ prin
cipio is prætermisso Hippocrate, longa in Sabi-
num oratione inuehitur, id quod in uniuerso ope
re factitasse uidetur, cui tamen titulus præscribit,
non iam in Sabini expositiones, sed in Hippocra-
tis aphorismos: deinde quemadmodũ consueuit,
multa incõsiderate profert collectis immanifestis
quibusdã, inanibusq; uerbis, quorũ si quis repre-
hendere aliqua conetur, maximũ prius is librum
cõfecerit, quàm rem attingere ipsam uideri possit, *
etiam ut non omnia dicantur. Hæc igitur perdiffi-
cile est scribentem disponere, ac potius summe ar-
duum, nos tamen in extemporalibus sermonibus
quos apud eruditos uiros sępenumero fecimus, fa
cultatem ostendimus quandam ex similitudine ex
positionum in ueteres inuentam, nam quemadmo
dum eorum in publicis disputationibus proposi-
tum librum explicamus.

* *Desunt nonnulla.* *

Quòd si dissimulata naturæ perscrutatiõe metho
dicus nec elatus, nec magnifice de se loquẽs, neq;
uero superiorem latentis dogmatis radicem in me
dium proferens duos esse dicat corporis affectus,
secundum naturam enim cõstituto duas ueluti in-
sidiari aduersarias inter se obuersiones, atq; immu
tationes, dum aut plus satis clausum, aut infusum
est, uideri sanè poterit, intelligibilia dicere, nõ qui *
dem naturam scrutantibus philosophis, ac de rerũ
omnium materia disceptantibus, sed tamen medi-
cis naturalibus. & hæc quidem ex mirabilibus Iu-
liani sermonibus uerborũ series una est, à quibus *
recedẽs Asclepiades, & Themison, & Thessalus
elemẽta posuere. in prædictos tendit philosophos
qui ex mundo hoc uacuum fundítus sustulerunt.
Alteram aũt deinceps subdit ad hunc modũ. Neq; *
uero linguæ ulterius imperare possum, quin dicã.
quid enim mihi id: ut propterea q; huiusmodi con-
uersiones quemadmodũ elementorũ sequitur ge- *
neratio, sic, calidi etiã natura, & frigidi, & humidi,
& sicci. ab his enim ueluti parentibus fieri postre-
mo hæc quoq; opera possunt. Vide cũ in altissimis
thronis, ac ualde sublimibus sedens latuit metho-
dus, quam cum præ humanitate modestiaq; delite
scere cuperem cœlo ostendi, unusq; atque idem
primus detexi, obductam illi nebulam discutiens,
soluensq;. Hæc sunt quæ Iulianus dicat, atque ab
his deinceps. Ego repudiatis eius elementis cum
Epicuro non sentio non unam faciente substan-
tiam. in libro itaq; De methodo hæc, multaq; præ
terea alia scripta sunt à Iuliano, qui totus inscri-
ptus ab eo est Philon. at in alio, ubi De animæ cor
porisq; affectionib. institutus illi sermo est, in hũc

rursus

rursus modũ scribit. Igitur cõtractionis diffusio- A
nisq; moderatũ statũ, cõmensuratumq; statuentes
in humanis coagmentis, sanitatis illũ nomine ap-
pellamus. isti porrò mediocritati cũ insidiæ à mor
bis tendunt, necessario fit ut patiãtur corpora cõ-
tracta ac dura, siccióraue, aut diffusa, molliaq; fa-
cta, atq; humida. Hęc sunt igitur eminentissimi so
phistæ uerba methodicos medicos affirmãtis Pla
tonẽ sequi, unà cum Zenone, atq; Aristotele. nos
contra admonebimus ipsos horũ unũquẽq; philo
sophorũ, plurimosq; pterea, qui post illos uiguere
sanitatẽ esse existimare calidi, frigidi, humidiq; sic
ciq; tẽperiẽ. horũ aũt singulorũ tũ excessu, tũ defe
ctu morbos gigni eos qui in uictus consistant ra-
tione. inesse porrò in corporib. humores etiã, qui
morbis proportione respondeant, hos quidẽ facul B
tate sua humidos siccos ue, illos calidos, aut frigi-
dos, sic Plato cũ sectatoribus unà suis, sic Aristote
les censuit, quiq; illum secuti sunt Peripatetici: sic
etiã Zeno, Chrysippusq;, aliiq; præterea Stoici. at
Iulianus ne librũ quidẽ legit ullũ uirorũ quos re-
tulimus, nec prorsus quid consequens, sibiq; pu-
gnans sit, intelligit: nõ enim eũ fugisset, quẽadmo
dum sectæ quæ uacuũ tollit, hęc conueniunt, ita al
teri, quæ hoc ponat cõuenire illa, nẽpe in meatuũ
symmetria quadã sanitatẽ cõsistere, sicuti in fluxu,
clausuq; rerum quæ per id feruntur, secundũ uictus
rationẽ morbos. Quid igit faciam? Aristotelis ne
ac Chrysippi, cęterorũq; Peripateticorũ omnium,
ac Stoicorũ deinceps uerba subijciã? in quibus bi
lem, pituitamq; causantur, primosq; morbos esse C
quatuor affirmant, non aliter sanè cũ elementa, ca
lidum esse & frigidum, & humidũ & siccũ: an hoc
cũ nõ duo tantũ libri cõpleri inde possint, sed tres
etiam, & quatuor, atq; his plures, prætermittendũ
à nobis est, abundeq; nobis esse existimandũ, quæ
à Platone tãtum dicta sunt. cũ igitur ita facere cõ
sultius sit, ne per omnia cũ nugaci sophista diutius
nugemur, finẽ de his faciã, si prius hoc solũ de Pe-
ripateticis, Stoicisq; philosophis dixero. neq; Ari
stotelis, nec iam Theophrasti librũ usq; inuenias,
in quo, si quid de morbis necessario dicendũ illis
sit, omissa calidi, frigidi, humidi, sicci mentione o-
rationẽ absoluant. Quin cũ horũ, tũ uero utriusq;
nõ raro bilis mentionẽ faciunt, nigræ simul ac fla
uæ, sæpius etiã pituitæ, quippe qui huiusce expli- D
cent discrimina. & hanc quidem aridã, salsam illã,
salsilaginosamúe, aliam autẽ dulcẽ appellãt. Neq;
uero aliter sentit Chrysippus, semperq; ad eundẽ
modũ, tum de morbis, tũ de humoribus disputãt.
Horum igitur triũ tantummodo si quis uerba col
ligat, non sanè paucos is conficiat libros, præser-
tim si quantum Iuliano Alexandriæ supererat, tã-
tum etiam huic ociq; superfit. quòd si quæ ab aliis
tam Stoicis, cũ Peripateticis dicta sunt colligere
uniuersa uelit, iustam is etiam bibliothecam ex-
pleat. At nobis, sicuti iã diximus, satis erit, omissis
his, unius Platonis uerba referre, nusquã ab Hip-
pocratis placitis discedentis. Neq; uero ex omni-
bus undiq; libris ea deligam, qui plurimi certe ha-
bentur, sed uno contentus Timæo hæc inde trã-
sumpta subijciam. Sanè quemadmodũ morbi con
fistant, id nemini obscurũ. cum eñ ex quibus cor
pus conflatũ nostrũ est genera quatuor sint, terrę,
aquæ, ignis, aeris, horum præter naturã excessus,
defectusq;, propriq; sedis cum aliena commuta-
tio, tum ignis, atq; etiam cęterorum unumquodq;
(quãdo plura uno genera hæc habeantur) quod si
bi cõuenit non suscipiẽs, omniaq; huiusmodi per-
turbationes, morbosq; afferunt. cum enim à natu
ra horum unumquodque recedit, commutaturq;,
quæcunq; prius frigida erant, nunc concalescunt,
atq; antea sicca, humecta in posterũ fiunt, nec non
leuia, grauiaq;, atq; omnimodas prorsus transmu-
tationes suscipiunt. Hoc in loco cum non ad ele-
menta prima spectat, eorumq; qualitates aperte
Hippocratẽ sequitur Plato, Deinceps uero mor-
borum causas in humores quoq; deriuans ad hũc
modum scribit, albida autẽ pituita ob bullarũ spi
ritum intus detenta sæuit: sumpto uero extra cor-
pus spiramine, mitior illa quidem, uarie nihilomi-
nus corpus pingit, uitiliginũ in eo species leucas,
alphosq;, atq; id genus morbos procreans: at cum
atræ mista bili in capitis diuinissimos orbes dilabi
tur, hosq; ipsos infestat, ut in somno mitior, sic cũ
uigilãtes inuaserit, diutius urget, qui sanè morbus
sacratoris naturę cum sit, sacer meritissimo appel
letur. Hisq; deinceps uerbis alia addit. Hæc porrò
salsa aridaq; pituita, morborum omnium eorũ, qui
cum fluxu unà fiunt caput est, à locorum, in quæ
fluit diuersitate multimodas quoq; appellationes
sortita. in hunc modum de pituita, atraq; unà bile
sensit Plato. Cęterũ qua de flaua differat, post hęc
attende: in corpus uero quęcunq; eo quòd ardeãt,
urenturq; inflammata dicuntur, cuncta à bile fiũt.
accepto itaq; hæc respiramine omnimodos tumo
res foras feruens emittit, at incluſa intus morbos
gignit perurentes plurimos, huncq; maximũ, quo
ties sanguine cõmista puro fibrarũ genus ex pro-
prio ordine deturbauerit, quæ ea gratia distributę
in sanguinẽ sunt, ut nec tenuis nimis, nec crassus
nimis esset, neq; iam ob caliditatẽ, quippe qui hu
midus foret, ex raro corpore defluat, neq; rursus
nimia dẽsitate motioni ineptus, uix se in uenis cõ
uertat. Hanc utiq; utilitatem fibrę naturæ genera-
tioni largiũtur, quas si quis emortuo sanguine, re-
frigeratoq; inter se colligat, quod reliquum est san
guinis uniuersum diffluit. quòd si derelinquãtur,
quamprimum unà cum ambiente frigore conge-
lantur. Hac cum præditæ facultate sint in sangui-
ne fibræ, bilis, quæ natura uetus facta est sanguis,
cũ rursus ex carne in hũc eliquata mittitur calida,
humidaq;, sensim primo inuecta ob fibrarũ uim ge
lascens coit, gelataq;, ac restincto illius uiolenter
feruore tempestates intus, tremoremq; excitat. at
si maiore se ui inferat, euictis à caliditate propria fi
bris, confusoq; earum ordine efferuescens uictrix
euasit, ac si ad extremũ usq; perdurare ualidior po
test, ad medullas usq; penetrans perurensq; anime
ibidem dissoluit quædam tanq; retinacula, hancq;

ipsam liberat. at cū minor hui⁹ copia est, corpusq; ei liquescēs reluctatur, deuicta, aut per uniuersum corpus excidit, aut in inferiorē, superiorē ue uentrē per uenas expulsa, deq; corpore ueluti ex discordi ciuitate eiecta intestinorū leuitatē difficultatemq;, cæteraq; huiusmodi mala affert. Hæc sunt quæ Hippocratē secutus Plato in Timęo tantum scripsit. at si quis quæ in reliquis eius libris reperiuntur uniuersa colligat, uideri is poterit, qđ quidē ad sermonis attinet prolixitatē, Iulianū imitatus, multoq; etiā magis, si quæ de calido, frigido, humido & sicco, bile, pituita, sanitate ac morbo scripsere Theop. Aristot. Chrysip. peripatetici, stoiciq; omnes, adscribat singula. & quidē nūc aliquos esse arbitror, qui nostræ huius in obstupidi sophistæ redargutionē cōpositę orationis longitudinē reprehendāt. Qui enim (prò Iupiter Deiq;) Platonē quidē & Aristotelē & Zenonē horumq; ipsorū sectatores ueritus non sit laudibus efferre, quæ uero de corporis elementis dicta ab Hippoc. sunt refellere, an hunc censes in reliquis omnibus uerecūde quicq; dicturū? Omittant̃ tamē hæc, nōtentur quæ deinceps scribit. dū ne naturæ quidē, ut uidetur, uocabulū considerandū permittit, utitur autē uerborū hoc initio. Non hercle nobis hi persuaserint, neq; uero sibi ijpsis, modo uerū fateantur, nō ignorare se quid natura sit, quā in omnem partē uexant, magnifica ubicunq; uerba sonātes, aut simplex calidū, aut attēperatū, mistūq; aut frigidi spiritusq; substātiā. Hisq; deinceps multa addit, naturæ eos nosse substantiā cōcedēs, quasi uero in proposito nobis nūc aphorismo naturæ adscripserit nomē Hippoc. ac nō potius de sponte fa* ctis euacuationib. loquat̃. Vnde igitur in mentē illi uenit naturę uocabulū? Vnde quæso magis, q̃ ex Iuliani nugandi cōsuetudine, ut longioris sibi * sermonis ansam arriperet? quem si quis respuat, facile is eius deprehendat nugas. Cum igitur medici om̄es has quidē à natura, illas uero casu fieri affirment, ut ostēdant eorū interdū causam ex ægrorū oriri corpore, interdum extrinsecus accedere, occasionē nactus hāc est, ut aliquid de naturę uocabulo nugari posset. Est porrò quod dicere nitit̃, (ut in summa dicā) eiusmodi: nō par est eos qui naturā quæ sit ignorēt naturales euacuatiōes in ore habere. at eadē ratiōe sophista audacissime nobis, neq; ut animam teneamus, neq; sensum, neq; uero mentē, aut rationē, aut memoriā cognoscere licebit, quippe quorū omniū non facile dignoscatur essentia, qđ minime mirum sit, nam cū solē etiam ipsum, quē tamen apertissime uidemus, quanā sit essentia, nō exacte satis scimus, existimabimus scilicet nos de natura, de anima, aut memoria, aut reliquis id genus rebus posse audacter decidere? Verū quēadmodum recte ista diximus, sic cū horum * uniuscuiusq; notionē, substantiæq; dignotionē tenemus manifestā, adijciēda ea oratione est. à natura em̄ plāta omnis regit̃, at animal omne à natura simul & anima, siquidē nutritionis, atq; augmēti, effectuūq; huiusmodi, causam naturā appellamus

A omnes, ut sanè animā qua sentimus, mouemurq;. quo fit, ut nec falsa naturæ opera proferat nostrū quisq;, nec iam si illa nouerit aliquis, statim hunc necesse sit eius quoq; essentiā nosse, quēadmodū nec solis, quē ut oriētē manifesto, sic etiā occidentē uidemus, lociq; interuallū utriusq; præfinito tēpore ordinatim percurrentē, huius tamē quę nam sit essentia per ociū quærimus. ꝙ si igitur fieri non posset, ut naturales quoties fierēt excretiones sciremus, nisi prius has ipsas facientis naturæ substātiā cognosceremus, nō ille quidē immerito, cum hāc incognitā esse ostēdisset, simul etiā harū ipsarū dempsisset cognitionē. nūc cū liceat etiā si quis illam ignoret, has tamen ipsas scire, superuacanea sunt quæ nugatur. & hæc quidē om̄ia optimus Iu B lianus. At nos quoties alicui nullo sumpto purgāte medicamento uomitus accidit, aut multa cōtingit inferior euacuatio, siue ea per intestina, siue per uterū fiat mulieris, huiusmodi om̄ia natura facta esse dicimus, uel à natura, uel naturaliter. nihil em̄ refert, eaq; ipsa cū manifesto ægrorū emolumēto imitamur. Videt̃ autē Iulianus neq; id scire, qđ quotidie in ore omniū est, uulgoq; non nescit̃, nēpe secūdū naturā se habere sanos, ægros uero præter naturā. nam si prius q̃ naturæ essentiā nouerimus, nullis nobis huiuscemodi nominibus uti licuerit, neq; secundū naturā sanos, neq; uero præter naturā ægros se habere dicendū nobis erit. Demus tamē illi, si placet, hoc ex abundanti ratione, cōcedamusq; fieri nō posse, nisi pri⁹ ex calido, fri C gido, humido, & sicco corpora nostra cōstare sciuerimus, bona quæ à natura uel casu fiunt, ut imitemur. Quid igitur obstat, quo minus hoc ipsum sciamus, dū & placiti huius demonstrationē afferre possumus, & optimus quisq; philosophorū, qui tibi quoq; ipsi admirabiles sunt, cū Hippocrate unà, atq; inter se etiā cōsentiūt? Nisi uero discordiā aliquis satis esse argumenti putet ad monstrandā placiti huius ignorantiā, de Stoico repente ambiguus quidā factus. nam si sermoni huic persuasus credis, affirmāti eorū nihil, de quibus philosophi inter se digladiant̃ om̄es, in cognitionē cadere humanā posse, cur non multo etiā magis q̃ alijs om̄ibus tuis illis pulchris cōmunitatibus, quas in cœlis habitās methodus generauit, fidē abrogas? at D has aliorū medicorū nullus obscure, quin aperte potius nouit, sicuti quidem existimat Thessalus, quodq; hoc maius sit. cū enim has Thessalus gloriosissimo medicorū, qui circa ipsum sunt choro sibi uisas ostēderit, nemini tamen inter illos cōuenit. quinimo maius ad hanc usq; diē bellū inter se exercent, q̃ cū unà cū condiscipulis suis altercabatur Thessalus. ꝙ si ex dissentione rerū ignorationis signū sumit̃, profecto ante omnia Thessali cōmunitatibus, quāto etiā magis de his ambigitur, abroganda fides est. enimuero de corporis nostri natura, quā uel ex aere, & igne, & aqua, & terra, uel humido & sicco, calido ac frigido tēperate sibi inuicē mistis constare dicunt, dubitatum quidem olim est, sed non adeo tamen ut de Thessali communita-

munita-

munitatibus, cū & Plato, & Zeno, & Aristoteles, & Theophrastus, & Eudemus, & Cleanthes, & Chrysippus, alijq; præterea philosophi q̃ plurimi, q se partim Stoicos, partim Peripateticos, partim etiā Platonicos nominari uoluerūt, eadem de illis sentiāt. at à Thessalo probatæ cōmunitates tantū abest ut cæteris probent̃ medicis, ut ij etiam diuersa de his sentiāt, qui re uera amethodi cū sint, glorioso tamē methodi uocabulo quodā tanq; prætextu utunt̃. neq; em̄ Hippocrati, neq; Diocli, neq; Plistonico, neq; Praxagoræ, nec Mnesitheo, nec Philotimo, nec Erasistrato, nec Herophilo, neque medicorū alicui Logico, Empiricóue Thessali placuere cōmunitates. ꝙ si conferendę inter se discordiæ sint, eā quæ de Thessali cōmunitatibus est lōge alterā superantē inuenies. cū enim tres sint genere (ut illi dicūt) in medicina sectę, Thessaliq; cōmunitates tā qui se Empiricos, q̃ q Dogmaticos profitent̃, tollant, non sanè exiguam censendū est discordiā hanc esse, immēsamq; adeo, ut uinci non possit: quippe cū eas, neq; qui harū habitus est parens Themison, neq; alius ab eo quispiā, at nec amethodorū Thessaliorū ullus obseruet. itaq; non facile quenq; inuenias, qui non illis aut addiderit, aut detraxerit aliquid, aut aliqua saltē ex parte mutarit, neq; tamen etiā si ipsi inter se omnes cōsentirent, parua esset eorū cū alijs dissentio. cū uero de his omnibus ipsi quoq; inuicē dissideāt, solus hic relinquit̃ Thessalus, eumq; præter Iulianū istum secutus nemo est, & is uerbo tantū, nam re apertū fecimus, q̃ illi maxime aduersetur: quorū si quis fidem sumere certā uelit, nostros is De secta methodica cōmentarios adeat. porrò Thessalus etiā si solus pro ueritate cōtendētibus dicat eorū quæ alijs uisa sunt, cōsensum, demonstrationē esse quandā, ac iudiciū, illū nemo damnauerit, & postea Thessalum, qui ab omnibus dissidet alijs non damnabimus? Hippocrati, cui præter optimos medicos, philosophorū etiam optimi cōsentiunt, fidem nō adhibebimus? ob unam dissentionē? quis hoc tandem ferre possit? quis tot tantasq; toleret nugas? quis non potius doleat? cū tempus cōtradicendo absumat homini, qui nec quæ dixerit recordetur, nec quæ scripserit intellegat, ac tantūmodo (ut in ꝓuerbio est) quicquid in buccā uenerit, effutiat. uerum omissis iam ijs, quæ deinceps dicat, audiamus, ac primū cum pręsentis aphorismi principiū esse ait ac caput, nempe ꝙ morborū cōtinēs causa humorū sit plenitudo. rectius autem fecerimus, si hoc quoq; in loco uerba ipsa, ut habent, om̄ia adscripserimus. proditū igitur ab eo est statim in hūc ferme modū (tempus est enim iam ut recta ad contradictionem ueniamus) In perturbationibus uen* tris, sic ut quod reliquum est aphorismi, principiū habeat, ac caput, nimirū ex humorū plenitudine, ut à causa continente, morbifica affici corpora. Quapropter demōstratū cū sit affectuum nō esse causam humores (nec em̄ explosa iam est opinio) simul etiā aphorismi detectū est exitiū, ut qui obscuro, falsoq; innitatur fundamēto. Hæc sunt eius

A uerba, optimū autē factu foret, si theatro constituto, plenoq;, non quidem quale Thessalus instituit, dū seipsum in suis illis garrulis libris coronat, sed eruditorū potius hominū pleno, percunctaremur ab ipso, quanam tandem demōstratiua methodo duce sermonē existimet uerū esse à se dictum, qui sanè si quidem recte illum quispiā interpretetur, ad hunc se fermè modum habebit, Qui uacuationibus iuuari ægros aiunt, necesse est hos existimare cōtinentem morborū causam esse plenitudinē. Quòd si uerus sermo is est, lubēs sanè inter doctorum hominum cœtū Iulianū interrogarem, ut ex eorum multitudine stoliditatē aliquādo agnosceret suam. nam ex ijs quæ dicuntur fieri non potest ut agnoscat, huiusmodi cum sit.

B *Desiderantur pauca.*

Seipsum detegit in libris. at in theatro quemad * modum recte ista tractentur, nunc exponam. multis ex ijs, qui febre laborāt sanguinē mittit Thessaliorū asellorū grex, si quidem hoc faciunt, cēsentes nocumento eos ex euacuatione affici, nō recte faciūt, sin iuuari credunt, causam supponant hi necesse est continentē esse plenitudinē, quod tamen negant. Dicat hic mihi horū fortasse aliquis, quæ tandem necessitas est, ut iuuante euacuatione continens sit causa plenitudo? cui ego facile ita respōdere possum: necessitas quidem nulla est, de grege tamen uestro is est, qui ista dicat, Iulianumq; monstrabo, simulq; æquum esse dicā, ut suarū ille nugarū rationē reddat. & hoc quidem modo in theatro C cū eo egerit quis, nunc uero (neq; enim theatrū habemus) paucis huiusmodi dat̃ occasio. Quin omnes quæcūq; collibitū effutiunt, seu uera ea, siue aperte falsa sint, id qđ Iulianus semper facit, sine delectu quicqd in mentē uenerit, scribēs, nihilq; unquā ueritatē curās. ego autē in uniuersa uita mea, cū nihil æque studuerim, q̃ demōstrādi prius sciētiā tenere, deinde summo hāc studio exercere, frustra laborasse uideor. nā quicūq; demonstrationē quid sit percipiunt, spes est hos recognita, Iuliani fortasse abijcere nugas posse: at q gregarius illius est, is ne eorū quidē quę dicunt̃ quicq; intelligit. Quā ob rē dictū antea quoq; à me est, nō exiguū imponi mihi certamen hoc ab amicis, quorū gratia scientificos tractaturus sum sermones. e D nimuero non solum oportuit Iulianum causarum differentię conuenientia proferre uocabula, sed etiam eorū obseruare significata. nūc autē (hoc em̄ habet Methodicorū omniū stoliditas cōmune) ad nomenclaturas usq; continentiū causarū progreditur ille quidē, at quo ab antecedentib⁹ modo differant, nō intelligit. neq; em̄ latuisset eos, morborū ab antecedentibus causis augmentū fieri. quæ em̄ principio morbos facere cōsueuerunt, necesse est hæc, donec simile quippiā agūt, eosdē adaugeant, ut medicamētū exēpli causa, acre adeo, ut ulcus facere possit, cute hora impositū tantūmodo una cuticulam uulnerabit solā, ἐπιδερμίδα Græci appellant, longioris uero tēporis tractu adhærēs opus peraget euidēti⁹, cute primū ipsa, deinde subiecta

quoq;

quoq; carne correpta, quomodo etiã quæ putrefa
ciẽtia nominamus, ad ossa usq;, tegẽte hẽc ipsa car
ne exusta, descẽdũt interdũ. hac igit prædictæ natu
ra cũ sint antecedẽtes causæ, fieri non potest, ut, si
quidẽ illæ remaneãt, qđ factũ est morbi persanet.
cũ em sicuti mõstrauimus, maior subinde morbus
fiat, nõ sanè, anteq; quod facit tollatur, perfecte sa
nabit. sunt igit causæ antecedẽtes, cuiusmodi quo
que plenitudo est. supponamus em ante alia, hoc
in sermone, antecedentẽ nisi quis absciderit prius
causam fieri nõ posse ut qui fact⁹ est affectus cure-
tur. ob idq; ipsum Asclepiades morbos à plenitu-
dine incipere existimat, ægrisq; adiumento huius
esse euacuationẽ ait, petitq; curationem à medicis
perfici, nõ morbos, quos plenitudo faciebat, soluẽ
tibus, sed ne adaugeanẽ prohibẽtibus. supponatur
tamẽ causam morborũ cõtinentẽ interdũ esse ple
nitudinẽ, necesse statim est, ut huius euacuatione
tollat morbus. atqui ut Asclepiades ait, nunq; cau
sa est cõtinens. satius em fuerit, relicto hoc in loco
garrulo Iuliano, cũ Asclepiade sermonẽ conferre,
qui, ut cætera desint, legitime certe sophistã agit.
oratiõe em uti uir hic cõsueuit, cui credi maxime
possit, nõ illa illepide fucata, qđ sophistæ, ut arbi-
tror, officiũ est, non dissimilẽ tamen huic sermonẽ
protulit Iulianus, eũ, quẽ deinceps scripsit, nõ me
hercle facultate in hoc usus sua. tales em ubiq; scri
psisset, sed eorũ, quæ Asclepiades dixerat, recorda
tus. q; si ex proprijs esset Iuliani sermonibus, non
aliter q; superiores nugatorius uideretur. itaq; ait
Asclepiades, si cõtinẽs morborũ causa esset pleni-
tudo, factis nõnunq; largis inter morbi initia eua
cuationibus, fore, ut nocumentũ statim à se omne
æger depellat, nũc contra uisi sæpius sunt purgata
plenitudine morbi tamẽ ipsi augeri. satis est ratio
hæc probabilis, ꝓpriaq; ob id eget solutione, neq;
tamẽ ad ea, quæ in Hippocratis aphorismo dicun
tur accedit. nã illa ex cõmuni potius hominũ om-
nium ratiõe, qua Empiricos quoq; uti diximus, q;
ex dogmate ullo fidẽ sumpsere. ideoq; Asclepia-
dis rationẽ diluemus ipsam, non sanè tanq; ad ea,
quæ in aphorismo dicunt pertinentẽ, sed q; consul
tius existimemus esse, postq; Iulianũ hucusq; gar-
rientẽ pertulimus, propius ad hominẽ accedere,
sophista qui sit, quo cũ dialecticorũ aliquando mo
re exercitatio instituat. Cũ igit plenitudinẽ nomi
nabit Asclepiades, interrogẽt, utrũ dicat eam ne,
quæ ex facultate, an eã, quæ ex uasorũ capacitate
æstimat, quã etiam περὶ τὸ ἔγχυμα nominare solẽt:
atq; utrũ eã, quæ in toto corpore, an potius quę in
sola eius parte consistat. ea porro quæ ex faculta-
te est, ne nominari quidem ab ipso potest, ut qui fa
cultates ferè omes, quibus gubernatur animal, su-
stulerit: quę uero ex uasorũ capacitate, duplex illa
quidẽ etiamnũ est: aut em ad mensurã referẽ, quæ
secundũ naturã sit, aut hoc uno, nudoq; intelligit,
nempe q; nõ intra uasa capiat: potestq; horũ utrũ-
que, aut in toto consistere corpore, aut in una, plu
ribus ue eius partibus. ostẽsumq; à nobis est in his
cõmẽtarijs, in quibus Symptomatũ causas enarra
uimus, atq; ubi tumores ꝑter naturã tractauimus,
conuulsionẽ interdũ, tremorẽq;, ac in uniuersum
phlegmonẽ, & erysipelas, idq; qđ à recentioribus
medicis œdema uocat, aliosq; præterea affectus,
plenitudinis inniti hypothesi, tũ si plenitudinẽ e-
uacuet quis, ad naturalẽ quãprimũ statum redire
membrũ. Diximus porro alibi quoq; de continen
tibus causis, ubi ostẽdimus, tã nomẽ ipsum, q; rẽ,
cui impositũ nomen sit, ex stoica esse secta, neq; re
cte recentiores medicos genus hoc totũ aut nomi-
nasse, aut tractasse, nosq; ne de nominibus conten
dere uideamur, secundũ eorũ sæpius sententiã cau
sæ quædam ut sic nominẽtur, cõcedere, non me
hercle, quæ ex ijs, quæ absolute esse dicunt, sint,
sed quæ in generatiõe ipsa essentiã habeãt, in quo
sophismatis consistit explicatio. Cæterũ quæcũq;
Iulianus garrit, in hunc transferre locũ nostri non
est muneris, quin potius ad aliam quæstionẽ uenia
mus, quę cõmunis in uniuersum est. Causarũ, quę
in humoribus consistunt, duplex habet genus, al-
terũ ex plenitudine, ex corruptela alterũ: facilẽq;
utriusq; aiunt esse curationem, cũ momento tẽpo-
ris liceat, & quod ex redundanti superuacuum est
emittere, & quod corruptũ sit, uniuersum inanire
sic, ut nunq; perduret morbus. quã sanè rationem
dilucidam simul ac breuẽ Iulianus obscure proli-
xeq; uerbis his scripsit, in ipso statim aphorismo
inde monstratũ lẽma extortũ esse, nẽpe q; morbos
humoris faciat plenitudo, aut in impropriã quali-
tatem transmutatio, quã speciem omnẽ, corrupte-
lam medici uocant: quare eo quod morbum facie
bat educto, insigne opinatur iuuamentũ futurum.
sic sine controuersia, anteq; appareat humoris ali-
cuius in corpore cõtenti indicium, plenitudinem
morbi causam esse existimat, aut si minus hanc,
transmutationẽ certe, qđ nec intelligi potest, nec
sanè ad ueritatem proxime accedit. Sic em existi-
memus licet, facile morbos tolli uniuersos posse,
nec iã diuturnus ullus foret, atq; unius esset ratio-
nis curatio omnis, nullam in se operosiorem diffi-
cultatem continens. simplex enim ac promptum,
atq; adeo in ipsis manibus esset quod morbum fa-
cit exinanire, in ipsoq; statim principio, primaq;
ius cõsistentia morbum soluere, ut iam nullo alio
q; euacuatiuo auxilio indigeat: atq; huius, quali-
cunq; tandem accidat tempore, accõmodari usus
possit, ac si in causa sanguis sit, sola cõtenti erimus
uenæ sectione, si pituita, quæ pituitam educant da
bimus, si bilis, quæ bilem. Hęc sunt Iuliani uerba,
quorum omnium, ut dicebã, ratio ita se habet. Si
quæ morbos faciunt, causæ humores sunt, fieri po
test, ut exinanitis quamprimũ ijs, nullum diutius
consistere permittamus morbum: atqui multi, etiã
si inter initia satis inane reddsmus corpus, diutius
tamen perdurant. non sunt igitur humores causę.
quæ sanè ratio, si quidem de corporis uniuersi ple-
nitudine accipiatur ea quę ad uasorũ capacitatem
refertur, uera est. nam si in morbi ipsius principio
qđ superuacuum est inanire uolumus, uniuersum
exinanibimus plethoricũ affectũ; sin plenitudinẽ

accipias

accipias, cum parte aliqua plenior collecta redun
dantia est, falsa, cũ ostensum à nobis sit, nõ semper
fieri posse, ut huiusmodi plenitudo subito euacue-
tur. sic etiã si de corruptela ratio interrogetur, hæc
solui facile potest, quippe quam nõ statim euacua-
re possis, perinde ac si uase aliquo cõtineretur, aut
dolio, ex quibus tamen cũ prauũ euacuauerimus
humorẽ omnẽ, non statim, nisi detersa prius, elo-
toq; diligenter uase meliorẽ infundimus. nũ igitur
fieri potest, ut ex humano corpore corruptũ eua-
cuemus sanguinẽ, eius autẽ loco meliorẽ quãpri-
mum eius addamus partibus? Quo nam igitur
* modo (inquiũt) exinaniri statim corruptio potest?
sic em hoc, ut alia omnia facile pronunciant, nullo
rerũ respectu, neq; ullam in cõsideranda re uniuer
sa adhibentes diligentiorẽ examinationẽ. enimue
ro, quẽadmodũ cũ bilis uis multa in corpore cõti
netur, sępius facile sit, dũ febris absit, eã ipsam eua
cuare, sic cũ ante acuta correptus febre homo fue
rit, difficillimũ id reddit. neq; em licuerit absq; pe-
riculo, purgãte tũc uti medicamẽto, ad eundẽ mo
dum de pituita, deq; serosis excremẽtis existiman
dũ. dictum sanè à nobis de his omnibus est in alijs
libris, opusq; est, qui scire ista exacte uoluerit, in-
de sibi discenda hæc petat. morbus igitur plethori
cus ut sit phlegmone, non in ipsis solum uasis ple-
nitudine detenta, sed etiã uniuersos occupãte mu-
sculorũ sinus, ex eo potissimũ libro discas licet, in
quo De tumoribus prẽter naturã scripsimus. q; ue
ro subito curari phlegmone omnis non possit, dixi-
mus in libris De curãdi ratione, secundũ eã potis-
simũ operis partẽ, in qua curandorũ prẽter naturã
tumorũ uia instituit. fit em interdum ut tã ualide
tãq; tenaciter adhęreãt carni uiscidi, crassiq; humo
res, periculũ ut sit, ne cũ diutius perseuerauerint,
sequat scirrhus. at ij, qui nihil horũ sciũt, dũ potissi
mã artis partẽ ignorant, dãnant Hippoc. atqui edi
uerso quis, cũ solidum corpus refrigeratũ, aut ex-
calfactũ aliquod fuerit, promptũ fore illi ad naturã
recursum dicet, quomodo etiã cũ dẽsius, rarius ue
redditũ fuerit. neq; enim refrigeratũ excalfacere,
excalfactumq; refrigerare, densiusq; rarefacere, ac
rarũ densare laboriosum fuerit: at pertinaciter ad-
hærentẽ parti carnosę humorem, aut crassum, aut
glutinosum educere, laboriosissimũ. nã cũ ex uasis
etiã laxis ijs, haud prõptum sit sordes expurgare,
facile id scilicet in carnosis existimabitur. quare
summe deprauata ratio ea est, quę causas in humo
ribus cõtentas contrarias semper magis esse dicit
ijs, quę in solidioribus partibus sunt. nam si in uni
uersa corporis habitudine absolute plenitudo insit
contenta in uasis, quã proprie plenitudinẽ nomi-
namus, nõ sanè difficile factu fuerit, & primo quo
que tẽpore hanc ipsam exinanire, & ob ipsum sym
ptomatis ægrũ liberare. contra cũ uitiosus succus
aliquis, aut corruptela adsit, fieri nõ potest, ut abũ
de facta euacuatione sanitati homo restituat. Nec
sanè alio se modo res habet ipsa. plures em inuẽti
sunt, quibus cũ degrauaret corpus, tẽsionisq; acce
deret sensus, uenæ q; primum sectione symptoma-

tis his soluti sint, nõnullis cõtra per totũ mensem
corruptionis nocumentũ permãlit, dũ nos depra-
uatũ sanguinẽ potuimus ubertim exinanire, nec
meliorẽ aliũ reponere. nam ut ex cibarijs recte in
corpore cõfectis bonus generat sanguis, sic peri-
culũ est, ne dũ idonea cõcedimus alimẽta, cũ pra-
uo, qui prius inerat, bonus unà corrũpat. quã etiã
ob rẽ nõ omnẽ se pollicent corruptionem sanatu
ros, sed illã unã, in qua ualidũ adhuc corpus sit, ui
resq; robustæ: nõ cũ eruginosus penitus factus san
guis fuerit, & qui inditũ alimentũ trahere secũ in
corruptelã possit, sed q potius ab hoc ipso contẽ-
perari queat. sed nec cũ ad uires æstimata plenitu-
do fuerit, sanari cõtinuo æger potest, eo q; cũ ina-
nitiõe, unà ipsa dissoluant interdũ uires. Diximus
de huiusmodi affectu in opere De medẽdi metho
do. Ergo raro inanitione hominẽ cõtinuo sanum
reddes. contingit tamẽ quãdoq; hoc, quẽadmodũ
apparet. & huius sane rationis ueritatẽ clare osten
dit experientia. quidã em ab euacuationib. statim
ipsis, omi liberant molestia, sed nec hosce affectus
nosse medico cuiuis prõptum est, nec ut eos no-
rint, statim etiã dignoscere eos ualent. Ii sunt igit,
qui maxime nugent, inter quos, ut uerũ fateamur,
primas obtinet Iulianus, qui cũ nullũ unq; cũ artis
operibus cõmerciũ habuerit, ex his tamẽ quę ipse
nouit, audaculus reperit. Cæterũ nos sæpius inter
ipsa artis opera post utriusq; plenitudinis inanitio-
nẽ homines sanitati cõtinuo restitutos ostẽdimus:
utrãq; dico, & quã ex uasorũ æstimamus capacita
te, cui plethoræ nomen est, & quã ex uiribus meti
mur. quæ inanitione nõ dissoluit. atq; hæc, cũ pri-
mũ ægros quis uisere inceperit, unà cũ ijs, qui sa
nare nouerint, percipiet omnia. Videamus ea quę
deinceps dicunt, in quibus Asclepiadæ rationem
tractandã suscipit Iulianus, peruulgatam illã, qua
persuadet nõ proprios trahi à purgãtibus medica
mentis humores, sed ab his generari. Sanè pauca
quędã de re hac diximus in calce libri De elemen
tis secundũ Hippoc. sicuti in primo quoq; De na-
turalibus facultatib. postremo socijs ita rogãtibus
librũ etiam de hoc scripsimus unũ, cui titulus De
purgantiũ medicamẽtorũ facultate. quare uniuer-
sum de his sermonẽ qui scire uoluerit, inde sibi pe
tat, nos hoc in loco ijs, quæ à Thessalo dicunt resi
stem⁹, pri⁹ tamẽ eius uerba adscribã: Athletã quẽ
uolẽt capiamus bona prędituũ habitudine, natura
literq; se habẽtẽ. Huic bona in corpore cũ insit ma
teria, firmaq;, medicamentũ exhibemus, quęq; ex-
cernunt summe corrupta ostẽdimus. unde colligi
mus, nemine, q ijs contradicere queat, reperto, cũ
q̃ nũc excernunt acerrima simul ac corrupta, an-
teq; medicamentũ exhiberet, talia athletæ nõ ad-
essent (bona em is habitudine erat) nihil aliud no
bis restare dicendũ, q; utraq; hęc à medicamẽto fie
ri: primũ quidẽ materiã ab eo in corruptelã uerti,
deinde etiã excerni, siue per uomitũ id, siue per al-
uũ fiat. Hæc sũt Thessali uerba. audistis autẽ priua
tim à me q; in bonę habitudinis aliquo humores
purgent omes, id nõ magis q; nunc illi generent;

declarare

declarare, ꝗ quòd antea contineantur. frustra igitur A ista attulit, neutrā necessario, aut comprobās, aut demoliens sectam. ꝙ si aluū subducēs aliquid exhibeat, nō tamen medicamētosum hoc illis est. Neqꝫ uero inuerecūdi Thersitę more exhibemus, & ostēdimus dicere debuit, cū neqꝫ exhibuerit id, neqꝫ ostenderit unqꝫ, nec iam exhibētē alium, aut ostendentē uiderit. at nos ij certe nō sumus, qui ea quę minime prestamus, dicere, aut scribere audeamus, sed ostensa operibus prius ipsis ueritate, tum demū rerū explicamus artē, id quod ex his quoqꝫ q de Thessali grege sunt audias licet, partim quot ex ijs, qui aqua inter cutē laborabant, medicamēto dato, quod aquā educeret, uentrē quāprimum ad æqualitatē reduxerimus, partim etiā quot ictericos sanitati continuo restituerimus, bilem trahē B te medicamento exhibito. Verū neqꝫ hæc, neqꝫ aliud huiusmodi quicqꝫ uidit unqꝫ Iulianus, athletis purgās inquit exhibeo medicamentum, & ostendo. uerisimile uidelicet est, ut tāta præditus amētia athletas quis bonis prēditos succis purget, aqua inter cutē laborantes nō purget, nō atra percitos bile, nō eū, qui morbo, quem elephanta uocāt, correptus sit, nō cancro affectū, nō quē phagedæna, aut erysipelas, aut alius quispiā, qui ex malo generetur succo, morbus infestet. satis nobis de his ipsius nugis dictū sit. nā si, quæ audire dignus est Iulianus, dicere omia institerit aliquis, huic nō iam uno aut altero, sed longe pluribus libris opus fuerit. Verūtamē eorū, quæ deinceps dicit, aliqua audiamus, hoc modo scribens, Aliud affero uali C dissimum, quo maxime inspecto resipiscere eos æquū fuerat, non atra omnino bile agi. cū em̄ subesse bilem arbitramur, pituitā purgans medicamentū damus, nec iam pituita, sed bilis excernitur. cū uero pituitam, hanc ipsam educente medicamēto dato nō pituita, sed bilis utrobiqꝫ deijcitur. hydropicis aquā ducēs medicamentū damus, tuncqꝫ cū manifesto in hydropicis aqua contineatur, præter omniū maxime opinionē exire aqua non uidebitur. par enim esset, ut cū bilem trahens medicamētum exhiberemus, bilis, cū pituitā, pituita educeretur. Hæc sunt, quæ dicat, in quo admiratione dignū est, ꝙ primū dixit, non oportere ab atra omino bile agi, nimirū nos atra percitos bile dicit, qui cūqꝫ Hippocratē laudamus. Quòd sane lepidū ser D monis genus illis potius cōueniebat, quibus atra bilarios ab atra infestari bile placet. porrò fabuloso Aesopi asino simillimus esse Iulianus reperitur, qui cū unà Aristosito domino accubātē Melitensem quendam catellum uidisset, circūqꝫ ipsum saltantē, ac delitiose ludentem, mota subinde cauda, iucundam præterea quandā emittentē uocem, ob quæ læti conuiuæ erant, ipsumqꝫ exosculabantur omnes, nihil moratus sit, quin in sellam cōfestim insiliens ruderet, ac sese, caudam identidem quassans, uerteret. Huic perqꝫ similis Iulianus cū sit, cauillose in nos inuehit, obiecta nobis per iocū melācholia, quæ ab atra, ut ipse ait, bile fit. sine igit in te nos de atra bile dicamus, qui cū arte minus etiā

A ꝗ pueruli medici ualeas, in Hippocratem inueheris. qua, quę nā maior inueniri melācholia potest? quæ manifestior ignorantia? quæ tandē petulantior audacia? His nos iocose incessis Iuliane? indoctisqꝫ ea sermonibus cōplicas, ut iam ne puerum quidem latere possit ꝗ absurda hæc sint. Nam cū Hippocrates dixerit nullam neqꝫ ætatem, neqꝫ anni tempus, neqꝫ aliud omnino inueniri tempus ullū posse, in quo ex corpore nostro humor aliquis totus pereat, ut quos semper nobis inesse dicat, sintqꝫ nimirum ij, sanguis, pituita, atqꝫ utraqꝫ bilis, quos in omnibus inesse omes existimat, incremētum autē suscipere in alia tēperatura, naturaqꝫ corporis, ætate, tēpore, regione, morbo ipsius te demoliri ratiouē putas, si bilioso pituitā ducens me B dicamentū cū dederis, hæc quidē euacuetur ipsa, bilis non euacuetur. Age uero, demus hoc, manifesto fieri, ut nō semper propitiū sibi humorē euacuet medicamentū, num falsum propterea uideri debet Hippocratis dogma? si nāqꝫ humores omes æqualiter attrahit purgans medicamentū unumquodqꝫ, ipsos autem in propriam speciē quandam mutare solet, nihil erit inter uenæ sectionē, ac purgationē discriminis. Quòd si hæc ita habent, haud * sanè difficulter experiētia possumus dogma ipsum probare, duobusqꝫ propositis hydrope laborantibus hominibus, quibus eadem adsit magnitudo, idem corporis habitus, ætas eadem, alteri eorū alicui quod quod aquā trahat, medicamentū dandum, alterius secanda uena, considerandūqꝫ deinde utri C eorū profuerit id, aut nocuerit. par autē fuerat, ut idē in utroqꝫ fieret euacuationis modus, ac tot mitterentur sanguinis heminæ, quot essent euacuatę (ut ij quidē existimant) aquæ à medicamento purgāte. Verum demus etiā hoc illis, & in altero quidem, qui purgatur, aquæ heminæ euacuentur, uerbi gratia, quindecim, in altero autē, cui secta uena est, duæ tantū, uideamus nūc uter horū iugulatus sit (nam quid aliud quæso dicendum sit, de Hydropico, cui missus sanguis fuerit?) atqꝫ uter adiutus maxime? Quid mihi hic dices ò bone uir? num similiter atqꝫ ad eūdem nos modū refellimus, quēadmodū paulo ante tu faciebas? bilem purgās medicamentū alicui detur, inquit, qui aqua intercute laboret. bilē hoc etiā ò bone uir euacuabit, uerū modicam, omneqꝫ citra emolumentū. Bilioso, quod aquosam detrahat saniē detur. hoc quidem aquosa euacuabit, sed modica, nec sine detrimēto: ediuerso quod aquā trahat ascite laboranti detur, quod bilē icterico, hic & plurimū euacuabitur homo, & maximo præterea cū iuuamento. Hæc si apud medicorū aliquem scripta nondum legit Iulianus, hominis admiror diligētiā. sin cū ista legisset, ausus est quæcunqꝫ scripsit, scribere, par est ut illius prudentiam admiratione prosequamur. Ego enim eorū qui ista audierūt offendi aures puto. Iulianus autē cum de his scribit, insanire nos arbitratur. Respōdeat itaqꝫ, ijs quos laudauit philosophis in memoriā reuocatis, à quo nam ipsorum demōstrandi legē huiusmodi acceperit, cuiusmodi usus ipse est

ipse est. si enim, inquit, bilem trahens medicamentū, A animantis natū est bilem expurgare, nō ipsam generare, in pituitosis non sanè bilis euacuaret. ꝗ uero mire id qd' consequens est, nouit? O præclarā sophistæ huius dialecticā. Quidnā tā unqꝫ prudenter Chrysippus, Aristoteles, Plato dixit? Qui si de ijs proposita illis foret consideratio, cū nulla penitus contineret in corpore bilis, id prorsus sequi affirmarent, nullā quoqꝫ omnino, à bilem trahentibus medicamētis exinaniri, cū uero modica inesset, quæ ab ijs traheret, modicā quoqꝫ futurā esse dicerent, queādmodū sanè plurimā, cum plurima contineret. At nouæ huius dialecticæ sophista Iulianus, cū modica quandoqꝫ in corpore bilis insit, nullam prorsus bilē hanc ipsam ducentia me B dicamenta sequi censet, & postea nos quidē insanire dicit, quicunqꝫ aqua intercute laborātibus aquam ducens medicamentū damus, seipsum uero prudenter agere, cuius placitis consentanea est uenæ in his sectio. simillimū his ipsius sermonib. est, quod in sequentibus uerbis his affert, & quod magna ex parte uicissim intendit, ac remittit, indeterminata sanitas similis aliquis factus quātū ad nos, * secundū omne cōtinuitatis, quantū ad nos, in eo, quod rarenter, nec sæpenumero fit. per hæc Iulia* nus opinionē refellit existimantiū corporeos semper esse passionū affectus intensionibus, ac remissionibus in testimoniū adductis, idqꝫ facit, ratus se in hoc methodicorū opinioni cōsentire à ueteris C autē magistri placitis dissentire, cū tamen diuersissimū hoc sit. nā qui in solidis animātis partib' insunt affect', obfirmati insunt ac durabiles, & quęcunqꝫ humida sunt prætereꝗ ꝙ in alias animantis particulas subinde decūbūt, par est etiā ut partim in halitū tenue facta digerant, partim etiā per meatus sensui patentes excernantur, & nunc quidem à gubernatrice animantiū natura concocta meliora, nunc à febrili immutata calore, deteriora fiant, ac quædā ob calorem hunc difflentur, quædā rursus bonis admista alimentis meliora euadant, nōnulla autē à prauis illis confluentibus corrumpantur, siue ea prius etiā ꝗ assumerent, praua fuerint, siue nō recte ea uentriculus concoxerit. D

Desunt quædam.

Accensas uero ob putrefactos humores febres, nihil sane mirū sit, si prout collecti ij per loca fuerint, putrefactiqꝫ, atqꝫ exinaniti, ita generationes, ac declinatiōes sortiunt. uerum hoc illos fortasse quispiam dicentes ferat. at qd' deinceps Iulianus scribit, non iam cū alijs cōmune, sed ipsi propriū hoc nunc referā. satius autē uisum mihi fuit, uniuersa illius uerba, quanqꝫ prolixiora, adscribere, ad hunc modū habentia: Quod uero intelligi non * potest, cū in plenitudinē, aut corruptelam pro eo qd' præsens poni debet morbi refert causa, quisnā * quæso exactissime aliquid dignoscet? affectu de toto corpore abeunte necesse est, omia in omni parte, particulaqꝫ redundare fateamur. unà em̄ cū effectu perduret opus est cōtinens causa. per totū autē eunt affectus, quales febres sunt, & quāplurima alia, in quibus in toto inesse plenitudinem oportet, plurimamqꝫ, cū plurimus morbus fuerit, atqꝫ ita concessum dicere. Quòd si uero * * quod contradicit humoris plenitudo. atqui Iuliano non placet, morborū, qui in uniuerso cōsistunt corpore, continentē causam in uno cōsistere loco, sed si quis fluxū etiam in bubone continentē esse supponat, febris cū sit, in tantā incidet sermo dubitationē, nam dissoluto bubone, nec permanere illam, * nec crescere possibile est, cum manente quidē necesse sit, ut & febris soluatur, soluta autē continentē suipsius causam bubonem habeat oportet: exqꝫ hoc præclari huius defensoris subuerti rationē necesse est, qua ait, fieri non posse, ut morbi uniuerso in corpore qui sit, causa unico consistat loco, cum tamen nullam aliam continentis causæ afferre rationem possit, ꝗ quòd ab ea aliquid fiat, ac cū ea pariter cesset, nisi forte hoc etiam in loco, quemadmodum in alijs quoqꝫ facere consueuit, repente se Stoicū rursus profiteatur. uerū cū hoc fecerit, non modo morbi, sed ipsius etiā sanitatis causam afferet aliquā, & qd' minime uult, calidū esse morbū aliquē, & frigidū, & siccū, & humidū, dicere cogetur. Quāobrē desinat inanes has nugas afferre, neque * modū, uerū alia excogitet, dū laudib. q dē nūc Stoicos extollit, nūc ipsorū etiā placita tollit.

CL. GALENI HIPPOCRATIS LINGVARVM EXPOSITIO.

MARIO NIZOLIO BRIXELLENSI INTERPRETE.

c

VM uolueris ò Teuthra linguas, quæ apud Hippocratē reperiuntur, ꝗ breuissime fieri posset à nobis exponi, libenter & prōpte tibi paruimus, huiusmodi studijs pulcherrime morem gerere pulcherrimū existimātes: erit autē, ut ipse iussisti, ordo orationis nostræ ex ordine literarū, à quibus ipsæ linguæ initiū capiūt, si prius tamē illud definierimus, inter expositionem omnium uerborū Hippocratis & solarum ipsius linguarū, quid intersit. Quæcunqꝫ igitur uoces antiquis tēporibus erant in usu, nunc autē non sunt, huiuscemodi uoces linguas uocāt, & ad has exponendas accedimus, alias uero omes, quæcunqꝫ inquisitionē quidem non minorē desiderant, usitatę tamen in hunc usqꝫ diem sunt, in ipsorū librorum explanationibus inuestigare melius fuerit. Quid enim iudiciū, & quid diuinum, & quid integre, & quid in summo bonus habitus, & omnia, quęcūqꝫ talia

talia ſunt, oratione quidē longiſſima ad explanandum indigent, in cōmuni tamen uſu uerſantur nihilominus quàm uita & breuis, & ars, & lōga, & opportunitas temporis, & uelox, quanquā & harum uocū nōnullæ expoſitionis egent. ex quo mihi in mentē uenit admirari eos, qui omnia Hippocratis uerba ſe expoſituros pollicentur, ſi quidem non intelligunt, plura ſe præterire quàm docere. Dioſcorides quidē non Herophilius ille cognomento Phacas, ſed iunior quidā patrū noſtrorum memoria, multis libris ſcriptis nō modo dimidiā ſed ne tertiam quidē aut quartā partem omnium uerborum Hippocratis expoſuit. Ac præter alia multa cumulus etiā accedit horum duorū, quę ab eodē in toto opere peccantur primū quia de maniſeſtiſſimis nominibus memorat, ad quę intelligēda non modo multa ſed ne minima quidē explanatione opus eſt. Deinde quòd hoc ipſum non ſemel tantū, ſed ſæpiſſime facit. Hęc igitur nos contēpſimus, & præter hæc etiā omiſimus exponere formā uniuſcuiuſq; arboris, fruticis, & herbę, & eorū quę ex terra effodiūtur. Tum aūt & piſcium et animaliū omniū, de quibus frequenter commemorauit Hippocrates, quæ quidē Dioſcorides is, de quo loquor, non erubeſcit trāſcribere ex libris Nigri & Pamphili, & Dioſcoridę Anazarbei, atque ante hos Crateuæ, & Theophraſti, & Heraclidę Tarētini, & aliorū innumerorū. Idem quoq; notiſſimarū urbium nomina exponit, ſimiliterq; aſtrorū maniſeſtiſſimorū, quę ne puer quidē ignorare poſſet. Atq; his exponēdis non hic ſolus, ſed etiam alii cōplures peccant. Hæc igitur omnia ſiquis amputet, linguas explanauerit ſolas, ut Herophilus fecit, & Bacchius, cui Ariſtarchus grāmaticus multitudinē exemplorum cōgeſſit, ut aiunt. Nos aūt, ut ſcis, plura etiā quàm illi excerpſimus, eaq; in cōmentariis habemus, quę celeriter & ipſa ſi uolueris latiore enarratione colligemus tibi. Nunc aūt id quod iudicatū eſt, & longioribus illis cōmentariis demōſtratum, roganti tibi, ut per capita haberes, præſens liber cōpoſitus eſt, complectens nō ſolū omnia nomina, quę cum ab aliis antiquis uſurpata fuerint, nūc amplius in uſu nō ſunt, ſed etiā quæcunq; ipſe Hippocrates proprio aliquo modo ſibi fecit, uel transferens à conſuetudine, uel figurā accōmodans aliam, uel ſentētiam mutans. Quod aūt antiqui multa ſibi nomina faciebāt, oſtenſum quidē ſatis eſt ab Eratoſthene in libris De antiqua comœdia, ſed ego quoq; idem tibi paucis per exempla poſſum demōſtrare, cum pauci admodū facultatē habeant euidētius diſcernendi, quid nam lingua ſit, & quid ſimile ipſi ab antiquorū aliquo factū. Puto aūt tibi Ariſtophanis exempla ex Detaleis abūde ſatisfactura, quæ ferè ad hūc modum habent. Hæc tu dic Homere, quā nam lingua uocant κόρυμβα: in illa enim fabula ſenex quidam ex populo Detaleorū proponit Procaci filio primum κόρυμβα quid ſint, ut exponat, poſtea uero quid uocent ἀμενηνὰ κάρηνα: &

A ille quidē uiciſſim proponit linguam, quę in tabulis Solonis eſt ad cauſas differentes ad hunc ferè modum. Tuus quidē, meus autē hic frater dicat, quid uocēt ἰδῦσιτε. Deinceps ꝓponit quid nam *
ſit bene facere, ex quibus maniſeſtū eſt linguam antiquū eſſe nomen, quod ex conſuetudine decidit. Quod aūt unus quilibet eorum, qui in ſtudiis doctrinę uerſabātur, putabat licere ſibi facere noua uocabula, ſatis indicat & Antiphon, qui quomodo ea facienda ſunt, edocet. Indicat etiā & ipſe Ariſtophanes in eadem fabula his uerbis, ἄλις, ὀρέλη, καὶ μύρον καὶ ταινίαι. Poſtea ſenex irridens ἥδυς ὀρέλη, iſtud eſt ab Lyſiſtrato. rurſus aūt cum Procax filius dixiſſet, à nobis æque non perterre *
beris, tempore, & hoc filii ſenex deridens, inquit,
B perterreberis, hoc à rhetoribus eſt. tum rurſus cū ille dixiſſet, euadent tibi hęc quorſum uerba? Rurſus ſenex & hoc euadent, tanquam ab Alcibiade ſumptum carpit. Ac filius quidē nondū deſinens *
neq; reuerens ſenem, quid cōiectas? etiam malos uiros dicere eos, qui exercent probitatem. Poſtea ſenex O Thraſymache quis horum patronorum te liberat? Maniſeſtum igitur ex his puto tibi factum eſſe, ut dixi, eſſe modum linguarum cum nomen commune omnibus à conſuetudine ſuperante cecidit, uel factum ab aliquo antiquorum non omnino receptum fuit in conſuetudinem: ſic igitur & Hippocrates ex nominibus, quę uſitata nō ſunt, aliqua aſſumit, aliqua ipſe facit aliqua aūt nouis adiunctis ſentētiis mutat. Quorū unūquodq;
C unà cum linguis exponēdum cenſemus, cum ex conſuetudine, quæ nunc eſt, cecidiſſe uidebitur. ſic igitur ſi cuius etiam ſtirpis nomen uel animalis uel urbis ualde obſcurum fuerit, hoc tibi inter ipſas linguas exponemus, & omnino hoc ſpectabimus, ut non tibi ſoli ſed etiam aliis, qui modo primas literas attigerint, liber hic utilis exiſtat. ſi uero quiſpiā neſcit quid ſit, interficiemus, & procul & ambo & indumentum & alia quæcunq; talia ſunt, ad Dioſcoridem & ad illius ſimiles remittimus, ut ad eos, qui talia docere non indignū putant. cum igitur aperte definitum ſit à nobis, quid nam ſit lingua, quid uox uſitata, & cum dictū ſit exiſtimaſſe nos, id ipſum quod iudicatum eſt à nobis & demonſtratum in aliis libris hic tibi ſolum
D ſine demonſtratione eſſe ſcribendum, ad explanationem iam ipſarum linguarū accedamus, eligentes ipſas ex omnibus libris non ſolum uerè Hippocraticis, ſed etiam ex iis qui Hippocrati quoquomodo ſunt inſcripti. Quod autē multæ à Bacchio prætermiſſæ linguæ hic ſcriptæ ſunt, quodq; nullam nos prętermiſimus, ipſe liber docebit, quē admodū & illud, quod prout uidetur oratio poſtulare, aliquando quidem interpretamur ipſam locutionem, qua cum expoſuimus linguam. In plurimis autem id facere negligimus, cum ſine interpretatione ſperamus ipſam explanationem fore maniſeſtam.

INITIVM VERBORVM LITERÆ A

†Quaſi dicas anſulatum, uel annulatum, ea forma qua ἀλυσιδωτόν catenatum, & chiridoton, manicatum dicimus.

Quo medici uulnera, uel ulcera pertētāt.

*Vulgo ſpicas uocant.

al. triāgulus

†Ἀγκυλιδωτόν. Anſulā uel annulum habēs, dictum eſt autem de curru.

†ἀγκυρομήλη. Specium ſiue ſpecillum hamatum.

*ἀγλῖθες. Partes capitis allij.

ἄγριον κολοκύνθη. Colocynthis. i. agreſtis cucurbita, ut Crateuas & Dioſcorides & Pamphilus.

ἄγροφον. Montanum, ſylueſtre.

ἀγυία. Imbecillitas, infirmitas.

ἀγχόμενος. Qui ſuffocatur.

ἀδαξᾶσθαι. Morderi cum pruritu.

ἀδηλέως. Negligenter.

ἀέτωμα. Pars tecti in ſublime erecta, ut† colūbariū.

ἀθέλγεται. Reſoluitur, diſſoluitur.

ἀθήρ. Et tuberculi, qđ in palpebra oculi natum à
B ſimilitudine hordei Crithe dicitur, pars acuta eſt, ut in ſecūdo De morbis minore, & eiꝰ partis ſummū, q̄ in cuſpide ſagittæ πώγων, hoc eſt barba appellatur in q̄nto De morbis popularib.

ἀθώρηκτος. Qui non ebrius eſt.

αἰγλίη. In oculis albicans cicatrix, ut in maiori De prædictione, & albeſcentes humores concreti, ut in coacis prænotionibus.

αἰγόκερα. Qđ & βούκερας, & τῆλις. i. fœnugræcū.

αἰγύπτιον ἔλαιον. Aegyptiū oleū, quod ipſi uocant cicinū. ueteres quidem ex cici etiam cicinum.

αἰγύπτιον ἔλαιον λευκόν. Aegyptium oleum albū, quod ex lilijs cōficitur, & Lilinū & Suſinū nominatum eſt.

αἰγύπτιον μύρον λευκόν. Aegyptium unguentum C album, quod & Mendeſium nominatū eſt, confectum ex lilijs & odoribus, proptereaq; unguētum nō oleum uocatur, idemq; Lilinunguentū & Suſinum unguentum appellatum eſt.

αἰγύπτιον μύρον. Aegyptium unguentum ex flore Aegyptię ſpinæ, qđ & Metopiū nominatū eſt.

αἰγυπτίην ςυπτηρίαν. Aegyptium alumen, quod & ſciſſile & triſciſſile nominamus.

αἰεί. Significat aliquādo, apud Hippocratē etiam donec, & apud multos alios antiquos.

αἰθάλη. Idem quod fumus uel fuligo.

αἰθιοπικόν. Subaudiendum eſt cuminum.

αἰθόλικες. In ſumma cute circuli, ſimiles circulis rubris qui ab igne excitantur, ab αἴθειν, quod eſt urere, nominati, & αἰθολικώδεα. uidelicet his D circulis ſimilia, quæ multi uocāt αἰμάλωπας.

αἱματοφλοισβοιστάσιες. Sic em̄ Dioſcorides ſcribit, cōpreſſiones ſupertumeſcētis ſanguinis exiſtimās ſignificari. Quoniā & alibi ait, in inflāmatis ſanguinis effuſionib. retētio opportuna. plures tamē ſcribunt αἱματοφλεβοιστάσιες, & uenas inflatas ſanguinis plenas ex nomine ſignificari putant.

αἱμοκέγχρα. In ſanguinis effuſione aſperitatem inducentia, hoc autem eſt morſus quidam ſubaſper irritans in aſpera arteria.

αἰνειάτης. Ab æno ciuitate Thraciæ, quem eundē & αἰνειοπικόν aliquando uocat.

αἰόλλεσθαι. Quaſi uagari & errare.

αἰών. Vita.

A ἀκαλήφη. Quæ quidem & urtica.

ἀκεστά. Curabilia, nam ἄκη, medicamenta ſunt.

ἀκήρατος. Incorruptibilis.

ἀκίς. Sic nominatur ferrum ſagittæ.

ἀκόνην. In adiunctis libro De ratione uictus ſic nominauit mortarium, ſimiliterq; Theophraſtus in libro De ſtirpibus octauo.

ἄκος. Repleta.

ἀκράλεα. Filia fœmina, Minerua, Venus.

ἀκρέσπερον. Summa ueſpera, hoc eſt prima & incipiente.

ἄκρητον. Impermiſtum. ſic enim nominatur omne quod cum altero miſtum non eſt, & puram ſuā ſeruat naturam.

ἀκρητοχόλους. Puram contrahentes bilem.

B ἄτριτον πάγος. Velut immēſum ſpatium, dictum eſt autem in libro De hebdomade, de eo quod eſt extra mundum uel infinito uel inani, quod cogitatione informari non poteſt.

ἀκρόπλοα. Superne & tanq; in ſummo nauigātia, ſic & ἀκρόπλοι. in ſummo nauigantes.

ἀκροαπίς. Lingua ſic dicta eſt in ſeptimo De morbis popularibus, tāquam ſua ipſius extrema nō informans, hoc eſt inarticulata propter motus difficultatem.

ἀκροσαπές. In ſuperficie mutatum.

ἀκρόψιλον. In ſummo glabrum, hoc eſt nudum.

ἀλαία. Corruptio ſic nominata eſt in libro De locis in homine, tanquam cæca & inuiſibilis.

ἀλάπτης. Qui eſt ex Alaptis, Alapta enim opidum eſt Thraciæ.

C ἀλάστορες. Et ipſi homines qui talia perpetrant, ob quę cruciari mereantur, & uindices dei, qui eos perſequuntur.

ἀλγήματα. Aegrotatiōes, nā ſæpe & de ipſa ægrotatione nomē inducit, & τὸ ἀλγεῖν ſimiliter pro ægrotare, & aliquid pati, & alia ab ipſo.

ἀλεάζειν. Calefacere.

ἀλεῖον ὕδωρ. Aqua conferto imbre congregata.

ἀλεῖον. Congregatum, confertum.

ἀλεξητήρια. Remedia & auxilia quę malis arcēdis adhibent, nam & ἀλέξασθαι auxiliari eſt.

ἀλέουσιν. Cōgregāt. ἄλειφα. Oleū uel adeps.

ἀλέως. Collectim. ἀλεότητα. Congregationem.

D ἀληθέωσιν. Decipiant, imponāt, dictū eſt autem & (in errrore.

ἀλθεῖν. Curare, ſanare.

ἄλθεξις. Curatio, ſanatio. ἀλθίσκειν. curare, ſanare.

ἄλκαρ. Remedium, auxilium.

ἀλλογνοῶν. Deſipiens, & tanq; alia percipiens quā quæ ſunt, ſic & ἀλλοφρονήσας dictum eſt ab ipſo, de eo qui mente alienata eſt.

ἀλλοιοτροπεῖται. Vertitur uarie.

ἀλλόκοτον. Obſcurum & incognitum.

ἀλλοφάσσοντες. Deſipientes, inſanientes.

ἀλαοί. Cæci, quod & ἀλαός cæcus eſt.

ἁλυκόν. Salſum.

ἀκρητόχολον. Sic nominat eum, quem & ἀκρόχολον hoc eſt, qui puram congregat bilem.

ἀλύζει. Animo quaſi fluctuat, iactatur. ſic & ἀλύξει in futuro dictum eſt.

ἀλυσμόν. Qđ & agitationē quādā & hæſitationē,

quin & agitationẽ uocant, & ἀλυχὴ hoc idem. A
ἄλφιτα. Non solũ ex hordeis farinę sic uocanť. nã in primo de morbis mulierũ, ἄλφιτα πυρινὰ hoc est, farinę triticeę dictũ ẽ. in secũdo aũt De morbis maiore, & lentiũ, & eruorũ siccatorũ. Omnis igiť moliti grani mediocri magnitudine fragmẽtũ ἄλφιτα appellant. nã maiora fragmẽta, λεπύρνα, hoc est crassiores farinę, minora autẽ ἄλευρα, hoc est tenuiores farinæ nominantur.
ἄλφιτα προκώνια. Quę ante coni siue metę cõstructionẽ fiunt, hoc est ex recentib. & teneris hordeis, conus eñ quidã in areis etiã nũc erigiť, & maxime in pluuiosis regionib. lignũ rectũ circa qđ cõponunť fructꝰ in coni uel metę formã.
ἀμαλλιώτης. Ipsi usitatum est, quasi obfuscatur, & quasi obscuratur, ut in secundo De morbis mulierum, oculi offuscantur. B
ἀμαλῶς. Et molliter, qđ idem ualet qđ non ualde, ut in libro De purulentis. Hoc autem molliter uitant, & facile: ut in primo De morbis maiore, & oculis non facile uidebat & in secundo maiore, & cibos non facile recipit.
ἀμαμιλίδας. Genus quoddã mespili, plurimũ in Italia nascẽs, ut Dioscorides ait, quidã autẽ ὠμηλίδας aiunt esse poma parua syluestria.
ἄμβη. Altior eminentia.
ἀμβλυωσμός. Scilicet abortio, ab eo quod est, abortare, sed & ἀμβλυωπία, hebetudo uisus, ut in maiore De prædictione.
ἀμβλυοπώτερα. Obtusiꝰ uidẽtia, hoc ẽ obscurius.
ἀμείρων. Auferẽs & accipiẽs. ἀμυγνόν. Inualidũ. C
ἄμη. Quodãmodo, ex aliqua parte, mediocriter.
ἀμήνας. Qui elisit & laniauit.
ἀμοίη. Sic in lib. De ijs q̃ ad chirurgiam pertinent, Dioscoride scribit, Mediocri compressu uicissim declinent ad augmentũ, & reformationem carnium faciant. Cæteri autẽ scribunt ἀλόη, Ait autem Dioscorides ἀμόη, mediocria esse, sed testimonium nullum apponit. *
ἀμυσί. Totum simul, sine clausione labrorum.
ἀμφιβραγχίων. Locorũ q̃ sic uocanť, circa tõsillas.
ἀμφιδέων. Oris uuluæ rotunda extremitas, quæ labris cucurbitulæ similis est, per metaphoram à mulierum armillis nominata, quæ & ἰψαὶ ἀμφιδέαι uocantur. ab eo quod est cõprehendere circulariter & tanq̃ circumligare. D
ἀμφιδέξιος. Tanq̃ utrinq̃ dextra. hoc est utrisq̃ manibus ut dextra utens. talis enim est & apud poetã ambidexter, sic Hipponax dicebat, ambidexter eñ sũ, & nõ pecco. Quidã ἀμφιδέξιον intelligunt, non recte, eam, quæ in dextris partibus uuluæ concepit.
ἀμφιμήτριον σημεῖον. Sic nominauit in secũdo De morbis popularibus, quod affectionum uuluæ significatiuum est.
ἀμῶς. Quodammodo, ex quadam parte, mediocriter, ἄμη, de quo supra dictum est.
ἀναγνῶναι. Sententiam mutare, ueteribus dedisce dis noua discere.
ἀνάκαρ. In superiorem partem, ut ἐπίκαρ, in inferiorem partem ex montibus.
ἀνακικίσκειν. Resiliunt.
ἀνακῶς. Caute uel apte ad custodiendum.
ἀνακωχή. Suspensio, dilatio.
ἀναλδὲς. Quod non alitur, quod non augetur.
ἀνάλμυροι. Insulsi uel non salsi, Dioscorides sic, Multi diuidentes legunt.
ἄναλπον. Sine salibus, & non salsum.
ἀναπλάξεις. Illinitiones, inunctiones.
ἀναπρῆσαι. Forare, perforare.
ἀνάῤῥινον. Per nares retro uersum iens. Quidam diuidunt, ἀνὰ ῥινόν. ut sit per cutem.
ἄνανδρος. Qui bene & apte uerba facere nequit.
ἄφωνος autem qui omnino uocẽ emittere nõ potest. In tertio morborũ popularium deinceps inuicem de Pythione dicta sunt. sic habet & illud apud poetam de equo. Loquentem autem fecerat Dea alba ulnas Iuno.
ἀναφέρειν. Significat interdum & subsingultire respirantẽ, ut in primo De morbis minore, & ἀναφέρειν, ut pueri cubãtes flentesq̃ & in nares retrahentes spiritũ. hoc idẽ est, cũ spiritus in aliquid impingens dum extra fertur, retro duplici reuocatione atq̃ intro recipitur.
ἀναχαίνεται. Suscitatur.
ἀνδρογένεια. Per uiros successio generis. nam per mulieres successio tale aliud nullũ nomẽ habet
ἀμβύξατο. Cum tussi expuit. (simile.
ἀνελύματα. Tormina. στρόφοι.
ἀνῤῥιπτοῦσιν. Sursum uerterint, conuoluerint.
ἀνῤῥυδὲωσιν. Euulsi fuerint.
ἀνώγεως. In sublime maxime sursum pendens, compositum est ex sursum & profectus. C
ἀνεμᾶται. Inflatur. ἀνεμικτῶν. Inconcussorum.
ἀνεστραμμένα. Perturbata, dictum est de urinis.
ἄνεος. Mutus, & mente perculsus.
ἀνήνιος. Carens molestia, & illæsus.
ἀνηρίκτως. Non diuiso in minuta, sed ex ultimis farinæ crassioribus partibus compositio.
ἄνθεα. Flores. Non solũ hos ad coronas, sed ad alia omnia sic nominat. ac semina similiter aliquãdo uocat, ut in secũdo De morbis mulierũ. sed & erythemata in Coacis. & sputa ἀνθηρὰ rubra & subcruẽta dicit in sexto De morbis popularib.
ἀνθίνῳ ἐλαίῳ. Hoc est, floratũ uinũ uel odoratum qđ ita nominať, uel ex floribus anethi grato odore prædituũ. Quẽadmodũ & λυκεῶνα ἀνθίνου. hoc est potionẽ quandã floribus conditam nominauit in secundo De morbis maiore.
ἀνθινὸν ἔλαιον. Lilinum uel irinum dicitur, quod ipsum etiam Susinum uocatur.
ἀνθινὸν μύρον. Quod & Susinum unguẽtum & Lilinum unguẽtum. Differt autem à Florato oleo ante scripto uarietate odoramentorum.
ἀνέθωτο. Videlicet sursum dixerunt.
ἀνωργισμένον. Quod est & remollitũ, quoniã μαλάξαι est mollire, & tanq̃ subactum & emollitum, ut in secundo De morbis maiore.
ἀντικοντώσιος. Reuerberationis eius, quæ remo fit. Quod & σκύμπτον uocatur.
ἀντίξυνα. Herba quædam, quam Bucranion & Lychnida agrestem uocant.

ἄορτρον

ἄορτρον. Pulmonis pars separata ex utraq; parte, A
ut in libro De morbis maiore. præterea & ἄορτρια, hoc idem aliquando appellat, ut Dioscorides arbitratur. sed hoc non satis constat.
ἀπαρτίως. Perfecte & exacte, Dioscorides autẽ ait hoc uerbum totum contrarium significare, ut in libro De ratione uictus acutorum, ubi ait, & plerunq̃ perfecte in talibus tẽporibus transeũt ad sorbitiones. Mihi autem & hoc loco uidetur perfecte & exacte significare, atque hoc modo Attici hoc nomine utunť, cuius plurima exempla in paruis commentarijs habere possis.
ἀπεβράσθη. In quinto De morbis popularib. sic scribit Dioscorides, & ait ipse hoc ἀπεβράσθη uerbo significari & ἀπεβύσθη, cũ alijs ferè omnes ἀπεβύσθη, hoc est euenit scribãt. Dioscorides B
eñ & Artemidorus cognomine Capito, ex eo quod alijs usitatũ erat, nomina multa transmutauerũt nihil diuersum ab antiqua scriptura indicãtia, quorũ nobis q̃q̃ necesse est meminisse.
ἀπεμέμφη. Exclusus fuit. ἐμέω enim claudere.
ἀπόῤῥηξ. Exclusus est.
ἀπόγονα. Fœcũda, quidã intellexerũt insœcũda.
ἀποκεκαρπωκός. Qđ germinauit uel fructũ tulit.
ἀπεκκεκριμένη. Separatis. ἀπεκκεκρισμένον. Negligẽtiꝰ.
ἀπεκκαίειν. Maxime quidem abradere, sed & corrũpere & extenuare.
ἀπεμυλλῶντας. Protendens labra compressim.
ἀπενενοημένως. Sine reuersione siue irreuertibiliter, ut ita dicam.
ἀπερπαλίσθη. Expulsionis, hinc & expelletur, ali- C
quãdo quidem actiuũ expellere significat, ut in primo De morbis mulierũ, aliquãdo & passiuũ expelletur, ut in libro De natura hominis.
ἀπερύγει. Porrigit. ἀπερῶις. Extinctus.
ἀπεσιλικά. Quæ fastidium cibi & inappetentiam faciunt.
ἀπεσκίνθεις. Scarificationes siue uenarũ sectiones, ut in primo De morbis maiore.
ἀπεσκληρωμένη. Exsiccat, indurat.
ἀπεσπαρμάζεσιν. Palpitant, uel saliunt, ut in secundo De morbis.
ἀποσφάγματα. Fæculẽta colatura, quod & ὑποσφάγματα dicitur.
ἄπλισον. Integrorũ, in integras farinas diuisorũ, imperfecte fractorũ, parte furfuracea nõ secreta. D
* ἀπυρομήλη. Quæ nucleum nõ habenti, est id pomi genus, quæ melotris appellatur.
ἀρακίδας. Triticea legumina minuta. legumen enim est aracos.
ἀρβύλας. Calcei alti.
ἄργυς. Serpens quidam sic nominatus.
ἄῤῥυπας. Sordes quædã & spurcitia, & ἀῤῥυπαλῶσαι. Fœdare.
ἄῤθριον. Articulus accommodatum.
ἀρικύμων. Quæ cito prægnans fit.
ἄῤις. Non solum instrumentũ, sed etiam herba quędam sic nominatur.
ἄρκτος. A Septentrione spirans, quidam autem ἄρκτον omnino scribunt.
ἄρμης. Suturæ in capite.

Extraord.

ἀρμίως. Statim, Dorica uox.
ἀῤῥοίας. Suppressiones menstruorum.
ἀρτίζω. Paruo tempore uiuentia.
ἀρτίσομαι. Vndecunq; plana, æqualia.
ἀσκαρίδες. Vermes tenues & longi in recto intestino geniti.
ἀσκός. Figlinas ollas, quas & πυριώτας & φακὰς nominant.
ἀσωτεῖ. Et igneſcit, ut in primo De morbis mulierũ, & fastidiosa satietate ac grauiter affectus est, ut in secundo De morbis maiore.
ἀτέραμνα. Difficilia ad conficiendũ & dura.
ἄτηρακτον. Nõ solũ eũ qui ad lanificiũ utilis est, hoc est, fusum significat, sed etiã lignum sagittæ.
ἀτηνὸν ἀγγεῖον. Atticam ollam, aliquando quoque echinum appellatam.
ἀυανσὴ: uel ἀυαψή. Quidam deficcans morbus.
ἀυτίτλω. Vinum huius anni, præsentis anni.
ἀυτόδρομον. Quod per se mouetur, ut in libro De Hebdomadibus.
ἄυτως. Stulte.
ἀφάς. Vincula, ab eo quod est uincire.
ἀφασσόμενα. Fricata, & ἀφασαμένη, quæ fricauit, uel contrectauit.
ἀφρωδέει. Desipit, intelligendi expers est.
ἀφρῦντα. Spumantia, bullæ modo tumescentia.
ἀφύει. Dealbatur, & tanq̃ aphyes colorem habet, sic & ἀφυώδες uocat aphyæ colore simile.
ἀχιλληωδέας λειβώς. Bene nutrita hordea & magna à quodã Achille nominata ut aiũt, agrico- C
ἀψιῤῥόον. Retro fluens. (la Abronij.
ἀψυχῶ. Animo deficit, & ἀψυχίη animi defectus.

Βαχαρὶς. Lydium qnoddam unguentum.
Βαλβὶς. Concauitas oblonga.
Βαλοῖος. Qui ex Valœa urbe Macedoniæ.
Βδέλλω. In maiori De prædictione. & secundo, ut quidam inscribunt, tumentem uenam ait sic nominari Dioscorides. mihi autem uidetur proprie dici nomen de ipso animali. etenim affui olim cum hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his quæ fierent, solus ego ex scripto aggrediens præcognoui ueritatem.
Βικαίοις. Ouibus. Βυσσιακὴ. Ex bessis in Thracia.
Βλακδύειν. Paruipendere.
Βλαβεραὶ. Humidæ, mucosæ.
Βλυχόν. Legumen quoddam, quod & Βλήχιον scribitur.
Βοάνθεμον. Bouis oculus, quod idem chrysanthemon nominatur.
Βόλβιον. Quale ipsum est Hippocrates docet in libro De morbis mulierũ. male igitur quidã bulbi nomine narcissum significari putauerunt.
Βολβιτία. Quæ à multis βομβύλια appellantur, genus autem est hoc paruorum polypodum.
Βολιτόν. Stercus boum.
Βομβύλιον. poculũ quoddã angustũ os habens, uel potio siue poculum à resonando dictum.
Βοὸς θαλασσία. Bouis marini, cartilaginosus est hic piscis.
Βρβάλιος. Cucumer agrestis.
Βρκίρας. Fœnugrœcum, Menitheus in appellatio-

nibus medicamentorum, & anagallidem sic appellari ait.

Βατρίσης. Et animal cātharidi simile, est et quoddā olus agreste, cuius mentionē facit Dioscorides in primo De sanitate tuēda, et in lib. De olerib.

Βρῆγμα. Quod cū tussi expuit, in primo De morbis maiore, & βῆσσαν cū tussi expuere, quidam hæc sine litera rho scribunt.

Βρογχῆς. Cartilagineæ arteriæ.

Βοτράχε. Ranæ dicit, quidam autem omnino βατράχε scribunt.

Βρυγμὸς. Stridor, qui ex dentibus collisis efficitur, & βρύχειν sic stridere.

Βύζλω. Cumulate, uel dense.

ΓΑλιάγκωνες. Qui paruū & gracile habent brachiū, partes autē circa cubitū turgidiores, ut B mustelę. qui autē aiūt γαλὸν brachiū nominari, & hoc positū eē nomine, fortassis uideri possint male intelligere, nō enim γαλιάγκωνας, sed γαλιοβραχίονας oportebat ipsos nominari.

γαμψὸς. Curuaturas habentes quasdam.

γαυσὸν. Curuatus in partem exteriorem.

γιγγλύμασι. Contrario modo ineunt inter se ut in ianuis cardines.

γῆ σμηκτίδι. Cimoliæ, id est, albę cretæ.

γῆ κεραμιτίδι. Argillæ.

γῆ χαλκιτίδι. Nihil plꝰ significat q̄ chalcitis lapis.

γήχυτον. Exterior pars terræ, quæ mollis est, & minime lapidea.

γλαμυροὶ. A quosi & humidi.

γλοιάζειν. Claudentes uersare oculos, & γλοιώδως C per similitudinem, dormitanter, ut eo utar uocabulo, dicebant.

γλυκύμυς Βοτάνης. Glycyrrhizę, uel dulcis radicis appellatæ.

γόγγρωνα. Tumorem gulæ, ab eminentiis rotūdis, quæ in truncis arborū nascunt, ut Theophrastus in primo De stirpibus, sic inquiens, nōnullæ autē gongros à quibusdam uocatos habent, uel quod pro arboris natura respōdeat, ut olea.

γογγύλιον. Rotundum, & γογγυλίδια, parui globuli ut pilulæ.

γριφώματα. Quę inuoluuntur, dictū à gripho quod est rete piscatorium.

ΔΑκτύλι⊖. Circulus, Rotula, in libro De sterilibus.

δᾶδες. Magnæ lampades ardentesq; uocantur, abutentibus autem aliquando significat etiam allij caput, eo quod ex multis spicis compositū colligatur ut lampades. D

δι⊖. Transparēs. In sc̄o De morbis maiore.

δακνὴ. Idem quod mœrore afficit, quod ipsum & δακναίει dicitur.

δαπεπλυγμένα. Multum superiore crurū parte diuaricata, πλαγὰς enim quod inter exortum crurum inter est.

δάσυμα. Tanquam lanis similem corporum ipsorum compositionem.

δασυμωτρίδια. Specillum dilatans.

διαφλύξεις. Effusiones.

διαφλυχθεῖσα. Perfusa, humectata.

A διαφλυχθὲν. Humectatum.

διαφλύουσα. Humectātia. δ̔αφρ⊖. Spumās.

διὰχωρὶς. Ex interuallo.

διδυμα. Radix herbæ, quæ & ὄρχις nominatur.

διεξηλήθησαν. Decepti fuerunt.

δῖναι. Concutere, in secundo De morbis mulierum significat transcolare & diuidere.

δῖδρ⊖. Humida, exudans.

δίκλιδ⊖. Bipartitus, ut possit inferiore parte clausa superpositam aperire.

δίκρανον. Tāquam biceps, quod & bifidum dicitur, quod ipsum etiam ἄδικρον significat.

δίοπτος. Templi curator, à dispiciendo & curando quæ sunt in ipso.

διορώδεις. In serosum & aquosum mutationis.

δίτρυον. Foramē paruū eorū, quæ ad uacua perforata sunt, & tanquam duobus oribus respirant.

δόρπα. Cœnæ. δ̔απτά. Dilacerata.

δυσκινησία. Critias in lib. De natura amoris, uel uirtutum, sic exponit nomen, δύσκινησ autem est quicunq; propter parua tristatur, & propter magna magis q̄ alij homines uel diutius.

δυσκωφιος. Qui non facile tristatur, est autem & difficulter frenabilis, & morosissimus.

Εβλωμένη. Mollificatus est, molle factum est.

ἐγγεσρίμυθοι. Qui clauso ore loquūtur, quia uidentur ex uentre loqui.

ἐγκάμψει. Innixu, & ἐγκεκαμμένοι inflexi, innitentes, incumbētesue, & aduncī, dictum est autem de unguibus.

ἐγγενὲς. Congenitum proprium.

ἐγκοῖλ. In profundo.

ἐγχαλίνωται. Frenis uelut circumdatus est.

ἐγλδυκισμένος. Qui subterrestris & sublituidus est, qui desit albus esse.

ἔγρηγος. Vigilantia. ἐφ̓ἕκται. Cohibent.

ἔθραυσεν. Pungebat, stimulabat.

† ἐκβράσσει. Eiicit, expellit. al. ἐκβάπτ

ἔκδεξιν. Successionem.

ἐκκολύψας. Qui corticem detraxit.

ἐκλύδω. Significat aliquando & inundetur, ut in libro De sterilibus, & in adiunctis libro De uulneribus capitis.

ἔκμαγμα. Et subacta massa, & crocomagma, ut in libro De sterilibus.

ἐκμάξει. Et formare, aliquando etiam aliud facere, & mutare, ut in lib. De sterilibus, digito formare, hoc est tanquam rotulam effingere, sed & ex primere, ut in lib. De morbis primo maiore, de spōgia, & mercuriali herba, & sambuci foliis.

ἐκματεῶσ. Inuestigare. ἐκμίσγ. Emūdat semen.

ἐκνεφίας ὄμβρος. Imber cum sole factus.

ἐκνεφίας πυρετὸς. Humida simul & inflammata febris, quēadmodū & sol cū quo simul imber fit.

ἔκνυξεν. Strepebat, nomen formatū est à strepitu.

ἐκνύπτη. Explicata, explanata.

ἐκπεπλυγμένον. Auersum.

ἐκρήγματσιν. Scissuris pannorum.

ἐκσυριγγῶται. Aperiuntur.

ἔκτομοι. Veratri nigri.

ἐκτροφὴν. Ad uiscera mutationem.

ἔκφυ

ἐκφυσᾶται. Erumpit, sic autem & ebullit.

ἐκχύμωσις. Effusio humorum.

ἔλαιον ῥόδινον. Oleum roseum, quod aromatibus conditum non est.

ἐλατήριον. Nō solum ex agresti cucumere factum, sed etiam omne quod deorsum uentrē purgat.

ἐλαῖα. Agrestia.

ἐλιθερὲς. Tanquam à sole calidum.

ἐλιθερέω. Insoletur. ἐλιννύειν. Quiescere.

ἐλιχνοδυσάμιλλον. Plurimum differui.

ἐλκυσμὸς. Instrumento quodam, ad infantem ex utero extrahendum.

ἔλυτρα. Velamenta. ἐμβάφιον. Acetabulum.

ἔμιαι. Vomitus, Atticum nomen.

ἔμπλιν. Propè.

ἐμπύησμοτὸς. Linamenta concepta, quæ circumA uoluuntur, & uulneribus induntur, ad saniem purgandam, uel lemniscos.

ἐμυκώθη. Dioscorides quidē ait, concluſit, plurimi autē adnascentias habuit humidas, ut & fungi.

ἐμφλώθη. Induruit. ἐμυλήθη. Contabuit.

ἐνθλάσσει. Infringit. ἐνθρύπτει. Vrgens pungit.

ἐξαλίπτης. Illitor, unctor.

ἐξαλίριστο. Exinaniretur ἐξάντης. Sanus.

ἐξαράγμα. Confractio, collisio.

ἐξαρύπτει. Euacuatur, exprimitur Quidam uero hostiliter aggreditur, minas facit.

ἐξάρυσις. Exhaustio.

ἐξασίας. Quidam lina surgentia à summis linteis scissis, & à pānis uslib. fila, mihi autē etiā antequā scindantur extantia eodē modo uideri appellare. C

ἐξηπρισμένον. Panno tenui colatū, est autē ἤπριον tenuis quidam & agrestis pannus.

ἐξάνει. Euacuat.

ἔξερα. In angustū cōtracta, q̄ & μύοπα nominant.

ἔπακρα. In angustū desinentia, quæ & ἔξερα.

ἐπαλλώων. Spargens. apponitur autē & ad magis.

ἐπὶκέρας. Fœnugræcum, quidam aliam quandam herbam sic nominatam.

ἐπικτένιον. In mulieribus pubes quæ uocatur, nam supra pectinem est, in stuppa autē uel lino pectini insidentem puluerem in opificio.

ἐπιμυλίδια. Dioscorides quidem in primo de materia, genus Mespili σπάνιον etiam appellatum, quidam autem parua sylueſtria, quæ & ἀμαμυλίδας nominantur. D

ἐπιμυλίδια. Os, ceu cōchula quædā genu tegens, latum & rotundum, quo genuum commissura obtegitur, uulgo patellam uocant.

ἐπίσκληροῖς. Induratis.

ἐπίσκιμ⊖. Dispiciēs, cogitās, dubitās, examinans.

ἐπίχυσν. Humorem concretum lanuginosum.

ἐπορεξάμενα. Extensæ, in longum porrectæ.

ἐπύαλον. Palmes, ex quo natum est quidpiam, ut ex colocynthide.

ἐπῶδες. Fœtens & tanquam male olens.

al. ἐπωκίβρῳ † ἐπωκισέρῳ. Aceto multo utens.

ῥυγάνει. Abijcit, repudiat. ῥύγν. Ructꝰ eiectio.

ῥῖνίδες. In crassiores partes diuisa hordea, quidam bifariam diuisa, nam & ῥῖγμὸν, hoc est legumē fresum ab eo quod est bifariam diuidi, aiunt nominatum esse. mihi autem eo quod scinduntur omnia talia, uidetur nomen factum esse, quod non bifariam diuidere est, sed frangere simpliciter, unde placenta etiam ipsa ex sesamo & melle ῥῖκιον nominatur, quoniam facile frāgitur.

ῥῖξ. Dicit quidem & de iocinore, scriptū est in plurimis ῥῖξ, significat autē partē hepatis superiorē qua iocinoris fibræ à se mutuo diuiduntur.

ῥυγματώδης. Ructuū effectiuꝰ morbꝰ flatuosus.

ῥυθρὸν στέαρ. Sanguinolentus adeps.

ἐσαφάσας. Ad interiorem partem molliens uel aperiens, ut μασᾶσθαι quod est quæratur.

ἐσφικωμένα. Colligata, constricta.

ἐχεῖρα. Significat & propè.

ἔτυ⊖. Omne ex legumine fracto decoctum.

ϑυάνθεμον. Qd & ἄνθεμις dicit, & chamæmelum.

ϑύθεσίλω. Ingenitum corporis habitum, quemadmodum & annus ϑυθεσίης uocatur, qui fertilitatem efficit.

ϑυκάρδιον. Stomacho utile.

ϑυνή. Non solum significat lectum, sed & coitum, ut in secundo De morbis mulierum, & offenditur uehementissime coitu.

ϑυοργηστέρα. Moratior, ὀργὰς em̄ mores sunt.

ἔφλυσον. Depressi fuerunt.

ἐχέτρωσις. Alba Bryonia.

ἔψημα. Quod & σίραιον, hoc est mustū ad tertiam partem decoctum, id est sapa.

ἐψηλὸν. Autem genus piscium.

Ζείας. Siliginis.

ΗΓκίσθυται. Implicatus est.

ἠγκυροβόληται. Intus adhæsit ut in anchora.

ἠδὲ. Insuper.

ἠδέλφισθ. Amicus familiaris & tanquam frater factus est.

ἡδυοθλῖ πίσσαν. Odoribus conditam picē, coquitur autem cum aqua & aromatibus.

ἡδυοδὸν στέαρ. Adeps in aqua & aromatibus coctus, & aromata & unguenta odorifera.

ἡμίσπον. Dimidium.

ἡμιτύβιον. Lintei crassioris pars.

ἦναι. Percutere, & ἠνίων, percutientium.

ἠοίας. Matutinas horas.

ἠραχνίωκεν. Tenuibus simul & multis uenulis cuiusmodi sunt aranearum telæ, implicauit.

ἠρμᾶσθ. Firmatū esse, innixū esse, uel aptatū esse.

ἦσαι. Consueuisti.

ΘΑλερὸν. Calidum ut à sole, nā ab eo quod est θερμὸν, hoc est calefieri nomen factum est.

θερετρον. Locus ad commorationem æstatis idoneus, quidam θῶτρον scribunt.

θημὼν. Aceruus.

θηλὸν. Lumbricū, & sæuum ulcus, ut in libro De locis hominis. sæuum ulcus in corpus aduenit propter hoc, & cum aduenerit sanies defluens, putrefacit & tumefacit, cum in libro De humoribus, unde curatur ante dixisset. Postea in alijs cum θηλὸν dixerit, animalia in intestinis cōsistentia significat, lūbricos. s. & ascarides, quemadmodū & cū dixerit autūnorum τὸ θηριῶδες ab aliquo dictorum nominat. uidetur autem &

aliquando φθινῶδες sic appellare.

al. ἐκπίεσμου θλάσμι. Fœtus infractorem quod & †πίεσμου uocatur, nomẽ in primo De morbis mulierum.

θλασπόσιν. Pro Thlaspis sic appellatæ herbæ.

θράνυμ. Sedem utrinq; peruiam.

θολερὸν πνεῦμα. Spiritus magnus & impellens.

θορυβοῦται. Pungitur, stimulatur.

θρὶξ. Scribitur & πῖλος, Pilos uocant sacerdotes, cũ apparuerit in simo iocinoris in dextra pinnula uenula angusta, recta, nigra.

θύη. Suffitus, odoramenta.

θύματα. Suffimenta.

θυμβραίαν. Sic nominat satureiam.

θύμις. Ex Thymis, gens autem est hęc ex Thracia.

θώρηξις. Vinolentia uel ebrietas.

Ἰάνεται. Obliquatur, residet.

ἰθαγενὲς. Ingenuum, ut ait sapiens, sed me æque atq; ingenuos honorabat.

ἴκτερος. Propè, apud Atticos. Apud Hippocratem uero in secũdo De morbis mulierum, mulieris testiculus uocatur.

ἰλλαίνειν. Distorquere uel circumagere oculos.

ἰμερωθῆναι. Cum uiro mistæ.

al. ἰνδικὸν τὶνδικὰ. Qui scripserunt nomina medicinarum, ut Mnestheus & Andreas Chrysaris & Xenocrates & Dioscorides Alexandrinus indicum nominant zingiberi, decepti ex eo, quod quidam putant ipsum piperis radicem esse, sed Dioscorides Anazarbeus aperte distinxit & definiuit de zingibere & pipere. Dioscorides igitur iunior, qui linguas scripsit, stirpem esse ait in India similem stirpi piperis, cuius fructus appellatur Myrtidanum, quia myrto similis est.

ἰνέει. Euacuat, & ἰνυθμὸν. Euacuatio, & ἰνέαται. Euacuatur.

ἰξάλλω. Perfectæ capræ corium.

ἴξια. Varices.

ἴξις. Rectum progressum, uel accessum.

ἰξίον. Folium albi Chamæleontis.

ἰξύας. Pars, quæ est inter uertebras coxarum & lumbum.

ἴπτον. Potio in curatione ossis luxati.

ἰππόφεως. Hoc nõ solum lappago nominatur, sed & carduus & stybum.

ἰσενύσσαι. Adæquantes, mediæ ętatis existentes.

ἰσάλλω. Pellem capræ, corium.

ἰσχαλέαι. Tenues, & ἰσχαλέον. Tenue.

ἰχθυίμασι. Squamulæ corticum.

ἰχθύλλω. Squatinæ marinæ pellem aridam. potest etiam ferreum unguem significare, quo in extractione uel sectione infantis immaturi adhuc in utero existentis utimur, propter squamarum piscis similitudinem.

Καθαπτόμενοι. Sentientes uehementer.

καθετῆρι. Tortili linamẽto uulnerario, ab eo, quòd demittatur in uulnus, in secũdo De morbis mulierum, in uulnus indere tortile linamentum ex linteis factum.

καικαγχελίη. Maledicentia, procacitas.

καικοήθεα. Maligna.

καικοσινώματα. Nocentissima.

A καλλίφυτον. Quod & capillus ueneris & adiantum nominatur.

καλλιωνύμοι. Piscis cuiusdam sic uocati.

κάμμορον. Et animal paruæ squillæ simile, & aconitum, ab eo quod illius radices sunt huius animalis similes, sed neutrum horum intelligi potest, in libro De locis hominis inflãmatis assumpto cammoro, unde & Erotianus nõ solum ipsum animal cammoron, sed adhærentem ipsi muscũ sic uocari ait. Zeno autem Herophilius cicutã. Zeuxis autem medicinam refrigerantem.

καπόνιαι. Qui rectis & promissis uentribus sunt.

καρικὸν. Edulium quoddam ex nucibus sic nominat, cuius & confectionem scribit in primo libro De ulceribus.

B καρκηδόνια. Sanguinea, uocant autem id proprie medici.

καρύκη. Lydium edulium uarium ex sanguine confectum.

καρχήσιον. In summo uelo habens rotulam, & καρχήσιοι in ipso funes extenti nominati.

καταβλακεύσιμ. Paruipendunt.

κατάβλημα. Indumentum data opera factum ad tegendum inferiora uel interiora.

κατακυφοί. Ad extremum inutilitatis uel imbecillitatis ducit.

κατακωρέα. Vocat sic & nimis biliosa excrementa, & pectora κατακωρέα, talis humoris generatiua. quidam pilosa intellexerunt, sed & κατακωρεῖς ἀνθρώπους similiter nominat. pharmacum quidem κατακωρὲς uel propter euacuatum ab ipso humorem, uel propter proprium colorem, appellat autem & sitim quodam in loco κατακορῆ, quę scilicet propter talem humorem facta est uehementior, uel ad summum intensam, sic igitur & eneruare κατακωρᾶν. C

κατακνέφω. Nouaculę tonsuram, sic melius est scribere inquit Dioscorides, non in uertice puellarem tonsuram, & tondere hinc, & apud Theophrastum tonsa abies pro secta.

κατακρύειν. Diffringere uel discindere.

καταλείφειν. Illinere uel inungere.

κατακώκας, Qui demisit causa quærendi. facta enim est uox à quærendo, quẽadmodum & qui quæritur.

D κατακεκαπνισμένα. Consumitur.

κατάσυμα. Confirmatio & animaduersio in secundo De morbis popularibus, & κατασῆσαι animaduertere.

κατάφρονέοντα. Remisse sentientem, in maiori De prædictione.

κάτεργα. Valde uirẽtia. καταλλόμενα. Colligatę.

κατηνόει. Respiscebat, quasi expergiscebatur.

κατεπλήσσ. Stupidus factus est.

κατυβολίσι. Circularibus initijs paroxysmorũ.

κατύρτυτο. Placitum & temperantem reddebat.

κατ' ἰητρῶον. Quæ ad chirurgiam pertinent.

κατωτῆρι. Eo instrumẽto, quod ἐκφοδιαστόλιον uocant, ut & Dioptra mulierum διασολές.

κατωμοσάριον. Subaudiendum est uici, ut κατωσωσιλέων.

καυλὸς. Radix quidem herbæ Silphiũ proprie uocatur, caulis autem & succus, ut aliorum. Scribit igitur ipse in libro De ratione uictus acutorum, uel Silphium, uel caulis, uel succus. A

καύσωμα. Inflãmationem, in 1. De morbis minore.

καυστῆρα. Aereum Calamulum quendam perforatum in fundo, per quem cauteriolum apparens demissum urere potest.

καυχῆν ῥίζαν. Thureæ radicem. cum autem pluraliter dixerit τὰς καυχῆνς, tosta hordea intelligenda sunt.

κένσματα. Ex fluxu diuturnas affectiões uel in omnibus articulis, uel præcipue circa uertebrũ coxarum. propriè autẽ tibi hoc exponemus, sicut & alia quædam uerba.

κεκωμῶσθαι. In somno esse, uel ueterno.

κόρχναλέον. Asperitatis effectiuum. sic & asperitas nominatur gutturis, & in pulmone strepitus, & asperum, & asperari, & asperationes similiter significant.

κεφαλοφθόρος. Caput habentis.

κιγκλισμὸς. Breuis, continuata motio, à Cinclo animali.

κιθαρὸν. Pectus.

κίνυ. Bestiolarum congregatio, quæ triticum comedunt, quarũ unaquęq; cion nominat, in fine secundi De morbis mulierum nomen est.

κλυβίθρου. In gula locus sub tonsillis.

κλιμακίδι. Transuersi in scalis ligni. quidam autem κλιμακὶς scribunt, sine ε, & per c linacium altera quædam talis.

κλισμὸν. Lectũ, in secundo De morbis mulierum. C

κνημέσ. Cruralis, si ita dici posset.

κνήματα. Rasuræ, & κνῆσαι radere.

κνίσγου. Idẽ quod κνέωρον, instrumentũ scalptoriũ.

κνῆσρον. Cultello quodam. est aũt cultellus quo raditur caseus.

κνισθώσιν. Puncturæ quædam uellicationis modo, quales ab urtica herba fiunt.

κνιπώτυπα. Vellicationem. quidam autem aridita tem oculorum intellexerunt.

κνύμα. Factum nomen est ad imitationem strepitus. Sed & leniter suspirãs, κνυζόμενον dicitur ab eodem, & in canibus mugitus. κνυζιθμὸς, id est gannitus.

κώγχλιν λεβρᾶδα. Hoc est figlinum uas, nihil plus significat ꝙ λεβρᾶς, id est Figlinum uas. D

κώγχην. Concham hiatulam.

κώκκαλον. Plurimi nucleum nucis pineæ. Dioscorides autem cnidium coccum diminutiue.

κώκκωνα. Coccũ cõmuniter appellatũ, non cnidiũ, quod ipsum aliquando coccum sine additione nominat.

κώλικας. Rotulas, & illud in Acharnensibus, Rotuliuora Bœotiæ, in paruis panibus dictum est.

κολοκύνθιν ἄγριλν. Colocynthidem.

κώπριον. Fauorum plurimi autem scribũt κηρίων. Significat autem expressorum.

κῶλν. Herbam, quæ hypericon nominatur. habet autem fructum κωλέῳ similem.

κωλὸς. Ex ramis adnascẽtias, nouæ germinationes.

κωλυφαλάριν. Orarum cõtractionis ad umbilicum.

κωτίδ. Neruo ceruicis, cerebello.

κώτινον. Syluestrem oleam, siue oleastrum.

κοτυλίδα. Concauitatẽ uertebri coxæ, & in aduncis libro De curandis luxatis, & in secũdo De morbis maiore.

κοτυληδόνα. Ora uasorũ in uuluas descendentiũ, ut in libris De Hippocratis Anatome demonstratum est.

κοχώνιν. Iuncturã in uertebris coxarũ ad sedẽ, propter quã omnis locus circa sedem sic uocatur.

κλαδίαι. Fici rami maiores.

κραίνεσι. Desinunt.

κραμβίν. Crambes decocto.

κρέκλν. Nomen factũ est, odiosum sonum, in secundo De morbis maiori.

B κρήγυον. Bonum.

κρημνοί. Labra ulcerum, ut in libro De locis hominis. & partes quædã pudendi muliebris, ut alæ.

κρίσφα. Farinæ tritici, euolatio quam uocant, & sacculus quidam lineus.

κριμνὰ. Crassiores farinas. cum aũt dixerit, κριμνὰ ἀλφίτα ἀσφὰ crassissimas farinas significat.

κρότωνας. In pulmone chartilagineę concauitates. In primo De morbis.

κρότων ῥίζα. Crotonis radix. hoc Aegyptij cicion nominant.

κυαμὰ καρπόν. Fabæ fructum. Dioscorides ait ipsum hyoscyami dicere. sic enim in primo De morbis mulierum. Quidam autem Aegyptij intelligunt.

κύαρ. Acus foramen.

κυβίδν. Cubitus, qui & cubitus. Dioscorides autẽ nodum brachij sic nominari ait.

κύκλοι πρόσωπ. malę, in primo De morbis maiori.

κυγχνίδα. Et paruũ calicem, & uasculum medicinale.

κυρβασίλν. Pileum acutum, quem & Tiaram.

κυρήβια. Paleę, significat & furfures, & hordei purgamenta.

κυρίσιν. Diebus quibus ad talia iudicãda creditũ.

κύρσον. Podicem.

κύστιγγα. Vesicam paruam.

κώδλς. Capita papaueris.

κωλεός. τὸ κῶλον ὑπὸ τῶν ῥωμαλ. τὸ βέλτιον ἀκαιρέστερος.

κῶμα. Somni uehementis impetus. scriptus est aũt ut scis à nobis de hoc libellus.

κωνίαν. Vinum picatũ. injicitur cum cortice piceæ semihemina in uas figlinum. & aliqui quidem excolant postquam ebulliuit, alij uero prætermittunt.

κωφοὶ. Languidi, inualidi, κωφοῖ uero uerbum tertiæ personæ tertiæ cõiugationis, languefacit & retundit significat.

Λαβή. Initium accessionis febris, maxime aũt ex circuitione.

λαγυήν. Significat aliquando etiam ipsum semen, ut in libro De natura puerorum. Sic & τὸ λαγυνῶδμα, id est semen.

† λαμπυρῶν. Lagonate appellata herba. λαγώπυρος

λαμπῆνα. Quem multi φανὸν, hoc est pharum uel lampadem nominant, in 2. De morbis maiore.

Apud alios, & maxime atticos, in quo ligna cõburebantur prębentia lumen. sed & fax & lucerna aliquando λαμπὰς nominatur.

λαπαχθιῶσαι. Proprie quidẽ euacuari, propter hoc autem & μαλαχθιῶσαι, id est mollire.

λαμπνρὰ. Spumosa, splendet enim spuma.

λαῖσιον. Sindon, linteum.

λεβηρίδα. Serpentis exuuiũ. Quidam autem conchã uacuam.

λέγνα. Extremitates oris uuluę ex translatione. sic enim uocãtur ab extremitatibus indumentorũ. nominat & alibi extremitates has ἀμφίδια.

λέκιθον. Quod est intra lentis corticem.

λεπάδες. Petris adhærentes conchæ.

λεπὰς. Sic aliquando uocat rara, ut in libro De locis hominis.

λόυκιον ῥίζαν. Hoc est albam radicem dracunculi. B

λόυκιον καρπὸν. Albæ uiolæ semen sic uocari ait Dioscorides.

λεῶς. Omnino, omnia.

λιβανωτὸν καρπὸν. Ipsum forte appellatum sic thus, quoniam semen thuris arboris in usum uenire nescimus.

λιβυρῶ. Humido.

λίβος. Destillatio quædam oculorum fluida, facta est autem uox ab eo quod est stillare, quod proprie uidetur significare guttatim cadere.

λιγυυώδης. Denigrans, λιγνὺς enim nigra.

λίθον μέλανα. Quem & molarem uocãt, cochlacẽ.

λιμακώδης. Humidi & herbacei.

λίπα. Oleum. In secundo De morbis mulierum.

λιρίον. Lilium, oleum autem ex eo aliqui λιρινον, C cum litera ν scribunt, aliqui uero sine ν λίριον. Vocatur autem non solum λειρινον, id est, lilinum, sed susinum & anethinum.

λοῶ. Non solum lauare, sed & humectare. Sic & λοῦσθαι, id est lauari, duo significat apud ipsum. & alia similia.

λυπρὰ. Nuda & arida loca.

λύσιας. Interualla quibus articuli inter se disiuncti

λυσῶδες. Insaniens. (sunt.

Μαγίδα. Et uelut offam & massam, & magnam magdaliam.

μακρόπνους. Scilicet ualde spirãs, uel diutius spirãs.

μαλακαίσιον. Sic uocantur quæ cunq; aquatilium spinam non habent, ut polypus, & loligo, & sepia, & urtica. hæc enim & sanguine & uisceri- D bus carent.

μαλθάκια. Mollientia, et uelut cerea, μαλθη enim cera est, & maxime mollita.

μαλία. Quam multi cinerem calidum uocant.

μαλθακὸν. Caloris.

μαλοσσῦν. Non solum subigere & miscere, sed etiam exprimere, ut in primo De morbis maiori.

μαλοσσον. Plus, in maiori De prędictione.

μάσσω. Quæstio, & inquirere μαστᾶσθαι.

μαχαιρίδιον ὀξυκέλλιον. Cultello acuto, phlebotomo.

μαχαιρίδιον σφαγιστικὸν. Scalpello medico uentroso.

μέλαινα. Dicit & morbus sic ex nigra bile cõstãs.

μέλαινον ῥίζαν. Aspalathi aromatici appellati radicem.

μελαῖνις. Cum accentu circũflexo Dioscorides legẽdum putat, μελαῖνις capra, μελαῖνις uacca, & significari ait ex Melænis. Vrbs autem ipsa ad Crisæum campum sita ante Criphiũ. pascua bona habet, & bonum lac gignentia, ut inquit Dioscorides.

μελάνιον. Quod est in Prognostico. Quidam coniunctim legunt, ut sit denigrãs. quidam autem distinguunt, uiride uel nigrum ἰὸν, pro eo qđ est existens.

μέλανι φαρμάκῳ. Nigro medicamẽto. hoc quomodo paretur, in libro De ulceribus ipse docuit.

μέλαν τὸ λύπριον. Cyprium cinerem, quo ad oculos utimur.

μελεσθαίνοντι. Curam habenti, curãti, & μελασθὼν cura, non ut apud Homerum tristitia.

μιλιησθίαι. Nõ solum suauem, sed & cum melle mistum, ut in primo De morbis maiori, in eodem autẽ & μελίχρων nominat huiusmodi uinum.

μεμύκηκεν. Conuoluit, à lanis quæ nentur.

μεμᾶσμένον. Fœdatum, ut est apud poetam.

μεμολυσμένης. Quidam refrigeratos, quidã autem induratos, & lapideos putauerunt.

μεμωρωμένα. Carentia sensu.

μεσόφραγμα. Obstaculum trabis ligneæ separãs in una domo in duas partes diuisa, tanquam columna quædam in medio posita, quidam autem & superpositum tectum μεσόφρυον uocant.

† μεσόβλημα. Vt si mesenterium dixisset. μεσόβλητον

μεταπήρας. In lib. De ratione uictus acutorũ, lactea commistio.

μηκώνιον. Peplum uocatũ, quem & succum papaueris nominat.

μήλου ἀστομωτρίδια. Specillum ad diducendũ ad- aperiendumq; idoneum.

μήλου ὠτιδίου. Specillum auricularium.

μήλου ἰχνευτὴν. Specillum uulnerarium.

μήλῃ πλατείῃ. Specillo lato in modum rudiculæ.

μήλης τοῦ πλατέος. Cyathulo ocularis specilli.

μῆλα. Ouiculæ.

μηλιάς. Ex Melo insula.

μηλιάδος ὠμῆς. Chalcitidis uel aluminis ex Melo.

μηλιάδια. In primo De morbis minore, μηλιὰς inquit à Melo insula.

μήτρη. Tegmen & tanquã inuolucrum quoddam ὡδινόμυις nominata. est autem uaricosus quidam tumor in summo imminens didymo.

μλωίειν. Mandere, edere.

μύκη. Præclusio, suffocatio.

μυοχάνη. Epitheton hiantis. Si aũt μυεζοχάνη scribatur, in millibus fuerit hians.

μύῤῥαν. Apud Aeoles σμύρναν, id est myrrhã, bis rho scribitur.

μυρτίδανον. Plurimi quidem piper, Dioscorides autem Anazarbeus in primo De materia, adnascentiã inæqualem & tumidam circa myrti ramum. Atq; Hippocrates fructũ sic nominat ex arbore quã ipse ait ab alijs appellari piper.

μύπες. Vocatur quidẽ sic & in ore sepiæ atramentum, & piscis quidam ab Hippocrate significatur.

μυῆλωπὸν

De hoc supra dictũ est in litera εὐβίνλω, unde hic legendum puto αὐθινὸν, nõ autem anethinũ.

μυῆλωπὸν. Intritum Dioscorides esse ait alliorũ uel A ceparum.

μώλυζα. Allium simplex caput habens, & non diuisum in spicas, quidam autem moly herbam.

μωλυόμενα. Paulatim extabescentia.

ΝΑυσιώσιον. Effusiones sanguinis, quas & ἐκχυμώσεις appellat. translatũ est autem nomen ab ijs qui in nausea sanguinem uomunt.

νέϊον. Nuper, uel nouum.

νεόμενον. Natantem, aduenientem, ab eo quod est νεῶσθαι, hoc est uenire, in primo De morbis mulierum, utrũq;, alterum in loco, alterum in partu imperfecto.

νηπόλῃ † νηπέλῃ. Impotens est.

νυκτάλοπσιν. Per noctem non uidentes.

ΞΗρῇ σιπεσθύῃ. Videlicet cãcro, uel aliquo hoc B generaliori morbo.

ξύμη. Quod uocatur pruritus.

Ο Α. Quæ à multis ὄα uocantur, id est sorba.

οἰναιείω. Viti.

οἰναιείδων. Palmitum uitis.

οἶσυ ἀιγός. Sordes inter pilos caprę nascẽs, & maxime in eis qui circa sedem sunt, consistens.

οἰσοφάγος. Ventris stomachus, tãquam gula quædam existens.

οἰσυπίδας. Ouis sordem, hoc est lanam sordidam.

οἰσυπίδες. Ouis sordes conglobatæ, significat & lanæ sordidæ uellus.

ὄκεις. Eminentia oblonga.

ὀλφόν. Male olens, uel nigrũ, à sepiarũ atramento.

ὀλιδροῦντα. Labentem. C

ὁλοκωνίτης. Herba quædam agrestis oleracea.

ὄλυν. Atramentum sepiæ.

ὀλώδεα. Turbida uel nigra.

ὁλοφλυκτίδες. Pustulæ quæ subito erumpunt.

forte axem legendum ὀνδύεσθαι. Per † axium conuersionẽ extendere, ὄνοι enim & ὀνίσκοι axes, scribitur & διαδύεσθαι.

ὄπλα. Funes ex stuppa, uel lino, uel canabe.

ὀπὸς. Succus silphij per excellentiam, quemadmodum & thyrsus. uocat aũt silphium radicẽ solã.

ὀπὸ καρπὸν. Silphij semen, quod & folium singulariter, & magydaris à quibusdam uocatur.

ὀργαίσθαι. Commiscere, contemperare.

ὀρθοπρίονι. Cibo, quantum in uiam satis sit.

ὀρονθμπίδιον. Alia scriptura, ὁλοκωνίτιδος. de qua D ante dictum est. ait autem Dioscorides in monte natam ὁροκωνίτιδα nominari.

ὀρρῶδέων. Vsq; ad caudam extensorum.

ὄρρῶ. Sacri ossis extremitas, quod etiam ὀρροπύγιον uocatur.

ὄρχια. Sacculus testiculorum.

ὄχιω. Circa os uuluæ flexuosa extuberantia ὄχος enim & μόχος, palmites & clauiculę, idem autem & ἀμφίδρομον & λέγνα, nominat.

ὠτίδος. Auis Aristoteles ὠτίδια per ω uocat, Xenophon autẽ in primo Cyri expeditionis ὀτίδια per ο scribit.

ΠΑλίνοπα. A sole auersa.

παλωάω. Spargere.

πᾶλαμψις. In nigro oculorum splendẽs cicatrix, eo quòd aliquanto crassior sit cęgide.

πήγανιον. Species tithymalli, uocatur autẽ & quædam brassicula πήγάλιον marina.

πηγασάτας. Tertia uasa spermatica, in libro De uenis, qui adiectus est libro De curandis luxatis.

πηγαῦσαι. Aberrante manu attingere, cum deceptione, ut & ἀναφάσθαι iniijcientem manum attingere, hinc & occulta loca iuxta mulièbre pudendum πηγαφώσιας nominant.

πηγαφώσειν. Desipere, ut & ἀλοφώσειν, tumultuari, cum tenui aũt legendum est, non ut quod est ante ipsum πηγαφᾶσαι, inest emẽ in eo tactus nomen.

πηδύγιον. Millefolium, uocatur autem πηδύγιον & anthemis, & helxine, & mercurialis, & amaracum, sed & Dioscorides nunquã ait intelligenda est uel helxines uel mercurialis species parua habens folia.

πάαπαλέτης. Panis uel farina milij subtilis, πάαπαλη uel πάαπαλος enim milium est.

πασκαλίσκω. Paruo palo, diminutiue.

παφλάζουσιν. Nomen fecit, errantes, & resumentes in differendo significare uolens.

πέζαι. In secundo De morbis mulierum sic scriptum est, & pedes tumescũt pueri maxime. Zenodotus quidem in Gẽtium uocabulis πέζαν ait pedem uocare Arcades & Dores. Hippocrates autem uidetur uel planiciem appellatam pedis sic nominasse, uel talos pedum.

πέλμα. Liuores subgilui, hęc eadem & πελιδὰ uocat. Zenodotus autem in Vocabulis gentiũ Sicyonios ait giluum πέλμον nominare.

πεμφιγώδεον. uel humore & humiditate pleni, uel uentosi.

πέπλιον. Quod & peplis & portulaca agrestis.

πέπλος. Idẽ & humilis ficus, & papauer spumeũ, & succus papaueris.

πέρτρηνείω. Terebro recto & acuto, est emẽ & aliud chœnicis.

πεπιέλιγε. Indumentis seipsum tegebat.

πεπυκεκαλμένοι. Inflexi, adunci, & curuati.

περινήματα. Circuminundationes.

περινήματος. Circuminundationis.

περινᾶ. Circuminundat, circumnatat.

περινῶ. Perineo, est autem locus inter scrotum & anum, ubi uesicæ collum est.

περιξύσας. Qui circumlacerauit.

περιποδίλιν. Circulariter sub pedibus existentem, et infra.

περιῤῥῶδες. Perfractum utrinq;.

πήλιωδες. Nigricantes & liuentes.

πήσσω. Aliquãdo quidem os totum culi, aliquando quidem adnascentiam ossis, aliquando adnascentiæ tumorem.

πήσυας. Anni præteriti uinum, tanq; περισταίας hoc est anni præteriti quoddam existens, ut ὠτίτιλον nominat eiusdem anni.

πήσινα. Perineum, in libro autem De hæmorrhoidibus & fistulis, & sedem dicere uidetur.

πίεσρω. Instrumento quod fœtus imperfecti infraciorem uocant.

πίειον Butyrum.

πιτυίδες

πιτύϊδ. Picea resina.
πιτύλοις. Remigationibus uel remis.
πλαταμών. Maritima petra leuis & humilis, circa quam dilatantur fluctus.
πλεκτανέων. Cirrhorum, apprehensionũ circumplicantium.
πλημναὶ. Mucosæ & πλήνα mucus.
πλοῦμοι. Pulmonarius fit, & tabescit.
πλοῦμος. Corruptio, uel pulmonaris affectio.
πλύμελον. Modiolus rotæ.
πλῆσσας. Ferulas, ab eo quod est percutere.
πνευματώδης. Et inflatus, & difficulter spirãs, uocat enim sæpe & ipsam difficultatẽ spirandi spiritum.
ποίη. Primum lac per se congelatum.
ποίλον. Quæ habet folium simile uiti natura, ut cissampeli appellatæ species.
πολυφαγῶ. Multum comedo, καὶ γόνος ἀερικῶν de uorauit curatorem. Callimachus pro eo quod est deuorauit.
πολύκαρπον. crateogonon appellatũ, genus herbę.
πομφοί. Pustulæ cutis tumẽtes, simul & liuidæ & rubentes.
πόσῳ. Modico.
ποτανίαι. Recentia, Dores.
πότε. Aliquando.
πρός. Præterea autem.
πρωμνος. Vinum quoddã sic appellatur, nigrum & austerum.
πρωτὲς. Ad terram pronum.
πνεύματα. Inflatio, & πνευσίς, inflationis, & πνευστικώτατος maxime inflatiuum.
πνευξέαις. Morbos quosdã sic nominat qui in proiectis ætate fiunt, nam & ipsos sic aliquãdo uocat ætate prouectos.
πρόκα. Repente.
πρωκώνια. Ex nouis hordeis farinas, quidã autem ex non siccatis solas.
πρόκτος μαχαιρίδιον. Phlebotomo.
πρυμναίνει. Procidit, prominet in anteriorẽ partẽ
πρυμναίνας. Protendens extra labra.
πρόσχυσις ἡ νέος. Pro eo qđ est permanet morbus, in secundo De morbis maiore.
πρόπτεσθαι. Mutari.
πρωσωλεσφον. Graueolẽtius sine iota, cum iota autem πρωσωλεσφον à tumore facto tumidius significat, ut in secundo De morbis maiori.
πρόπτωτοι. Protendentes.
πρόφυσιν. Germinationem.
πυθμενόθεν. Non omnino factum, est autem nomen à fundo uasorum, tanquam si penitus diceret, uel perfecte, uel plane, uel ab initio, uel omnino.
πυελίας. Feruentes panes, uel fragmẽta accensa ex scoria ferri.
πυελῶας. Grana, dictum est de Thure.
πυρὸς ἀγρίας. Erysipelatis.

Ραγισμα. Significat aliquando collectim impetum faciens, ut in secundo De morbis maiore & ἀιμορραγία ipsa, hoc est sanguinis effusio, ab hoc composita est.

ῥαιβοσφαῖα. Retortum.
ῥᾴον. Paratius & facilius, nõnulli quidem feracius copiosiusúe intellexerunt.
ῥαφίς. Subula qua perforantes artifices taliũ commodos usus lini traiectioni faciunt.
ῥεγχιν καὶ ῥεγμός. Ronchus nomina facta sunt, ab eo strepitu, qui in stertendo fit, ut & stertere.
ῥεμβεῖ. Errat.
ῥεμβῶν. Errorem, & quædam alia, ab eo quod est, ῥεμβεσθαι, hoc est circumagi.
ῥηγῶσι. Scissuris, fracturis.
ῥημῖσιν. Agnis.
ῥῖνίσιν. Agnis.
ῥῆνικας. Pelles agninas.
ῥῆνος. Agni.
ῥηχίησι. Tanquã inundationibus. nam ῥηχίη tanquam inundatio quædam est.
ῥίζα. Sic uocatur herbula quædam sine caule & sine flore, & sine fructu, habens tria folia ex omni parte oblonga humi iacentia duorum digitorum magnitudine, similia folijs anchusæ, radicẽ autem tenuem leuiter purgantem.
ῥίζαν λδυκλῶ. Radicem dracunculi.
ῥικνόν. Rugosum.
ῥοικά. Retorta.
ῥόμμασος. Liquoris ad sorbendum, uel actus ipsius sorbendi, hoc est sorbitionis.
ῥόα. Ex moro mora immatura & siccata & contusa ut oculis inspergatur, ut & proprie appellatus rhus, ut Dioscorides in primo De materia inquit.
ῥόφημα. Sorbitionum, uel omnium quæ quoquomodo sorbentur.
ῥύματα. Ab eo quod est seruare, remedia.
ῥωγματίης. Fractum aliquid intus habẽs, quem & ῥηγματίαν nominat.

Σαρκώσεις. Quę distractos & distantes habet digitos pedum.
σαρκάζειν. Proprie quidem per labrorum morsum subsannare. Hippocrates autẽ & summis labris cõtractis uellere aliquid.
Σατυρισμοί. Circum aures prolixi tumores durarum concretionum carnis in seipsam conuolutæ. Quidam autem pudendorum intẽsiones intellexerunt.
σαυείδιον. Cardamis herba à figuræ similitudine, eadem & cardamum uocatur.
σελαχόβιον. Sic uocantur omnes pisces, qui squamas non habent, & animal pariunt.
σεσηρὸς. Deflexum & plurimum distans labris, qđ & ἐκπεπλυγμένον nominatur.
σειγῶδη. Laxa, rara, multis foraminibus diuisa, hæc em foramina σείγους & σίραγγους uocantur, & tale corpus σειγῶδες & σιραγῶδες, hoc est foraminosum.
σιλφίς. Sesamidis appellatæ.
σιτανίῳ. Præsentis anni tritico, hoc est, uere sato.
σιτανώδη. Vel ex præsentis anni frumentis, uel ex excussis & tenuibus farinis, hoc est purgatis.
σιαλου ἁιμὸς καὶ σιαλὸς ἀγός. Pinguis conuiuij & pinguis capræ.

σιαλώδεα

σιαλώδεα. Pinguia, opimata.
σιδηρόδης. Luteas ut cortex mali granati.
σικύλη ἄτμητος. Cucurbitam agrestem inditisam.
σικυώνιον. Quatuor significat apud ipsum, colocynthidem, Pyro similem cucurbitã, medicinalem cucurbitam fundo carẽtem, & coni similem cucurbitam.
σικυώνης ἀπόγονον. Colocynthidis interior pars.
σίπυδες. Pyxidẽ, significat etiã alias nomen hoc, fictile quoddam uas in quod farina injcitur.
σιτόμωρα. Quæ mali habitus sunt.
σιραίῳ. Dulci decocto.
σικανὸς. Malitia insidiatoria, causa occulta.
σκαφίδες. Attici quidem pastoralem mulctram ut quodam loco dicunt. situlæ & mulctralia facta, quibus mulgebat. Hippocrates autẽ marinam cõcham prolixiorem, quam quidam mutilum (uocãt.
σκέθρῳ. Exacto.
σκολιφρὸς. Aridus, contractus.
σκειτηνηδὸν. Effracte, nã σκείτην ipse fascia à fabrilibus nominatus esse ascijs uidetur.
σκέμψις. Consideratio, cõclusio, in sexto De morbis popularibus.
σκιαγεῖ. Cæcutit.
σκιμπτεδῶ. Concludatur.
σκίμφθη. Duo significat apud ipsum, & diuisum fuit, & admotum fuit.
σκληρασία. Arefactione, contractione.
σκληρὰ. Desiccata, & ab eo omnia eadẽ ratione.
σκληρώδη. Desiccat, & σκληρώτη desiccatur.
σκορδινᾶσθαι. Extendi & maxime cum hiatu.
σκύρος. Callus, & σκυρωθῶσι, occalluerint.
σκύμνα. Verberare, secare, diuidere.
σκύτα. Quæ in articulo ceruicis sunt.
σμηκτίδα γῆν. Cretam terrã albam, qua fullones utuntur.
σμωδίνου. Ad uibices sanandas apti, ad σμώδικας, hoc est, liuores, qui ex percussione fiũt, pficiẽtis.
σωλήνη. Conuulsio, fœminínum nomen.
σαργᾷ. Luxuriatur, turgescit.
σαπίλη. Humidum excrementum.
σπόριμα. Significat etiam fructum.
σπρχνὴ. Festinans, assidua.
σπόγγοι. In faucibus tonsillę, in quarto De morbis popularibus.
σποδίτης ἄρτος. Pane subcinericio uocato.
σπορὰδες. Differentes, non eiusdem generis aliæ alijs conuenientes.
στάδιός. Dioscorides ait, stadijs mensurãs ambulationes.
στάλαγμα. Destillationis à capite.
στέαρ ἢ λίπος. Adeps in aromate & aqua coctus.
στέλλει. Supertegere, inungere.
στρυγεῶσαι. Angustare. Quidam autem claudere humidorum exitus & siccare.
συδοσθεῖ μαχαιρίῳ. Scalpello medico latiore.
στιπτῶδες. Adipe obesum.
στίον. Calculus, lapillus, στίαι enim sunt iuxta mare calculi, & στῶδες hinc, durum.
στίφραι. Aridæ, contractæ.
στοιβὴς μαρπός. Lapaginis semen.
στολισωσφορον. Rugosius.

A σταλαγμὸς. In secũdo De morbis popularibus Dioscorides sic scribit, et significari ait, loquentis stilose. Alij συράγγα scribunt, & nomen propriũ intelligunt.
σύμβον. Gratiísonum, gratiter sonans.
σρεβλοί. Quos & strabones nominant.
σρέφει. Dolorem intestinorum præbet.
σρέφειν. Tanq̃ inhabitat, in libro De aeribus & locis & aqua.
σρογγύλον μήλιν. Spathomelen specilli genus.
σρογγύλη. Piperis, ipse enim sic scribit & Indicum, quod uocant Persę piper, in hoc autem est quiddam rotundum quod uocant Mertidanũ, id est piper.
σρυβλίον. Vertibilẽ, in libro De hæmorrhoidibus & fistulis.
σρυμαργία. Agnoscit & hanc scripturam Dioscoridis non solum συράγγα. Atq̃ hoc non ut proprium nomen exponit, sed furiose affectum circa rem ueneream significari ait, dicta enim esse apud Hippocratem & alia eodem modo epitheta, ut myochane, sarapos συπαλώπεξ uel gripalopex, sed & apud Erasistratum ait Rhinocoluros, hoc est qui mutilatis naribus est.
συπῆρίη χαλκίτις. Quã simpliciter uocamus chalcitim, uulgo uitriolum uocatur.
συγκομίσαι. Sordidi, quod omnes simul farinæ colliguntur, & non secernuntur.
σύκα. Tumores carnosi in partibus palpebrarum facti.
C σύκιον. Ficorum aridarum decoctum.
συγλᾶς. In primo De morbis mulierum, & fomentum ficus à radice, æque atque συκέας, hoc est mori, quod alibi tanquam exponens ait mori radicis.
συλλοχίας. Cõgregationes, translatio à congregatis in exercitibus.
σύαγμα. Vel humor quidam concretus, uel internus tumor, uel hypostasis, uel callus, & melius in sexto De morbis popularibus dicit.
συναειδμᾶτη. Coaptatur.
σύνθεσις. Significatur aliquando & tanquam dens sitas & astrictio.
συνδεδίνητη. Conduplicatur.
συνεκχυμᾶν. Cõmiscere & cõtẽperare sanis succis
D συνέρξει. Velut conclusione.
συνηρεφὲς. Obtectum, adumbratum,
συνηρεφόμενα. Coaptata, ut in lib. De curãdis luxatis
συνωγμένα. Coniuncta, uel coeuntia.
συρμαῖα. Moderate eorum quę in uentre sunt, purgatio.
σύσταθμον. Par pondere.
συρροφὰς. Tubera, duricias.
σφακελίζει. Aegre fert.
σφακελος. Corruptio omnis quocunq̃ fiat modo, scis autem & de hoc à nobis pluribus demõstratum esse.
σφακρῷ. In adiunctis libro De uulneribus capitis, dolens caput autem & sideratus si fuerit, cepæ contrarium, in plurimis aũt manifeste σφαλῆρὸς scribitur.

σφηνόειδη

σφηνδύλιον. In libro De articulis à funda lapides iaciente appellatum ad restitutionẽ membri utile, in libro autem De sterilibus uocatum custodem. significat autem & muliebre pedum tegumentum, & quæcunq; huic similia.

σκαρῶσται. Caprarum & ouium excrementa.

σκάσαι. tria significat, laniare, excernere, relaxare.

χεδροῦλα. Anchusam, herbæ genus, dicitur enim & sic.

χέσαι. Compressione in cõtinendo, & detentione, & alligatione, & pressione. cum autem dixerit, differt quidem aliquid & χέσαι corporis, tanctp habitum significat.

χινοειδέσι. Figura calami, sic enim uideẽ calamus dictus esse ab eo, quod scinditur.

χίονος. Non solum fruticosam stirpem, sed etiã speciem quandam scyllæ, uel potius omnis scyllæ bulbum.

χοῖνος μυρίσμου. Iuncum odoratum.

ΤΑμῶλος. Coagulum.

τέγγε. Humectare.

τελεῖν. Cõsumere, ut in lib. De affectionib. dicit.

τέλος. Finem & ultimum.

τερμινθοι. Terminthi arboris fructui similes in cute præter naturam consistentes tumores.

τέρθρον. Proprie quidem sic nominatur summitas antẽnæ, & τέλειοι ipsi rudentes inde in summũ uelum peruenientes. Hippocrates autem in secundo De morbis mulierum, quum hic inquit, τέρθρον fuerit morbi, eque ut si diceret, summũ & supremum & curationis maxime egens.

τετάρσωνται. Dilatata fuerunt, ταρσὸς enim omne dilatatum est.

τριάγωνα βέλη Sagittæ quatuor habẽtes cuspides.

πεβαμ- μώω † τριαγώνω. Quidam exponũt, inuentis in stibio crustis. Quidam autem ipsum stibium.

τρομικόν. Tremit.

τρόμος. Tremor cum frigore.

τέως. Donec, & tunc, & prius.

τριόλιον. Genus herbę, quod semperuiuum agreste & portulacam agrestem uocant, Romani autem Hecebram.

τιλὶ ὠ ζωῷ ἀλδύρῳ, βοτάνῃ φοφέοντι. In farina herbã sorbent, Mercurialem herbam usus est dicere: quoniam & alibi ait, Sorbiturum autem mercurialem.

τμῆον. Incisor, sic uocatur ferreum instrumentum bilabrum, quo fabri ferrarij & ad alia multa & ad tollendos & cõmouendos clauos utuntur.

τοξεύματα. Sagittæ.

τορνεύματα. Ramenta.

τροφὴς. Bene nutritus, pinguis.

τροφῶδες. Habens illata quædam infixa, à βῆφι dictã, quod est infigi.

τροχοί. Cursus.

τρυχνοῦν. Domare, attenuare.

τρώσῃ. Vulnerare, secare uenam, ut in secũdo De morbis mulierum.

τρωθῆσι. Læsa, male affecta, & τῶμα, læsio.

τώσκεσθαι. Parere abortum.

τωκτοῖσιν. Crudis deuoratis, uel immaturis.

τύρσιν. Turrim & præcipue quæ est in muris.

τυφώδεος. Qui mente alienatus est, cerritus.

τυφωμανίης. Mistus ex phrenitide & lethargo mor-

Ybοί. Gibbosi, & ὕβωμα, gibbositas. (bus.

ὑδατανάσασιν. Hydrope laborantibus in aquam mutantibus sanguinem, & aquosa tollentibus purgantibus usũe.

ὑλαπόχλοα. Vt si aquiuiridia dixisset.

ὑδατώδεας. Hydropicos.

ὕφοιον. Parua situla, diminutiue.

ὕφοωλ. Dioscorides in secundo De morbis popularibus, cum accẽtu in ultima syllaba legit, & significari ait hydropoide, hoc est speciem hydropis præ se ferentem.

ὑπαλλάπηον. Frustulũ, quo aliquis sublinere posset oculos.

ὑπαλλάπτον. Medicamentum quod illini potest.

ὑπεζύγωτ. Subiectum est.

ὑπαλλαθέωσιν. In se subuoluantur.

ὑπερινός. Vltra modũ uacuatus homo, & ipsa ultra modũ uacuatio. sic igitur exponent quidam & ultra modum uacuatur, uel attenuatur. uidetur autem longum spirans & breue spirans dupliciter sic dici. *

ὑπερβύνει. Vltra modum extenditur.

ὑπέρυδρον. Valde plenum infusa aqua.

ὑπερχολικ. Multa repletione bilis.

ὑπεψυχθη. Mediocriter remissus ẽ à calore febrili.

ὑπνῶσι. Somnolenter habens, somno sopita.

ὑπολείβει). Destillat, defluit.

C ὕπομβρον. Subhumidum, subpingue.

ὑπομύζαι. Valde olentia, & digna quæ oñes abominentur.

ὑπονικαμένη. Quæ subnatauit, quæ subiuit.

ὑποξέρα. Subcaua, humiliora.

ὑποξύρῳ. Aduncus nasum, quia humiliora sunt quæ circumcirca sunt, cp ipsa sublimitas.

ὑποξύρους. Humiliores, contractos, dictum est autem de uentribus in maiori de prædictione.

ὑποσφαγμα. Totius atramenti sepiæ tanquã subsidens fæx.

ὑποστοπή. Non solũ reuersio, sed & uicissim mutatio, ut cum dixerit, lasciuiens in mutatione per uicem.

ὑποψίφαρα. Caliginosa, subobscura.

D ὑπνφαφαρα. Asperiora, nam ψαφαρὸν, hoc est cano situ obductum inest in nomine.

ὑπωμέη. Subiectum sic dici posset uel inhumerali uel humero.

ὑφύδρους. Aqua inter cutem laborantes.

ΦΑγεδαίνη. Vlcere exedenti.

φαίνῃ. Significat & trãsparens in igne fiat, ut in secundo De morbis mulierum.

φαλαρὸ. Rotunda cum leuitate.

φαρκισιῶδες. Rugosum.

φάσγανος. Proprie quidẽ ab igne in cruribus exorientes circuli rubri, abusiue autẽ & reliqui circuli.

φθίνῃ. Exest, consumit.

φῆρια. Oblongis sub auribus glandulosæ eminentiæ, quales & Satyri habent. Quidam aũt, & φῆγα & ὕηρα uocãtur, ut sit tanctp ferine dictum.

φθίνε

φθίνῃ. Significat, colliquefit, attenuatur, minuitur, non nutritur.

φθόδες. Rotulas.

φιαδρὸν. Splendens ob humiditatem.

φιδλιῶδ. Genus fici.

* φιλεπαίῳ. Quam & lappam in lente nascẽtem uocant.

* φιλίσιον. Idem & hoc uidetur esse quod Aparine, & philetærium, id est lappa.

φλαῦσσον. Obscure & indistincte loquũtur, factũ est nomen.

φλεβοτόμαν. Non solum consuetæ sectionis uenæ hoc est, sed & aliam quomodocunq; distinctam à uenis euacuationẽ sanguinis significat, et φλεβοτομῆσαι hoc est phlebotomari similiter.

φλέγμα. Non solum humorem hunc album & frigidum, sed & inflammationem significat.

φλέγυρον. Ignitum & tanquam ardens.

φλεδόνδε. Nugacem. φλεδόνδ enim nugæ.

φλέος. Verbasco similis quædam est hęc & papyracea stirps, quæ texta ponit in olearijs ficulibus.

φλωύσσε. Nugans.

φλωαφώδες. Nugaces.

φλίας. Ligna recta è regione fixa, ut & neruorum parastatas.

φλεγεά. Rubræ.

φλογιᾶ uel φλογεᾶ. Ignitur cum rubore.

φλυδᾶ. Humectatur, putrescit.

φλυδαρὸν. Humidam.

φλύει. Humectatur.

φλυζάσιον. Scaturientibus.

φλυζακια. Pustulæ genus quoddam.

φλύσι. Eruptionis pustularũ, in superabundantia existentis in corpore humidi.

φοινίκινον. A colore sic dictam esse elephantiasin suspicari utiq; posset aliquis.

φοινικίη. Morbus in Phœnice & in alijs orientalibus partibus abundans, significari autem & hic uidetur elephantiasis.

φολλικώδεα. Tanquam folliculosa & laxa.

φονᾶ. Necare cupit.

φοείνῃ. Pellis.

φόρ. Facilis captu.

φορύξαντες. Cum miscuissent.

φύλλα. Hortẽsia & herbacea uiridia odoramenta.

φύλλια. Odoramenta hortensia, quæ ementib. olera addunt, ut coriandrũ, menta, ruta, apium.

φύλλια. Silphij semen, eo quod latum est, in secundo De morbis mulierũ, addit aũt & ipse in oratione aliquando quidem Líbycum, aliquando Aethiopicum.

φύσῃρα. † φύσιγγα. Caulium exortus qui uocatur, & maxime concauus.

φυτάνη. Serendi tempus.

φυτοτυγείως. Quæ in terrã seruntur, pãgunturue lignorum.

φωΐδες. Ab igne in cruribus exurgentes circuli rubri, de quibus dictum est.

φωνὴ πολυπροσυμονική. Vox aspera.

XΑλκίπος συπηνείη. Aeque ualẽs, ut chalcitis.

χαραδροωθέωσι. Bifidum habuerint.

χαρωκτῶσι. Exacerbato ob characterem.

χάσκων. In diuersum trahens Dioscorides legit, & ait sic dici uuluas ex eo quod aperiuntur.

χαμάη. Frigus, gelu, rigor.

χαμάσσα. Infrigidata, gelu correpta.

χελίσκιον. Aridũ, diminutiue dictũ est, χελίσκιον parua tussicula, arida aũt est, cum nihil humoris qui excreetur in os accedit.

χαραδίεως. Confertim. Factum est aũt à torrente.

χέει. Qui effudit.

χηλὸν. Specillũ bifidũ in sũmo dissectũ, ut forfex.

χήλωμα. Bifidam cauitatẽ sagittæ, qua parte in sagittando sagittam neruo applicant.

χήμιλα λιγραμίδια. Cauatiorẽ cõcham & maiorem.

χλωηροῖσι λαχάνοις. Hortensibus odoramentis.

χλοιοῶνται. Vt si uirescunt dixisset.

χλοῦς. Viriditas.

χλοώδες. Virens.

χλώρασμα. Viriditas clare fulgens & ad aqueũ colorem declinans.

χολιον. Bilis eductiuum.

χυτλωζητα. Vt si mundetur dixisset.

χυβιδεῶν. Ollam.

χυτρίδιον. Ollam.

χύτρινον. Ollam.

χολύσδη. Mutilum aliquo articulo faceret.

ΨΑγδας. Genus quoddam unguenti.

ψαίρδη. Innatare, attingere.

ψεσιὼ πωζειν. In melle & oleo subactã, quoniã & liba sic madefiunt.

C ψωφερὸν. Fragilem.

ψέφαρα. Tenebrosa, nigricantia, ψέφ enim tenebræ.

ψόφῳ κεθαπτόμενοι. Strepitum facile sentientes, & timentes, ut si formidolosos dixisset.

Ωδε. In malo. Arcesilao autem & malum sic uidelicet sine iota scribitur, non cum iota, ut id quod sequitur.

ὠδὲ. Tumescit, manifestũ autem est cum iota hoc scribi, quoniam & οἰδέῳ, hoc est tumere.

ὠμήλυσιν. Ex nõ siccatis hordeis farinæ crassiores & farinę tenuiores, nã uelut crudã farinã, ppriè aiũt ὠμήλυσιν nominari, magis abusiue autem omnem aliam farinam.

ὠρεόντων. Curantium, nam & cura ὦρα

ὦρον. Anno.

ὠρσαν. Impetum fecerunt.

ὠτώλως. Non solum cicatrices, sed etiam ulcera.

ὠχέτευται. Effluxiones & exitus possidet.

Tomi septimi finis.

INDEX CHARTARVM

abcdefghiklm. Omnes terniones, præter m quaternionem.

BASILEÆ PER HIERONYMVM
Frobenium & Nicolaum Episcopium Anno M. D.
XLII.

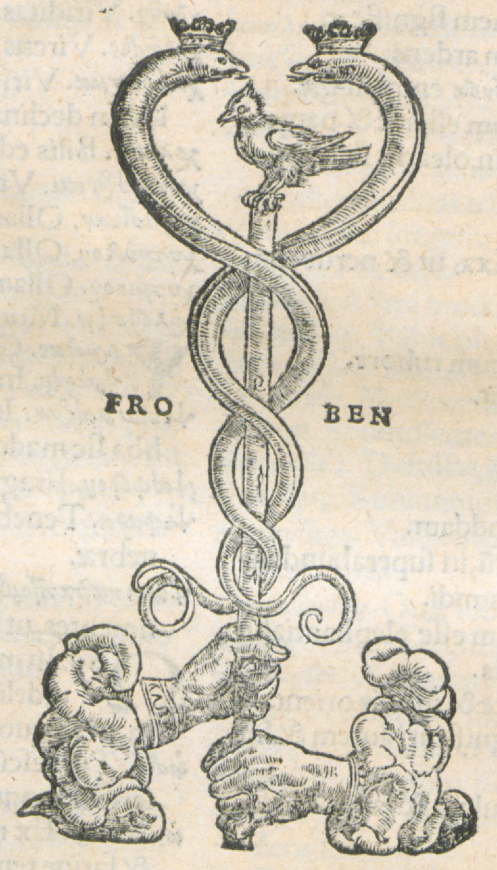
FRO
BEN